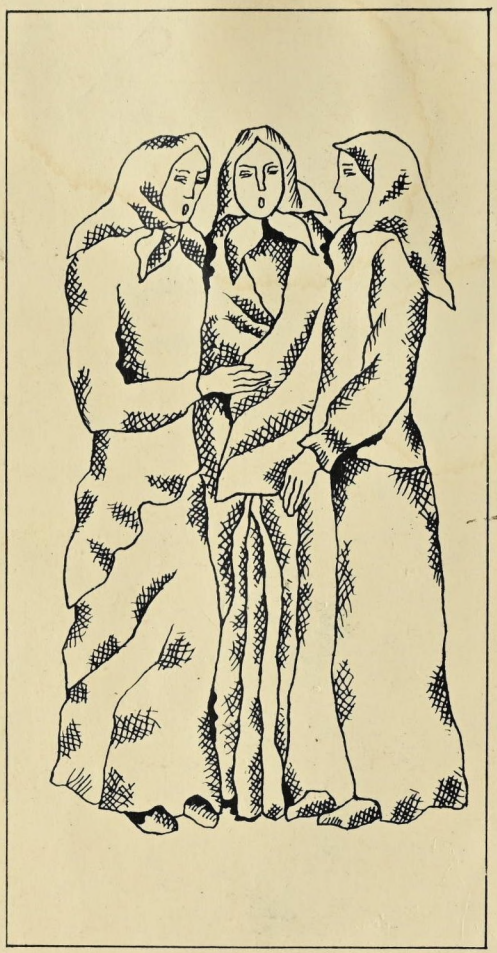

Oi tu kregždele

Dainų melodijas spaudai parengė
LAIMA BURKŠAITIENĖ

Dailininkai:
VIJA LIPSKYTĖ-TARABILDIENĖ ir
RIMTAS TARABILDA

Oi tu kregždele

ANELĖS ČEPUKIENĖS
tautosakos ir kūrybos rinktinė

Parengė
NORBERTAS VĖLIUS

VILNIUS 1973

Dažnai mėgstama sakyti, kad Lietuva — dainų kraštas, kad beveik kiekvienas lietuvis — dainininkas. Tų žodžių teisingumą rodo didžiulis Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštynas, kuriame saugoma apie 400 tūkstančių iš liaudies užrašytų dainų. Ne vienas lietuvių liaudies dainų tūkstantis buvo paskelbtas L. Rėzos, S. Stanevičiaus, S. Daukanto, G. Neselmano, A. Juškos, O. Kolbergo, J. Basanavičiaus, R. Niemio ir A. Sabaliausko, V. Kalvaičio, V. Krėvės-Mickevičiaus, J. Dovydaičio, J. Čiurlionytės, Z. Slaviūno ir kituose rinkiniuose. Mėgstama cituoti įvairių tautų mokslininkų, rašytojų bei šiaip kultūros veikėjų (G. Lesingo, J. Herderio, J. V. Getės, K. Balmonto) entuziastingus atsiliepimus apie mūsų liaudies dainas. Tačiau apie žmones, kūrusius ir iš kartos į kartą perdavusius šitą didžiulį turtą, mes beveik nieko nežinome. Mažai težinome ir apie pasakų, sakmių bei kitų tautosakos žanrų kūrėjus ir saugotojus.

Buržuazinės valdžios metais lietuvių tautosakos moksle vyravo įvairios užsienio folkloristikai būdingos kryptys (pvz., istorinė-geografinė), kurių atstovai nekreipė dėmesio į atskirų pateikėjų individualybę, jų reikšmę visos tautosakos formavimuisi. Apie tautosakos pateikėjus buvo paskelbta tik viena kita informacinė žinutė ar nedidelis straipsnelis[1].

[1] J. Balys, Vienos žymiausių liaudies dainininkių gyvenimo bruožai.— Jaunoji karta, 1938, Nr. 10, p. 203—204; Nr. 11, p. 227—228; B. Buračas, Mirė dainininkė Ona Glemžienė.— Naujoji romuva, 1938, Nr. 49, p. 948; ir kt.

Tarybiniais metais, akcentuojant darbo žmonių, kaip svarbiausių tautosakos kūrėjų ir saugotojų, vaidmenį, buvo atkreiptas didesnis dėmesys ir į atskirus tautosakos pateikėjus. Periodikoje, kraštotyrinėje ir mokslinėje literatūroje pasirodė nemaža apybraižų, straipsnelių apie žymesnius mūsų liaudies dainininkus ir pasakotojus[2]. Tačiau beveik visi jie, išskyrus nebent straipsnius apie pasakotojus Liudviką Dubaką, Balį Ilgevičių ir Feliksą Šalkauską, yra nedidelės apimties. Juose paprastai nurodomi svarbesnieji tautosakos pateikėjų gyvenimo bruožai, pabrėžiama sunki praeitis ir tik vienu kitu sakiniu užsimenama apie pateiktos tautosakos repertuarą. Tuo tarpu kitų tarybinių[3] ir užsienio[4] tautų mokslinėje literatūroje yra paskelbta daug straipsnių

---

[2] K. Viščinis, Žymesnieji pateikėjai.— Literatūra ir kalba, VI, V., 1962, p. 411—414; D. Krištopaitė, O daina nepalūžo.— Kraštotyra, V., 1964, p. 103—107; N. Vėlius, Lietuvių liaudies dainininkė.— Kraštotyra, V., 1964, p. 99—103; N. Vėlius, Tautosakos pateikėjai.— Zervynos, V., 1964, p. 140—146; N. Vėlius, Lygumų dainininkė.— Kultūros barai, 1967, Nr. 8, p. 60—61; N. Vėlius, Pasakotojas Liudvikas Dubaka.— Gaidės ir Rimšės apylinkės, V., 1969, p. 218—232; N. Vėlius, Etiudas apie Šaukšteliškių pasakorių Balį Ilgevičių.— Dubingiai, 1971, p. 285—296; N. Vėlius, Modernus pasakotojas.— Kernavė, V., 1972, 361—371; L. Burkšaitienė, Liaudies dainininkė.— Kultūros barai, 1966, Nr. 10, p. 54—55; L. Burkšaitienė, Liaudies daina ir jos kūrėjai.— Mūsų žodis, 1968, Nr. 5, p. 14—15.

[3] M. A. Asadowskij, Eine sibirische Märchenerzählerin, Helsinki, 1926 (FFC, Nr. 68); Н. П. Гринкова, Сказки Куприянихи. — Художественный фольклор, I, М., 1926, p. 81—98; К вопросу об индивидуальном стиле сказочника. — Художественный фольклор, IV—V, М., 1929, p. 113—119; С. Минц, Сказочница «Куприяниха». — Литературный критик, IV, М., 1936, p. 198—210; Ф. І. Лавров, Кобзар Остап Вересай, Київ, 1955; К. В. Чистов, Народная поэтесса И. А. Федосова, Петрозаводск, 1955; Е. Исмаилов, Акыны, Алма-Ата, 1957; Э. Померанцева, Сказочница А. Н. Королькова. — Русские народные сказки, М., 1969, p. 3—22 ir kt.

[4] C. H. Tillhagen, Taikon erzählt, Zürich, 1948; G. Heussen, Überlieferung und Persönlichkeit. Die Erzählungen und Lieder

ir atskirų studijų, nagrinėjančių pavienių tautosakos pateikėjų (raudotojų, dainininkų, pasakotojų) repertuaro susidarymą, pobūdį. Remiantis atskirų pateikėjų meninės individualybės analizės duomenimis, sprendžiamos platesnės problemos, kaip tradicijos ir improvizacijos santykis tautosakoje, kolektyviškumo pobūdis ir kt. Žymesniųjų pateikėjų tautosaka leidžiama atskirais leidiniais.

Laikas plačiau patyrinėti ir talentinguosius lietuvių tautosakos pateikėjus. Dar 1883 m. išleistose „Lietuviškose svotbinėse dainose" žymusis mūsų tautosakos rinkėjas A. Juška nurodė net penkias dainininkes, kurios jam padainavusios daugiau kaip po du šimtus dainų, o viena iš jų, Bakšaitienė, kilusi nuo Virbalio (Vilkaviškio r.), — net 410 dainų. R. Niemis ir A. Sabaliauskas 1912 m. išleistoje knygoje „Lietuvių dainos ir giesmės šiaurrytinėje Lietuvoje" mini Oną Smilgienę, kilusią iš Gavėniškio (Biržų r.), kuri padainavusi 301 dainą, iš jų — 186 sutartinės. XX a. viduryje, sparčiau ėmus rinkti tautosaką, aptikta nepaprastai daug gabių dainininkių, mokančių po kelis šimtus lietuvių liaudies dainų. Tai Elena Zaukienė nuo Obelių (Rokiškio r.), Kristina Skrebutėnienė nuo Tverečiaus (Ignalinos r.), Karolina Statulevičienė nuo Južintų (Rokiškio r.), Rožė Sabaliauskienė nuo Marcinkonių, Juzė Jurkonienė nuo Druskininkų (Varėnos r.), Ona Grigaliūnienė[5] nuo Žaslių (Kaišiadorių r.), Ieva Krukoniūtė nuo Ryliškių (Alytaus r.), Ona Bluzmienė nuo Žeimelio (Pakruojo r.), Albina Žiukienė nuo Palevenėlės (Kupiškio r.) ir dau-

---

des Egbert Gerrits, Münster, 1951; A. Satke, Hlučínský pohádkář Josef Smolka, Ostrawa, 1958; K. D. Kodłubiec, Niektóre aspekty prac monograficznych o gawędziarzach ludowych.— Pamiętnik słowiański, 1966, XVI, p. 199—221 ir kt.

[5] J. Jurkonienės dainos išleistos atskiru leidiniu — žr. Druskininkų dainos. Užrašė Juozas Balčikonis, V., 1972.

gelis kitų. Dainininkėms nenusileidžia pasakoriai Juozas Bružė nuo Gudžiūnų (Kėdainių r.), Stasys Bandzevičius nuo Žaslių (Kaišiadorių r.), Salomėja Krivickienė nuo Žeimelio (Pakruojo r.), Liudvikas Dubaka nuo Rimšės (Ignalinos r.), Balys Ilgevičius nuo Dubingių (Molėtų r.) ir kiti, pasekę po kelias dešimtis ar net šimtus pasakų, sakmių, padavimų.

Šiame įvairiaspalviame mūsų liaudies talentų vainike vienas iš gražiausių žiedų yra Anelė Čepukienė, kilusi iš Žilinėlių kaimo (Varėnos r.). A. Čepukienė stebina pateiktos tautosakos gausumu ir įvairiapusiškumu. Iš jos užrašyta 559 dainos, 9 raudos, 13 pasakų, 152 mįslės, 362 patarlės bei priežodžiai — daugiau kaip tūkstantis lietuvių tautosakos kūrinių. Ji daug pateikė ir etnografinės medžiagos: liaudies medicinos, burtų ir prietarų, pasakojimų apie senovės žmonių gyvenimą ir papročius. Nemaža kūrybinio išradingumo A. Čepukienė parodo, perteikdama senus tradicinius ir naujesnės kilmės mūsų liaudies kūrinius. Tačiau jos turtinga meninė prigimtis nesutelpa tradicinės estetikos kanonizuotoje liaudies kūryboje. Ji bando kurti savąjį meninį pasaulį, skirtingą nuo tradicinio, viso kolektyvo aprobuoto, nors daugeliu aidų ir susišaukiantį su juo. Ji rašo individualias dainas, eilėraščius, vaizdelius, apsakymus, plačią autobiografiją.

Apie A. Čepukienę jau ne kartą buvo rašyta spaudoje[6]. Jos vardas šalia geriausių mūsų tautosakos pateikėjų minimas įvairiuose straipsniuose, pranešimuose. Jos nuotraukos puošia ne vieno žurnalo ir mokslinio

[6] B. Gritėnaitė, Daina nemiršta.— Tarybinė moteris, 1960, Nr. 8, p. 8; N. Vėlius, Ne bet kokia aš mergelė buvau.— Literatūra ir menas, 1964, Nr. 26; A. Judžentis, Dainuojanti liepa.— Literatūra ir menas, 1966, Nr. 32.

leidinio puslapius[7]. A. Čepukienė, kaip savita tautosakos pateikėja ir kūrėja, nusipelno atskiros monografijos. Šiame leidinyje spausdinami įdomesni A. Čepukienės pateiktos tautosakos ir jos pačios parašyti kūriniai, ištrauka iš autobiografijos; trumpai supažindinama su jos gyvenimu ir tautosakos repertuaru. Knygos pabaigoje pridedami tekstų komentarai.

Tekstai redaguoti nevienodai. Dainos įrašytos į magnetofono juostas, todėl skelbiamos su visomis tarmės ypatybėmis, kiek jas išlaiko pati pateikėja ir kiek jas galima perteikti literatūrinės kalbos rašmenimis. Vartojamas tik vienas papildomas ženklas *ł*, žymintis prieš *ė* ir *i* kietai tariamą *l*. Pateikėjos įvairiai ištartos tos pačios formos nevienodinamos. Pasakos, smulkioji tautosaka, individuali kūryba ir ištrauka iš autobiografijos pateikiama, išlaikant tik būdingiausias leksines ir morfologines tarmės ypatybes. Taigi tautosaka redaguojama labai nežymiai. Tuo tarpu individualią kūrybą ir ypač autobiografiją reikėjo kiek daugiau pakoreguoti.

Skelbiamos dainos klasifikuojamos pagal funkciją ir tematiką, patarlės ir priežodžiai — pagal idėjinį-tematinį turinį, mįslės — pagal menamų objektų sritis.

Leidinio sudarytojui savo vertingais patarimais daug padėjo Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos ir kalbos sektorių darbuotojai, kuriems jis nuoširdžiai dėkoja.

Tikimasi, kad šis leidinys bent iš dalies užpildys lietuvių folkloristikoje susidariusią spragą ir paskatins kitus domėtis talentingais mūsų tautosakos pateikėjais.

---

[7] Lietuvių tautosakos apybraiža, V., 1963, p. 101; Tarybinė moteris, 1960, Nr. 8, p. 8; Švyturys, 1968, Nr. 4, p. 19; Kultūros barai, 1968, Nr. 12, p. 42.

Spausdinamus tautosakos tekstus užrašė Norbertas Vėlius, Kęstutis Nastopka ir Genovaitė Četkauskaitė, melodijas — Danutė Kuzinienė, Genovaitė Četkauskaitė, Juozas Antanavičius ir Bronius Ambraziejus.

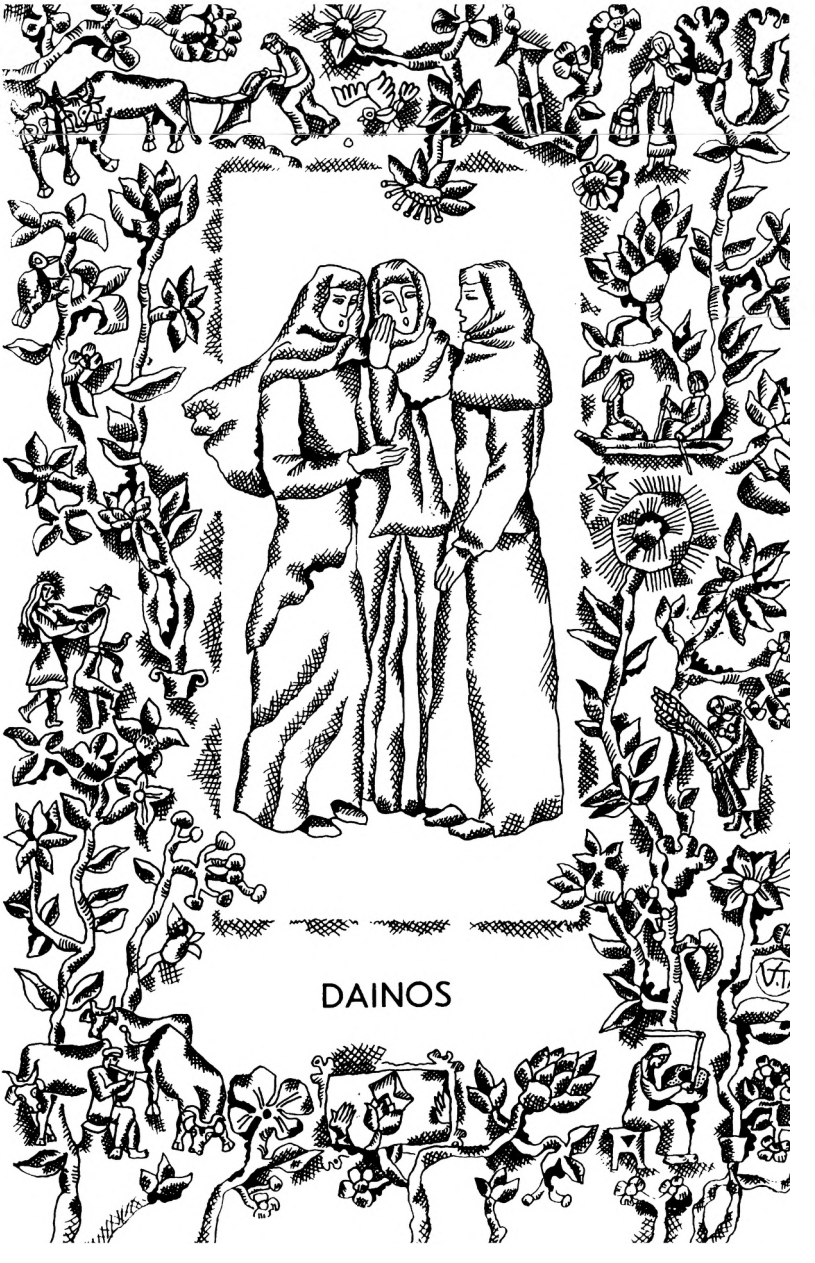
DAINOS

DARBO DAINOS

ARIMO

1. ARĖ BERNAS DIRVELĮ

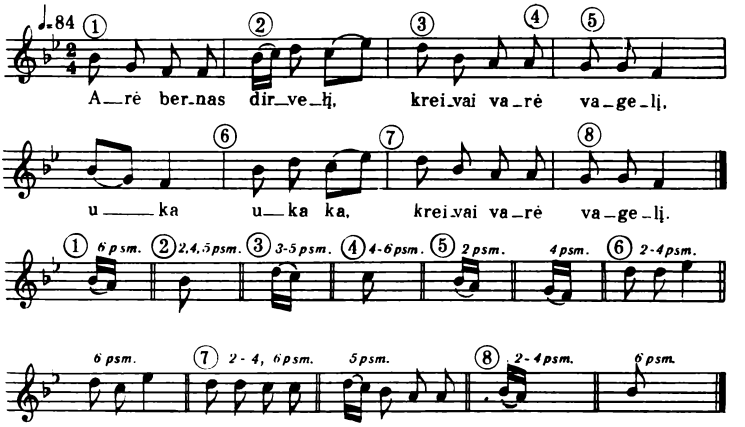

Arė bernas dirvelį,
Kreivai varė vagelį,
Uka uka ka,
Kreivai varė vagelį.

Ain mergelė kelaliu.
— Padėk dzieve berneliu,
Uka uka ka,
Padėk dzieve berneliu.

— Nedyvyke, mergela,
Kų ma kreiva vagelė,
Uka uka ka,
Kų ma kreiva vagelė.

Kų ma kreiva vagelė —
Sena mano žagrelė,
Uka uka ka,
Sena mano žagrelė.

Sena mano žagrelė,
Jauni mano jauteliai,
Uka uka ka,
Jauni mano jauteliai.

Jauni mano jauteliai,
Maži mano meteliai,
Uka uka ka,
Maži mano meteliai.

2. KAD AŠ TURĖCIAU

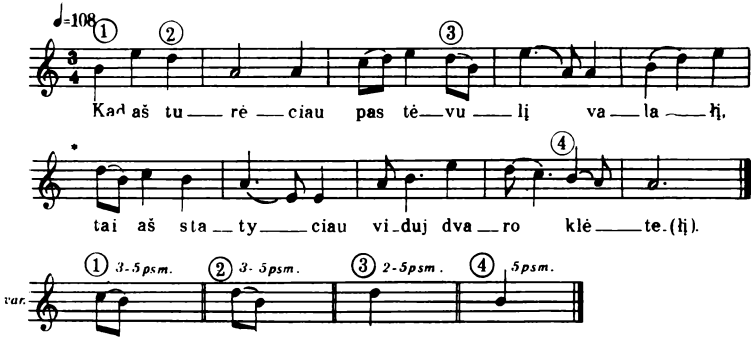

Kad aš turėciau
Pas tėvulį valałį,
Tai aš statyciau
Viduj dvaro klėtelį.

Tai aš statytiau
Viduj dvaro kłėtelį,
Tai aš indėtau
Zerkołėlio langelį.

Tai aš indėtau
Zerkołėlio langelį,
Tai aš žiūrėtau
In pūdymų šalalį,

Ar gražiai aria
Bernelis pūdymėlį,
Ar sparciai žengia
Jo šyviejei žirgeliai.

Tai gražiai aria
Bernelis pūdymėlį,
Tai sparciai žengia
Jo šyviejei žirgeliai,
Tai gražiai žengia
Jo šyviejei žirgeliai.

* Paskutiniame posme antroji melodijos dalis kartojama.

3. VOI, DAUGEL DAUGEL

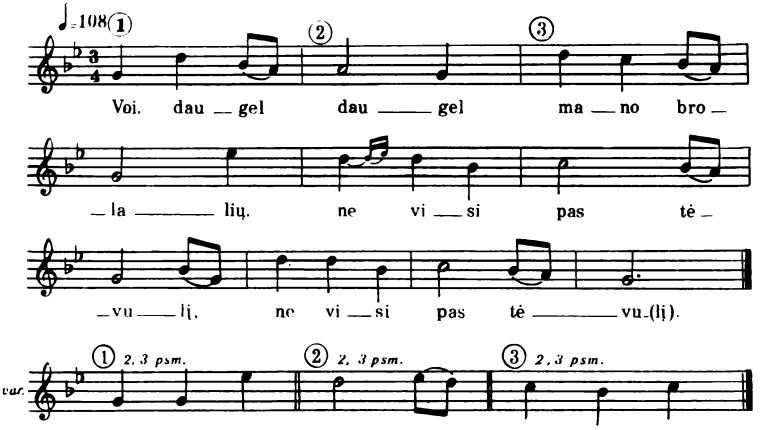

Voi, daugel daugel
Mano brolalių,
Ne visi pas tėvulį. (2)

Pirmas brolalis
Rytų šalalėj,
Antaras vakaruose, (2)

O jau šis trecias
Mano brolalis
Lankoj šienelį piauna. (2)

Ne tep jis piauna,
Kap gailiai verkia,
An dalgelės pasrėmęs,
An plieninės pasrėmęs.

— Voi, ar tau gaila
Žalio šienelio,
Ar plieninės dalgelės? (2)

— Voi, nei man gaila
Žalio šienelio,
Nei plieninės dalgelės. (2)

Voi, cik man gaila
Jaunų dzienelių,
Bernelių paulionės. (2)

4. PER DIDĮ DVARŲ

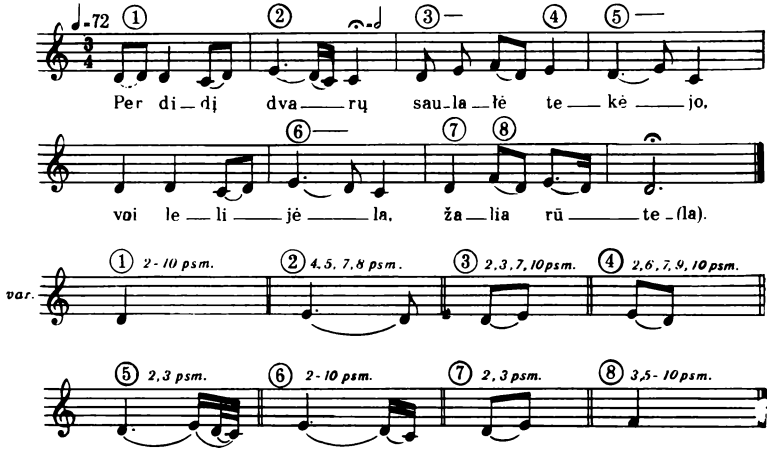

Per didį dvarų — Voi, kur tu josi,
Saulalė tekėjo, Vo mani paliksi,
Voi lelijėla, Voi lelijėla,
Žalia rūtela. Žalia rūtela?

Saulė tekėjo, — Tavi paliksiu
Vanduo mirgėjo, Pas savo tėvulį,
Voi lelijėla, Voi lelijėla,
Žalia rūtela. Žalia rūtela.

Mano bernelis — Tavo tėvulis —
An žirgo sėdėjo, O man šešurėlis,
Voi lelijėla, Voi lelijėla,
Žalia rūtela. Žalia rūtela.

Tavo meiliausias —
O man gailiausias,
Voi lelijėla,
Žalia rūtela.

— Tavi paliksiu
Pas savo motulį,
Voi lelijėla,
Žalia rūtela.

— Tavo motulė —
O man anytėlė,
Voi lelijėla,
Žalia rūtela.

Tavo meiliausia —
O man gailiausia,
Voi lelijėla,
Žalia rūtela.

5. VOI TU SKREGŽDELA

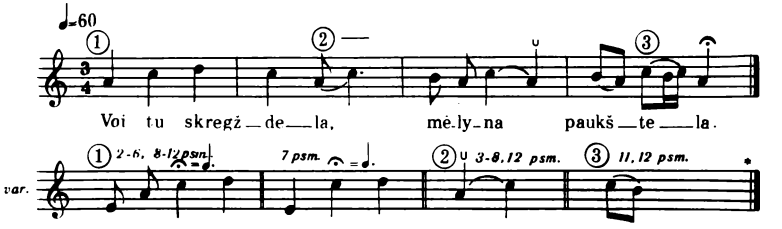

— Voi tu skregždela,
Mėlyna paukštela,

Voi, ko tu išlėkei
Iš šilko lizdelio,

Iš šilko lizdelio,
Nuog mažų vaikelių?

— Nei aš pati lėkiau —
Štarelis išvijo,

Štarelis išvijo
Iš šilko lizdelio,

Iš šilko lizdelio,
Nuog mažų vaikelių.

— Voi tu mergela,
Mergela jaunoji,

Voi, ko tu išėjai
Iš tėvo dvarelio,

Iš tėvo dvarelio,
Nuog brolių, seselių?

— Ne aš pati ėjau —
Bernelis išvedė,

Bernelis išvedė
Iš tėvo dvarelio,

Iš tėvo dvarelio,
Nuog brolių, seselių.

* Kai kurie melodijos ženklai paaiškinami komentaruose.

6. PRAŠINĖJO KANAPĖLĖ

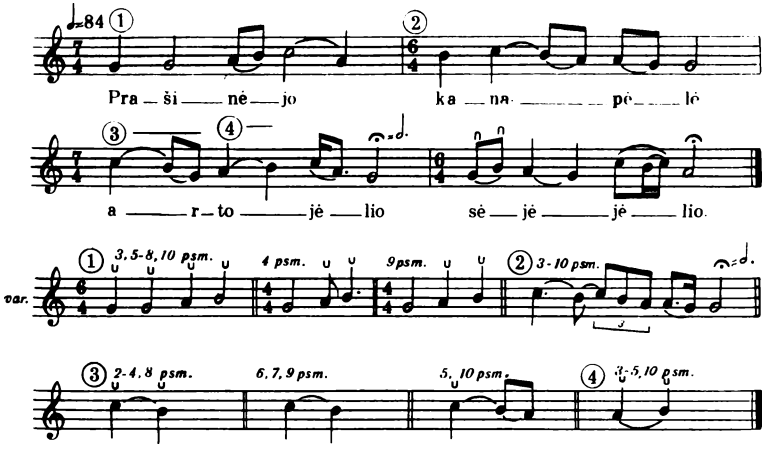

Prašinėjo kanapėlė
Artojėlio
Sėjėjėlio:

— Nesėk many, sėjėjėli,
Kalneliuose
Pieščynuose.

Nebus mano stogelio,
Nei valakno
Valaknėlio.

Sėk mani, sėjėjėli,
Klonelėse
Miežimuose.

Tai bus mano stogelis
Ir valaknas
Valaknėlis.

Prašinėjo dukrelė
Pas tėvulį,
Pas širdelį:

— Neduok many, tėvuli,
Sav ūlyčion
Už susiedo.

Nebus mano meilalės,
Nei prieeigos
Prieeigėlės.

Duok mani, tėvuli,
Per laukelį,
Per antarų.

Tai bus mano meilalė
Ir prieeiga
Prieeigėlė.

7. BĖKIT, BARELIAI

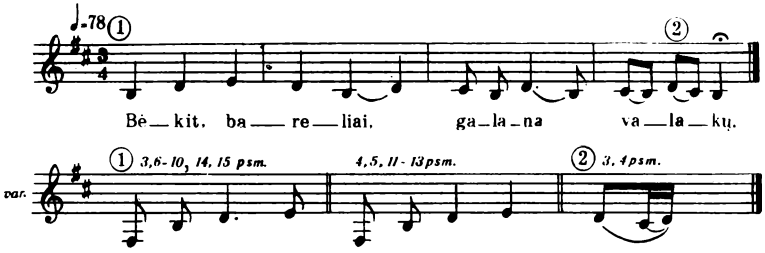

Bėkit, bareliai,
Galana valakų.

Gali valakų
Stov pulkas bernelių.

Stov pulkas bernelių
Ir geria ir valgo.

Cik vienas bernelis
Nei geria, nei valgo.

Nei geria, nei valgo,
Mergelas kalbina:

— Voi mergela mano,
Balta lelijėla,

Ar aisi už many,
Ar būsi tu mano?

— Vai berneli mano,
Baltas dobilėli,

Pas tavi laukeliai
Tai labai kalnuoci,

Pas tavi rugeliai
Tai labai dzirsuoci.

— Vai mergela mano,
Balta lelijėla,

Voi, aš pasamdysiu
Pulkelį bernelių —

Nukas man kalnelius,
Sulygys laukelius.

Voi, aš paprašysiu
Drabnųjų paukštelių —

Išrinks man dzirselas
Iš baltų rugelių.

8. VOI, KO SIŪBAVO

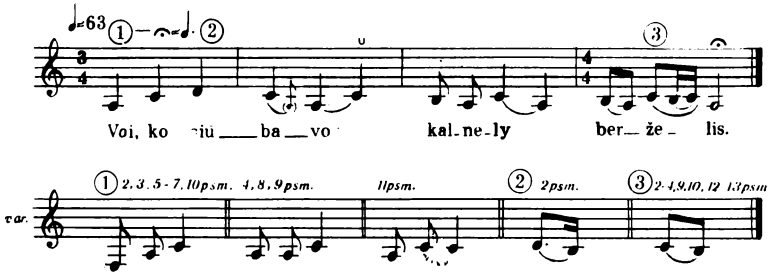

Voi, ko siūbavo
Kalnely berželis,

Kalnely berželis,
Tas devyniašakis?

Tas devyniašakis,
Dešimta viršūnė,

Dešimta viršūnė
Gegulai nutūpti,

Gegulai nutūpti,
Raibojai kukuoti.

Tas visas devynias
Vėjalis nulaužė.

Voi, ciktais paliko
Dešimtų viršūnį,

Dešimtų viršūnį
Gegulai nutūpte,

Gegulai nutūpte,
Raibojai kukuoce.

Augino motulė
Devynis sūnelius,

Devynis sūnelius,
Dešimtų dukrelį.

Tuos visus devynis
Karelėn paėmė.

Ciktais paliko
Dešimtų dukrelį,

Dešimtų dukrelį
Galvelai paieškoc,

Galvelai paieškoc,
Širdelai suramyt.

9. VOI, AN KALNO, AN AUKŠTOJO

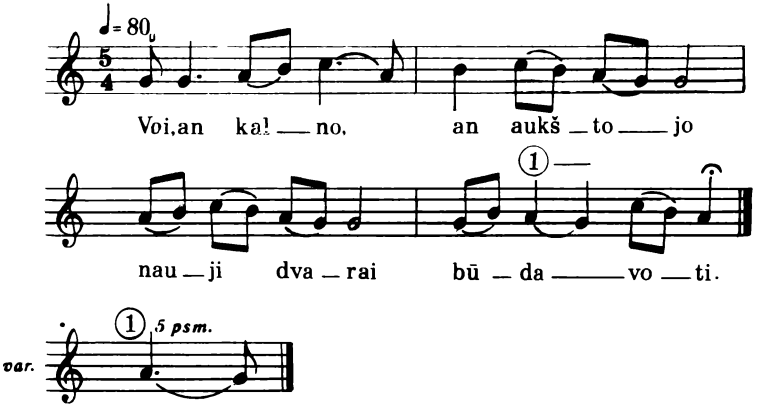

Voi, an kalno, an aukštojo
Nauji dvarai būdavoti.

Nauji dvarai būdavoti,
Vyšnių sodai susodyti.

Vyšnių sodai susodyta,
Vyšnių vuogos sunokyta.

Vyšnių vuogos sunokyta,
Atolėliai suželdyta.

— Ne dėl tavy, bernužėli,
Nauji dvarai būdavoti.

Nauji dvarai būdavoti,
Vyšnių sodai susodyti.

Vyšnių sodai susodyti,
Vyšnių vuogos sunokytos.

Ne dėl tavo šyvo žirgo
Atolėliai suželdyta.

Dėl brolalio sakalėlio
Nauji dvarai būdavoti.

Nauji dvarai būdavoti,
Vyšnių sodai susodyti.

Dėl brolalio sakalėlio
Vyšnių vuogos sunokytos.

Dėl brolalio šyvo žirgo
Atolėliai suželdyta.

10. VAIKŠTINĖJO TĖVULIS

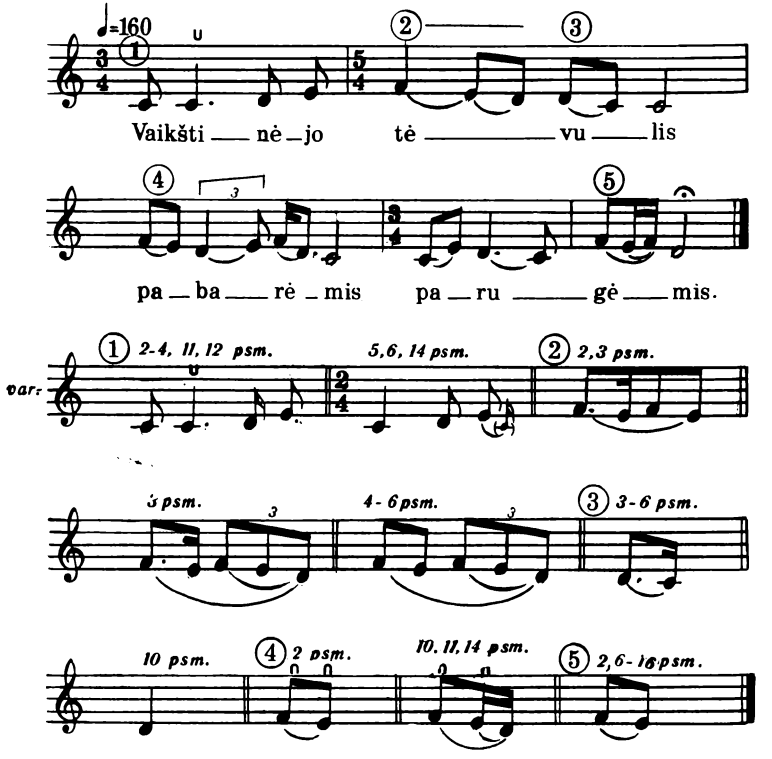

Vaikštinėjo tėvulis
Pabarėmis
Parugėmis.

Prašinėjo saulalės
Be kepurės
Kepurėlės:

— Voi saulala motula,
Vakaruosna
Vėlyviuosna,

Ba jau mano dukrelė
Tai pailso,
Tai nuvargo,

Geruosius rugelius
Bepiaudama
Bepiaudama,

Dzidziuosius pėdelius
Berišdama
Berišdama,

Iš klonelių kalnelin
Nešiodama
Nešiodama

Ir tankiąsias kapelas
Statydama
Statydama.

Vaikštinėj šešurėlis
Pabarėmis
Parugėmis.

Prašinėjo saulalės
Be kepurės
Kepurėlės:

— Voi saulala motula,
Ryteliuosna
Ankstyviuosna,

Ba dar mano martelė
Nenuilso
Nenuvargo,

Menkuosius rugelius
Bepiaudama
Bepiaudama,

Mažuosius pėdelius
Berišdama
Berišdama,

Nuo kalnelių klonėsna
Nešiodama
Nešiodama,

Ir retąsias kapeles
Statydama
Statydama.

11. LINKO JIEVARAS VARTUOSNA

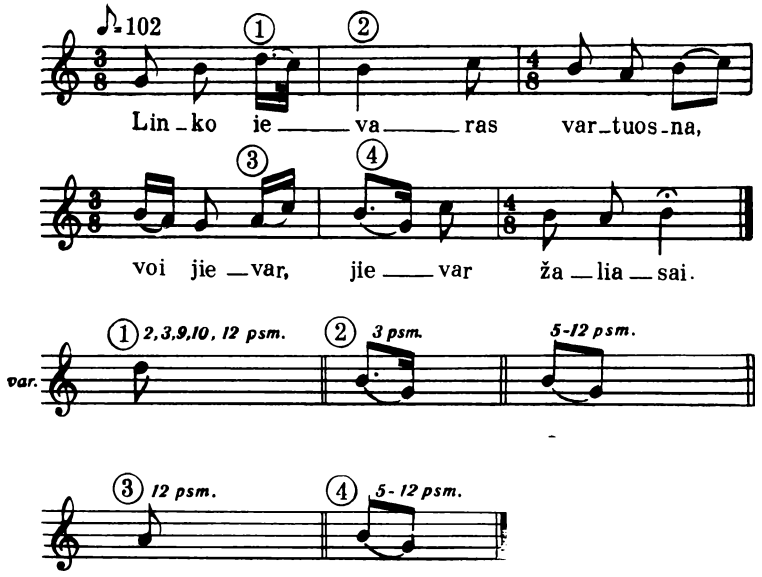

Linko jievaras vartuosna,
Voi jievar, jievar žaliasai.

O jo šakelės antruosna,
Voi jievar, jievar žaliasai.

O jo lapeliai stikluosna,
Voi jievar, jievar žaliasai.

O jo vuogelės kupkosna,
Voi jievar, jievar žaliasai.

Išeik, tėveli, an dvaro,
Voi jievar, jievar žaliasai,

Priimk šakelį jievaro,
Voi jievar, jievar žaliasai.

Parein talkelė nuilsus,
Voi jievar, jievar žaliasai,

Kalne rugelius nukirtus,
Voi jievar, jievar žaliasai.

— Voi, kiek nukirtot rugelių,
Voi jievar, jievar žaliasai?

O kiek sukirtot kapelių,
Voi jievar, jievar žaliasai?

— Kiek čionai yra varpelių,
Tiek mes prikirtom kapelių.

Kiek čionai yra grūdelių,
Tiek tu prikulsi pūdelių.

GANYMO

12. DEBESĖLI, EIK PRO ŠALĮ

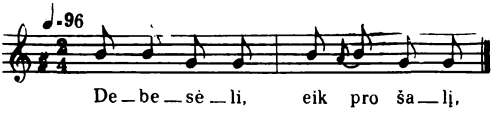

Debesėli, eik pro šalį,
Paimke gudo paršelį,
Ne paršelį — tai avytį,
Ne avytį — tai ožkytį,
Ne ožkytį — piemenytį!
Debesėli, eik pro šalį,
Paimke gudo paršelį!

13. KAI AŠ MAŽAS BUVAU

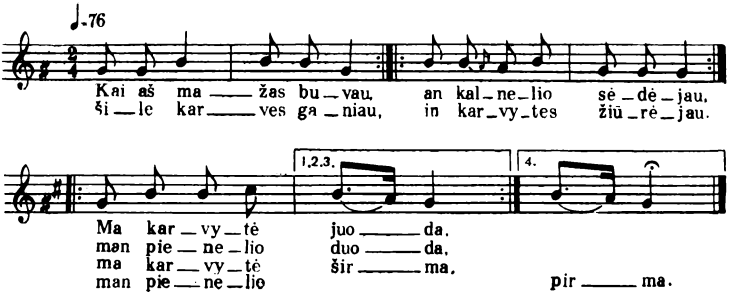

Kai aš mažas buvau,
Šile karves ganiau,
An kelmelio sėdėjau,
In karvytes žiūrėjau.
Ma karvytė juoda —
Man pienelio duoda,
Ma karvytė širma —
Man pienelio pirma.

14. BARONĖLIS BALTAS

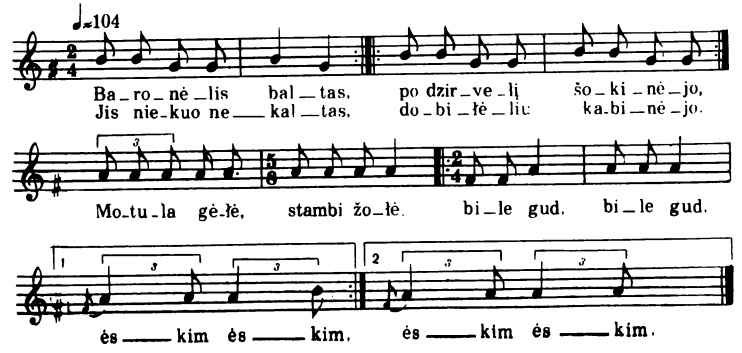

Baronėlis baltas,
Jis niekam nekaltas,
Po dzirvelį šokinėjo,
Dobilėlius skabinėjo.
Motula gėlė, stambi žolė,
Bile gud, bile gud,
Ėskim ėskim,
Bile gud, bile gud,
Ėskim ėskim.

15. AŠ MISLINAU

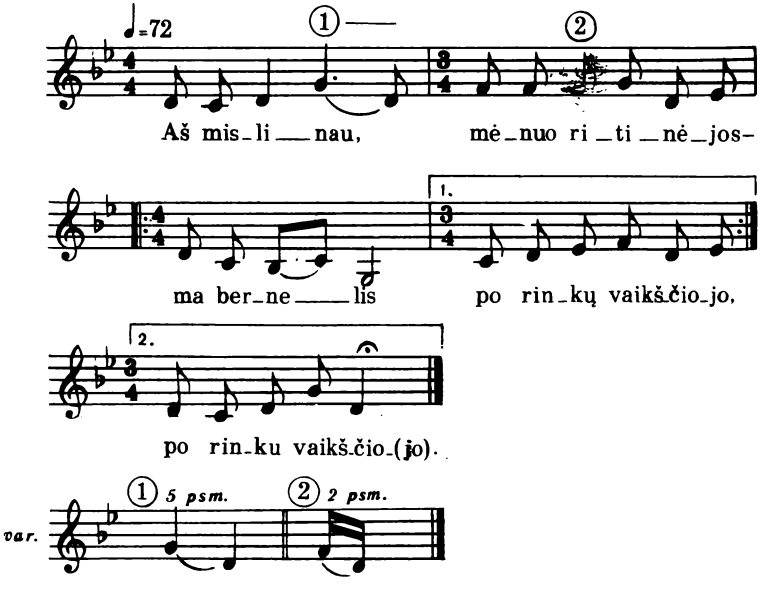

Aš mislinau,
Mėnuo ritinėjos —
Ma bernelis
Po rinkų vaikščiojo. (2×2)

Ma bernelis
Po rinkų vaikščiojo,
Švyų žirgų
Rankelėj vedžiojo. (2×2)

— Voi mergela,
Močiutės dukrela,
Voi, ar aisi
Už many bernelio? (2×2)

— Voi, aš aiti,
Tai aš jauna aitau,
Voi, aš būti,
Tai aš jauna būtau. (2×2)

Tik man gaila
Tėvulio dvarelio,
Tik man gaila
Rūtelių darželio. (2×2)

— Voi mergela,
Motulės dukrela,
Mano tėvo
Dar didesni dvarai. (2×2)

Mano tėvo
Dar didesni dvarai,
Apie dvarų
Jievarai žaliavo. (2×2)

Apie dvarų
Jievarai žaliavo,
Vidur dvaro
Jaunimėlis šoka. (2×2)

Viduj dvaro
Jaunimėlis šoka,
An gonkelių
Muzikėlė griauna. (2×2)

MALIMO

16. OI, ŪŽKIT ŪŽKIT

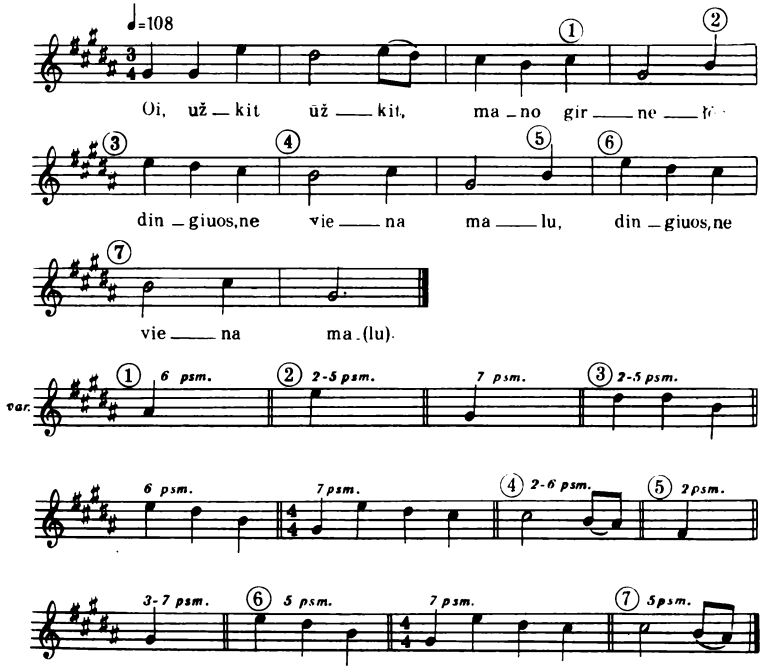

Oi, ūžkit ūžkit,
Mano girnelės,
Dingiuos, ne viena malu. (2)

Aš viena maliau,
Viena dainavau,
Viena girneles traukiau. (2)

Ik pažastėlių
Po vandenėlį —
Vargios mano dienelės. (2)

Ligi kelalių
Po purvynėlį —
Vargios mano dienelės. (2)

Mano kojelės,
Mano žangiosios,
Kasdien po purvynėlį. (2)

Mano rankelės,
Mano darbiosios,
Kasdien sunkuos darbeliuos. (2)

Mano plaukeliai,
Mano gelsvieji,
Kasdien po šiaurų vėjalį. (2)

SKALBIMO

17. KAS ZO DZYVAI

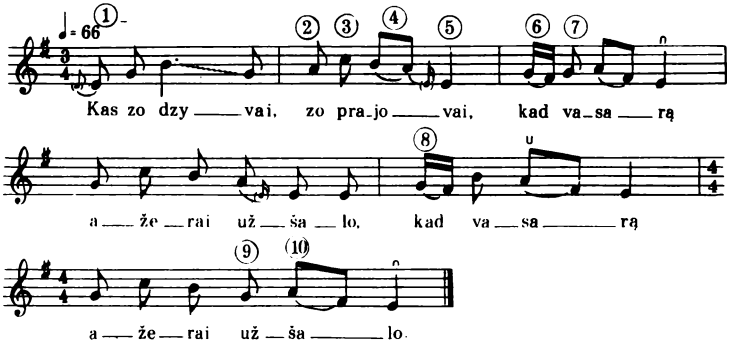

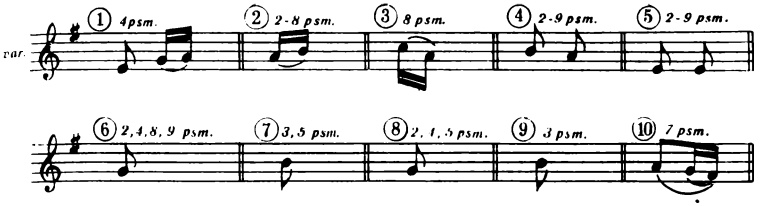

Kas zo dzyvai,
Zo prajovai rados,
Kad vasarą
Ažerai užšalo. (2×2)

O rudenį
Gegutė kukavo,
O žiemelį
Rožė pražydėjo. (2×2)

Žvengia žirgas
Šalto vandenėlio,
Verkia merga
Rūtų vainikėlio. (2×2)

Nežvenk, žirge,
Šalto vandenėlio,
Neverk, merga,
Rūtų vainikėlio. (2×2)

Duos dzievulis
Giedriųjų dzienelį,
Tai nušildzys
Ažeri ladelį. (2×2)

Tai nušildzys
Ažeri ladelį,
Ir pagirdys
Bernelis žirgelį. (2×2)

Ir pagirdys
Bernelis žirgelį,
Ir važiuosim
In Vilniaus miestelį. (2×2)

Ir važiuosim
In Vilniaus miestelį,
Nusipirksim
Šilko skepatėlį. (2×2)

Nusipirksim
Šilko skepatėlį,
Ir rišėke,
Mano mergužėle. (2×2)

KALENDORINĖS DAINOS

NAUJŲJŲ METŲ CIKLO

18. VOI TU KUOSELA, LELIUMOJ

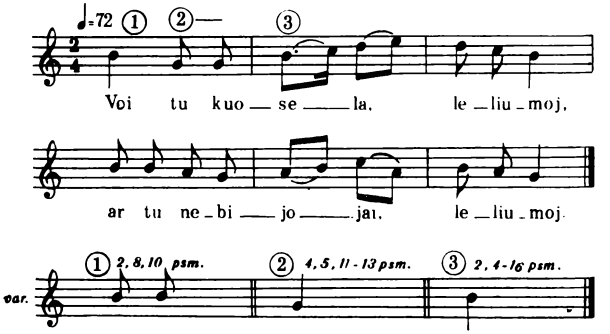

Voi tu kuosela, leliumoj,
Ar tu nebijojai, leliumoj,

Viena girion lėkce, leliumoj,
Po girių lakioce, leliumoj? —

Atlėks in tavi, leliumoj,
Pulkas drabnų paukščių, leliumoj.

Paims tavi, leliumoj,
Už pilkų plunksnelių, leliumoj.

Nuves tavi, leliumoj,
Tolimon girelėn, leliumoj.

Reiks tau čiulbėti, leliumoj,
Diena ir naktelė, leliumoj.

Voi tu mergela, leliumoj,
Ar tu nebijojai, leliumoj,

Kermošėlin aice, leliumoj,
Ir tynai vaikščioce, leliumoj?

Atjos in tavi, leliumoj,
Jaunasai bernelis, leliumoj.

Jaunasai bernelis, leliumoj,
Ir dzidzis pulkelis, leliumoj.

Paims tavi, leliumoj,
Už baltų rankelių, leliumoj.

Nuveš tavi, leliumoj,
Svecimon šalalėn, leliumoj.

Reiks tau tynai, leliumoj,
Dzidzių dovanėlių, leliumoj.

Reiks anytėlai, leliumoj,
Plonųjų drobelių, leliumoj.

Vo šešurėliui, leliumoj,
Sunkiųjų darbelių, leliumoj.

Vo mošaitėlėm, leliumoj,
Šilkų skepetėlių, leliumoj.

Vo mošaitėlėm, leliumoj,
Margųjų juostelių, leliumoj.

19. SĖDZI PASĖDZI

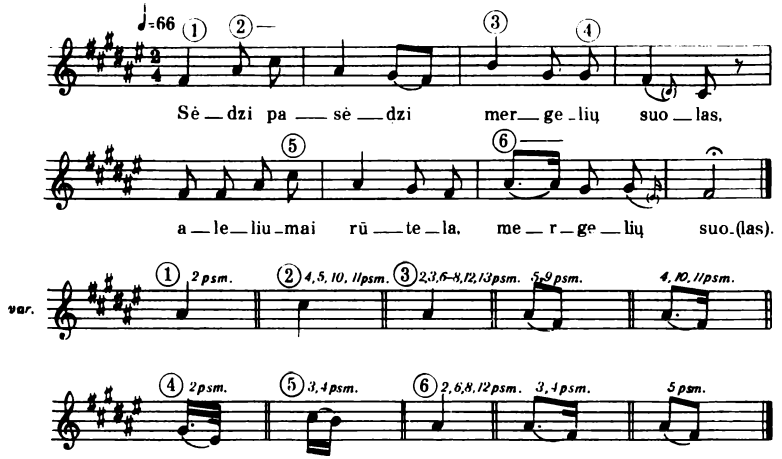

Sėdzi pasėdzi
Mergelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Mergelių suolas.

Ir atvažiavo
Kupčiai iš Vilnio,
Aleliumai rūtela,
Kupčiai iš Vilnio.

Ir turgavojo
Mergelių suolą,
Aleliumai rūtela,
Mergelių suolą:

— Voi, ar brangus
Mergelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Mergelių suolas?

— Voi, tai brangus
Mergelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Mergelių suolas.

Kai Vilniuj auksas,
Kauni sidabras,
Aleliumai rūtela,
Kauni sidabras.

Sėdzi pasėdzi
Bernelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Bernelių suolas.

Ir atvažiavo
Kupčiai iš Vilnio,
Aleliumai rūtela,
Kupčiai iš Vilnio.

Ir turgavojo
Bernelių suolą,
Aleliumai rūtela,
Bernelių suolą:

— Voi, ar brangus
Bernelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Bernelių suolas?

— Voi, tai brangus
Bernelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Bernelių suolas.

Kai Vilniuj liulka,
Kauni cibukas,
Aleliumai rūtela,
Kauni cibukas —

Tai tokis brangus
Bernelių suolas,
Aleliumai rūtela,
Bernelių suolas.

20. GRĮSKIME, MERGOS

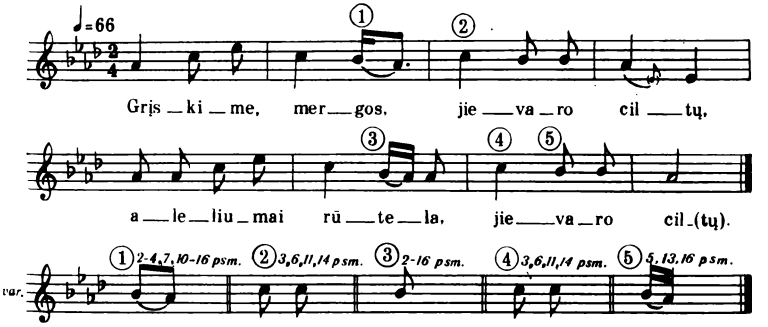

Grįskime, mergos,
Jievaro ciltų,
Aleliumai rūtela,
Jievaro ciltų.

Iš ko mes grįsim
Jievaro ciltų,
Aleliumai rūtela,
Jievaro ciltų?

Iš beržo šakų,
Amalėlio lapų,
Aleliumai rūtela,
Amalėlio lapų.

Mes pasilikim
Jievaro žmogų,
Aleliumai rūtela,
Jievaro žmogų.

Jievaro žmogų,
Patį geriausį,
Aleliumai rūtela,
Patį geriausį.

Patį geriausį —
Namų gaspadorių,
Aleliumai rūtela,
Namų gaspadorių.

Jūs pasilikot
Patį aršiausį,
Aleliumai rūtela,
Patį aršiausį.

Patį aršiausį —
Kiaulių piemenį,
Aleliumai rūtela,
Kiaulių piemenį.

Grįskime, bernai,
Jievaro ciltų,
Aleliumai rūtela,
Jievaro ciltų.

Iš ko mes grįsim
Jievaro ciltų,
Aleliumai rūtela,
Jievaro ciltų?

Iš beržo šakų,
Amalėlio lapų,
Aleliumai rūtela,
Amalėlio lapų.

Mes pasilikim
Jievaro žmoną,
Aleliumai rūtela,
Jievaro žmoną.

Jievaro žmoną,
Patių geriausių,
Aleliumai rūtela,
Patių geriausių.

Patių geriausių —
Namų gaspadinį,
Aleliumai rūtela,
Namų gaspadinį.

Jūs pasilikot
Patių aršiausių,
Aleliumai rūtela,
Patių aršiausių.

Patių aršiausių —
Kiaulių piemenį,
Aleliumai rūtela,
Kiaulių piemenį.

21. VOI TU BITUKĖ

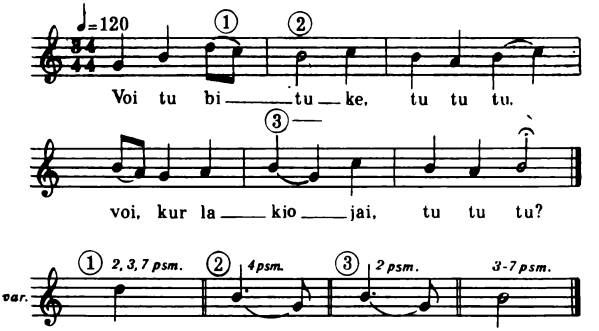

— Voi tu bituke,
Tu tu tu,
Voi, kur lakiojai,
Tu tu tu?

— Žalioj girelėj,
Tu tu tu,
Aukštoj dreverėlėj,
Tu tu tu.

— Voi, kų ty darei,
Tu tu tu?
— Korelius siuviau,
Tu tu tu.

Korelius siuviau,
Tu tu tu,
Medutį nešiau,
Tu tu tu.

— Voi tu mergela,
Tu tu tu,
Voi, kur tu buvai,
Tu tu tu?

— Rūtų darželyj,
Tu tu tu,
Rūtelį skynei,
Tu tu tu.

Rūtelį skynei,
Tu tu tu,
Vainikų pyniau,
Tu tu tu.

PIRŠLYBŲ

22. AUGO BERNELIS

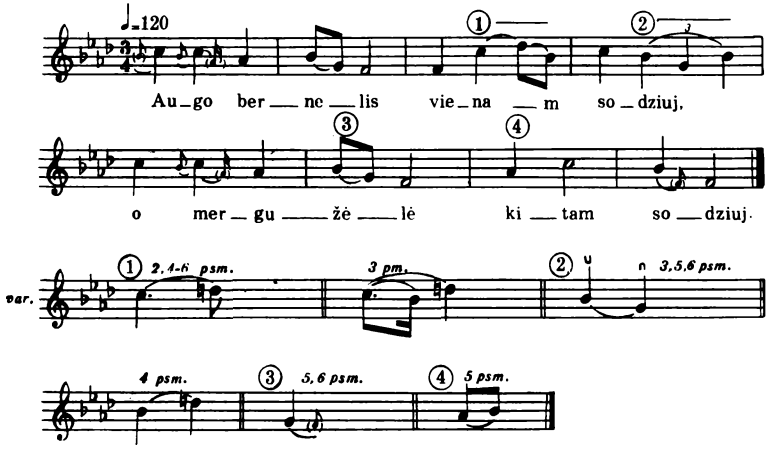

Augo bernelis
Vienam sodziuj,
O mergužėlė
Kitam sodziuj.

Kalba bernelis
In mergelį:
— Kad mes abudu
Užaugtumėm.

Kad mes abudu
Užaugtumėm,
Vienon porelėn
Suveitumėm.

Vienon porelėn
Suveitumėm,
Vienų mislalį
Mislytumėm.

Vienų mislalį
Mislytumėm,
Vienų žodelį
Kalbėtumėm.

Vienų žodelį
Kalbėtumėm,
Vienam vežimi
Važiuotumėm.

23. SĖJAU RŪTĄ, SĖJAU MĖTĄ

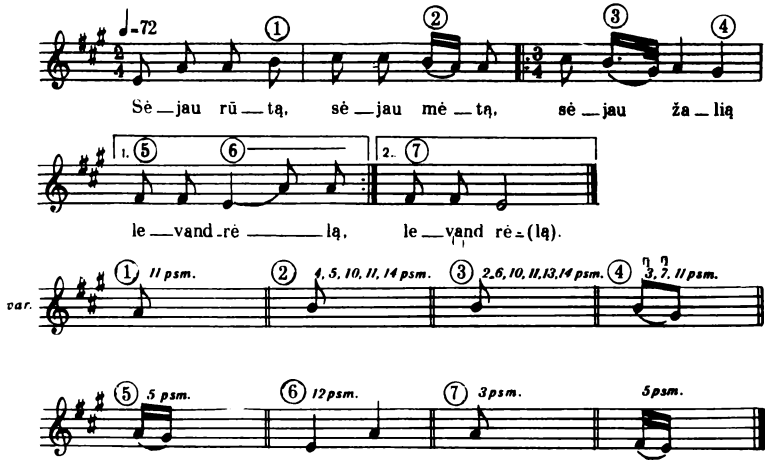

Sėjau rūtą, sėjau mėtą,
Sėjau žalią levandrėlą. (2)

Auk, rūtela, auk, mėtela,
Auk, žalioji levandrėla. (2)

Kap užaugsi, nusiskinsiu,
Vainikėlį nusipinsiu. (2)

Vainikėlį nusipinsiu,
An galvelės užsidėsiu. (2)

An galvelės, an glotniosios,
Už kaselės geltonosios. (2)

Siuntė mani motinėlė
In jūreles vandenėlio. (2)

Aš neklausiau motinėlės
Ir nuvėjau Dūnojėlin. (2)

Ir atplaukė juodas laivas,
Tam laivelyj bernužėlis. (2)

— Sėsk, mergela, in laivelį,
Aš perirsiu sa šalałėn. (2)

Ma šalałė daug geresnė,
Ma šalałė turtingesnė. (2)

Kap cia brauki bruknes vuogas,
Tep ty brauksi serbentėlas. (2)

Kap cia neši vandenėlį,
Tep ty neši žalių vynų. (2)

— Tai netiesa, bernužėli,
Tai netiesa, dobiłėli. (2)

Kap cia braukiu bruknes vuogas,
Tep ty brauksiu ašarėlas. (2)

Kap cia nešu vandenėlį,
Tep ty nešiu kančiukėlį. (2)

24. VEDIAU ŽIRGELĮ

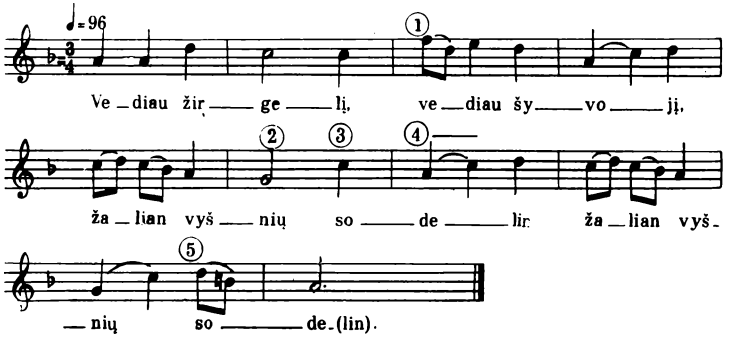

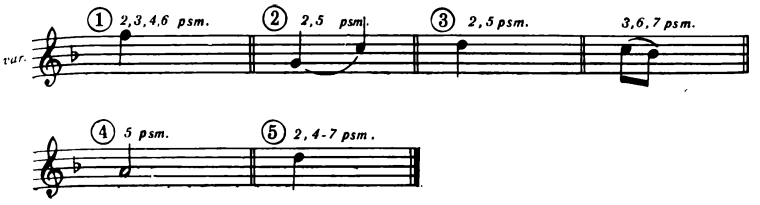

Vediau žirgelį,
Vediau šyvojį,
Žalian vyšnių sodelin. (2)

Rišau žirgelį,
Rišau šyvojį,
In žaliųjų vyšnelį. (2)

Voi, linko linko
Žalia vyšnelė
An ma šyvo žirgelio. (2)

Vo, kad tep linktų
Uošvio širdelė
Laisc už many dukrelį. (2)

Uošvelis laido,
Širdelė linko —
Pati mergelė nėjo. (2)

— Mergela mano,
Jaunoji mano,
Kodėl neini už many? (2)

Ar aš ne gražus,
Ar ne patogus,
Ar ne tėvo sūnelis? (2)

— Voi, nor tu gražus,
Nor tu patogus —
Durnas tav razumėlis. (2)

O kap tu jojai
Viešu kelaliu,
Aš po langu sėdėjau,
Per langelį žiūrėjau.

Mušei žirgelį
Vis per galvelį —
Spaudė mano širdelį. (2)

25. UŽ GIRELĖS, UŽ ŽALIOS

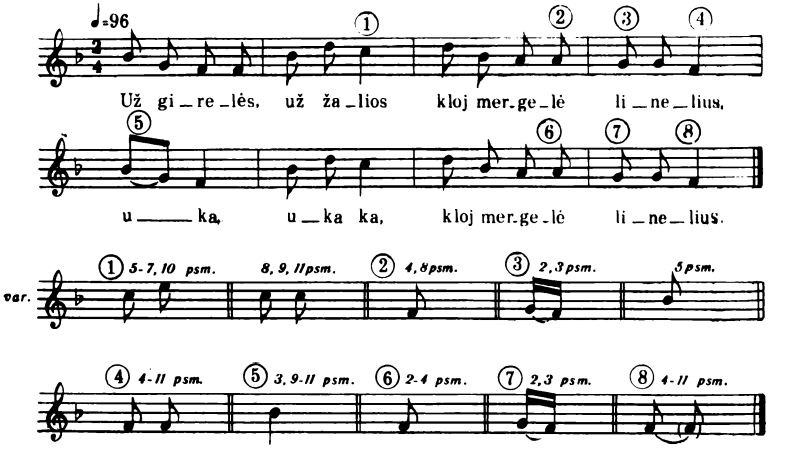

Už girelės, už žalios
Kloj mergelė linelius,
Uka uka ka,
Kloj mergelė linelius.

Ji klodama bijojo —
Kas girelėj šiugždėjo,
Uka uka ka,
Kas girelėj šiugždėjo.

Ji mislino — vilkelis,
Ažna jaunas bernelis,
Uka uka ka,
Ažna jaunas bernelis.

— Nebijoke, mergela,
Aš tau nieko nedarysiu,
Uka uka ka,
Aš tau nieko nedarysiu.

Aš tau nieko nedarysiu,
Cik kaselas išmastysiu,
Uka uka ka,
Cik kaselas išmastysiu.

Cik kaselas išmastysiu,
Kasnykėlius ištraukysiu,
Uka uka ka,
Kasnykėlius ištraukysiu.

Kasnykėlius ištraukysiu,
Aukso žiedus numaustysiu,
Uka uka ka,
Aukso žiedus numaustysiu.

Aukso žiedus numaustysiu,
Žalių rūtų išbarstysiu,
Uka uka ka,
Žalių rūtų išbarstysiu.

Žaliu rūtu žirgų šersiu,
Ašarėlėm pagirdysiu,
Uka uka ka,
Ašarėlėm pagirdysiu.

Ašarėlėm pagirdysiu,
Aukso žiedais pakaustysiu,
Uka uka ka,
Aukso žiedais pakaustysiu.

Aukso žiedais pakaustysiu,
Kasnykėliais supančiosiu,
Uka uka ka,
Kasnykėliais supančiosiu.

MERGVAKARIO

26. VOI, ANKSTI ANKSTI

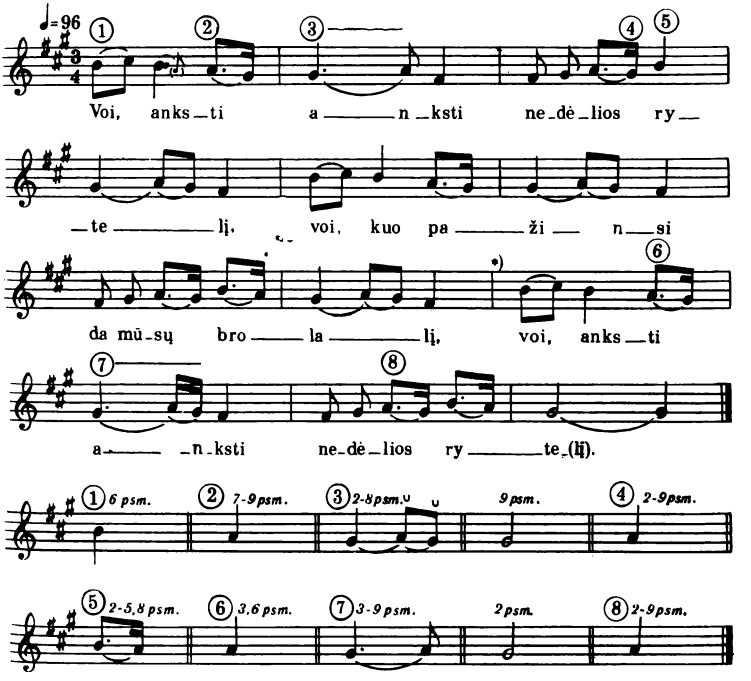

* 2—9 posmuose 5—8 taktai praleidžiami.

Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį,
Voi, kuo pažincia
Da mūsų brolalis,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį?

Aukščiausia sėdzi,
Gailiausia verkia,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Gailiausia verkia,
Tėvulio šaukia,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Mano tėvulis
Aukštojam kalnelyj,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Aukštam kalnelyj
Naujam grabelyj,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Aukštam kalnelyj,
Po trimi rakteliais,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Pirmas raktelis
Varinių durelių,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Antras raktelis
Aukštojo kalnelio,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

Trecias raktelis
Tėvulio grabelio,
Voi, anksti anksti
Nedėlios rytelį.

27. PAKIRSTA RŪTELA

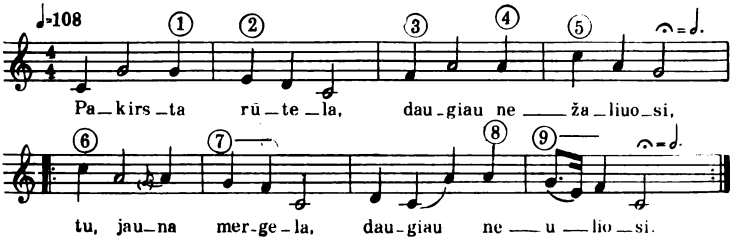

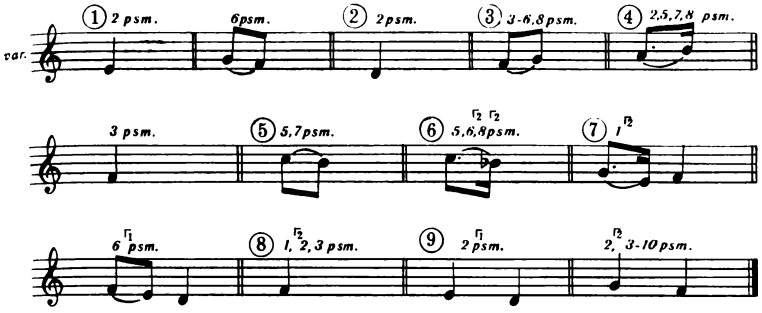

Pakirsta rūtela,
Daugiau nežaliuosi,
Tu, jauna mergela,
Daugiau neuliosi. (2×2)

Uliot neuliosi,
Rūtelių neskinsi,
Rūtelių neskinsi,
Vainiko nepinsi. (2×2)

O aš mergužėlė,
Viečna siratėlė,
Neturiu tėvelio,
Anei motinėlės. (2×2)

Voi, aš tiktai turiu
Sau vienų sesulį,
Sau vienų sesulį,
Kai girioj gegulį. (2×2)

Išeike, sesula,
An didžio dvarelio,
Paklausyk, sesula,
Iš kur vėjas pučia. (2×2)

Voi, ar iš rytelių,
Ar iš vakarėlių,
Ar nuog tos šalalės,
Kur motulė guli. (2×2)

Anei iš rytelių,
Nei iš vakarėlių,
Tik nuog tos šalalės,
Kur motulė guli. (2×2)

An motulės kapo
Žolalė neaugo,
Žolalė neaugo,
Ne jokis medelis. (2×2)

Voi, tiktai išdygo
Baltoji liepelė,
Baltoji liepelė,
Devyniom šakelėm. (2×2)

Devyniom šakelėm,
Dešimta viršūnė
Gegutei kukuoti,
Motulai budyti. (2×2)

28. IR ATJOJO BERNUŽĖLIS

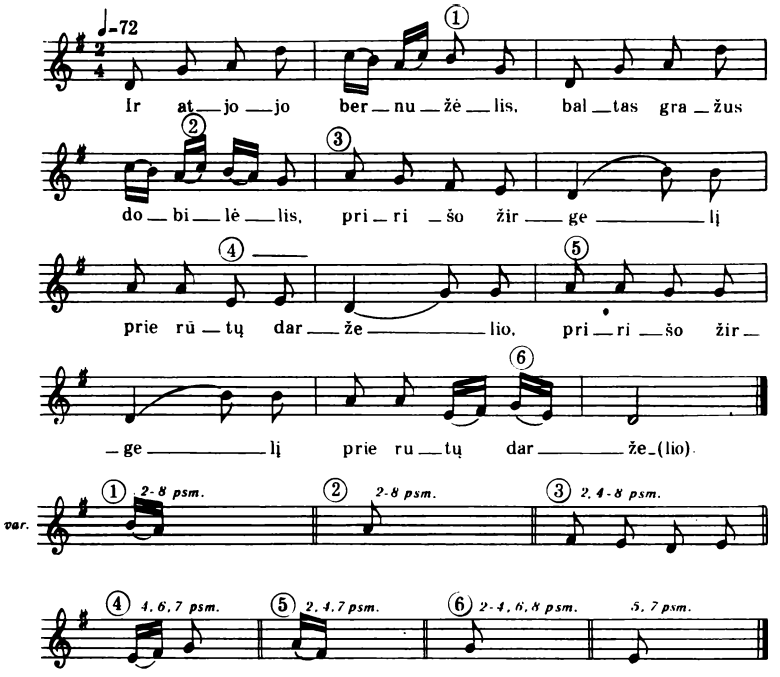

Ir atjojo bernužėlis,
Baltas gražus dobilėlis,
Pririšo žirgelį
Prie rūtų darželio. (2×2)

Žirgas galvelį palankė,
Žalių rūtelį nulankė.
Gaila man rūtelės,
Rūtų vainikėlio. (2×2)

— Neverk neverk, mergužėla,
Balta graži lelijėla,
Imk mano žirgelį
Už žalių rūtelį. (2×2)

Aš žirgelio nenorėjau,
O rūtelės tai gailėjau;
Gaila man rūtelės,
Rūtų vainikėlio. (2×2)

— Neverk neverk, mergužėla,
Balta graži lelijėla,
Imk mano dvarelį
Už žalių rūtelį. (2×2)

Aš dvarelio nenorėjau,
O rūtelės tai gailėjau;
Gaila man rūtelės,
Rūtų vainikėlio. (2×2)

— Neverk neverk, mergužėla,
Balta graži lelijėla,
Imk mani bernelį
Už žalių rūtelį. (2×2)

Aš rūtelės negailėjau,
O bernelio tai norėjau.
Nuspirkau bernelį
Už žalių rūtelį. (2×2)

29. TU ŲŽUOLE, TU ŽALIASAI

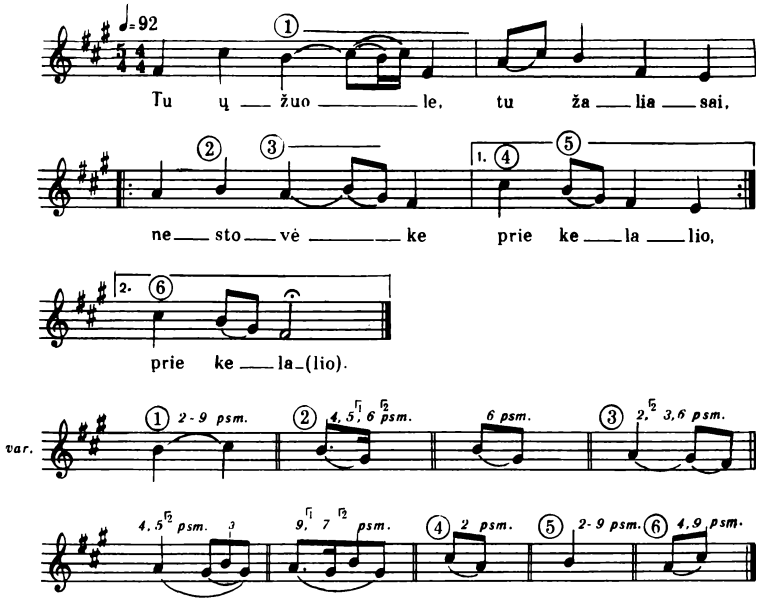

Tu ųžuole, tu žaliasai,
Nestovėke prie kelalio.

Nestovėke prie kelalio,
Nesiūbuoke an kelalio. (2×2)

Atapucia šiaurus vėjas,
Atalyja skaudus lietus. (2×2)

Nulauš tavo tankias šakas
Ir buiniųjų viršūnėlį. (2×2)

Tu mergela, tu jaunoji,
Nesėdėke už skobnelių,

Nerymoke an rankelių.

Atajoja raitų pulkas,
Būbnydami grajydami. (2×2)

Ciktais vienas smūtniai joja.
Tavo jaunas prierodnykas. (2×2)

Aukso žiedų mainytojas,
Žalios rūtos nuimtojas. (2×2)

Žalios rūtos nuimtojas,
Skaisto veido blėdytojas. (2×2)

IŠVAŽIAVIMO Į JUNGTUVES

30. AUGO SODELY

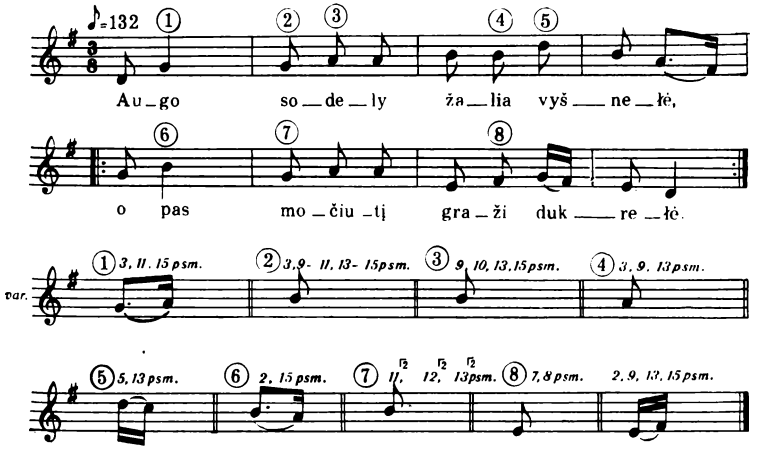

Augo sodely
Žalia vyšnelė,
O pas močiutį
Graži dukrelė. (2×2)

Tėvuli mano,
Širdela mano,
Kam pažadėjai
Mani berneliu. (2×2)

Ar aš neskėliau
Ankstų rytelį,
Ar aš nedirbau
Sunkų darbelių. (2×2)

Kėliaus rytelį
Nepabudyta,
Dirbau darbelį
Neparagyta. (2×2)

Voi, ir priklydo
Šelma bernelis,
Šelma bernelis,
Tas pijokėlis. (2×2)

Jis mani muša,
Jis mani bara,
Jis mani jaunų
Nuog savy varo. (2×2)

— Aike, mergela,
Aike, jaunoji,
Dar pasmokyke
Vargelio vargti. (2×2)

Tėvuli mano,
Širdela mano,
Neužkiloke
Dvaro vartelių. (2×2)

Neužkiloke
Dvaro vartelių —
Gal aš sugrįšiu
Nor už metelių. (2×2)

Motula mano,
Širdela mano,
Neišrėžyke
Plonų drobelių. (2×2)

Neišrėžyke
Plonų drobelių —
Gal aš sugrįšiu
Nor už metelių. (2×2)

Brolali mano,
Jaunasai mano,
Neišparduoke
Šyvų žirgelių. (2×2)

Neišparduoke
Šyvų žirgelių —
Gal aš sugrįšiu
Nor už metelių. (2×2)

Sesela mano,
Jaunoji mano,
Neišnaikinke
Žalių rūtelių. (2×2)

Neišnaikinke
Žalių rūtelių —
Gal aš sugrįšiu
Nor už metelių. (2×2)

31. ANKSTŲ RYTŲ KĖLIAU

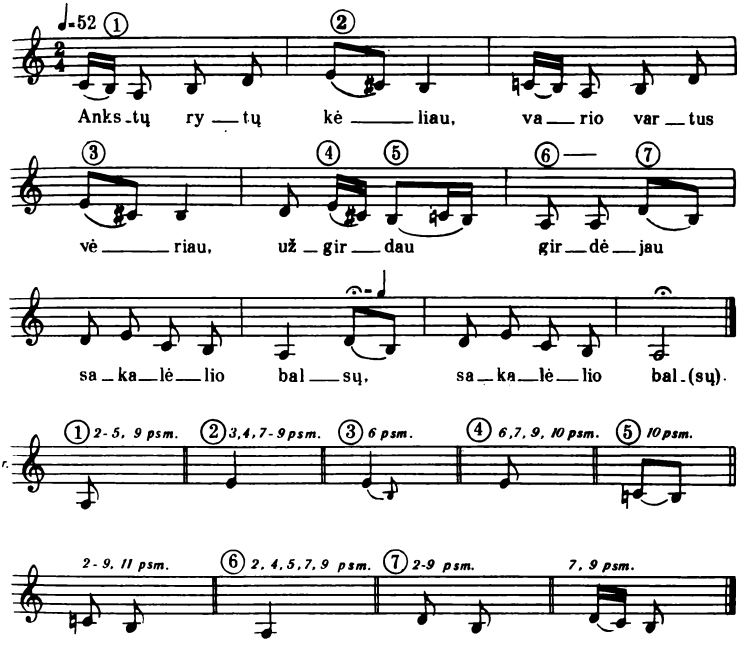

Ankstų rytų kėliau,
Vario vartus vėriau,
Užgirdau girdėjau
Sakalėlio balsų. (2)

Anei sakalėlio,
Nei raibios gegulės —
Sėd karčemoj bernelis,
Gražiai pasirėdįs. (2)

Gražiai pasirėdįs,
Gailiai apsiverkįs,
Žalio šilko skepatėle
Ašarėlas šluostė. (2)

Voi, tai ir atlėkė
Raiba lakštingėlė.
— Pasakyk, lakštingėla,
Sa šalies naujienų. (2)

— Ne tiek pasakytau,
Daugel prakalbėtau —
Kų jau tavo mergelė
Užu kito aina. (2)

— Voi, tegul ji aina,
Tegul ji važiuoja —
Nurašysiu gromatėlį,
Kad šliūbo neduotų. (2)

Gromatėlį rašiau,
Pats jaunas važiavau,
Dar užspėjau mergelį,
Iš vežimo lipant. (2)

Iš vežimo lipant,
Ponams kloniojantis.
O man jaunam bernužėliui
Širdelį suspaudė. (2)

— Tu berneli, durniau,
Tu berneli, durniau,
Tu mislinai, berneli,
Kad an svieto vienas. (2)

Voi, kų aš neturiu
Tėvo nei motulės —
Nebus kam palydėt
Svetimon šalalėn. (2)

Sidabrinės dūdos,
Masandziniai būgnai —
Tai jiej mani palydės
Svetimon šalalėn. (2)

JAUNOSIOS APDOVANOJIMO

32. PASIPLŪKO ANTELĖ

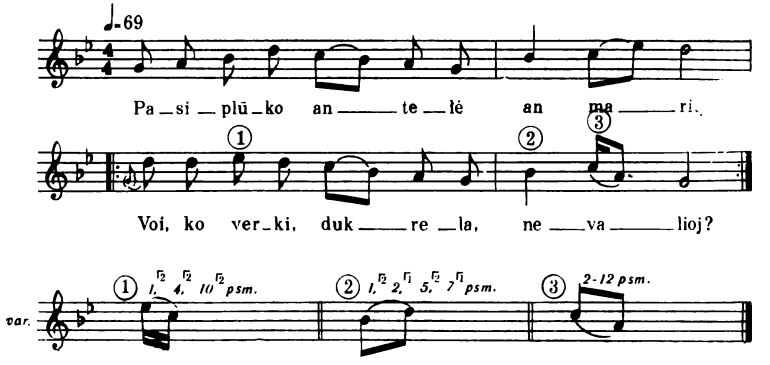

Pasiplūko antełė
An marių.
Voi, ko verki, dukrela,
Nevalioj? (2×2)

— Vaduok mani, tėvuli,
Išvaduok,
Voi, nor porą šimtelių
Atiduok. (2×2)

— Velei tavy, dukrela,
Nepažint,
Nei man porą šimtelių
Patrotyt. (2×2)

Pasiplūko antełė
An marių.
— Voi, ko verki, dukrela,
Nevalioj? (2×2)

— Vaduok mani, motula,
Išvaduok,
Voi, nor porą skrynelių
Atiduok. (2×2)

— Velei tavy, dukrela,
Nepažint,
Nei man porą skrynelių
Patrotyt. (2×2)

Pasiplūko antełė
An marių.
— Voi, ko verki, sesula,
Nevalioj? (2×2)

— Vaduok mani, brolali,
Išvaduok,
Voi, nor porą žirgelių
Atiduok. (2×2)

— Velei tavy, sesula,
Nematyt,
Nei man porą žirgelių
Patrotyt. (2×2)

Pasiplūko antełė
An marių.
— Voi, ko verki, mergela,
Nevalioj? (2×2)

— Vaduok vaduok, berneli,
Išvaduok,
Nor aukselio žiedelius
Atiduok. (2×2)

Vaduos, vaduos mergelį,
Išvaduos,
Jei aukselio žiedelį
Atiduos. (2×2)

33. ŠALI ŠALCINĖLIO

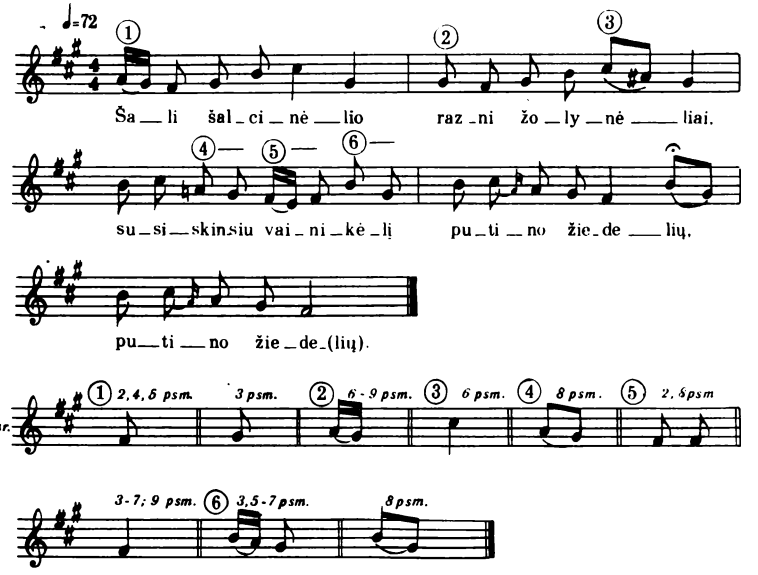

Šali šalcinėlio
Razni žolynėliai,
Susiskinsiu vainikėlį
Putino žiedelių. (2)

Kap skyniau, tai skyniau,
Kap pyniau, tai pyniau,
Kap uždėjau an galvelės —
Kap aukso žiedelis. (2)

Ajau per ūlyčių
In naujų sveklyčių,
Šoka kiemo mergelės,
Muzikėlės griauna. (2)

Kad šokat, tai šokit,
Grajinat — grajykit,
O aš, jauna mergelė,
Vargelin papuoliau. (2)

Ajau per dvarelį
In rūtų darželį,
Ima mani brolaliai
Už baltų rankelių. (2)

Kad imat, tai imkit,
Kad vedat, tai veskit,
O aš, jauna mergelė,
Vargelyj papuoliau. (2)

Sėdau vežimėlin,
Margon karietėlėn,
Ir papūtė vėjalis —
Nupūtė vainikų. (2)

Voi, išeik išeike,
Sena motinėla,
Voi, paduok, man paduok
Rūtų vainikėlį. (2)

Motulė eidama
Ir gailiai verkdama:
— Tai netekau dukrelės —
Namų gaspadinės. (2)

34. VOI, PAKELĖJE PAVIEŠKELĖJE

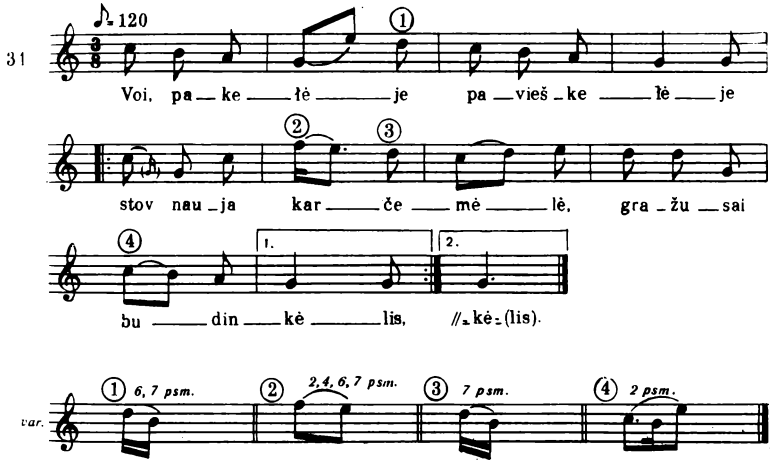

Voi, pakelėje pavieškelėje
Stov nauja karčemėlė,
Gražusai budinkėlis. (2×2)

Voi, ir atjojo atmūdravojo
Iš Varšavo bernelis
In Lietuvos mergelį. (2×2)

— Mergela mano, jaunoji mano,
Mesk tancius tanciavojus,
Su jaunimu uliojus. (2×2)

Sėske, mergela, sėske, jaunoji,
Sėsk margon karėtėlėn,
Vąžiuosim Varšavėlėn. (2×2)

— Berneli mano, jaunasai mano,
Verks many motinėlė,
Žielavos tėvužėlis. (2×2)

— Tu negirdėsi, jauna mergela,
Motulės gailiai verkiant,
Tėvulio žielavojant. (2×2)

Tik tu girdėsi, jauna mergela,
Girelas ūžuojančias,
Marelas liūliuojančias. (2×2)

35. AŠ KELALIU VAŽIAVAU VAŽIAVAU

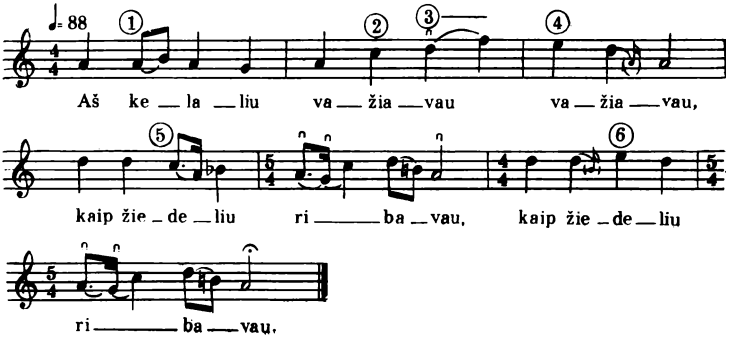

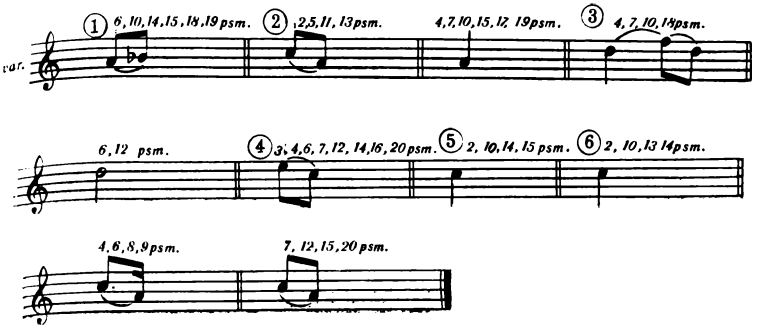

Aš kelaliu važiavau važiavau,
Kaip žiedeliu ribavau. (2)

Girdziu, šaukia tėvulis tėvulis:
— Grįžk, dukrela, atgalio! (2)

— Aš atgalio negrįšiu negrįšiu,
Palšų jaucių neimsiu. (2)

Tolimas man kelalis kelalis,
Labai tamsi naktelė. (2)

Aš kelaliu važiavau važiavau,
Kaip žiedeliu ribavau. (2)

Girdziu, šaukia motulė motulė:
— Grįžk, dukrela, atgalio! (2)

— Aš atgalio negrįšiu negrįšiu,
Margų skrynių neimsiu. (2)

Tolimas man kelalis kelalis.
Labai tamsi naktelė. (2)

Aš kelaliu važiavau važiavau,
Kaip žiedeliu ribavau. (2)

Girdziu, šaukia brolalis brolalis:
— Grįžk, sesula, atgalio! (2)

— Aš atgalio negrįšiu negrįšiu,
Šyvų žirgų neimsiu. (2)

Tolimas man kelalis kelalis,
Labai tamsi naktelė. (2)

Aš kelaliu važiavau važiavau,
Kaip žiedeliu ribavau. (2)

Girdziu, šaukia sesulė sesulė:
— Grįžk, sesute, atgalio! (2)

— Aš atgalio negrįšiu negrįšiu,
Žalios rūtos neimsiu. (2)

Tolimas man kelalis kelalis,
Labai tamsi naktelė. (2)

Aš kelaliu važiavau važiavau,
Kaip žiedeliu ribavau. (2)

Girdziu, šaukia bernelis bernelis:
— Grįžk, mergela, atgalio! (2)

— Aš atgalio tai grįšiu, tai grįšiu,
Aukso žiedus paimsiu. (2)

Artimas man kelalis kelalis,
Labai šviesi naktelė. (2)

36. PAVASARIO DIENELĮ

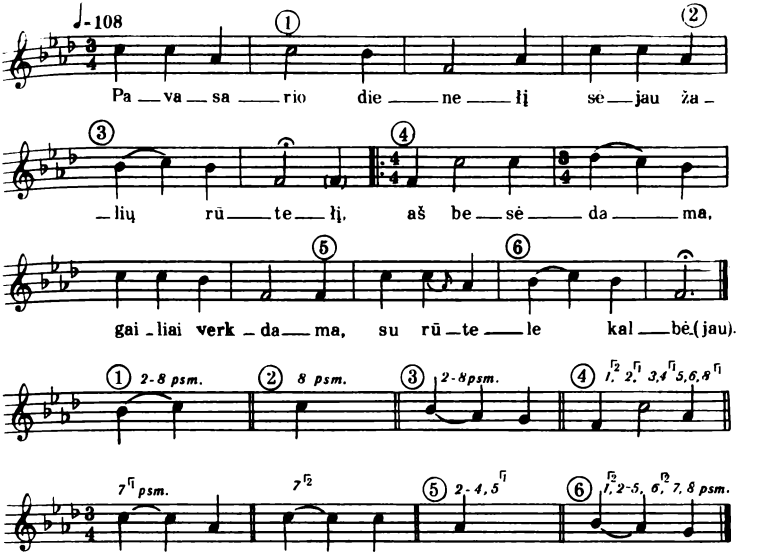

Pavasario dienelį
Sėjau žalių rūtelį,
Aš besėdama, gailiai verkdama,
Su rūteli kalbėjau. (2×2)

— Tu rūtela žalioji,
Rūtela kvepiancioji,
Nesitikėjau šį rudenėlį
Tavy žalios palikti. (2×2)

Maža mano seselė,
Durnas jos razumėlis —
Tai ji nemokės apšėnavoti
Rūtelių vainikėlio. (2×2)

Žirgeliai sukinkyta,
Prie gonkų sustatyta,

Laikas, jau laikas jaunai mergelai
In vežimėlį sėsti. (2×2)

Sėdau in vežimėlį
Labai gailiai verkdama,
O iš šalelės po du broleliu,
Sesulį ramindami: (2×2)

— Cit, neverk, seserėla,
Tu balta lelijėla,
Tu prisiverksi prisbėdavosi,
Pas anytų būdama. (2×2)

Nuims tau vainikėlį,
Uždės tau karnetėlį,
Žarstys barstys žalių rūtelį
Po bernelio klėtelį. (2×2)

Po klėtelį vaikščiojau,
Rūtelai dėkavojau:
— Ačiū, tau ačiū, žalia rūtela,
Kų gražiai išnešiojau. (2×2)

37. PASĖJAU RŪTĄ

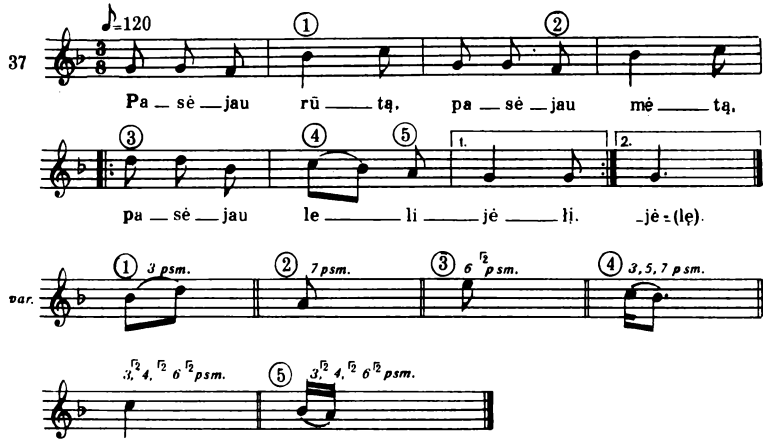

Pasėjau rūtą,
Pasėjau mėtą,
Pasėjau lelijėlį. (2)

Nedygo rūta,
Nedygo mėta,
Nedygo lelijėlė. (2)

Voi, tik išdygo
Žalia liepelė
Su aukso viršūnėle. (2)

Voi, ir atlėkė
Raibi gegutė
Iš žaliosios girelės. (2)

Ir insitūpė
Insilingavo
In aukso viršūnėlį. (2)

Voi tu gegela,
Łėk in girelį —
Nepalaužk viršūnėlės. (2)

O belėkdama
Besispirdama
Palaužė viršūnėlį. (2)

MARČIOS SUTIKTUVIŲ

38. PARVEŽA MARTELĮ

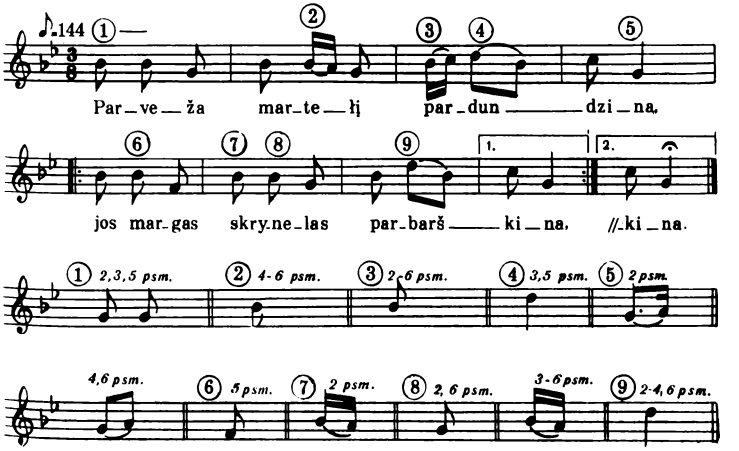

Parveža martelį
Pardundzina,
Jos margas skrynelas
Parbarškina. (2×2)

Jos margas skrynelas
Parbarškina
Ir plonas drobelas
Parskambina. (2×2)

Išeike, tėveli,
An dvarelio,
Uždeke, tėvuli,
Tris žvakelas. (2×2)

Uždeke, tėvuli,
Tris žvakelas,
Pažiūrėk martelai
In akelas. (2×2)

Ar skaistus veidelis,
Ar patogus,
Ar gražūs rūbeliai,
Ar išpuošta,
Ar gražūs rūbeliai,
Ar bagota.

Tai skaistus veidelis,
Tai raudona,
Tai puikūs rūbeliai,
Tai išpuošta,

Tai puikūs rūbeliai,
Tai bagota.

SUGULTUVIŲ

39. BEPIGU GERC ULIOCE

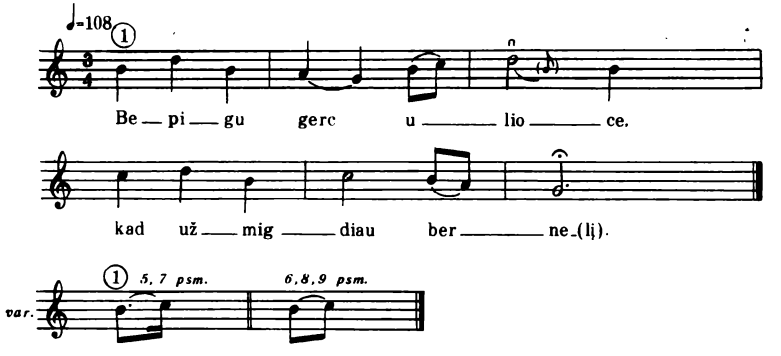

Bepigu gerc ulioce,
Kad užmigdiau bernelį.

Kad užmigdiau bernelį,
Žaliam vyšnių sodely.

Žaliam vyšnių sodely,
Po žaliuojuj vyšneli.

Prašysiu sakalėlio,
Kad nelékt pro sodelį.

Kad nelékt pro sodelį,
Nepakrutyt šakelės.

Nepakrutyt šakelės,
Nepribudzyt bernelio.

Nepribudzyt bernelio,
Ma dzidziojo vargelio.

Mano dzidzio vargelio,
Galvelės klapatėlio.

Galvelės klapatėlio,
Širdelės sopulėlio.

40. VOI TU SAKAL SAKALE

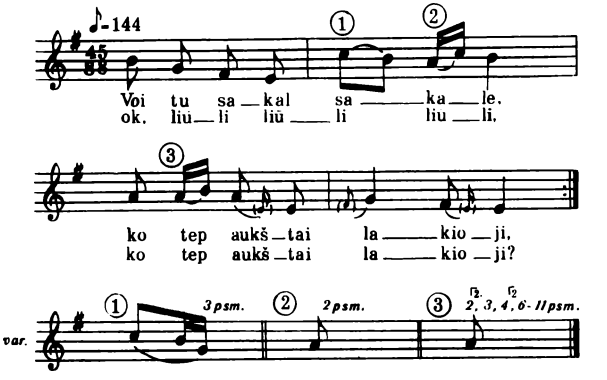

Voi tu sakal sakale,
Ko tep aukštai lakioji,
Ok, liūli liūli liūli,
Ko tep aukštai lakioji?

Ko tep aukštai lakioji,
Naujienėlas nešioji,
Ok, liūli liūli liūli,
Naujienėlas nešioji?

Pulk, sakale, an marių,
Gerk čystų vandenėlį,
Ok, liūli liūli liūli,
Gerk čystų vandenėlį.

Ir gerdamas paklausyk,
Kur gegutė kukuoja,
Ok, liūli liūli liūli,
Kur gegutė kukuoja.

Kur gegutė kukuoja,
Ty mergelė verkauna,
Ok, liūli liūli liūli,
Ty mergelė verkauna.

Po svirnų vaikščiodama,
Patalėlį klodama,
Ok, liūli liūli liūli,
Patalėlį klodama.

Patalėlį klodama
Ir bernelio laukdama,
Ok, liūli liūli liūli,
Ir bernelio laukdama.

— Gulk, mielas, pataluosna,
Kai auksas sidabruosna,
Ok, liūli liūli liūli,
Kai auksas sidabruosna.

O aš jauna prieg šalies,
Kai rūta prie galvelės,
Ok, liūli liūli liūli,
Kai rūta prie galvelės.

Prašysiu pas gaidelį,
Kad ilgytų naktelį,
Ok, liūli liūli liūli,
Kad ilgytų naktelį.

Kad ilgytų naktelį,
Mus du jaunu migdytų,
Ok, liūli liūli liūli,
Mus du jaunu migdytų.

41. VERKĖ MOTULĖ

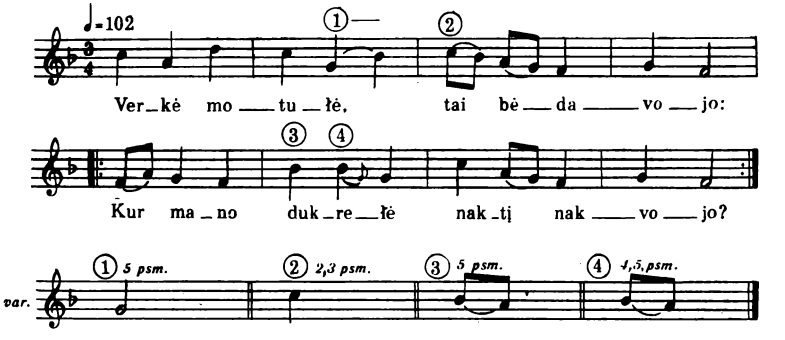

Verkė motulė,
Tai bėdavojo:
— Kur mano dukrelė
Nakcį nakvojo? (2×2)

Ar žalioj girioj,
Po pucinėlio,
Ar lygam laukely,
Po jievarėlio? (2×2)

Nei žalioj girioj,
Po putinėlio,
Nei lygam laukelėj,
Po jievarėlio. (2×2)

Neverk, motula,
Tai nebėdavok,
Tai jauna dukrelė
Naktį nakvojo. (2×2)

Svecimoj šalėj,
Cykioj klėtelėj,
Su jaunu berneliu
Naktį nakvojo. (2×2)

42. VOI, PO TILTU

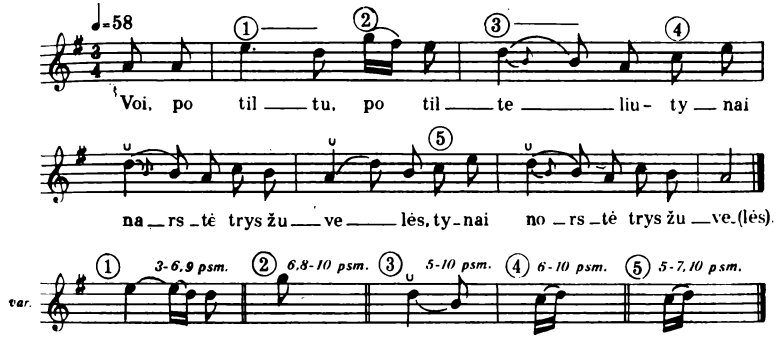

Voi, po tiltu,
Po tilteliu —
Tynai narstė
Trys žuvelės. (2×2)

Prieg bernelij
Stov mergelė,
Turi rankoj
Paduškėlį. (2×2)

Voi, an tilto,
An tiltelio
Stov žirgelis
Pabalnotas. (2×2)

— Voi berneli,
Voi jaunasai,
Kur tu josi,
Ty aš eisiu. (2×2)

Prieg žirgelij
Stov bernelis,
Turi rankoj
Pavadėlį. (2×2)

Per girelį
Paukšti lėksiu,
Per marelas
Žuviu plauksiu. (2×2)

— Kap daplauksiu
Akmenėlį —
Klok, mergela,
Patalėlį. (2×2)

Dėk, mergela,
Po galvelės
Tris keturias
Paduškėlas. (2×2)

— Gulk, berneli,
Patalėlin,
Kap gulalis
Vandenėlin. (2×2)

O aš jauna
Prie šalalės
Kap rūtelė
Prie galvelės. (2×2)

PRIKELTUVIŲ

43. PAUKŠTUTE LAKŠTUTE

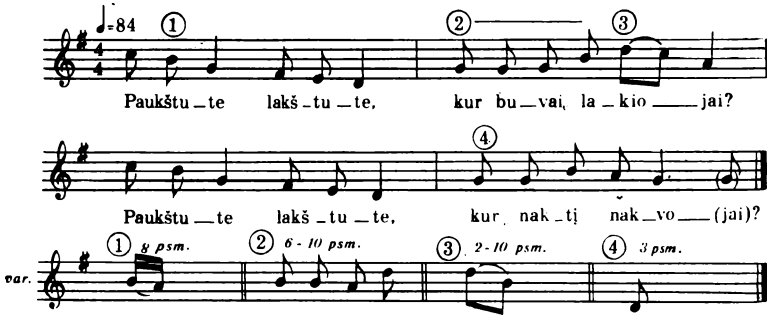

Paukštute lakštute,
Kur buvai lakiojai?
Paukštute lakštute,
Kur naktį nakvojai? (2×2)

— Aš buvau lakiojau
Žaliojoj girelėj,
Aš tynai nakvojau
Šių tamsių naktelį. (2×2)

— Paukštute lakštute,
Kų tu ty palikai?

— Palikau pamiršau
Raibiųjų plunksnelį. (2×2)

Prašysiu meldysiu
Siero sakalėlio,
Kad nulėkt, kad parnešt
Man raibių plunksnelį. (2×2)

Nor nulėks, nor parneš,
Nebus tokia raiba —
Paukštelių drabnųjų
Vis bus apčiulbėta. (2×2)

— Mergela jaunoji,
Kur buvai vaikščiojai?
Mergela jaunoji,
Kur naktį nakvojai? (2×2)

— Aš buvau vaikščiojau
Svetimoj šalalėj,
Aš tynai nakvojau
Šių tamsių naktelį. (2×2)

— Mergela jaunoji,
Kų tu ty palikai?
— Palikau pamiršau
Rūtų vainikėlį. (2×2)

Prašysiu meldysiu
Jaunojo brolalio,
Kad nujot, kad parnešt
Rūtų vainikėlį. (2×2)

Nor nujos, nor parneš,
Nebus tokia žalia —
Bernelių jaunųjų
Vis bus apkalbėta. (2×2)

44. ANYTĖLA MANO

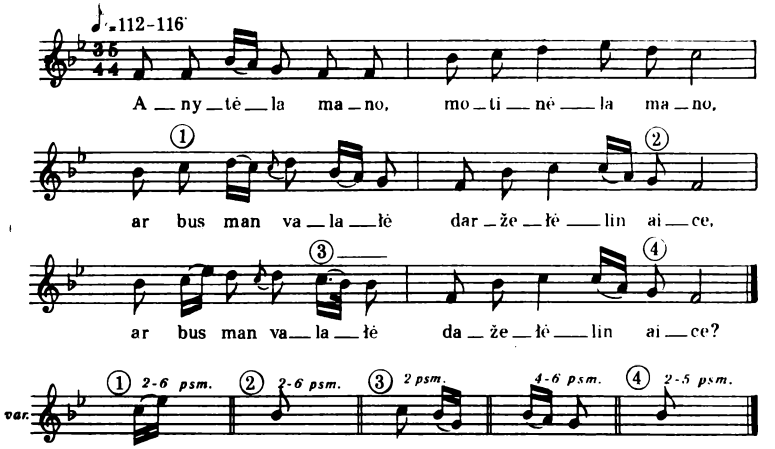

— Anytėla mano,
Motynėla mano,
Ar bus man valałė
Daržełėlin aice? (2×2)

Ar bus man valałė
Daržełėlin aice,
Ar bus man valałė
Rūtytėlės skince? (2×2)

— Voi martela mano,
Voi viešnela mano,
Tai bus tau valałė
Daržełėlin aice. (2×2)

Tai bus tau valałė
Daržełėlin aice,
Tai bus tau valałė
Rūtytėlės skince. (2×2)

Tai bus tau valałė
Rūtytėlės skince,
Tai bus tau valałė
Vainikėlis pince. (2×2)

Cik nebus valałės
An galvełės dėce,
Cik nebus valałės
Kermošėlin aice. (2×2)

45. NE BET KOKIA

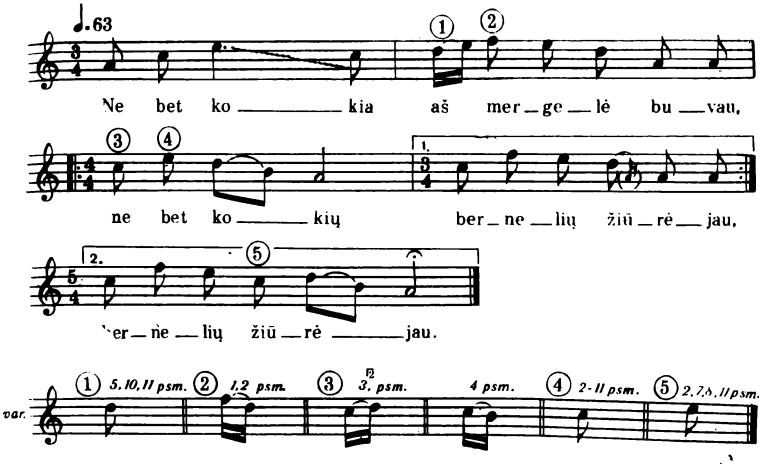

Ne bet kokia
Aš mergelė buvau,
Ne bet kokių
Bernelių žiūrėjau. (2×2)

Kai aš šokau
Su jaunu berneliu,
Tai po manim
Žemelė dundėjo. (2×2)

Tai po manim
Žemelė dundėjo,
An kojalių
Kamašai tvaskėjo. (2×2)

An kojalių
Kamašai tvaskėjo,
An petelių
Kasnykai blizgėjo. (2×2)

An petelių
Kasnykai blizgėjo,
An rankelių
Žiedeliai žibėjo. (2×2)

An rankelių
Žiedeliai žibėjo,
An galvelės
Rūtelė žydėjo. (2×2)

Kai aš šokau
Su senu našlaliu,
Tai po manim
Žemelė inlinko. (2×2)

Tai po manim
Žemelė inlinko,
An kojalių
Kamašai nuplyšo. (2×2)

An kojalių
Kamašai nuplyšo,
An petelių
Kasnykai apšuto. (2×2)

An petelių
Kasnykai apšuto,
An rankelių
Žiedeliai rūdzijo. (2×2)

An rankelių
Žiedeliai rūdzijo,
An galvelės
Rūtelė nuvyto. (2×2)

VESTUVININKŲ APDAINAVIMO

46. VAŽIAV SVOCIA

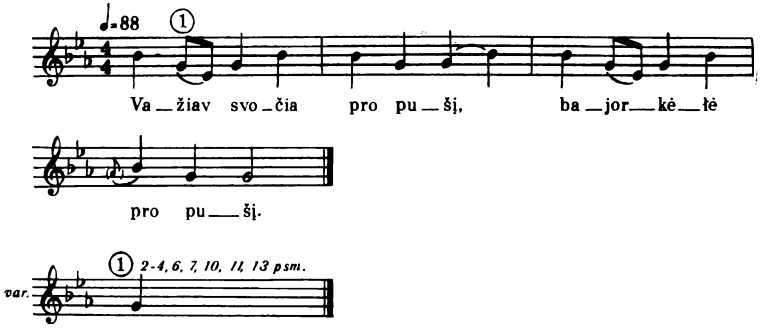

Važiav svocia
Pro pušį,
Bajorkėlė
Pro pušį.

Kasė pilvų
In pušį,
Bajorkėlė
In pušį.

Važiav svocia
Pro pirtį,
Bajorkėlė
Pro pirtį.

Ji mislino —
Koplyčia,
Bajorkėlė
Koplyčia.

An krosnelės —
Altorius,
Bajorkėlė
Altorius.

Mūs sienelė
Plyšiuota,
Bajorkėla
Plyšiuota.

An vantelės —
Krapydla,
Bajorkėlė
Krapydla.

Ištys svocių
Per plyšį,
Bajorkėlį
Per plyšį.

An suolalių —
Grotelės,
Bajorkėla
Grotelės.

Nutįs svocių
Šiaudynan,
Bajorkėlį
Šiaudynan.

An žibincio —
Kryželis,
Bajorkėla
Kryželis.

Kiek šiaudyni
Varpelių,
Bajorkėla
Varpelių.

Nesglausk, svocia,
In sienų,
Bajorkėla
In sienų.

Tiek svociutei
Vaikelių,
Bajorkėlai
Vaikelių.

47. MES ŠITUOS BROLIUKUS

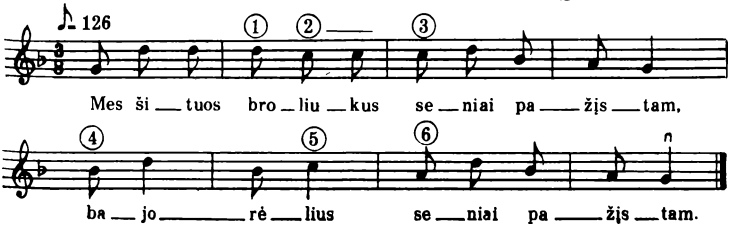

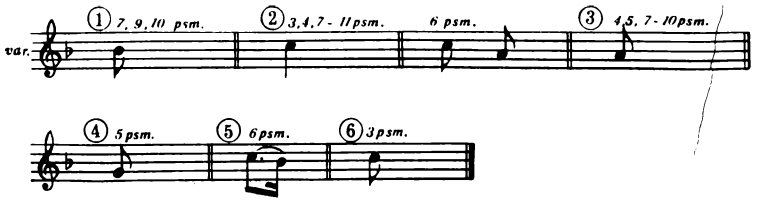

Mes šitus broliukus
Seniai pažįstam,
Bajorėlius
Seniai pažįstam.

Pagėgių miestelyj
Saldaines pirko,
Bajorėliai
Saldaines pirko.

Saldaines pirko,
Kešenėn dėjo,
Bajorėliai
Kešenėn dėjo.

Kešenėn dėjo,
Mum pažadėjo,
Bajorėliai
Mum pažadėjo.

Mes šitus broliukus
Seniai pažįstam,
Pajuodėlius
Seniai pažįstam.

Pagėgių miestelyj
Kaminus krėtė,
Pajuodėliai
Kaminus krėtė.

Kaminus krėtė,
Stalan slūžino,
Pajuodėliai
Stalan slūžino.

Stalan slūžino,
Torielkas laižė,
Pajuodėliai
Torielkas laižė.

Torielkas laižė,
Kaulukus graužė,
Pajuodėliai
Kaulukus graužė.

Kaulukus graužė,
Kešenėn dėjo,
Pajuodėliai
Kešenėn dėjo.

Kešenėn dėjo,
Namopi vežė,
Pajuodėliai
Namopi vežė.

48. VOI, ŽINAU ŽINAU

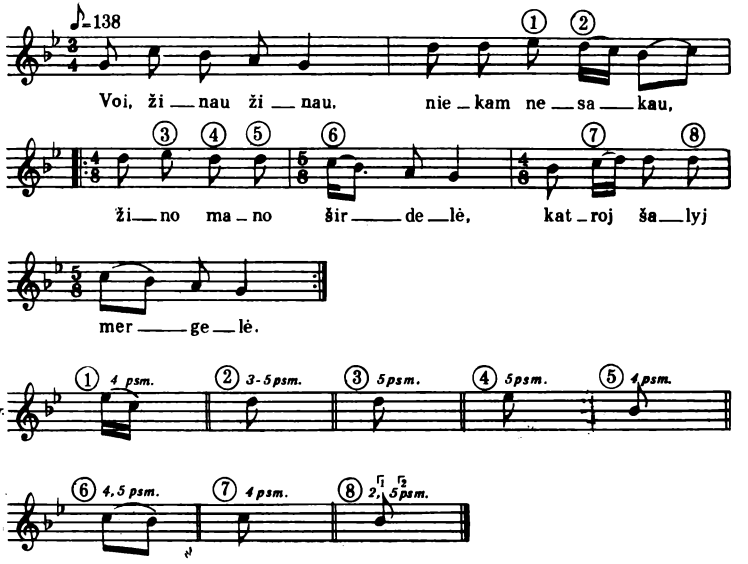

Voi, žinau žinau,
Niekam nesakau,
Žino mano širdelė,
Katroj šalyj mergelė. (2×2)

Kur dzidzi dvarai,
Balci pakajai
Su variniais varteliais —
Ty ma jauna mergelė.
Katrų jaunas myłėjau
Ir širdelėj turėjau.

Voi, žinau žinau,
Niekam nesakau,
Žino mano širdelė,
Katroj šalyj bernelis. (2×2)

Voi, aš pažintau
Savo bernelį
Terpu šimto artojų
An palšųjų jautelių. (2×2)

Mano bernelio
Palši jauteliai,
Plienelio noragėliai,
Aukselio zonazėliai. (2×2)

49. BERNELI ŠIOKI

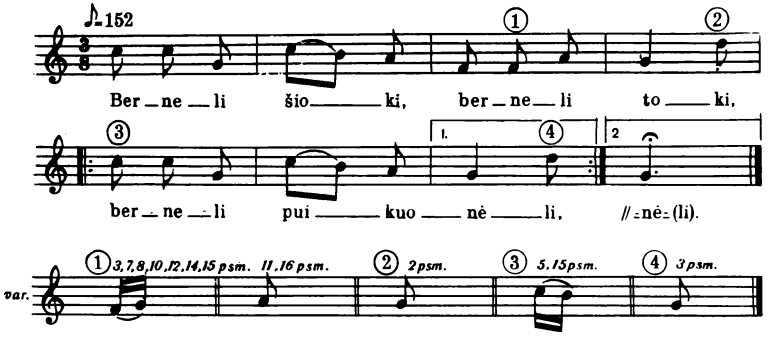

Berneli šioki,
Berneli toki,
Berneli puikuonėli. (2)

Voi, kam pastojai
Mergelai kelią,
Iš jaunimėlio ainant? (2)

— Voi, aš pastojau,
Kad pasdabojau,
Kad ji man graži buvo. (2)

Plauko geltono,
Veido raudono,
An stogelio patogi. (2)

Juodos akaitės,
Baltos rankaitės —
Mergaitė kai vuogaitė. (2)

Mergelai sopa
Gluodnių galvelį —
Bernelis nevierino. (2)

— Kelkis, mergela,
Žalia rūtela,
Ar dar neišmiegojai? (2)

Mergelė gulė
Margon lovelėn —
Bernelis nevierino. (2)

— Kelkis, mergela,
Rūtų šakela,
Ar dar neišmiegojai? (2)

Mergelai siuvo
Baltus rūbelius —
Bernelis nevierino. (2)

— Kelkis, mergela,
Žalia rūtela,
Ar dar neišmiegojai? (2)

Mergelai darė
Naujų grabelį —
Bernelis nevierino. (2)

— Kelkis, mergela,
Žalia rūtela,
Ar dar neišmiegojai? (2)

Mergelį dėjo
Naujan grabelin —
Bernelis nevierino. (2)

— Kelkis, mergela,
Žalia rūtela,
Ar dar neišmiegojai? (2)

Mergelį vežė
Aukštan kalnelin —
Bernelis pavierino. (2)

ŠEIMOS GYVENIMO DAINOS

50. TAI LAIDO, TAI DAVĖ

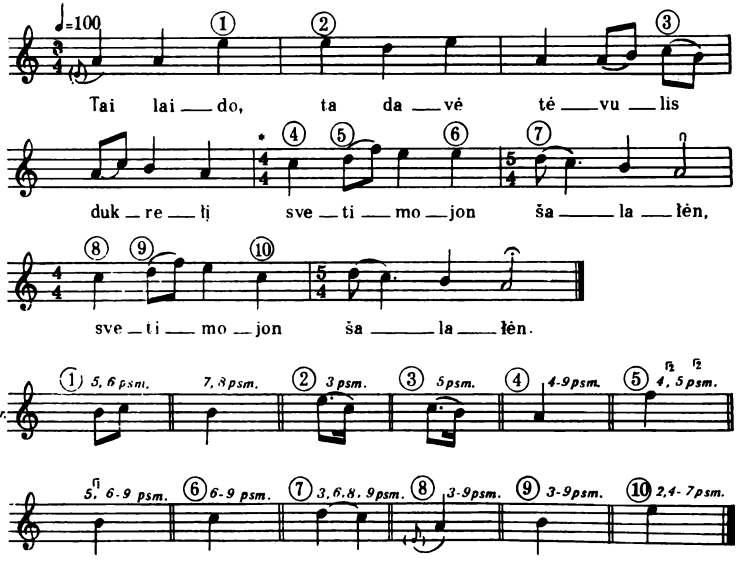

Tai laido, tai davė
Tėvulis dukrelį
Svetimojon šalalėn. (2)

Su didžiu pulkeliu,
Su margu šarveliu,
Su zvankiom muzikėlėm. (2)

* 4 ir 5 posmuose 5—8 taktai kartojami.

Pareina dukrelė
Kelaliu verkdama:
— Ar priimsi, tėvuli,
Ar priimsi, širdela?

— Priim tai priimsiu,
Gailėtis gailėsiu,
Nepriimsiu vaikelių
An sa baltų rankelių. (2×2)

Ba maži vaikeliai
Tai didis vargelis,
Vis gailios ašarėlės. (2)

Voi, tai niekur nėra
Tokio dzidzio dvaro
Kaip pas mano tėvulį,
Kaip pas mano širdelį.

Marmuro sienelės,
Stiklalio durelės,
Zerkolėlio langeliai. (2)

Voi, tai niekur nėra
Tokio dzidzio sodo,
Kaip pas mano tėvulį,
Kaip pas mano širdelį.

Aukselio lapeliai,
Sidabro žiedeliai,
Dijemanto obuoliai. (2)

51. VOI, PAKEŁĖJE

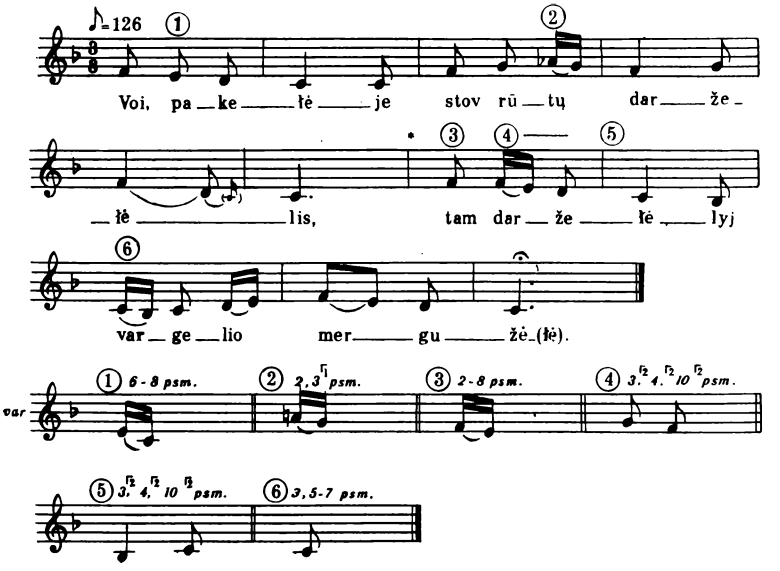

Voi, pakelėje
Stov rūtų daržėlėlis,
Tam daržėlėlyj —
Vargelio mergužėlė. (2×2)

Tam daržėlėlyj —
Vargelio mergužėlė
Rūtelį skina,
Raudonų radastėlį. (2×2)

Rūtelį skina,
Raudonų radastėlį,
Mėtelį laužia,
Buinųjį dziemedėlį. (2×2)

---

* 3, 4, 5 posmuose 7—11 taktai kartojami.

Voi, ir atjojo
Bagočio sūnužėlis,
— Voi, padėk dieve,
Vargelio mergužėla. (2×2)

Voi, padėk dieve,
Vargelio mergužėla,
Rūteles skince,
Raudonų radastėlį. (2×2)

Rūteles skince,
Raudonų radastėlį,
Mėtelį laužti,
Buinųjį dziemedėlį. (2×2)

— Voi, šalin šalin,
Bagočio sūnužėli,
Voi, aš neturiu
Tėvo nei motinėlės. (2×2)

Voi, aš neturiu
Tėvo nei motinėlės,
Voi, aš neturiu
Brolalių, seserėlių. (2×2)

Voi, aš neturiu
Brolalių, seserėlių,
Voi, aš neturiu
Bagotų giminėlių. (2×2)

Voi, aš neturiu
Bagotų giminėlių,
Voi, aš neturiu
Dzidelių pasogėlių. (2×2)

52. VOI, PŪTĖ PŪTĖ

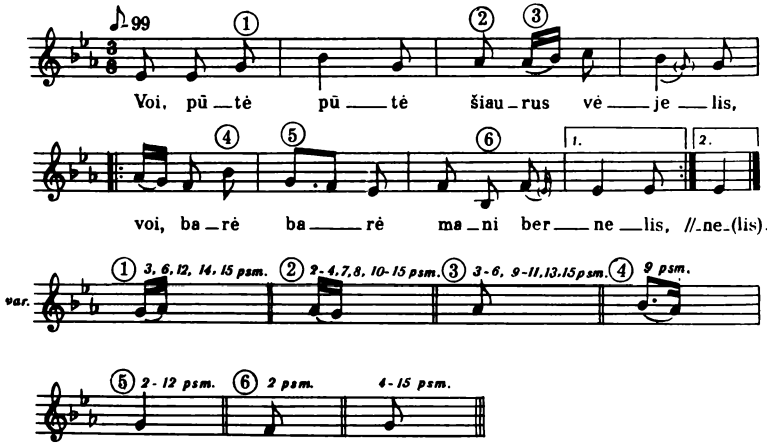

Voi, pūtė pūtė
Šiaurus vėjelis,
Voi, barė barė
Mani bernelis. (2×2)

Voi, nepūsk nepūsk,
Šiaurus vėjeli,
Voi, nebark nebark
Many, berneli. (2×2)

Voi, aisiu aisiu,
Aš čia nebūsiu,
Laisiu vargelį
Vidur kelalio. (2×2)

Laisiu vargelį
Vidur kelalio,
O pati jauna
Šaliu kelalio. (2×2)

Žiūrau, atjoja
Šimtas brolalių,
Keturi šimtai
Žirgų kojalių. (2×2)

Keturi šimtai
Žirgų kojalių,
Penktas šimtelis
Šviesų kardelių. (2×2)

Aš paprašysiu
Savo brolalių,
Kad sumindžiotų
Mano vargelį. (2×2)

Kad sumindžiotų
Mano vargelį
Ir sukapotų
Šviesais kardeliais. (2×2)

Mindžiot mindžiojo,
Kardais kapojo —
Mano vargelis
Nieko neatboja. (2×2)

Mano vargelis
Nieko neatboja —
Iš pašaknėlių
Geriau bujoja. (2×2)

Iš pašaknėlių
Geriau bujoja,
Per vidurėlį
Šakom šakoja. (2×2)

Per vidurėlį
Šakom šakojo,
In viršūnėlį
Lapelius klojo. (2×2)

Kai aš nuveisiu
Pas motinėlį,
Tadu išvargsiu
Savo vargelį. (2×2)

Mano močiutė
Aukštam kalnelyj,
Aukštam kalnelyj,
Naujam grabelyj. (2×2)

Kai aš nuveisiu
Pas motinėlį,
Tadu išvargsiu
Didį vargelį. (2×2)

53. VOI MOTULA MANO

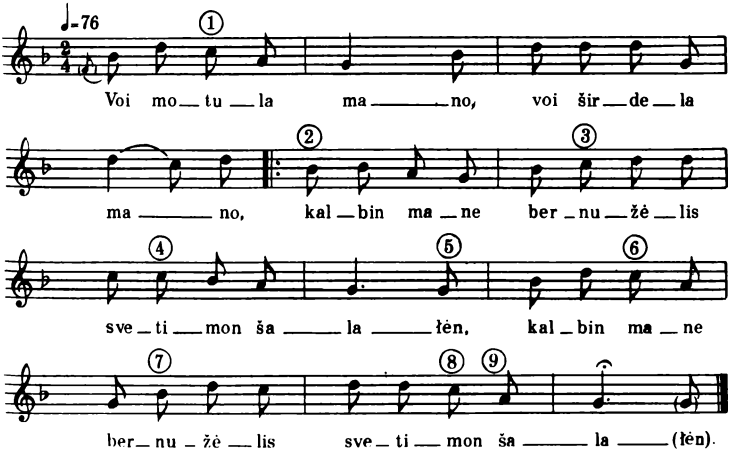

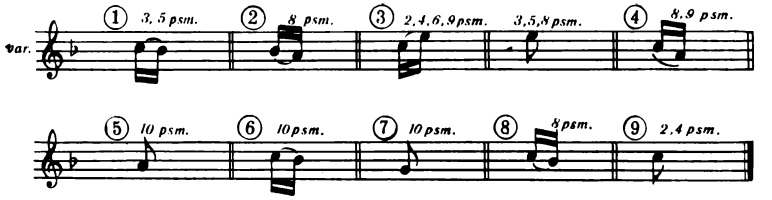

— Voi motula mano,
Voi širdela mano,
Kalbin mane bernužėlis
Svetimon šalałėn. (2×2)

— Voi dukrele mano,
Voi viešnela mano,
Kap tu aisi už bernelio —
Darbelio nemoki. (2×2)

— Voi motula mano,
Voi širdela mano,
Kukav girioj gegužėlė —
Kas jų išmokino? (2×2)

— Šiaurus vėjas pūtė,
Ir girelė ūžė —
Tai išmokė gegužėlį
Girelėj kukuoti. (2×2)

Ainu per kiemelį,
Girdziu per sienelį,
Girdziu, kalba anytėlė
Su savo dukrela. (2×2)

— Voi dukrelės mano,
Voi viešnelės mano,
Adalysim mes martelį
Iš pirmų metelių. (2×2)

— Anytėla mano,
Sena motinėla,
Adalys tavi dievulis
Nuog tavo dukrelės. (2×2)

Davė dievas dalių
Ir rūtelį žalių,
Cik nedavė man dievulis
Razumno bernelio. (2×2)

Žvengia žirgelis —
Aš jį pramainysiu,
Cik jau savo bernužėlio
Niekur nenudėsiu. (2×2)

Nei aš jį pragersiu,
Nei aš prauliosiu,
Reiks varguoce man vargelis
Per visas amželis. (2×2)

54. O KAI AŠ BUVAU

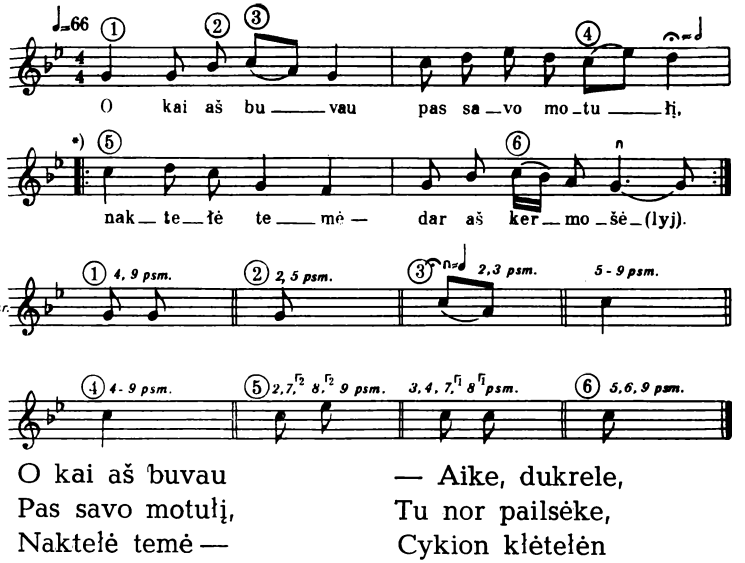

O kai aš buvau
Pas savo motulį,
Naktelė temė —
Dar aš kermošėlyj.

Naktelė temė —
Dar aš kermošėlyj,
Gaideliai giedojo —
Dar aš uliavojau. (2×2)

Aušrelė aušo —
Dar kelaliu ajau,
Saulelė tekėjo —
An dvaro užėjau. (2×2)

Išėj motinėlė,
Mani patikdama,
Meilųjį žodelį
Man pasakydama. (2×2)

— Aike, dukrele,
Tu nor pailsėke,
Cykion klėtelėn
Tu nor pagulėke. (2×2)

Voi, kai aš buvau
Pas sa anytėlį,
Naktelė temė —
Dar rugelius pioviau.

Naktelė temė —
Dar rugelius pioviau,
Gaideliai giedojo —
Pėdelius nešiojau. (2×2)

Aušrelė aušo —
Dar kelaliu ajau,
Saulalė tekėjo —
An dvaro užėjau. (2×2)

* 1 ir 6 posmuose nekartojama.

Išej anytėlė,
Mani patikdama,
Graudzųjį žodelį
Man pasakydama. (2×2)

— Aike, martele,
Tu nor pailsėke,
Žalių rugelių
Tu nor pamolėke. (2×2)

55. PUTINĖLI RAUDONASAI

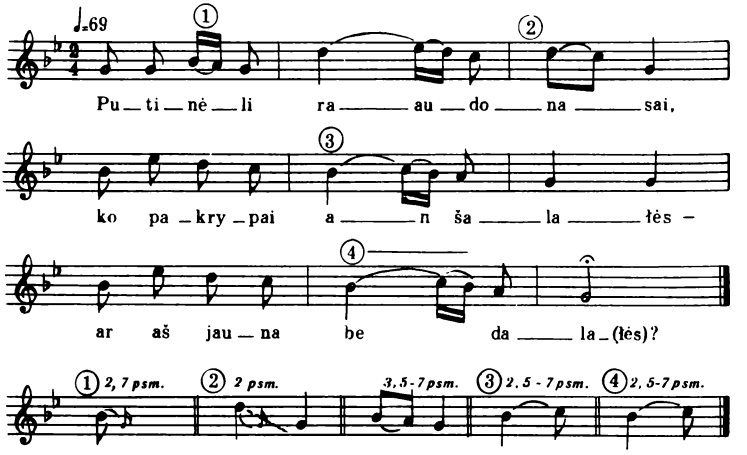

Putinėli raudonasai,
Ko pakrypai an šalałės —
Ar aš jauna be dalałės?

Aisiu keliu giedodama,
Sa dalałės ieškodama. (2)

Atsišaukė ma dalałė
Anam šoni marių krašto. (2)

Pūsk, vėjali, nuog marelių,
Nešk vainikų an rankelių. (2)

Susiskinsiu po žiedelio,
Surašysiu po žodelio. (2)

Surašysiu po žodelio,
Ir nusiųsiu pas tėvelį. (2)

Kad tėvelis dažinotų,
Mano dalim pasidžiaugtų. (2)

56. KAD AŠ BŪTAU ŽINOJUS

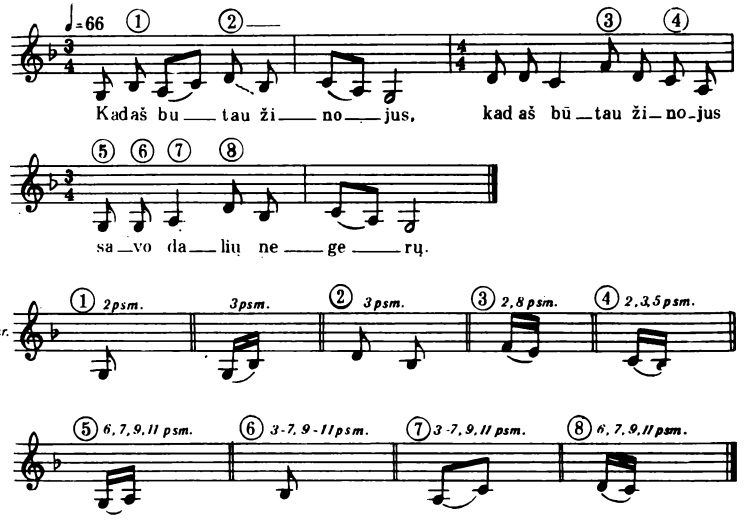

Kad aš būtau žinojus (2)
Savo dalių negerų,

Tai aš būtau nepirkus (2)
Sidabrėlio žiedelio,

Tai aš būtau nemainius (2)
Su tuom šelmu berneliu.

Velei man pas motulį (2)
Plonos drobelės ausce,

Nei kų pas anytėlį (2)
Už stalalio sėdėce.

Velei man pas tėvulį (2)
Kalne rugeliai piauce,

Nei kų pas šešurėlį (2)
Po dvarelį vaikščioce.

Velei man su brolaliais (2)
Lankoj šienelis grėbce,

Nei kų su dzieverėliais (2)
Kermošėlin važiuoce.

Velei man su sesulėm (2)
Žalią rūtą ravėce,

Nei kų su mošaitėlėm (2)
Už rankelių vedžiocies.

57. TEKA UPĖ PER ŽVIRGŽDYNŲ

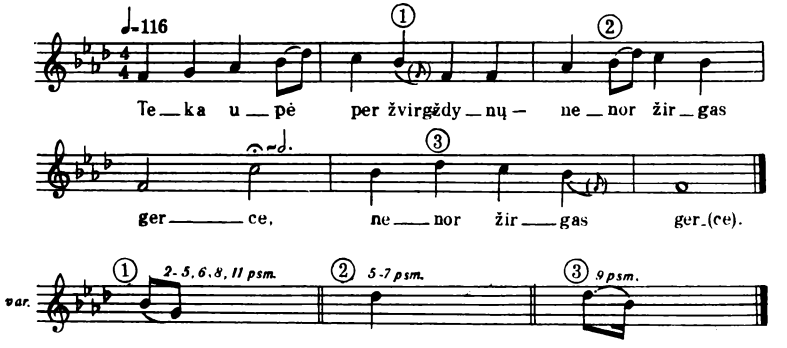

Teka upė per žvirgždynų —
Nenor žirgas gerce. (2)

Aš paėmiau mergužėlį —
Neketinau barce. (2)

Vieną kartą tik pabariau —
Tris dienelas verkė. (2)

Neverk neverk, mergužėla,
Jau daugiau nebarsiu. (2)

Karo svirni kančiukėlis —
Aš jį nusitrauksiu. (2)

Pamokysiu mergužėlį
Anksti ryto keltis. (2)

Vėlai gulce, anksti kelce,
Už darbelio stverce. (2)

Plonai verpce, tankiai ausce,
Baltai išbaltyce. (2)

Kad tau būtų skepatėlė,
O man marškinėliai. (2)

Kad nebūtų sarmatėlės
Terpu giminėlės. (2)

Kad nebūtų apkalbėlių
Terpi susiedėlių. (2)

58. IŠ MAŽUMĖLĖS

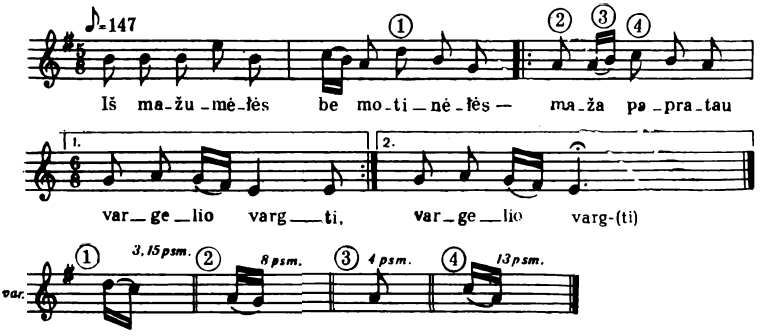

Iš mažumėlės
Be motinėlės —
Maža papratau
Vargelio vargti. (2×2)

Maža papratau
Vargelio vargce,
Maža pradėjau
Darbelio dirbce. (2×2)

Voi, ir priklydo
Šelma bernelis,
Šelma bernelis,
Tas pijokėlis. (2×2)

Jis mani muša,
Jis mani bara,
Jis mani jaunų
Nuog savy varo. (2×2)

— Eike, mergela,
Eike, jaunoji,
Dar pasmokyke
Vargelio vargce. (2×2)

Prašysiu dzievo
Per visą dieną,
Kad duotų dzievas
Giedrių dienelį. (2×2)

Kad duotų dzievas
Giedrių dzienelį,
Ka nušildytų
Rytų raselį. (2×2)

Kad nušildytų
Rytų raselį
Ir nupustytų
Gelsvų pieskelį. (2×2)

Ir nupustytų
Gelsvų pieskelį
Ir nudangstytų
Lėmes lantelas. (2×2)

Ir nudangstytų
Lėmes lantelas,
Ir nuklostytų
Plonas drobelas. (2×2)

Ir nuklostytų
Plonas drobelas,
Kad pamatytau
Motkos veidelį. (2×2)

— Kelkis, motula,
Kelkis, širdela,
Pamokyk mani
Vargelio vargce.
Pamokyk mani
Darbelio dirbce.

— Eike, dukrela,
Šalin, viešnela,
Neklaputyke
Mano galvele. (2×2)

Reikėj nepristot
Šelmo bernelio,
Būtai nevargus
Dzidzio vargelio. (2×2)

59. KAD AŠ BŪTAU NEI NEGIMUS

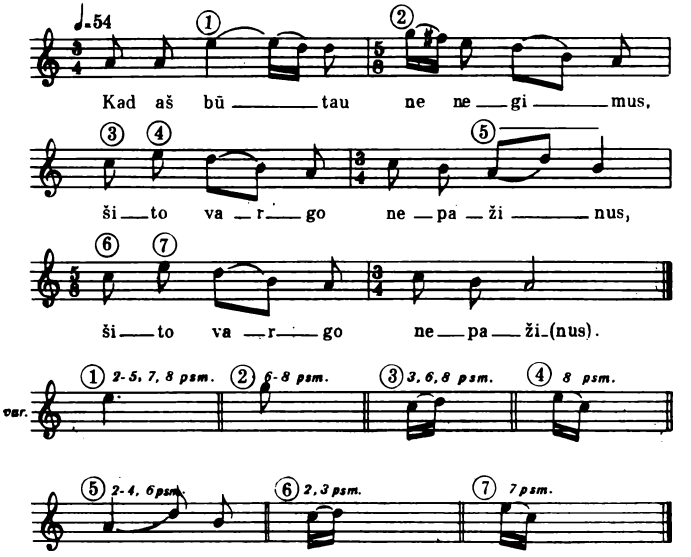

Kad aš būtau nei negimus,
Šito vargo nepažinus. (2)

Kad aš būtau nei neaugus,
Šito pikto nesulaukus. (2)

Dega ugnė už ažero,
Aš nematau už ašarų. (2)

Krinta ugnies kibirkštėlės,
Tep ma jaunai ašarėlės. (2)

Sunku žuviai be vandenio,
Te ma jaunai be tėvulio. (2)

Sunku girioj be gegutės,
Teip man jaunai be močiutės. (2)

Sunku žuviai be žuvelių,
Teip man jaunai be seselių. (2)

Sunku žuviai be maurelių,
Teip man jaunai be brolelių. (2)

60. BĖKE, SIRATA

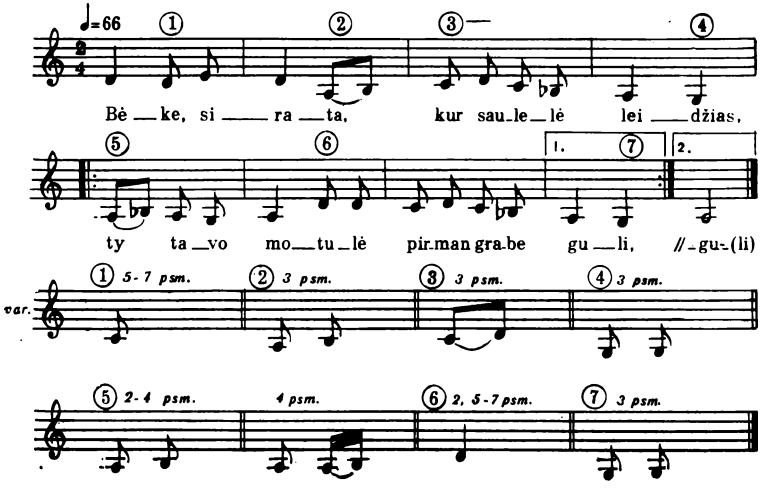

Bėke, sirata,
Kur saulelė leidžias,
Ty tavo motulė
Pirmam grabi guli. (2×2)

Ir išsilaužke
Putinėlio rykštį,
Pajudzyk, pabudzyk
Motulės grabelį.

— Voi, kas cia judina,
Voi, kas cia budina?
— Tylėk tylėk, motula,
Tavo tikras vaikelis. (2×2)

— Bėke, sirata,
In naujų motulį,
Tegul nauja motulė
Duos tau marškinėlius. (2×2)

Savo vaikeliam
Iš drobelės siuva,
O tai siratai
Iš potkelės siuva. (2×2)

Savo vaikeliam
Pėrinėlius kloja,
O tai siratai
Šienelio neduoda. (2×2)

Savo vaikeliam
Pyragėlius kepa,
O tai siratai
Duonelės neduoda. (2×2)

KARINĖS-ISTORINĖS DAINOS

61. TRIJŲ SESELIŲ

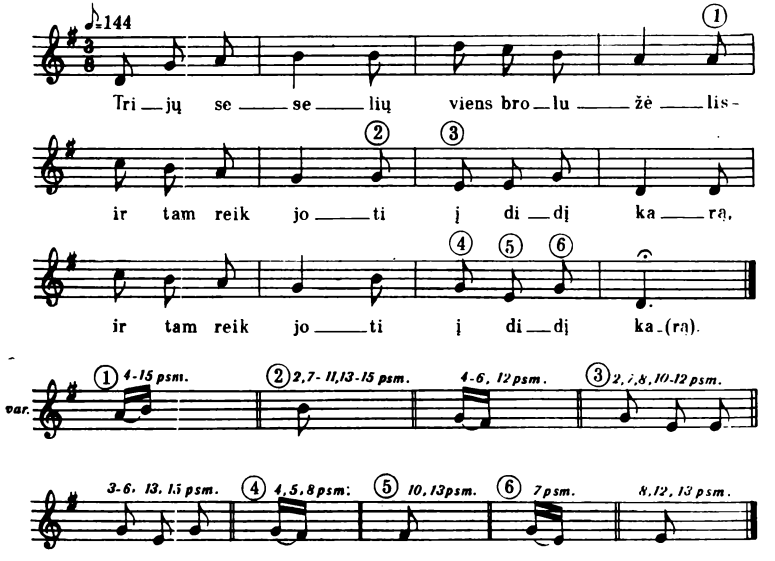

Trijų seselių
Viens brolužėlis —
Ir tam reik joti
Į didį karą. (2×2)

Pirma seselė
Žirgų balnojo,
Antra seselė
Kilpas segiojo. (2×2)

Voi, yra yra
Trys seserėlės,
Kai darže žydi
Trys lelijėlės. (2×2)

O šį trečioji,
Ši jauniausioji,
Vartus atkėlė
Ir palydėjo. (2×2)

— Voi broli broli,
Broleli mano,
Ką mum parneši
Iš kariūmenės? (2×2)

— Pirmai seselei
Šilkų kasnykų,
Antrai seselei
Rūtų vainikų. (2×2)

O šiai trečiojai,
Šiai jauniausiojai,
Aukso žiedelį
An jos pirštelių. (2×2)

Voi, eisim eisim
An vieškelėlio,
Voi, lauksim lauksim
Sav brolužėlio. (2×2)

Voi, mes nuvėjom
An vieškelėlio
Ir nesulaukėm
Sav brolužėlio. (2×2)

Voi, cik parbėga
Bėras žirgelis,
Voi, žiba sveda
Aukso kardelis. (2×2)

— Žirgeli šyvas,
Juodas bėreli,
Voi, kur palikai
Mūsų brolalį? (2×2)

— Vilniaus miestelyj,
Smilcių kalnelyj —
Voi, tynai guli
Jūsų brolalis. (2×2)

Pas jo kapelį
Tai dziemedėlis,
Pas dziemedėlį
Tai liemenėlis. (2×2)

Pas dziemedėlį
Tai liemenėlis,
Pas liemenėlį
Trys lelijėlės. (2×2)

Pas liemenėlį
Trys lelijėlės —
Tai tynai guli
Jūs brolužėlis. (2×2)

62. VOI, UŽAUGS UŽAUGS

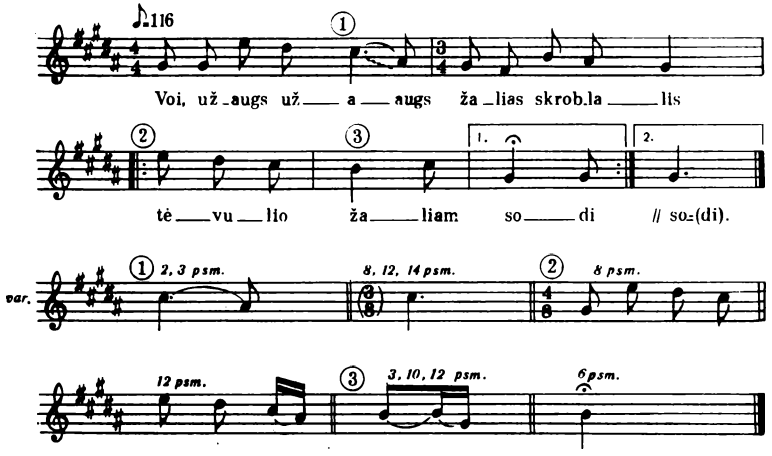

Voi, užaugs užaugs
Žalias skroblalis
Tėvulio žaliam sodi. (2)

Voi, užaugs užaugs
Mano brolalis,
Pakirs žalių skroblalį. (2)

Voi, pakirs pakirs
Žalių skroblalį,
Išpiaus baltas lantelas. (2)

Voi, išpiaus išpiaus
Baltas lentelas,
Išgrįs žirgui stonelį. (2)

Voi, išgrįs išgrįs
Aukštų stonelį,
Inves bėrų žirgelį. (2)

Voi, inves inves
Bėrų žirgelį,
Šers grynom avižėlėm. (2)

Voi, pašers pašers
Bėrų žirgelį,
Uždės tymo balnelį. (2)

Voi, uždės uždės
Tymo balnelį,
Jos brolalis in karelį. (2)

— Brolyt brolyti,
Ką tu parneši
Mums trims sesužėlėms? (2)

— Pirmai parsiųsiu
Šilko vystužį,
Antrai — žalių vainikų. (2)

O šiai trečiajai,
Šiai mažiausiojai,
Siųsiu aukso žiedelį. (2)

Devėk, sesyte,
Šilko vystužį
Margojoj bažnyčėlėj. (2)

Devėk, sesyte,
Aukso žiedelį
Linksmajam jaunimėlyj. (2)

Devėk, sesyte,
Žalių vainikų,
Kol būsi pas motulį. (2)

63. ŠVIESI SAULIUTĖ TEKĖJO

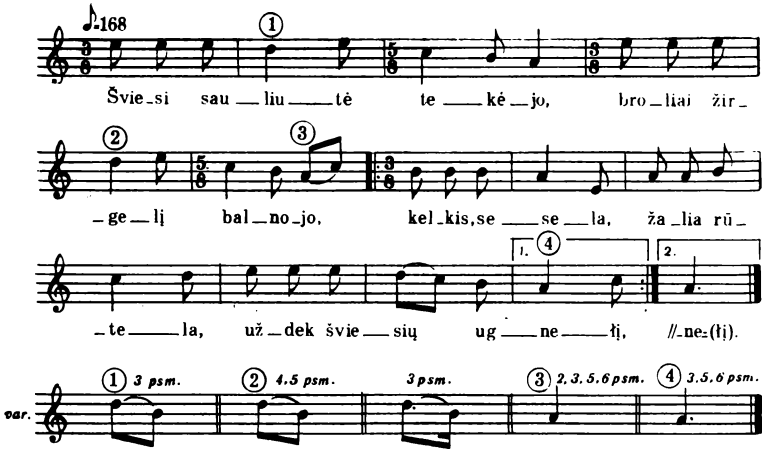

Šviesi sauliutė tekėjo,
Broliai žirgelį balnojo,
Kelkis, sesela, žalia rūtela,
Uždek šviesių ugnelį. (2×2)

Aš nusiprausiu burnelį,
Susišukuosiu galvelį,
Atsisveikysiu tėvą, močiutį —
Jau daugiau nesmatysim. (2×2)

Aš, per dvarelį jodamas,
Žirgelį muštravodamas,
Voi, ir pamatiau jaunų mergelį
Svirnelyj pas skrynelas. (2×2)

Voi, kam tu dangstai skrynelas,
Voi, kam tu rėžai drobelas?
Aš nenešiosiu ta marškinėlių —
Žaunierėliu pastosiu. (2×2)

Duos man karalius žirgelį
Ir prieg žirgelio balnelį,
Rėdys mus visus vienais parėdais
Kai vienos motinėlės. (2×2)

Sugrius kalneliai klonėsna,
Paplūks berneliai kraujuosna,
O mes stovėsim, nesudrebėsim,
Ir visus pergalėsim. (2×2)

64. IŠ KARČEMĖLĖS

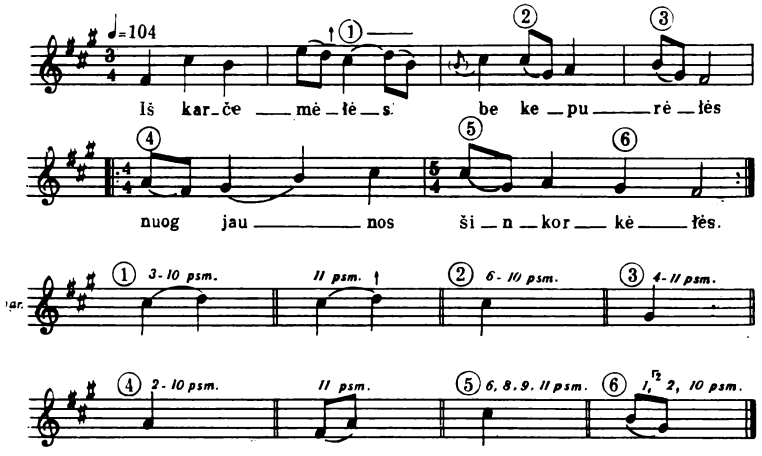

Iš karčemėlės
Be kepurėlės
Nuog jaunos šinkorkėlės. (2)

Per tiltų jojau,
Nuog žirgo puoliau
Juodojan purvynėlin. (2)

Važiavo ponai,
Jojo bajorai —
Mindė skaistų veidelį. (2)

Voi, ir atlėkė
Trys raibios paukštės,
Visos trys gegužėlės. (2)

Pirma nutūpė
Gale galvelės —
Tai ma radni motulė. (2)

Antra nutūpė
Gale kojelių —
Tai ma tikra sesulė. (2)

Trecia nutūpė
Prie ma širdelės —
Tai ma jauna mergelė. (2)

Verkė motulė
Visas viekelis
Savo mielo sūnelio. (2)

Verkė sesulė
Trejis metelius
Savo tikro brolalio. (2)

Verkė mergelė
Nuo ryto ik piet
Savo jauno bernelio. (2)

O jau po pietų
Šoko uliojo —
Sau raunelės ieškojo. (2)

TALALINĖS

65. TUPI VUODAS AN KELMELIO

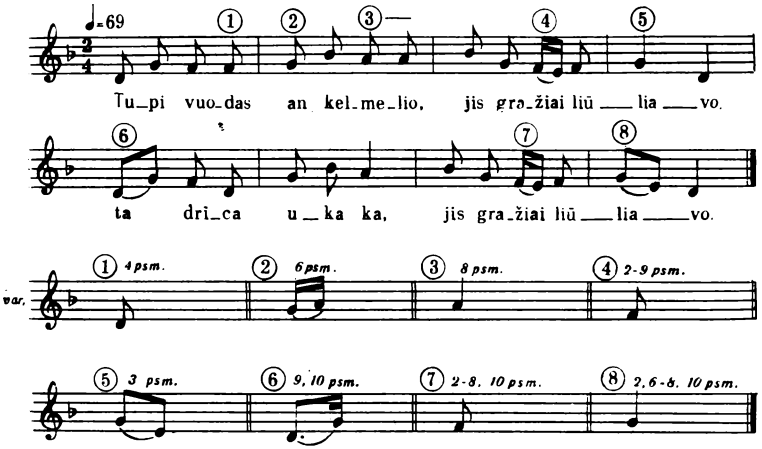

Tupi vuodas an kelmelio,
Jis gražiai liūliavo,
Ta drica uka ka,
Jis gražiai liūliavo.

Puolė vuodas nuo kelmelio,
Usimušė galvą,
Ta drica uka ka,
Susimušė galvą.

Voi tu lape trumpapėde,
Surišk man galvelį,
Ta drica uka ka,
Surišk man galvelį.

Jei išliksiu sveikas gyvas,
Būsiu tavo vyras,
Ta drica uka ka,
Būsiu tavo vyras.

Bėgo lapi per girelį,
Nat girelė dunda,
Ta drica uka ka,
Nat girelė dunda.

Bėgo lapi per balałį,
Nat balałė teška,
Ta drica uka ka,
Nat balałė teška.

Stovi strielčius an kalnelio,
Jisai daugel mato,
Ta drica uka ka,
Jisai daugel mato.

Guli vilkas pagirėj,
Jisai daugel nori,
Ta drica uka ka,
Jisai daugel nori.

Ką norėjo, tą indėjo —
Vilkas nepakėlė,
Ta drica uka ka,
Vilkas nepakėlė.

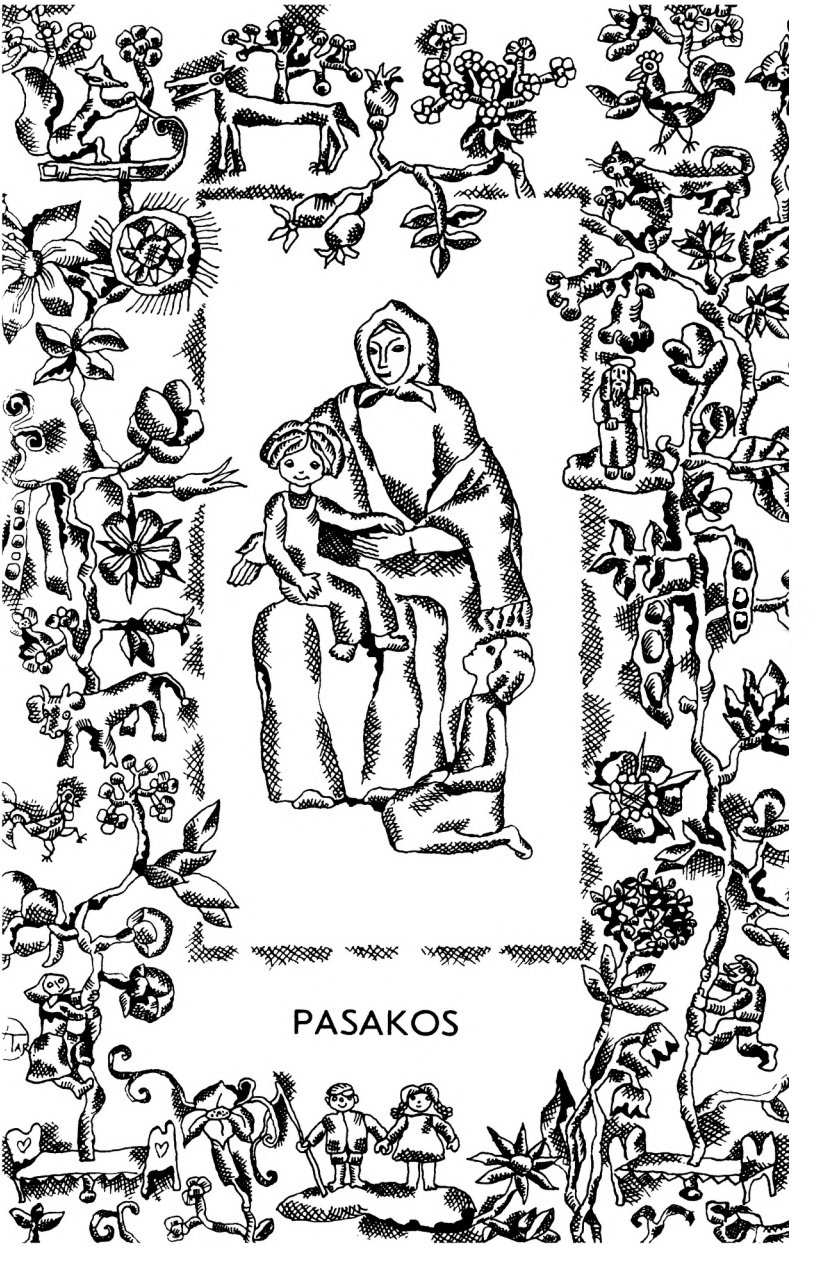
PASAKOS

66. LAPĖ IR VILKAS

Gyveno senelis ir senelė ir kepė duoną. Pakepė mažą bandelę. Ta maža bandelė greit iškepė, tai bobutė išėmė ir padėjo ant suolo. Diedas sako:

— Boba, bėgs bandelė!

— Ne, dieduli, nepabėgs.

Toj bandelė šoko ant stalo.

Diedas sako:

— Boba, boba, bėgs bandelė!

— Ne, dieduli, nepabėgs.

O balandelė jau ant lango. Langas buvo atdarytas. Diedas rėkia:

— Boba, boba, jau bėga bandelė!

Boba vijos, bet jau neprisivijo. Ir pabėgo bandelė. Tą bandelę sugavo lapė. Pragraužė galą, išgraužė minkštimą, mėšlo pridėjo ir vėl užlipdė. Nešės nešės, nešės nešės, žiūro, kad piemenys karves gano ir skerdžius. O jiem iš alkio valgyti norisi. Tai lapė sako:

— Piemenėliai, gal mainysim duonos bandelę į veršelį?

Piemenys sako:

— Mainykim.

Ir atvedė piemenys veršuką, davė lapei, o lapė jiem bandelę duonos.

— Tik,— sako lapė,— dar nelaužkit, ale kaip aš nueisiu toli, tada laužkit ant skerdžio raudonos kepurės.

Nes skerdžius nešiodavo raudoną kepurę, kad piemenys matyt toliau.

Tada, kai lapė nuėjo toli, už kelių kalnų, tai jie laužė bandelę ant skerdžio galvos, ant raudonos kepurės. Laukia visi duonos kąsnelio, kada padalys. Perlaužė tą bandelę — kad ten ne duona, ale karvių mėšlas. Ir ap-

teršė skerdžiui visą kepurę! Tada piemenėliai vytis tą lapę. Ale ką tu ją davysi! Ji toli nuėjo su veršeliu, už kelių kalnų, ir šaukia rogelių:

— Pavaželės, link-link! Stipinėliai, cink-cink!

Ir atbėgo rogelės, tokios gražios. Tada pasikinkė lapė veršuką rogutėsna ir važiuoja. Važiuoja ir sutinka vilką.

— Lapute kūmute, pavežk nors vieną kojelę.

— Oi biesai kūmai, tu sulaužysi man rogeles!

— Ne, kūmute, nesulaužysiu.

— Nu, tai dėk.

Ir įdėjo vilkas vieną kojelę. Važiuoja su lape tik kudulkšt kudulkšt ant trijų kojų. Tada ir vėl prašos pavažiavęs:

— Kūmute lapute, dėsiu ir kitą.

— Oi tu biesai kūmai, sulaužysi rogelas man!

— Ne, kūmute lapute, nesulaužysiu.

— Nu, tai dėk, tik žiūrėk, kad nesulaužytai.

Ir vilkas įdėjo kitą kojelę. Jau rogutės biškį subraškėjo.

— Oi biesai kūmai, jau braška rogelės!

— Ne, kūmute.

Ir važiuoja toliau.

Vilkas tik opapa opapa ant dviejų kojų.

— Oi, lapute kūmute, kad negerai man eit ant dviejų kojų, dėsiu ir trečią.

— Ne, tu biesai kūmai, kaip matau, tai tu man sulaužysi rogutes!

— Ne, kūmute lapute, nesulaužysiu.

— Nu, dėk.

Kai įdėjo trečią, rogutės dar labiau subraškėjo. Oi, lapė bara vilką, kad sulaužys rogutes. Vilkas bėga tik ant vienos kojos, tik opc opc šokuoja.

— Oi, kūmute lapute, kad žinotai, kaip man negerai viena bėgt, dėsiu ir ketvirtą.

— Negali tu biesai, sulaužysi rogutes!

— Sakau tau, ne, kūmute!

— Nu, tai dėk.

Kai įdėjo ketvirtą į rogutes, labai sutratėjo.

— Oi kūmai, tu biesai, jau lūžta rogutės.

— Ne, kūmute lapute, aš perdžiu.

Dar važiuoja toliau. O vilko uodega bim bim žeme velkas, visa purvina.

— Oi kūmute lapute, dėsiu ir uodegą.

— Nedėk, suluš ma rogutės.

— Ne, kūmute lapute, neluš.

— Tai dėk, tik žiūrėk, kad nelūžt.

Kai įdėjo vilkas uodegą, ir tik tra-tra-tra rogutės ir sulūžo. Kad ims lapė vilką bart:

— Oi tu biesai, jau sulaužei mano rogutes! Eik ir atvežk man rogutes greit!

Tas vilkas toks nerangus — eina tap tap iš reto. Nuėj už kalno ir šaukia rogučių:

— Pavažėlės, šleivi šleivi! Stipinėliai, kreivi kreivi!

Ir atbėgo rogelės, tokios negražios, šleivos kreivos. Ir atįsė vilkas lapei tas rogeles. Pažiūrėjo lapė ir sako vilkui:

— Oi tu biesai kūmai, kokios tavo rogelės! Pasaugok veršelio, aš pati eisiu.

Vilkas liko saugot veršelio, o lapė nuėjo už kelių kalnų ir šaukia rogelių:

— Pavažėlės, link-link! Stipinėliai, cink-cink!

Ir atbėgo rogutės į lapę tokios gražios. O vilkas likęs veršelį papiovė, pilvą išėdė, virkščių prikimšo ir pastatė vėl. Tas veršelis stovi, kojeles išskleidęs, ir nekruta. O vilkas pabėgo miškan. Atėjo lapė ir atveža

rogutes. Žiūri, kad nėra vilko, tik veršelis stovi. Jį pasikinkė ir varo:

— Pruc-pruc, pyragu pirktas, šūdu krapotas!

Tas veršelis neina, stovi. Žiūri, kad virkštukė išsikišus iš pilvo. Ji patrauks — kad veršelis pūkšt ir guli negyvas. Žiūri lapė, kad jos kūmas, tas vilkas, papiovė. Tada ji paliko tą veršelį ir nubėgo toli, ir pažadėjo vilkui atlygint.

Už tai ji pamatė važiuojant žmones, o ten būta vežime žuvų. Ji apsimetė negyva ir guli ant kelio. Privažiavo žmonės ir sako:

— Oi, lapė negyva! Imkim mes ją, tai bus kaunierius iš jos kailio!

Ir paėmė, įsidėjo vežiman ir važiuoja.

O lapė kad ims mėtyt žuveles. Metė ir metė, labai daug primetė. Tada pati opt iš vežimo iššoko ir žuveles surinko visas. Nubėgo po šieno kupeta ir ėda. Ateina ir tas vilkas.

— Kūmute lapute, ką taip gardžiai valgai?

— Žuveles.

— Kūmute, duok ir man paragaut.

Tai davė vieną žuvelę.

— Kūmute, duok kitą žuvelę.

— Taip, duosiu — eik pats prisigaudyk!

— O kaip jų pagaut?

Lapė moko vilką, sako:

— Nueik ant ežero, rasi eketę, kur žmonės semia vandenį, įkišk uodegą ir laikyk, kol bus sunki, tai tada bus daug žuvų priskorusių. Tik lauk, kol bus sunku ištraukt.

— Tai gerai, kūmute, einu.

Nuėjo vilkas ant ežero, rado eketę, įkišo uodegą ir laukia, kada priskars žuvų. Laukė laukė, patraukė uodegą — dar lengva. Vėl įkišo eketėn, laiko vėl ilgai.

Jau pradėjo šalt labai, ir prišalo vilko uodega prie ledo. Patraukė vilkas — kad jau neseka pasikelt nuog ledo, vėl patraukė — visai nejuda. Mano vilkas: „Tai bus daug žuvų, turėsiu ko ėsti!" Ir pradėjo dar labiau traukt, bet negebėjo pajudėt visai iš vietos. O lapė pamatė, kad vilkas prišalo, tai bėga per ūlyčią ir šaukia:

— Vyrai, moterys! Vilkas eketėn šika! Vyrai, moterys! Vilkas eketėn šika!

Pažiūrėjo žmonės, kad tikrai: vilkas eketėj tupi. Kaip bėgs vyrai su šakėm, su kačergom, o moterys su šluotom vyt vilką! Tas vilkas, kai pamatė žmones atlekiant, tai iš stroko kai bėgo iš eketės, tai net uodega nutrūko. O lapė rado pirkioj tuščioj penimį papiautą ir pridarytų dešrų. Tai susivėrė ant kaklo ir nudūmė miškan kiek galėdama.

Pareina moterys, vilką nuvijusios — kad jau nėra dešrų. O lapė nuėjo vėl kupetaitėn šieno ir ėda dešras. Ateina ir vilkas alkanas. Ir vėl prašo kūmutės:

— Kūmute lapute, ką tu taip gardžiai valgai?

— Nugi žarneles.

— Duok ir man paragaut.

— Nu, te nor truputį.

Vilkas paragavo ir sako:

— Oi, kūmute, kokios gardžios! Tai norėtau daugiau.

— Neduosiu.

— Tai kurgi tu ėmei?

— Nugi savo praspioviau pilvą ir išsitraukiau. Ir tu gali.

— Gerai, kūmute, tik pasakyk, kaip praplėšt pilvą.

— Su nagu.

Tas drykst nagu per pilvą.

— Oi, kūmute, kad labai sopa.

— Tai duok aš tau praplėšiu, mano nagai ploni, tai nejausi.

— Tai gerai!

Vilkas atsigulė aukštynekas ir guli, laukia, kada jam lapė pilvą perplėš — tai turės žarnelių ėst. Kai lapė drikstelėjo nagu, vilkas šoko iš skausmo į viršų, bet jau buvo pilvas perplėštas per pusę, tai vilkas griuvo ir negyvas buvo. Ir žarnos liko neėstos.

O tai lapės gudrumėlis! Atsilygino vilkui už veršelį, kad daugiau neėst nepaklausęs.

67. AUKSARAGIS SIDABRANAGIS VERŠELIS

Gyveno senis ir senelė, ir jie nieko neturėjo, tik vieną veršelį, tokį gražų auksaragį sidabranagį. Senelė panorėjo mėsos ir sako seneliui:

— Eik, papiauk tą veršelį, aš labai noriu mėsos.

Nu, gerai, eina senelis papiaut to auksaragio. Pasigalando peilį ir nuėjo. Papiovė, aplupo pusę veršelio — kad šoks veršelis palubėn, kad duos seniui papilvėn. Senis parvirto, o veršelis pabėgo.

Bėgo bėgo toli miškan ir rado ten trobelę mažą, bet labai gražią. Tai buvo vištytės toji trobelė. Veršelis inlindo ir būna.

Pareina vištukė, klausia:

— Kas čia, kas čia mano pirkelėj? Išeikit!

Veršis neina iš pirkelės.

Eina vištukė verkdama, sutinka vilką. Vilkas jos klausia:

— Vištuke sesuke, ko tu taip verki?

— Kaip aš neverksiu, vilkeli broleli, ten kas inlindo mano pirkelėn ir neina išvaryt.

Vilkas sako:

— Einam, aš tau išvarysiu.

Ir nuvėjo.

Vilkas sako:

— Kas čia, kas čia mano pirkelėj?

Veršelis sako:

— Diedo veršis, bobos veršis, aukso ragai, sidabro nagai, pusė lupta, pusė ne; nebijau nieko! — ir neina.

Vėl eina vištukė verkdama, sutinka lapę. Lapė klausia vištukės:

— Vištuke sesuke, ko tu verki?

— Kaip aš neverksiu, laputė sesutė, ten kas inlindo mano pirkelėn.

Lapė sako:

— Neverk, vištuke sesuke, einam, aš tau išvarysiu.

Eina visi trys: vilkas, lapė ir vištukė.

Nuvėjo prie namelio, ir klausia lapė:

— Kas čia, kas čia mano pirkelėj?

Veršelis sako:

— Diedo veršis, bobos veršis, aukso ragai, sidabro nagai, pusė lupta, pusė ne; nebijau nieko!

Ir neišvarė.

Ir vėl eina vištukė verkdama. Ir vilkas eina, ir lapė. Sutinka lokį. Lokys jos klausia:

— Vištuke sesuke, o ko tu verki?

— Oi lokeli broleli, kaip aš neverksiu, ten kas inlindo mano pirkelėn.

Lokys sako:

— Neverk, einam, aš tau išvarysiu.

Eina visi keturi: vilkas, lapė, lokys ir vištukė. Lokys sako:

— Kas čia, kas čia mano pirkelėj?

Veršelis atsako:

— Diedo veršis, bobos veršis, aukso ragai, sidabro nagai, pusė lupta, pusė ne; nebijau nieko!

Ir lokys neišvarė.

Vėl eina vištukė verkdama, sutinka bitutę. Toji klausia:

— Vištuke sesuke, ko tu verki?

— Kaip aš neverksiu, ten kas inėjo mano pirkelėn, ir neišvarau.

— Einam, aš tau išvarysiu.

— Einam.

Ir nuvėjo visi: vilkas, lokys, lapė, vištukė ir bitutė. Priėjo prie langelio bitukė ir zvimbia:

— Kas čia, kas čia mano pirkelėj?

Veršelis sako:

— Diedo veršis, bobos veršis, aukso ragai, sidabro nagai, pusė lupta, pusė ne; nebijau nieko! — ir neina.

Bitukė zvimbinėjo visur apie langelį, apie sieneles ir apie dureles, surado plyšelį ir inlindo. Kai inkando veršelį, kur nuluptas, kai šoko veršelis net palubėn, kai davė su ragais durysna! Durys atsidarė, kaip bėgo veršelis miškan, palikęs pirkelę vištukei! Tada visi suvėj pirkelėn ir rado nešvarią. Tada lapė pirkią šlavė su uodega, vištukė plovės viską, vilkas mėsos parnešė, lokys alaus bačką parvežė, bitukė medaus parnešė — ir buvo didelis balius toj vištukės pirkelėj. Dar čirklį žiogelį pakvietė už muzikantą. Tai vilkas su lapute tik šoko ir šoko. Dar ir lokys su vištuke šokinėjo. Linksmą balių turėjo!

68. KATINAS IR GAIDELIS

Irgi buvo senis ir senelė. Ir turėjo senis gaidelį, o senelė katinėlį. Pasodino senis tabaką, o gaidys išdraskė. O katinėlis bobutei išvertė pieno uzbonėlį ir sudau-

žė. Ir išvaro juos abudu iš namų: diedulis gaidį, o senelė katinėlį.

Eina jie keliu abu, gaidelis giedodamas, katinėlis kniaukdamas. Bet gaidelis pasiėmė ir kirvelį. Ir nuėjo toli į mišką. Tada katinėlis su kirveliu sutašė rąstelius, pastatė namelius, ir jie abudu pradėjo ten gyvent miške. Gaidelis kapstės, rinko sliekus, kirminėlius, o katinėlis paukščiukus gaudė, ėdė peles. Katinėlis primalkavo ir pečių pakūreno, o gaidelis su uodega pirkią iššlavė.

Vieną sykį nuėjo katinėlis toli sausų malkų ieškoti. Gaidelis liko namuose. Ir atėjo lapė, sako:

— Gaideli broleli,
adaryk dureles —
atšalau kojeles!
Atvažiavo svetukai,
paskolink šluotukės!

Tas gaidelis atidarė dureles, o lapė nejėmė šluotukės, tik stvėrė už gaidelio ir jau neša. O gaidelis rėkia:

— Katinėli mūronėli,
mane neša laputė
per žalią girelę,
per strėlią upelę!
Katinėli mūronėli, ū-ū! ū-ū!

Katinėlis toli buvo, bet klauso, kas čia rėkia. Klauso, kad gaidelis. Kad bėgs katinėlis — ir sutinka lapę su gaideliu. Kaip puolė katinėlis į lapę su kirveliu! Lapė metė gaidelį ir bėgt. O katinėlis gaidelį parsivedė namo.

Ir vėl eina katinėlis malkaut, bet jau dabar sako:

— Gaideli, nedaryk durelių niekam, kad ir kažin kaip šaukt.

Gaidelis pažadėjo neadaryt durelių. Katinėlis ir išėjo su kirveliu vėl malkaut. Ir nuėjo labai labai toli, toli toli. Ir vėl atėjo lapė pas gaidelį, ir vėl prašo:

— Gaideli broleli,
adaryk dureles —
atšalau kojeles!
Atvažiavo svetukai,
pažyčiok šluotukės!

Gaidelis neatidaro durų, sako:
— Neleisiu.
O lapė prašo ir vėl sako:

— Gaideli broleli,
adaryk dureles —
atšalau kojeles!
Atvažiavo svetukai,
pažyčiok šluotukės!

Pagailo gaideliui lapės ir adarė dureles, o pats pūkšt ir įpuolė kubilan. Kaip įėjo lapė, neina šluotukės, bet ieško gaidelio. Ieškoj ieškoj ir rado kubile. Kaip stvėrė gaidelį ir jau nešas. O gaidelis rėkia:

— Katinėli mūronėli,
mane neša laputė
per žalią girelę,
per strėlią upelę!
Katinėli mūronėli, ū-ū! ū-ū!

Katinėlis negirdėjo — labai toli buvo. Lapė nusinešė gaidelį namo, užmušė, nupešė, plunksnas kampan supylė, o gaidelį puodan kruoposna įdėjo ir verda.

Parėjo katinėlis, parnešė sausų malkų ir randa dureles adarytas. Jis šaukia gaidelio ir niekur nesuranda. Tada suprato, kad lapė pagavo.

Tada jis prisidėjo kišenėsna akmenų daug ir nuėjo lapės namuosna. Užlipo ant pirkios ir pradėjo akmenukais barškint, vienas in kitą daužyt — grot:

— Tai mandra laputė,
tai straina laputė!
Pati penkta su vaikeliais,
šeštas gaidelis
kruopose verda!

O lapiukai prašos, sako:

— Motina, paleisk paklausyt, kas ten taip gražiai groja.

Vienas išėjo paklausyt. Katinėlis kaip davė su akmeniu tam lapiukui ir užmušė. Pasitįsė po savim, sėdi ir vėl grajina:

— Tai mandra laputė,
tai straina laputė!
Pati penkta su vaikeliais,
šeštas gaidelis
kruopose verda!

Tada prašosi kitas lapiukas.

— Leisk,— sako,— ir mane paklausyt, kas ten taip gražiai groja.

O katinėlis vis groja:

— Tai mandra laputė,
tai straina laputė!
Pati penkta su vaikeliais,
šeštas gaidelis
kruopose verda!

Išleido lapė ir kitą lapiuką. Katinėlis kaip davė su akmeniu ir užmušė.

Taip katinėlis užmušė visus keturis lapiukus.

Tada lapė pasiėmė rykštę ir eina, sako:

— Einu aš jiems parodysiu, kur jie tiek ilgai užtruko!

Kaip išėjo, kaip jis duos didžiausiu akmeniu lapei galvon! Ir užmušė. O pats nulipo nuog pirkios, atsidarė duris — ieško gaidelio. Kad gaidelio tik plunksnos kampe. Pažiūri pečiun — kad gaidelis verda kruopose. Jis atidarė pečių, išsitįsė tą gaidelį iš kruopų, kruopas išlakė, gaidelio mėsą suvalgė, kauliukus apgraužė ir į kampą juos supylė plunksnosna. Pavoliojo pavoliojo, tada papūtė — ir atgijo gaidelis. Ir vėl parėjo abu namo, gaidelis giedodamas, katinėlis kniaukdamas.

Ir jie vėl namely tam ilgai gyveno. O jau lapė gudruonėlė daugiau nebetėjo.

69. BROLIUKAS NYKŠTUKAS IR SESELĖ UOGELĖ

Ot, gyveno senis ir senelė. Jie neturėjo vaikų. Boba trupino batvinius ir atsipiovė nykštį. Pūtė pūtė ir išpūtė berniuką. Tada jis buvo piemenukas. Džiaugės senis ir senelė, kad turės savo piemenėlį. Ir išginė tas piemenėlis karvytę, kiaulytę, ir sykiu išbėgo kalytė.

Gano jis gano, šokinėja nuo vieno kelmelio ant kito ir randa uogutę spalgenų. Jis pūtė pūtė ir išpūtė mergutę. Ir jis labai džiaugės, kad turės sesutę Uogutę. Jis subudavojo gražią pirkutę ir inleido tą Uogutę gyventi. Dieną jie abudu ganė, o ant nakties ją pirkelėj uždarė ir sako:

— Mergele Uogele, tik nieko neleisk pirkelėn. Aš, kaip rytą atginsiu, tau atnešiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį.

Nu, ir taip padarė. Atginė ryte, atnešė duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį. Tada šaukia po langeliu:

— Mergele Uogele, iškišk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį!

Mergelė iškiša rankelę ir viską pasiima. Pavalgo, ir tada abudu gano. Jie žaidžia, laksto visur. Labai džiaugias Nykštukas, turėdamas mergelę Uogelę.

Ir vėl vakare gena namo, o ją uždaro. Ir vėl jis sako tai mergelei:

— Tik nieko neįsileisk, lauk manęs atgenant, ir kada aš pašauksiu tave: „Mergele Uogele, iškišk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį!", tada iškišk rankelę.

Ir prisiklausė vilkas, kaip Nykštukas mokino Uogelę. Kai Nykštukas nuginė, atėjo vilkas ir sako storu balsu:

— Mergele Uogele, iškišk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį!

Mergelė atsako:

— Čia ne mano broliukas, ne Nykštukas: mano broliukas gražiai šaukia ir švelniai, o čia storai ir žiauriai.

Tada vilkas nuėjo pas kalvį paprašyti, kad liežuvį jam paplotų. Kalvis klausia:

— O man užmokėsi?

Vilkas sako:

— Duosiu pupų kraitį ir žirnių kraitį.

Tada kalvis liepė padėt liežuvį ant kulbės ir kaip davė su kukiu per liežuvį, tai visą suplojo, net kraujai pateškėjo. Kaip bėgo tada vilkas iš skausmo! O kalvis šaukia:

— Sumokėk!

Vilkas, šokdamas per tvorą, pirstelėjo ir sako:

— Te tau žirnių kraitis!

Šoko per vartus, pirstelėjo ir sako:

— Te tau pupų kraitis!

Ir nubėgo tiesiai prie mergelės, stojos prie langelio ir šaukia švepluodamas:

— Mergele Uogele, iskisk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno slakelį ir lasinių kąsnelį!

Toj mergelė ir vėl neiškišo rankelės, sako:

— Ne mano broliukas, ne Nykštukas: negražiai kalba — švepluoja, mano broliukas labai gražiu balseliu šaukia.

Vilkas supykęs nubėgo pas lapę ir prašo:

— Kūmute lapute, padėk man mergelę išvilioti.

Tada lapė, atėjusi prie langelio, ir šaukia gražiu balseliu:

— Mergele Uogele, iškišk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį!

Ir iškišo mergelė rankelę, ir ištraukė ją vilkas iš pirkelės ir suėdė.

Nykštukas atbėgęs šaukė šaukė prie langelio:

— Mergele Uogele, iškišk baltą rankelę: duosiu duonos kampelį, pieno šlakelį ir lašinių kąsnelį!

O mergelės kaip nėra, taip nėra.

Ilgai šaukė ir neprišaukė. Tada, išėmęs langelį, įlindo pirkelėn ir ieškojo ieškojo. Niekur nerado, tik rado jos skarelę, pakartą ant kartelės. Jis verkė verkė tos mergelės ir paskiau paėmė tą skarelę ir, nuėjęs karklų krūman, pasikorė.

Parbėgo kalytė ir loja:

— Čiau-riau-riau, diedai! Čiau-riau-riau, boba! Mūs Nykštukas pasikorė karklų krūme dėl mergelės, dėl Uogelės, už skarelės ant šakelės ir karo!

Tada praveja senę tą kalikę:

— Eik laukan! Mūs Nykštukas gano.

Parbėga paršelis.

— Kriu-kriu-kriu, diedai! Kriu-kriu-kriu, boba! Mūs Nykštukas pasikorė karklų krūme dėl mergalės, dėl Uogelės, už skarelės ant šakelės ir karo!

— Ukš laukan! Mūs Nykštukas gano.

Tada parbėga baronėlis.

— Me-ee, diedai! Me-ee, boba! Mūs Nykštukas pasikorė karklų krūme dėl mergelės, dėl Uogelės, už skarelės ant šakelės ir karo!

— Iškid laukan! Mūs Nykštukas gano.

Tada parbėga karvytė ir sako:

— Mū-ūū, diedai! Mū-ūū, boba! Mūs Nykštukas pasikorė karklų krūme dėl mergelės, dėl Uogelės, už skarelės ant šakelės ir karo!

Tada Senė ir sako:

— Nueik tu, seni, ir pažiūrėk, kas ten yra, ko šitie gyvuliai parbėga ir mūkia, bliauna.

Nuėjo senis, šaukė šaukė Nykštuką ir niekaip neprišaukė. Tada jis ieškojo ieškojo ir rado karklų krūme pasikorusį.

Ir vėl liko seniai be piemenėlio.

70. DIEVO SVEČIAI

Buvo diedas ir su boba, ir suvirto ir su lova. Ir diedas išbėrė žirnių kraitį, o boba pupų kraitį. Tada rinko rinko diedas žirnius, o boba pupas. Ir visų nesurinko, liko po vieną: diedo žirnis, bobos pupa. Tada augo augo ir priaugo lig lovos. Boba sako:

— Diedai, diedai, praplėšk lovą, jau pupa ir žirnis priaugo lig lovos!

Diedas praplėšė lovą.

Tada žirnis su pupa augo augo ir priaugo ligi lubų. Liepia boba:

— Diedai, diedai, praplėšk lubas, žiūrėk: žirnis su pupa palei lubų!

Diedas praplėšė lubas.

Tada pupa su žirniu augo augo ir užaugo sulig stogu. Boba sako:

— Diedai, diedai, praplėšk stogą, jau priaugo žirnis su pupa stogą!

Diedas praplėšė stogą.

Tada pupa su žirniu augo augo ir ligi dangaus nuaugo.

Ir pasiskerdė diedas su boba paršelį. Ir neturėjo druskos. Lipo pas dievą skolint druskos. Diedas lipo žirniu, o boba pupa. Lipo lipo, aukštai įlipo, boba tik pirst — pupa trūkšt ir nulūžo. Boba nukrito, o diedas nulipo.

Tada diedas sako:

— Lipki mano žirniu, tiktai nepersk, geriau užsikišk kaiščiu.

Boba taip ir padarė.

Tada lipo lipo ir prilipo ligi dangaus. Ir nuėjo pas dievą prašyt druskos. Dievas klausia:

— Ko atėjote?

Sako:

— Druskos paskolint.

Sako:

— Gerai, pabūkite, duosiu, ale pernakvokite nor vieną naktį.

Davė jiem nakvynę, ir jie nakvoj. Tik dievas prisakė:

— Yra užmaišyta duona, tik nepakliudykit maišymo.

Ir paliko juos nakvoti. Atsigulė diedas su boba, bet jai vis noris pažiūrėti, kas ten do maišymas. Kaip jin priėjus paragavo — ir išbėgo visas maišymas iš duonkubilio.

Ateina rytą dievas, pažiūri, kad visas maišymas išbėgęs ant žemės.

— Kam jūs,— sako,— pakliudėt tą maišymą? Neduosiu druskos, nakvokit dar vieną naktį!

Nuvedė sodan. Sako:

— Čia nakvosit; valgykit visokius obuolius, tik nuo vienos obelies nekliudykit.

Boba ir ten neišturėjo: visokius valgė valgė obuolius ir to paragavo. Kaip tik paragavo — visi obuoliai nukrito. Pažiūro diedas — kad jau visi obuoliai nukritę. Kaip pradės diedas bobą mušt ir už plaukų pešt! Plaukus rauna — obuolius riša. Kad ateina ir dievas. Sako:

— Tai vėl iškadą padarėt? Ir vėl neduosiu! Dar nakvokit vieną naktį.

Jie vėl nakvoja. Nuvedė juos, kur vežimai sustatyta, ir sako:

— Čia visur galit vaikščioti ir gulėti vežimuose, tik vieno nekliudykit, mažiuko, gražaus.

Toj boba ir vėl neišlaikė. Kaip užsisėdo ratukuosna — kaip pradėjo tie ratukai eit! Boba tik taratai taratai per dangų su ratais! Net ugnį išskėlė. Kai perkūnas griaudžia — tai boba su ratais važinėjasi, o kai žaibuoja — net ugnį išskelia. O diedas vis rėkia:

— Tpru, stoi, boba! Tpru, stoi, boba!

O ta boba kaip lekia, taip lekia. Paskiau sulūžo ratukai, ir boba atėjo pas diedą.

Dievas užtat jiems druskos nedavė, kad blogai darė.

Jie išlipo iš dangaus, parlipo namo — kad jau nėra paršelio: musios suėdė.

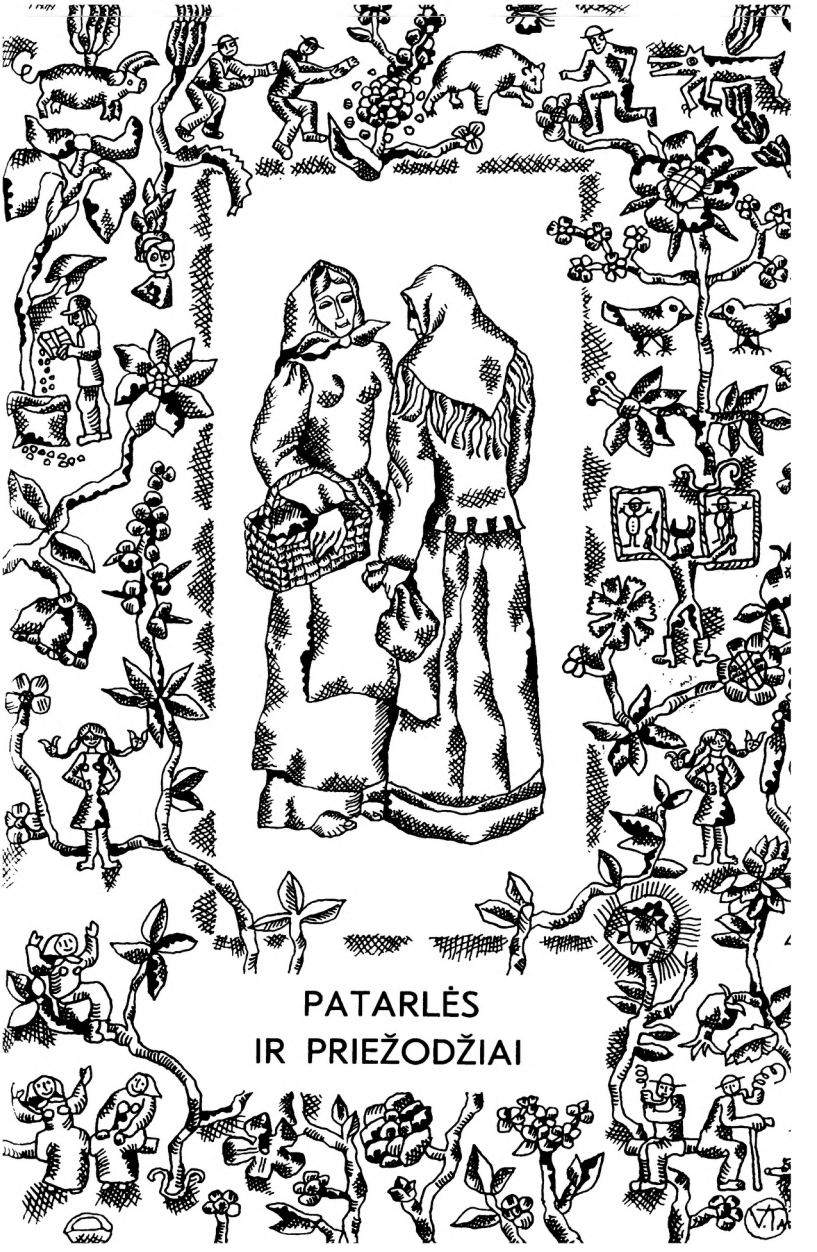

PATARLĖS IR PRIEŽODŽIAI

Bendros ypatybės

71. Žuvims vanduo, paukščiams oras, o žmogui visa žemė priklauso.

72. Didelė išmintis mažoj galvoj sutelpa.

73. Mergos lieptas slidus — ir be ledo paslysta.

74. Amžius stipruolį kupron suvaro, o gudruolį vaiku padaro.

75. Sausas medis girgžda girgžda, o žalias tik pliaukšt — ir jo nėra.

Senas žmogus gyvena gyvena, vis rengias rengias mirt, o jaunas braukšt — ir numiršta nesiruošęs.

76. Alksniu gimęs, ąžuolu nebūsi.

Ar blogas žmogus, ar gyvulys koks gimė, toks ir bus, jis nepakeičiamas. Ar vyras negeras — jo jau nepakeisi.

77. Laukas gimė, laukas ir dvės, jo laukimo nei vilkas neišgrauš.

„Nesužna mano pati." „Tai gal išsimokys." „Ne, brolau, laukas gimė, laukas ir dvės, jo laukimo nei vilkas neišgrauš."

78. Užstok velniui duris — tai jis per aukštinį.

Ka nori ant gero atverst žmogų, o negali, jis neklauso, taip sako. Tu jam pasakoji vienaip — jis atkerta kitaip.

Individualūs bruožai

79. Blogi darbai nuog kalniuko, o geri prieš kalniuką.

Prie blogo darbo greit prilinksta, o į gera sunku įpratint.

80. Didelis kaip arklys, durnas kaip asilas.
Čia ant kiekvieno kvailio pasako.

81. Tai skūpumas: kalk — nevarva.
Čia ant skūpaus žmogaus, kai nenori nei paskolinti, nei duoti.

82. Baladoji kaip netepti ratai.
Katras per daug leidžia plepalus visokius. Daugiausia bobos. Dar sako: „Čiauškia ir čiauškia kaip patarška."

83. Girdėjo, kad zvanai zvanina, bet nežino, katram šone.
Kas pasakoja neteisingai, o kitas žino teisingiau, tai sako.

84. Kurčiam ir kašelė zvanina.
Kas, kur užgirdęs kokią naujieną, ir neteisingai papasakoja, tai jį paniekina.

85. Iš melagio pasakų — šiaudų kūlys.
Dėl to, kad jis teisybės nerodo, jam niekas nepasitiki.

86. Kaip aklas kelio nemato, taip melagis teisybės.
Yra žmonių, kurie visada papratę meluot. Jis negali teisybės pasakyt, jei ir norėtų.

87. Aukštai paskėlė, žemai nutūpė.
Kas didžiavosi, lieka nusižeminęs.

88. Nusdavė aklai vištai grūdas rast.
Kokiam netikusiam žmogui nusdavė kas padaryti, tai jis giriasi. Kiti sako: „Nusdavė aklai vištai grūdas rast."

89. Žiūri į saulę — ir saulės nematai.
Kad po akių ką padėtai ir kalbėtai: „Paimke." O jis nemato, klausia: „Kur?"

90. Už didelės nosies turgo nemato.

Siuntė mane brolis kirvio atnešt, pasakė, ten ir ten pastatyta — o aš nerandu. Jis sako: „Už didelės nosies turgo nemato."

91. Apsižiūrėjo kaip marti trečiuosna metuosna, kad kalė be uodegos.

Čia dėl žioplumo žmogaus, kuris neapsižiūri. Būna, kad išvažiuoja, pavažiuoja kiek, apsižiūro, kad paliko ką namuose. Tai sako.

92. Ne visi akli regi.

„Eik paduok man iš tenai." Aš nuėjau ir neradau. „Sakau, kad yra!" „Nėra, tikrai!" Nuėjau vėl — ir radau, tai sakau (pasijuokiu iš savęs): „Ne visi akli regi."

93. Aklam kelio neparodysi.

Taip kokio žmogaus nepamokysi — jis savotiškai daro.

94. Arklius išvogus, rakina tvartą.

Kai blogo kas atsitinka, tada žmogus susipranta.

95. Kai yra, tai kertai; kai nėra, tai kentai.

Tai kuris nemoka gyvent: kaip turi, nesupranta, kaip valdytis, kaip cigonas gyvena.

96. Tave siųst tik smerties parnešt tokį „greitą".

97. Abudu vieno velnio malevoti.

Kaip kas apie žmones šnekas: vienas giria vieną, kitas — kitą, o dar kitas sako: „Negirk nei to, nei to — abudu vieno velnio malevoti."

98. Negirk nei voties, nei gumbo — abudu lygiai sopa.

Vieną peikia, o kitą giria, ar kaimyną, ar ką. Tai atsako: „Negirk nei voties, nei gumbo — abudu lygiai sopa." Vadinas, ir tas negeras, ir tas.

99. Piktas šuva namus gina.

Sako: „Negadna gaspadinė — pikta." Kitas pasako: „Nesvarbu, kad pikta, bet gera — piktas šuva namus gina."

100. Su viena dūšia,
Nor ir po grūšia.
„Kodėl nesiženinai?" „Su viena dūšia nor ir po grūšia." Pirmasis vėl atsako:

101. O su pora
Nor po tvora.

102. Kumele gimus, pavalkų neminysi.
Kai aš apsivedus buvau, nesutinku su vyru gyvent, ir viskas. Tai brolienė man ir sako: „Kumele gimus, pavalkų neminysi." Taip moterim daugiausia ir pasako.

103. Nesigraudink anksti atsikėlus ir jauna ištekėjus.
Anksti atsikėlus, daug darbų padarysi, o jauna ištekėjus, anksti vaikus išauginsi — ir pati graži, ir vaikai dideli.

104. Ji tol gera, kol merga, kol velnias kasose supintas.
O kai apsiženys, kasas išpins, velnius paleis — ir gyvenimo nebus.

105. Ėdžios in arklį neina, bet arklys in ėdžias.
Kada bernas prašo, kad mergaitė eitų pas jį, ji atsako.

106. Kur vargas žmogų traukia, nuo jo neišsisuksi.
Čia prie poros kokios kai traukia, ir pritraukia.

107. Senas jaučias vagos negadina.
Čia taip primindavo mergom, kai nenorėdavo už seno eit. Sako, gyvenimą turėsi.

108. Vyras šiaudinis, o vaikas auksinis, o vyras vis geresnis.
O tai čia auksinis priežodis. Ar gali vaikas tiek gero padaryt, kaip vyras? Čia motinai.

109. Žmona — nakties gegutė, ji visad perkukuoja.
Kada būna sūnus ir geras tėvam, kai ateina marti, ji po savam paverčia.

110. Jei pati graži, tai vyrui miela, o jei sesuva bagota, tai broliui miela.

111. Kirvis ant akmenio tropo.
Kur pati su vyru būna abudu pikti.

112. Dieve, sprangyk pirmutiniu kąsniu, nei keliais.
Jei su pirma žmona nėra gero gyvenimo, ar numiršta, tai pasako.

113. Tas ne paukštis, kad savo lizdan šika.
Tas ne šeimos narys, ne vyras, ne moterė, jei apšmeiždinėja vienas kitą.

114. Tėvų kišenės nuplyšta, vaikams benešant, o vaikų — nuo tėvų bevagiant.

115. Vienas vaikas širdį ramina, o kitas protą pagadina.

116. Gera duktė motinos širdį nutildo, bloga plaukus pražildo.

117. Neaugintas — ne vaikelis,
Nelakintas — ne šunelis.

118. Pirmas vaikas su stangelėm vystomas, o paskutinis — su padelkais.
Tie padelkai nuo suknelių apačių atplėšiami. Pirmą labai išrėdydavo, o paskutinį su skarmalais.

119. Vaikas seka tėvo taką.

120. Palieto pieno gana bus ir šunims, ir katėms.
Čia, širdele, kada pamiršta motina, ir išsisklaido vaikai visur, vargsta. Arba kai jos turtą visur nešioja giminės, kaimynės.

121. Nereikia jaunam arkliui didelio vežimo kraut.
Iš karto nereikia jaunam didelių darbų uždėti.

122. Lenk medį, kol žalias; mokyk vaiką, kol mažas.
Kai lenksi sudžiūvusį medį, luš, o seno neišmokysi.

123. Mušdamas neišmuši nei aukso, nei sidabro, tik sveikatą.

Katras kaimynas muša pačią, tai pamoko: „Kaimynėli, nemušk..."

124. Už vieną muštą duoda dešimt nemuštų.

NAMAI

125. Tėvynės dūmai už svetimą ugnį karštesni.

Nė ugnė tiek nešildys, kaip tėvynės dūmai.

126. Visur gerai, visur gerai, bet sa šaly geriausia.
127. Namai — pragarai, be namų — negerai.
128. Namai — kaip pats išmanai.

Niekur tokios teisės neturi, kaip namuose.

129. Didžiausia nelaimė, svetur išvykus, kelio nerasti.
130. Ant sa mėšlyno ir gaidys ponas.
131. Nor ankšta pirkelė,
Bet gardi duonelė.

Čia išeina, kad pas tėvą, nors ir ankšta, bet geriau, negu pas svetimus išėjus.

132. Svetima ugnis kojų nešildo, reikia turėt savo.

Po svetimu prieglobsčiu ilgai negyvensi.

133. Viskas namuose susigadina, net ir bėda.

Menką daiktą jei turi namuose ir prašo, kad atiduot, sako.

ŽMONIŲ SANTYKIAI

134. Neperkandęs kevalo, brandalo neragausi.

Nepagyvenęs su žmogum, jo neištirsi.

135. Daug ant žemės dulkių, bet ne kiekviena į akį įkrenta.

Taip ir žmonių daug, bet tik retas in širdį įkrenta.

136. Žodis širdin kelią suranda.
Ka žodį gerą duosi, už tą žodį jis viską gali padaryti.

137. Ką pirma mesi, tą paskiau rasi.
Pirma gera padaryk žmogui, tai atsilygins. Vienas sako: „Paprašė žmogus — daviau." Kitas sako: „Kam?" „Et,— sako,— gal ir man reiks, paskolys." „Taip,— sako,— ką pirma mesi, tą paskiau rasi."

138. Tiko kirvis kotą.
Žmogus su žmogum sutiko, pora su pora.

139. Vilką minim, vilkas čia.
Apie kokį kaimyną pautarinai — o kaimynas ir atėjo, tai sako.

140. Eik miškan toliau — rasi medžių daugiau.
Eik svietan toliau — paimsi proto daugiau.

141. Gerai gražus rėdyt, o protingas mokyt.

142. Neik su durnium obuoliaut, nes liksi ir be obuolių, ir be maišo.
Su kokiu draugu kad susidėsi, tai tikrai ir pralaimėsi.

143. Geriau su razumnu pamesti, nei su durnium rast.
Kur negeras žmogus, jis ir gerus daiktus praranda, o su geru žmogum greitai susitversi gyvent.

144. Velnias ropes sėjo — ir ropinių atsižadėjo.
Su kuo bendrai ką dirbo, paskui metė, viską palikęs, tai sako.

145. Apsiėj dievas be batvinių, apsieisim mes ir be jo.
Užsiprašo baliun, ir neatvažiuoja. „Neatvažiuoja — ir nereikia: apsiėj dievas be batvinių, apsieisim mes ir be jo."

146. Jei norėsi šunį užgaut, tai ir lazdą gausi.
Ateina veseilion prašyt. Sako: „Ai, broleli, negaliu, neišeinu iš namų." Prašytojas atsako: „Jei norėsi šunį užgaut, tai ir lazdą gausi."

147. Nuog šunio — lazda, nuog velnio — kryžius, o nuog kokio žmogaus tai nėr nieko.
Tai nei atsikratysi, nei atsiprašysi, kuris labai įkyrus.

148. Kad kiaulei ragai — tai visą svietą pabadytų.
Tai čia negeram žmogui; jei kokią jėgą turėtų, tai labai blogai padarytų.

149. Pati pirtis šutni, o jaujį apkalba.
Niekam tikęs žmogus dar kitą apšneka.

150. Juokės puodas, kad katilas juodas.
Galėt, kai vienas, būdamas aršesnis, geresnį apšmeižia, ar toks tokį apkalba.

151. Aviną duodi — dar gaidžio nori.
Jei ką duodi, dar daugiau nori, jei toks prašnus yra.

152. Kiauro maišo nigdi nepripilsi, nors pildamas ir pailsi.
Jei katras iš giminės neturtingas, vis atvažiuoja, bėdavoja bėdavoja — ir vis neturi. Tai pamato atvažiuojant ir sako.

153. Insileisk velnią bažnyčion, tai jis nebus prie durų, bet lips ant altorio.
Kaip ateina ko vis prašyt — kartą, kitą, trečią, jį vis patenkina, tai sako.

154. Ko akys nemato ir ausys negirdi, tai širdies nesopa.
Ar vargas, ar nelaimės — geriau, kad negirdėtai.

155. Gaisras negesinamas išsiplečia.

Tai čia šeimos. Jei kas barasi, tai reikia nueit, patart.

156. Niekas nežino, kas už šieno vežimo.

Tai čia, kaip kokis atsitikimas yra, ir žmogus galvoja, tai jį paklausia: „Ko tu taip galvoji? Kas tau yra?" Jis atsako: „Niekas nežino, kas už šieno vežimo." Ką čia svetimas gali žinot.

157. Nei mano ratai, nei mano atasajos.

Nesikišk prie svetimų darbų. Klausia kitas: „Gal eit patart?" „Ai, nei mano ratai, nei mano atasajos."

158. Nedu kiaulei paršai, kad ją pačią svela.

Kadu kiaulė ilgai žindo, tai įdegina kokią blėką ir in papus prikiša, kad pridegtų. Kam pareina kokis sunkumas, nieko nežiūro, ar kelionėj kitus palieka, parbėga, ar motina atsisako vaiko.

159. „Vagie, kepurė dega!"— Vagis čiupt už kepurės.

Jei nori ištirti žmogų, kas yra, apie ką imi kalbėti, tuoj raudonuoja.

160. Kas pirmesnis, tas geresnis.

Kada atėjo į balių prašyt vienas ir kitas; in katrą dabar eit? Tai, kuris pirmesnis, tas geresnis — eina in tą, katras pirmas pakvietė.

161. Katei žertai, pelei smertis.

Čia: vienam juokas, kitam ašaros.

162. Kuo turiu, tuo duriu.

Vaišės, kada neturi gero prisiruošimo, atneša bili ką ant stalo ir sako.

163. Katru pirštu dasiekia, tuom pasikaso.

Kaip kuris žmogus išmano, taip ir gyvena.

164. Nepateptais ratais netoli važiuoja.
Nenulenkęs ar žodžiu, ar darbu prie kokio nors žmogaus neprieisi.

165. Nauja šluota gerai šluoja.
Kiekvienas, kokis nebūt, naujai instojęs, geru pasirodo — ar marti, ar žentas, ar tarnas.

166. Jei dvi gaspadinės, tai šuva visada alkanas, o jei dvi niankos, tai vaikas be nosies.

SOCIALINĖ NELYGYBĖ

167. Kas kam skirta, tai kaip koja inspirta.

168. Bėdos nei aria, nei akėja, o pati išdygsta.

169. Bėda kojas taiso, bėda tolimo kelio nepaiso.
Kai bėda ateina, tai nor šimtą kilometrų eitai.

170. Nelaimės ir vargai eina ne miškais, o žmonių sprandais.

171. Bėdos vargai vis tai mergai.
Šneka, kai tam pačiam žmogui vis kas bloga atsitinka.

172. Dangun aukšta, žemėn drūta — nėr kur pasidėt.
Tai varguolio žodžiai.

173. Ant palinkusio medžio ir ožkos šoka.
Ant pavergtos našlaitės visi valią turi.

174. Kur trumpa, ten trūksta.
Kad žmogus ko maža turi, ir to pritrūksta. Kai gaspadinė pagamino ką iš mažo daiktelio, ir prisvilo, sako.

175. Kalėjimo ir terbos nigdi neišsižadėk.
Kokio nebūt daikto negali išsižadėti: ar blogai negyvensi, ar kad nepražūsi.

176. Gryno kaulo nei šuva negraužia.
Taip ir biednos mergos niekas neima.
177. Bado dantys aštresni už britvą.
Jis suėda žmogų, žmogus kažką gali padaryti badaudamas.
178. Ko aklas verkt, kad jis regėtų.
Čia iš vargo paeina. Mano seseriai daug kas pasakydavo: „Kad tu, vaikeli, tėvus turėtai!" Toj atsakydavo: „Ko aklas verkt, kad jis regėtų."
179. Sotus alkanam nepagodo.
Kuris žmogus visko pilnas, tai kito neužjaučia.
180. Bagotam ir velnias vaikus supa.
Kada javai bagotam užderėdavo, o biednam pražūdavo, sakydavo.
181. Vienam ir ant stogo auga, kitam ir iš rankų ištraukia.
Kur mokėjo ūkininkaut, sakydavo, kad jam turtai ir ant stogo auga.
182. Paki saulė užtekės, tai rasa akis išės.
Kol bagotas subiednės, tai varguolis ir padvės.
183. Prieš vėją nepapūsi.
Tai čia silpnas prieš tvirtą neatsispirsi. Daug tarnas prieš gaspadorių atsispirs?
184. Kampininko vaikas kampan žiūri.
Čia buvo turtingų tėvų priežodis. Kaip nori paimti biedną mergaitę, tai sako: „Radai gaspadinę! Kampininko vaikas kampan žiūro — iš jos gaspadinės nepadarysi."
185. Auksinė yla storą maišą praduria.
186. Auksas šaltas, o žmogų kaitina.
Džiugina žmogų, iš džiaugsmo šilta. Kai aukso turi, džiugiai ir šiltai jaučiasi.
187. Auksu nei arsi, nei važiuosi.
188. Už piniğą ir velnias kazoką šoka.

189. Darbas gėdos nedaro.
190. Per darbymetį ir akmuo kruta.
191. Darbininkui žmogui ir ilgiausia diena per trumpa.
192. Nespaudęs norago, nevalgysi pyrago.
Jei nedirbsi žemės, nieko neturėsi. O tik noragai ir aria.
193. Bitės saldus medus, bet sunkus darbas.
194. Guliamos duonos niekur nerasi.
Kas nori, kur išėjus, kur lengviau atradus, kombinatorius kokis, tai tėvas taip sako.
195. Balta duonelė šeimynos nemigdo.
Jei nori daug turėt, tai reikia labai daug dirbt.
196. Žiūrėk lauko vasarą, o sodo rudenį.
Reiškia, tada turėsi ir duonos, ir obuolių.
197. Tai išdegė darbas, kaip raganai alus.
Kada greitai nusiduoda padaryti darbas.
198. Gaidys užsimerkęs gieda dėl to, kad jis giesmę gerai moka.
Čia, kuris darbą moka, giria.
199. Ką išmoksi, to ant pečių nenešiosi.
Mano sesuo sako: „Aš noriu eit siūt." Kitas priduria: „Ką išmoksi, ant pečių nenešiosi."
200. Devyni amatai — dešimtas badas.
Mano giminaitis toks buvo, jį mokė ir ant kunigų, ir ant mokytojų — ir niekas neišėjo, išėjo girtuoklis. Tai ant jo ir juokės.
201. Bemoksliui ir akiniai nepadeda.
202. Jei vėju sėsi, tai audrom piausi.
Kai suveidavo senovėj vyrai, šnekas, kad neužderėjo, tai atsako: „Vėju sėjo, audrom piovė." Apšnekėtas nedarbštus žmogus.

203. Velnias sėjo, velnias ir piauna.
Sako, kai neužsėjo laukų.

204. Gerai negerai — šmaukšt braukšt ir padarai.
Čionais kas neatsižvelgia ant darbo, blogai ar gerai.
Dirba boba. Vyras sako: „Bus negerai." „Ai, gerai negerai — šmaukšt braukšt ir padarai."

205. Ir duris uždarant, laikas bėga.
Kam darbuose trūksta laiko, kitas trukdo, sako: „Kam marudini laiką!" Kitas atsako: „Ką čia išskubinsi — ir duris uždarant, laikas bėga."

206. Viena diena — motiną, kita — pamotė.
Vieną dieną per daug padirbsi, o kita lengvesnė. Užtat viena diena daug naudos atneša, o kita — kaip pamotė.

207. Linas išguli šilką, o pakula — vilką.
Neatidėliojamos buvo pakulos suverpt; kaip pasivolioja, palieka kaip vilkas. O linas, kuo ilgiau pabūna, tuo jis geresnis, gražesnis (net iššukuotas). Išsigulėjusių linų kaip išaudžia staltiesę — blizga kaip su šilku.

208. Gulinčiu akmeniu ir vanduo nebėga.
Jeigu gulėsi, tai jokio turto neužsigyvensi.

209. Vietoj stovėdamas ir akmuo apželia.
Je vietoj gyvensi gyvensi — ir užsigyvensi.

210. Prie kelmo gerai ir ugnį kurt.
Kaip nusigriebi už kokio nor turtelio, gerai ir pradėt gyvent; ar prie gero tėvo — tas pats. Prie kelmo, aišku, ilgiau degs, nei vieniša ugnelė.

211. Bus aruode — bus ir puode.
Jeigu svirną prisipildysi, tai ir puodas netuščias.

212. Jei savo neturėsi, tai ir svetimo neprilobsi.

213. Kaip padėjai, taip rasi.
Kaip nori svetimą daiktą paimt.

214. Bėgo nuog vilko, užbėgo ant meškos.
Sunku vienas darbas. „Eik ten",— sako. Ir ten tas pats. „Tai,— sako,— bėgo nuog vilko, užbėgo ant meškos."

215. Kalbus kalbą, darbus darbą randa.

216. Eik, šunie, eik, uodega — ir nė vienas neina.
Kai pasitiki vienas ant kito, kad tas padarys ir tas padarys, o darbas kaip stovi, taip stovi. Čia anytos mano tikras žodis.

217. Tinginys ir aklam kelią koja rodo.

218. Prie šaukšto pirmutinis, prie darbo paskutinis.
Čia tinginiui.

219. Šventos Kalėdos — gaspadoriam bėdos.
Kad algos išdalint reikia. Kaip dirbo — gerai, pinigas mokėt — jau negerai. O kiek nusuko!

220. Tos Joninės — tarnam kaklinės.
Didžiausius darbus reikia dirbt.

221. Nuog švento Juozapo lydeka narštan, o gervė raistan.
Pavasaris turi būti būtinai.

222. Nuog švento Jurgio ir našlė arklą išneša laukan.
O visi žmonės daug anksčiau pradėdavo art.

223. Nors diena ilgesnė, bet sieksnis trumpesnis.
Mes, kai verpdavom, sakydavom. Mažiau suverpdavom — tai ten bėk, tai ten bėk.

GERI PATARIMAI

224. Taupyk duoną ant rytdienos, o ne darbą.
Kai atidėlioja darbą — suspėsim dar, tai atsako.

225. Kaip pasklosi, taip išmiegosi.
Kaip pats pasdarysi, taip turėsi. Paklausia rodos,

ar taip daryti, ar taip. „Ai,— sako,— kaip pasklosi, taip išmiegosi."

226. Per upę neperšokęs, nesakyk „opa-pa", ba šokdamas tikštelsi vandenin.
Tai reiškia: kokio darbo nepadaręs, ir nesakyk, kad jį padarysi.

227. Negirk pradžios — girk pabaigą.
Kas pasigiria darbe kokiam, neišeina, tai pasako.

228. Svetimo nenorėk, o savo nepaleisk — tai būsi žmogus.
Nebūk gobšus prie kito turto. Čia geras patarimas. Ir žmonos pataria vyram.

229. Dėk grūdą prie grūdo — sudėsi aruodą.

230. Atsarga gėdos nedaro.
Kur kelionėn eina, ar šiaip gyvenime vis daugiau ima laiko, negu reikia. Ar grūdus pila, ar abraką terbon — vis daugiau užpila.

231. Nesdžiauk radęs, neverk pametęs.
Mano brolienė buvo radusi tris skarytes, važiuodama atlaiduosna. Tada džiaugėsi. O kitąkart pametė sa didelę skarą — verkė. Tai brolis taip sakė.

232. Pirštu duonos neatrieksi.
Kai žmogus nepajėgia ko padaryti.

233. Jei širdį leisi valion, tai pats būsi nevalioj.

234. Padėk širdį ant rytdienos.
Kam šiandien turi pykt — ryt atsilyginsi.

235. Pirmo turgo nigdi nebėk.
Ir pardavimuose, ir gyvenime. Ir mergom; kur pirmas vyras atvažiuoja, dažniausiai būna geriausias.

236. Nekišk pirštų terpu durų, ba nusvilsi.
Tai čia: nesikišk prie svetimų, nereikalingų kokių kalbų.

237. Būk visų mylimas, bet pats meilės neieškok.
Geras ne tas, kuris nori kitą išnaudot.
238. Jei pragaran jot, tai ant gero velnio.
Viena buvo našlė, ir ji draugavo su netikusiu bernu. Kitos šneka: „Ar reikėjo jai tokis pristot? Jei jau pragaran jot, tai ant gero arklio!"
239. Geriau akyse nelaižyk, o už akių nekramtyk.
Akyse geras, o už akių apšmeižia.
240. Nelodyk šunų sa liežuviu.
Kad pats iš savęs neišleistai jokių kalbų; ką turi savy, kitam neaiškink.
241. Akyse pažiūrėjęs, klausk sveikatos.
Tik pažiūrėjęs akysna, pamatai, koks žmogus: biednas, ar nuliūdęs. Jau tada žinai, ko klausti.
242. Pyragų ieškojo — ir duonos neteko.
Ieškodamas gero, ir ką turėjęs praranda.
243. Dangaus aukštybės, marių gilybės virve neišmatuosi.
Kad norėtų ko žmogus padaryt, bet niekaip negali.
244. Šaukštu marių neišsemsi.
Per jėgą nieko nepadarysi; jei aukštą planą užsidėsi, jo neįvykdysi.
245. Jei užsimojai, tai ir kirsk.
Kaip kas nori žodį pasakyt ir nutraukia, tai sako: „Jei užsimojai, tai ir kirsk, ba vaikai bus mikniai."
246. Kas pasiklausia, tas neklysta.

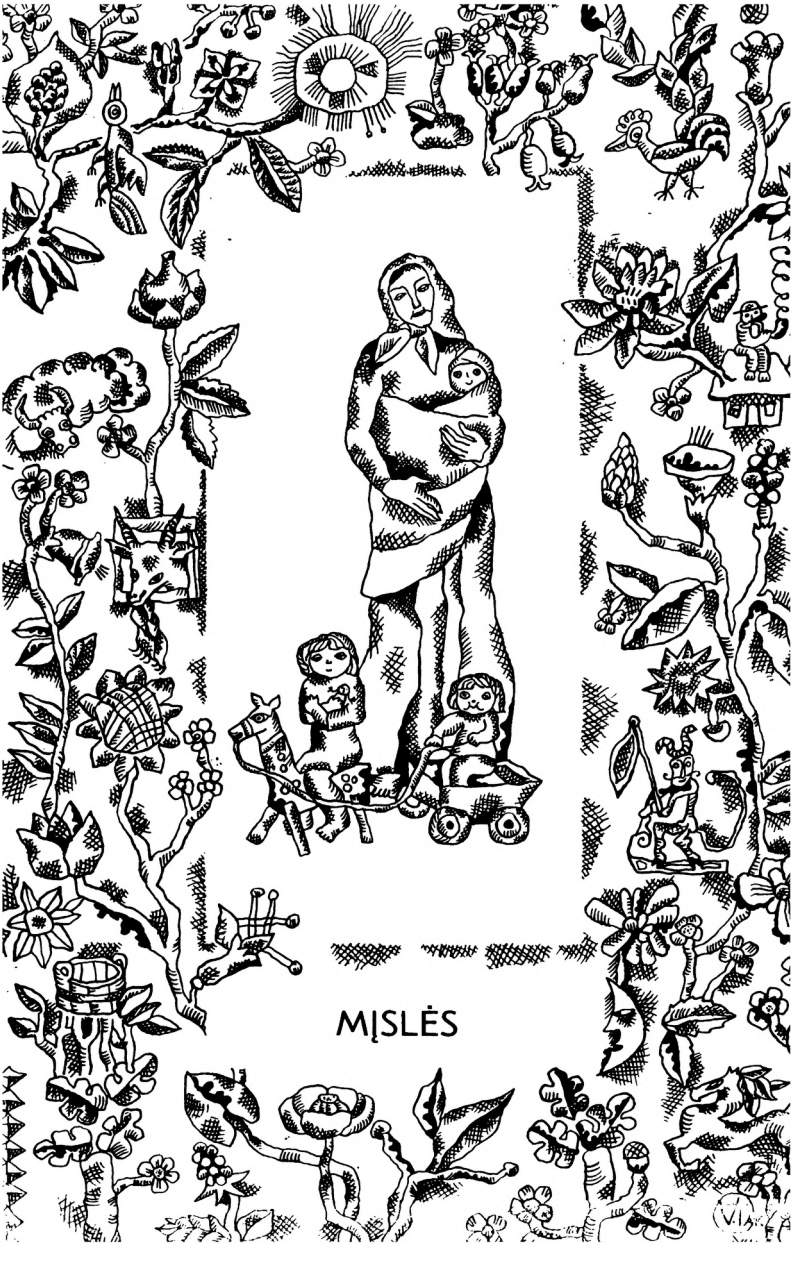

MĮSLĖS

247. Gale lauko
Bačka tauko. *(Saulė užtekėjo)*
248. Mėlynoj pievelėj piemenėlis baltas avis gano. *(Saulė ir debesys)*
249. Gale lauko
Puodas plyšta. *(Aušra)*
250. Pilnas stogas langelių. Visi pro juos žiūri ir nieko nemato. *(Dangus ir žvaigždės)*
251. Pilna marška trupinių,
O kampelis lašinių. *(Žvaigždės, mėnuo)*
252. Viduryj marių
Virkščių saujelė karo. *(Sietynas)*
253. Sidabro laukas be takų. *(Vanduo)*
254. Toli žirgas žvengia,
Arti kamanos skamba. *(Perkūnas)*
255. Senis jautis baubia. *(Debesis ir griaustinis)*
256. Kai mėlynas juokias,
Tai pilkas verkia. *(Dangus)*
257. Balta drobulė
Visą šviesą užgulė. *(Sninga)*
258. Šėmas jautis išgėrė vandenio klaną. *(Šaltis)*
259. Balta karvė subliovė —
Visas tvoras išgriovė,
Juoda karvė subliovė —
Visas tvoras pakėlė. *(Žiema ir vasara)*
260. Vienas kitą paveja
Ir pavijęs pralenkia. *(Vėjas ir medžiai)*
261. Močios skrynia nepakeliama,
Tėvo juosta nesujuosiama,
Brolio žirgas nesulaikomas. *(Žemė, kelias, vėjas)*

262. Raudonas gaidys, juoda skiauturė. *(Gaisras)*
263. Juoda marška pavarė —
Visus gulti nuvarė. *(Naktis)*

AUGMENIJA

264. Stovi ąžuolas, ant to ąžuolo — lazdų krūmas, ant to lazdų krūmo — duonkubilis. *(Rugių krūmas)*
265. Gema raudonas,
Gyvena žalias,
Miršta geltonas. *(Rugys)*
266. Šimtą akių turi — nė dieną nemato. *(Rugiena)*
267. Ant raudono stulpelio juodi broliai karo. *(Grikis)*
268. Trijų palų tvartas,
O vidury baltas. *(Grikis)*
269. Ąžuolėlis kankuolėlis
Devynšakis, devynlapis,
Viršuj mėnuo teka. *(Žirnis)*
270. Pusė girios žaliuoja, kita pusė sausa. *(Kanapės grūdinės ir plaiskanės)*
271. Paukštelis papurgalvis aukštyn lėkė kiaušių dėti. *(Apynys)*
272. Ruda sermėgėlė,
Žalia kepurėlė. *(Morka)*
273. Marti gryčioj,
Kasos ore. *(Morka)*
274. Ožys troboj,
Barzda lauke. *(Ridikas)*
275. Ta vištelė repetinė,
Jos gūžtelė lapalinė,
Dėjo kiaušius šimtatrynius. *(Agurkas)*
276. Viršuj medžio duona rūgsta. *(Obuolys)*
277. Juoda makštelė,

Vyno lašelis,
Kaulo širdis. *(Vyšnia)*

278. Graži mergaitė
Raudona kepuraitė,
Kas pro ją eina,
Tas nusilenkia. *(Žemuogė)*

279. Iš kaulelio brakšt,
In skilandį šmakšt. *(Riešutas)*

280. Mažam puodely
Gardi košelė. *(Riešutas)*

281. Žaliose sūpynėse
Balti broliai supas. *(Riešutai)*

GYVŪNIJA

282. Mėsos stirta,
Geležim paspirta. *(Arklys)*

283. Mėsiniam puode geležis verda. *(Pažabotas arklys)*

284. Bajorai geria, bosas dejuoja. *(Kiaulė paršus žindo)*

285. Lašai pirtį pargriovė. *(Kiaulė ir paršeliai)*

286. Matė kertant, o nematė griūvant. *(Avis kerpa)*

287. Miške gimęs, miške augęs, į lauką išėjo — raudoja raudoja. *(Vilkas)*

288. Kaulo burna, mėsos barzda, du kartu gimsta, vieną kartą miršta ir velnio nebijo. *(Gaidys)*

289. Ylasnukė menturkojė šimtą rūbų turi. *(Višta)*

NAMAI IR JŲ APLINKA

290. Balta kalelė tvoron inkliuvus. *(Langas)*

291. Visi jodo —
Niekas nepašeria. *(Slenkstis)*

292. Broliai keturi
Po viena kepure. *(Stalas)*

293. Viduj dvaro
Meška karo. *(Lopšys)*
294. Baltai valgo, juodai šika. *(Balana dega)*
295. Įdeda riekėm, išima guruliais. *(Malkos pečiuj)*
296. Du broliai viena juosta susijuosę. *(Tvoros kuolai)*
297. Žiba žibutis,
Skamba skambutis,
Ant aukšto kalno
Kanapių uodega,
Sidabro galva. *(Skambalas)*

DARBAS

298. Du staru starina,
Du vanagu kabina,
Ir lingė linguoja. *(Aria)*
299. Juoda lydeka nėrė,
Žalią girią pakėlė. *(Dalgis)*
300. Tartila sieksnis,
Tartilienė mastas,
Tartiliukai po sprindžiuko. *(Grėblys)*
301. Atbėgo kipšytis
Užriestanosytis. *(Rogės)*
302. Dvinugaris žirgas,
Trinugaris raitelis,
Balto vario kamanos. *(Mintuvai)*
303. Gale šilo dvaro
Pilį daro. *(Linus šukuoja)*
304. Višta appešta,
Po stogu pakišta. *(Vanta)*
305. Kampe čerape smertis stovi. *(Šautuvas)*
306. Galva nukirsta,
Širdis išimta —
Šimtą metų gyvena. *(Avilys)*

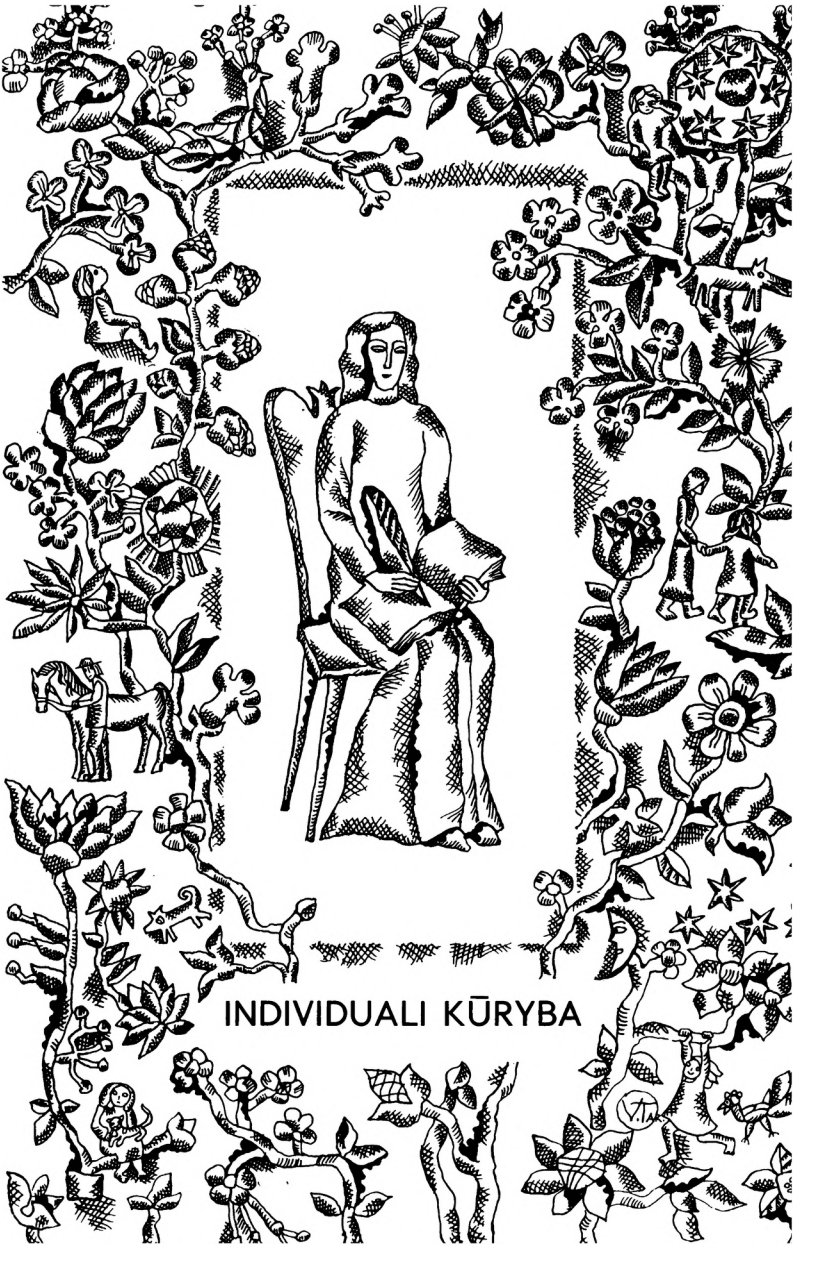
INDIVIDUALI KŪRYBA

EILĖRAŠČIAI

AUDĖJA

Pavasarėlio
Giedrią dienelę
Atviras langas
Ma audėjėlės.

Dunda staklelės,
Skamba dainelės.
Plonos gijelės,
Tankios drobelės.

Oi, džiaugias džiaugias
Mano širdelė —
Aš audėjėlė,
Nor siratėlė.

Išmokė verpti
Tamsi naktelė,
Išmokė austi
Giedri dienelė,
Labiausiai mokė
Didis vargelis.

PAGIRYJ

Ma prastoj dienelėj
Darbeliai daryti,
O šventoj dienelėj
Žirgeliai ganyti.

Po lygias lankeles
Ir po pagirėlius,
Kur giria siūbavo,
Medeliai žaliavo
Ir raiba gegutė
Per dienas kukavo,

Kur miško strazdelis
Per dienas rikavo:
— Oi tu Ieva Ieva,
Neganyk po pievą!
Pasakysiu tėvui,
Ma tėvas kavolius,
Padarys kirvelį —
Nukirs tau kojelę.

O kur aš ganysiu,
Kad ne pagirėly?
O kur aš sustosiu,
Kad ne pamiškėly?

Čia patogi vieta
Dėl manęs našlaitės,
Čia skani žolytė
Dėl mano žirgelio.

Ėsk, mano žirgeli,
Neklausyk strazdelio,
Tegul jis rikauna
Po žalią girelę.

O aš ir dainuosiu
Jam savo dainelę,
Kad aš našlaitėlė,

Kad aš vargdienėlė,
Neturiu valelės
Ant mažo daiktelio,

Nei galiu nueiti
Šventon bažnyčėlėn,
Nei galiu nueiti
Jaunan jaunimėlin.

Dėl to, kad neturiu
Niekur sa valelės,
Už tai, kad neturiu
Lengvų parėdėlių
Kaip svieto mergelės,
Tėvelių dukrelės.

TINGINĖ MERGELĖ

Eisiu aš į lauką
Pažiūrėt bernelio,
Ar jis gražiai aria
Pūdymo laukelį.

Tai žvilga, tai prunkščia
Jo plieno žirgelis —
Tai gražiai purena
Bernelis žemelę.

Eisiu pažiūrėti
In lygią lankelę,
Ar gražiai šienauna
Bernelis lankelę.

Tai žiba, tai skamba
Plieninis dalgelis —
Tai jis sparčiai varo
Šieno pradalgėlę.

Eisiu pažiūrėti
In žalią girelę,
Gal ir tenai rasiu
Aš savo bernelį.

Tai džiržgia, tai žvilga
Plieninis piūklelis,
Tai gula su trenksmu
Žaliasai medelis.

— Nesidžiauk, mergele,
Tu mano darbeliais,
Man žmonės kalbėjo,
Kad tu tinginėlė.

Kad tavo rankelės
Taip baltai nuplautos,
Kad tavo veidelis
Nėra saulės matęs.

Neglausiu mergelės
Tokios prie širdelės,
Kuri tiktai vaikšto,
Nedirba darbelių.

Tu klausai, mergele,
Giesmių vieversėlio,
Kaip padangėj gieda
Pagal debesėlių,

Kaip žaidžia bitutės
Ant gražių žiedelių,
Kaip ilsis pavargę
Ant žalių lapelių.

— — — — — — --

Nevaikščiok, mergele,
Dyka be darbelių,
Tik tada pamylės
Ir tave bernelis.

IN KARUŽĮ

Kai bagotas bernužėlis
In karužį ėjo,
Viso kaimo susiedėliai
Už stalo sėdėjo,
Ir su zvankiom muzikėlėm
Visi palydėjo.

Kai varguolis bernužėlis
In karužį ėjo,
Tai nė vienas susiedėlis
Jo nepalydėjo
Ir zvangiojos muzikėlės
Garsų negirdėjo,
Niekas gailios ašarėlės
Vienos neišliejo.

Tik seselė lelijėlė
Brolelį lydėjo,
O senoji motinėlė
Ašarėles liejo.

Nes uždėjo ant jos galvos
Vargas sunkią ranką,
Tai širdelės sopulėlis
Nigdi nenuslenka.

Jei sulauksi, motinėle,
Tu pavasarėlio,
Sugrįš gervės ir paukšteliai
In savo šalelę,
Tik negrįš tavo sūnelis
In sunkų darbelį,
Nors tu ašarom nulietai
Visą vieškelėlį
Ir žodeliais nusodintai
Kaipo jovarėliais.

Nenuneš tavo žodelio
Šiaurasai vėjelis,
Nepasakys ta sūneliui,
Kad ilgis seselė.

Ir aptemo motinėlės
Senatvės dienelės,
Ir užgulė akmenėlis
Ant smūtnios širdelės.

Ir pavirto motinėlės
Sidabro galvelė,
Ir sukniubo nulingavo
Net ligi žemelės.

SESĖ BROLIO LAUKIA

Sesė brolio laukia ir nebesulaukia...
— — — — — — — — — — —
— Tu keliau keleli, tolimas ir ilgas,
Visų pareina ir pražygiuoja —
Kol ma brolelis kitur klajoja?

Ar namo kelio jau jis nežino,
Ar priešas girioj kur paklaidino?

Gal jis seselei dalelę krauna —
Už tai namopi ir nekeliauna?

O gal dar šveičia plieno kardelį,
O gal dar šeria bėrą žirgelį,

Kad būt eiklesnis, kad būt greitesnis,
In tėviškėlę būtų našesnis,

Kad lėkt su vėjais, aukštai pakilęs,
Priešo žemynos žirgas nemynęs?

Kai palydėjau, grįžti žadėjo,
O duoto žodžio neištesėjo.

Kur turiu eiti, kur turiu klausti,
Kur turiu mielo brolelio laukti?

Jau ir medeliai sprogti pradės,
O brolužėlis jų neregės.

Po mano langu belsis vėjelis,
Tik ne brolelio meilus balselis.

Sauliutė leidžias jau už kalnelių,
Aš parymosiu dar prie vartelių,

Lauksiu mėnulio, kad patekėtų,
Gal ma brolelis su juom kalbėtų.

Gal pasiklaustų į namus kelio,
O gal parodyt žvaigždė seselė.

Gana, broleli, tu neklajoki,
Laukia seselė — į namus joki.

Jei pats negrįši, parsiųsk vėjelį,
Kad jis praneštų tavo žinelę.

RUGYS

Oi tu rugeli, tu žiemkentėli,
Tave tėvelis kalne pasėjo
Ir su akėčiom dar užakėjo.

Kentėjai šaltį tu žiemužėlę,
Pavasarėlį galvelę kėlei.

Kai tik pašildė kaitri saulelė,
Tuojau rugelis ir pažaliavo.

Augo rugelis lig liemenėlio,
Kužda lapeliai nuog vėjužėlio.

O kai užaugai tu dar didesnis,
Tai tada buvai tu dar gražesnis
Ir tėvužėliui tu dar meilesnis.

Lindo varpelė, aplink raselė
Geltonų dulkelių — rugelio žiedelių.

Papūtė vėjelis, nešiojo dulkeles
Kaip rytmečio migleles.

O kai paaugo varpoj grūdeliai,
Lenkė ta liemenėlį
In juodąją žemelę.

Atėjo broleliai su plieno dalgeliais,
Kirto baltą rugelį.

Broleliai kirto in pradalgėlius,
Seselės rišo in pėdužėlius,
Tėvelis sunešiojo,
Gubelėmis suklojo.

Ant kalno statinėjo,
Kapeles skaitinėjo,
Kiek prikirto rugelių,
Kiek sustatė kapelių.

— Sauliutė leidžias, jau vakarėlis,
Gana, vaikeliai, darbelio dirbti.

Gana pailsot, gana nuvargot
Pas geruosius rugelius.

Laukia motulė jau prie vartelių
Pareinant kirtėjėlių.

Visiem paklota jau patalėliai,
An stalo valgymėlis.

GEGUTĖS VESTUVĖS

Gegutėle, neliūdėki,
Ašarėlių tu nelieki —

Jau nebūsi tu našlelė,
Tik dudučio jau žmonelė.

Nereikės vienai skrajoti,
Svetimo lizdo ieškoti,

Suksit lizdą abudu,
Augs vaikučiai du-du-du.

Gegutėle, nekukuok,
Sau galvelę sušukuok,

Kasnykelius suraikštyki,
Pamergėlių suprašyki,

Kad jos tave palydėtų,
Vainikėlį tau uždėtų.

Jis daugiau jau nežaliuos,
Paukščiai girioj apgiedos.

Tu, kielele, paskubėki,
In darželį greitai bėki,

Skinki rūtų vainikėlį,
Nes tu būsi pamergėlė.

Lakštingale, pasiruošk
Ir gražiausiai pasipuošk.

Tu gegutei būsi svočia,
Nes giedoti gražiai moki.

Genys bus tavo piršlys,
Bėdoj jis per skylę lįs.

O gražuolė jo kepurė,
Niekas tokios dar neturi!

Nereiks tau gėlė prisegt —
Jo plunksnelių jam pakaks.

Nebėr gražesnės gėlės,
Kaip genelio plunksnelės.

O žvirblelis prie alaus
Tuojau miežio grūdą gaus.

Skanų alų padarys
Visus paukščius pavaišins.

Tai tada visi čežės,
Kokį balsą kas turės.

Tai bus linksma ir smagu,
Net klausytis bus gražu!

ŽIRNIS

Gera tau, žirneli, prie kelelio augti,
Tu visų akeles prie savęs pritrauki.

Ta gražūs ūseliai kaipo kokio vyro,
O balti žiedeliai kaip snaigės pabirę.

Tik bloga, žirneli, grūdeliai brandinti —
Kiekvienas praeivis nor tave nuskinti.

Lanksto, sukinėja ta žalų stiebelį,
Ne vieną nutraukia ir žalią lapelį,
Ne vieną nuskina pačią viršūnėlę.

Nelienka žirnelio jokio gražumėlio,
Tik vietoj žirnelio rudas stigurėlis.

NORĖTAU ŽINOTI

Norėtau žinoti, ką giria svajoja,
Norėtau išmokti, kaip pušys dainuoja,

Liūdnai susimąstę ir visada žalios.
Ir kas žalio šilko joms dovaną davė?

Gal saulė joms verpė šilkinių siūlelių,
O vėjas nuaudė žaliųjų rūbelių?

Jos visada gražios kaip jaunos martelės,
Visad glėbesčiojas kaip tikros seselės.

Jos visada džiaugias su paukščių giesmelėm,
O naktį jos kalbas su dangaus žvaigždelėm.

APSAKYMAI, VAIZDELIAI

SAULĖ, PAUKŠTIS ŠILKO PLUNKSNOM IR KUDLOTAS VILKAS

Kada buvau dar visai maža ir ėmiau viską pažint, suprast, tada pradėjau dairytis in viršų, in šalis, in žemę. O kaip visur gražu man buvo! Rytą labai gražu aukštai, kai dangus raudonas, lyg žarijų pripiltas. Paskiau lenda saulė tokia raudona, apvali. Kyla ir kyla aukščiau ir darosi baltesnė. O dangus tokis lygus, mėlynas, be jokio debesėlio. Nors aš nežinojau, kas yr tas debesėlis, bet nenorėjau, kad jis užeitų ant to lygaus mėlynumo, o labiausia ant saulės. Man buvo gaila jos skaistumo. Aš norėtau jį pasiekt savo rankutėm ir pastūmėt toliau kaip vaiką, silpnesnį už save. Vis laukiu žiūrėdama, kada praslinks. Jis ritas visai iš lėto. O man ir pikta daros, manau sau: „Tas pajuodėlis tokis negražus ir užklojo gražią saulutę." Jos vardą gerai žinojau, o debesų dar nežinojau. Pradėjau klaust sesers:

— Kas ten tokis juodas ant saulės užklotas?

Man ir šalta pasidarė, nes buvo dar tik pats pavasaris, žemė šalta.

Man sesuva pasakoja:

— Debesėlis užėjo ant saulės.

Aš vėl jai neduodu ramybės:

— Tai kas ten tas debesėlis?

— Nu, debesėlis ir gana. Kaip aš tau, tokiam durnam daiktui, galiu geriau pasakyt.

Ji surado grambuolį ir padėjo man ant rankos.

— Va, žiūrėk geriau šito, aukštai varnų nešaudžius.

Grambuolys man labai patiko, kad jis tokis mažas, turi daug kojyčių, ritas taip gražiai. Aš pakišau pirštą po jo kojytėm. Kai jis man suspaus, kad aš jį mesiu nuog savęs, kad surėksiu:

— Kad man pirštelį inkando!

Net verkšlenu. Ne taip skauda man tą pirštelį, kaip gaila, kad aš jį toli nušoviau, nesurandu. Vėl prašau sesers:

— Mariula, parodyk, kur tas buželis.

Toj sako:

— O kvaraba tave žino, kur tu jį numetei! Ar aš žinau? Paieškok pati.

Aš ieškau ieškau ir niekur nerandu.

O ji vis kasa žemę su kastuvu rasodai sėt. Iškasė kitą bužuką, daug mažesnį.

— Eik še, va, duosiu kitą.

Aš greit pribėgau prie jos ir paėmiau tą kitą buželį. Šitas daug plonesnis ir greitesnis, vis bėga ir bėga — aš negaliu spėt rankučių dėt viena prie kitos. Kad tik kaip jau šito nenumestau žemėn, kad ilgiau galėtau palaikyt. Aš jau galvoju jį visada turėt. Parsinešiu pirkion ir insidėsiu degtukų dėžutėn, kad jis visada būt man pažiūrėt. Jis man inlindo terpu pirštų ir knisasi. Aš jį noriu iš ten išimt, bet bijau paleist. O jis knisas, norėdamas išlįst. Aš pakišau kitą rankutę ir išmečiau ant delnelio. Jis užvirto aukštelninkas ir kai šaus savo sparneliu! Vėl kažin kur nulėkė. Ieškojau ieškojau aš jo ir neradau, jau jis buvo žemėn inlindęs.

Aš ir vėl lendu seseriai in akis:

— Jau nėra buželio.

Toj klausia:

— Tai kur dėjai?

— Nugi nušoko.

Sesuva juokias ir sako:

— Matyt, tu jam negraži buvai, tai ir nušoko. Jis buvo vardu „diedas", jis moka šokt, o tu jam tokia negraži buvai, tai jis ir pabėgo nuog tavęs.

— Tai kol jis pabėgo?

— Sakau, kad tu negraži, nenusprausus, murzina kaip katė, už tai ir nušoko.

Aš nerimstu klausus, kur jo namai.

Man sesuva pasakoja, kad žemėj yr gražūs jo nameliai.

Aš prašau:

— Parodyk man tuos namus.

Sako:

— Kad aš ir pati nežinau, ieškok, tai rasi.

— Ir kur man jų ieškot?

Man labai parūpo tiej gražūs nameliai.

— O ar ten daug buželių yra?

— Daug daug, labai daug.

Aš pradedu sesers labai prašyt. Toj mato, kad manęs negalės atsikratyti, vedas pirkion. O aš vis prašau nesustodama:

— Parodyk namelius!

Tai parodė paukštį lekiant, sako:

— Žiūrėk, kokis gražus paukštelis su šilko plunksnelėm. Jo ir lizdelis šilkinis.

— Tai kur tas paukštis gyvena? Kur tas lizdelis?

— Miške, toli toli.

— Einam miškan.

Tas miškas netoli buvo.

Sesuo sako:

— Aš bijau eit miškan, ten yra vilkas, tai mus abi suės.

— Aš nebijau vilko, aš jį pagaliu!

Vėl rūpi, kokis vilkas.

— Didelis! Ausys stačios, akys plačios, dantys kaip vargonai, tokis kudlotas!

Aš galvoju: „Kokis ten vilkas? Tai būt gera pamatyti. Bet kaip pamatyti? Eisiu aš jo pažiūrėt, kada nebus namie sesers, ir rasiu tą vilką. Kokis ten vilkas, kokie jo dantys kaip vargonai ir dar akys plačios ir kudlotas? Tai bus įdomu!"

Dabar jau laukiu, kad sesuo kur išeit,— eisiu miškan, rasiu paukštį su šilkinėm plunksnom ir vilką kudlotą. Jau nežiūrau ant dangaus, jau man gražių daiktų yra ir ant žemės. Pradėjau jų ieškot. Kai išeinu laukan, žiūrau žemėn tų buželių, ieškau jų namelių. Bet nerandu. Ir kurgi jiej? Aš pati mačiau, kaip rado sesuva kasdama. Aš žarstau smilteles — ir nerandu.

Pamačiau raudoną mažą vabalėlį, tokį visai mažą. Aš jį pasigavau ir nešuos parodyt seseriai. Neatsidarau durų, rėkiu šaukiu:

— Adaryk man duris! Aš ką turiu!

— Tai ką tu turi?

— Raudoną buželį.

Sugniaužus buvau saujikėj ir užspaudžiau aš jam gyvybę. Atgniaužiu rankutę, parodysiu — kad jau nekruta, jau negyvas. Aš jį vartau visaip — jis nejuda. Žiūri sesuva ir sako:

— Ak tu biaurybė, užspaudei dievulio karvytę!

— Aš nespaudžiau.

— Tai kas užspaudė, kad ne tu?

— Aš nešiau tau parodyt.

— Nereikėjo nešt. Kam imi rankon ir kankini buželius, tave dievulis dar neaugins už tai, ir būsi visada mažiukė.

— Tai kad aš jam nieko nedariau.

Man labai gaila buvo tos dievulio karvytės.

— Dar dievulis neturės,— pasakoja sesuo.

Aš klausiu:

— Ar ji pieno duoda, taip kaip mūs karvė?

Sako:

— Duoda.

— Tokia mažiukė ir duoda! — aš dyvinuos.

Bet kur ji dar dėt? Nešiu vėl ten padėsiu, gal dievulis paims ją.

Nunešiau, padėjau ir stoviu, laukiu, kada dievulis ateis savo karvytės paimt. Laukiau laukiau — ir niekaip negalėjau sulaukt. Pradėjau valgyt norėt ir nuėjau prašyt sesers.

Pavalgiau. O sesuva išėjo pas kaimyną. Aš galvoju eit miškan, bet duris užkabino iš lauko pusės, o langai buvo maži, neatidaromi. Aš negalėjau išeit.

Sėdžiu po langu ir laukiu, kada pareis sesuva. Man besėdint visokios durnos mintys pinasi po galvą. Žiūrau in lubas — ir čia noriu ką pamatyt. Girdžiu, kas cypia, zvimbia po lubom. Ir pamačiau, kaip voras musę korė. Toj kruta ir zvimbia. Aš nežinau, kas tokis yra, tik girdžiu zvimbimą, ir kruta. Aš norėtau ir ten pasiekt, bet per aukštai. Užlipau ant stalo ir siekiu, bet per trumpos mano rankos. Kas daryt? Yra uslanėlis. Atsinešiau, pasistačiau ant stalo, atsistosiu, jau dabar pasieksiu ir tą zvimblį paimsiu. Nebijau, ar kąs, ar ne, bet bus mano. Aš atsistojau ant stalo, paskum užlipau ant uslanėlio — vis nepasiekiu. Kas dar sugalvot? Einu puodą atsinešiu, apvošiu ir stosiuos. Taip ir padariau. Atsinešu puodą suodiną. O puodas be rankų, apvalus. Aš, prisiglaudus in pilvą, nešu. Padėjau puodą ant uslano, tada ant stalo. Ir pati užlipau ant stalo. Pamačiau, kad aš visa suodina kaip juodas puodas, ir rankos. Maniau, gal nusikratysiu tuos suodžius. Ale kur tau — neinas. Aš rankas šluostaus vis į savo rūbelius. Visa insisuodinau kaip velniukas. Ir galvoju: „Ką dar man

sesuva pasakys parėjus! Ale nusiprausiu, ir bus gerai. Lipsiu vis tiek pažiūrėsiu, kas ten yra tokis po lubom." Užsidėjau puodą ant uslanėlio. Tas uslanėlis siauras, o puodas platus. Apvožiau ir stosiuos ant to puodo. Vieną koją pastačiau gerai ant vidurio puodo, antrą koją pastačius, siekiau lubas. Kaip sudrebėjo ma kojos, tas puodas krypt su uslanėliu, aš keberiokšt ant galo stalo, nuog stalo žemėn lepc kaip varlė ir nukritau. Galvą prasimušiau, kraujas bėga, aš verkiu.

Pareina sesuva. Tuojau pažiūri ant stalo. Pirmiausia randa padaryta išdaigas: uslanėlis ir puodas guli. Gerai, kad dar puodas nenukrito, tai būt susidaužęs.

Nukraustė stalą ir vis bara mane. Aš stoviu pasilenkus, jau nerėkiu, tik bijau, kad mano pilvas juodas, kad nors nepamatytų — gausiu kailin būtinai, taip nepraeis. Jau man tas guzas ne galvoj, jau laukiu rykštės. Sesuva vis karkina kaip višta ant manęs:

— Kur neprieis šita viesula, ko ji nesumislys — visas nesąmones. Ot pavietrė kur! — ir traukia rykštę iš šluotos, man kailį pers.

Aš negaliu laukt, kada muš, aš visada puldavau prie jos ir kabindavaus už kaklo bučiuotis, kad nemušt, ir vis prašydavaus: „Mariula sesula, nemušk, daugiau taip nedarysiu." Tai aš ir dabar puoliau prie jos, norėjau apkabint. O ji, mane kai pamatė tokią pajuodusią kaip tą puodą, persigando ir bėga atgalia, kad aš in ją neprieitau. Ir žiūri, išpūtusi akis.

— Oi vaikeli, kiba tave velnias buvo nunešęs peklon, ka tu tokia juoda? Nu, tu zaroza, tave jau tik velnias galėt nešės ir trenkė kaminan, tai ir insiritai tokia kaip kaminorius. In ką tu dabar panaši? In peklos antikristų!

Pripylė vandenio ir liepė man praustis. Aš priėjus prausiuos nenusiprausiu. Tada ji priėjo nuprausti ir

pamatė mano guzą. Kraujas sukepęs, susimaišęs su suodžiais. Nusigando sesuo, pamačius tokią kaktą. Ir vėl man poteriai nauji:

— Nugi, tu galvą persiskėlei! Kaip tu smertin neužsimušei? Tu vis tiek kada prieisi galą taip darydama, nemirsi tu savo smerčiu, ale užsimuši.

Aš galvoju ir tyliu: „Bark kiek nori, ka tik nemuštai." Man ir taip skauda, o jei dar būtau gavus ir rykšte, tai būt dar blogiau. Bet visa laimė, kad rykštės neragavau.

* * *

Tas laikas taip praslinko, užgijo ir guzas, aš ir vėl einu kaip viesulas, vis noriu sužinot daugiau. Kai sesuo išėjo pas savo drauges, tai aš ir vėl savo darbus dirbu, kas mano durnon galvelėn ateina. Išsileidau kelionėn in mišką surast vilką ir paukščiuką. Rodos, matau — stovi vilkas ir žiūri in mane. O paukštis irgi vaidenas akyse, kad skrajos apie mane, o gal dar ir nutūps. Aš jį pasigausiu, dar parsinešiu ko gero ir seseriai parodysiu. Tai mane pagirs!

Einu einu takeliu, paskiau randu ir kelią. Paėjau keliu, bet tas veda in šalį. Vėl radau takelį, pasukau ir jau miške pradėjau dairytis in visas šalis. Ir kurgi tas paukštis, kad jo nematyt, nei tupint ant krūmelių, nei ant šakelių? Nei to šilko lizdelio. O kur vilkas, kur sesuva sakė, kudlotas. Nei jis guli, nei jis sėdi — niekur nerandu ir nesutinku, nors pasilenkus einu. Akis bado žagarai. Dar ir plaukus pešioja. O aš vis lendu gilyn ir nieko nesurandu.

Lindau lindau tankumynais, beržynais ir gailynais, staiga ėmiau ir sustojau. Jau ten juodas kas tupi. Žiūrau akis net išpūtus — tai bus vilkas tas kudlotas. Tyliai slenku. Kokis juodas, negražus! Aš nežiūrau, kas po kojom, bet vis dar toliau rėplioju. Kaip užkliūsiu

aš už kelmo, kaip dribtelsiu tiesiai in purvyną. Bet aš savęs nematau, tiktai vilką su ragais, ir tokiais dar dideliais! Jau ir eiti pabijojau. Geriau pasuksiu in šalį. Pastovėjau, pagalvojau. Einu iš kito šono — gal geriau matysiu. Ir tyliai tyliai prieinu arčiau, bijodama ir sukvėpuot. Taip žiūrau, kad, rodos, ir akis pritrauks man tenai — vis tiek nekruta. Bet baisus, juodas ir su ragais! Atsitūpus už berželių, gerai insižiūrėjau — kad kelmų prirauta malkoms. Ei, čia ne vilkas!

Einu toliau. Rituos kaip vabalas per mišką, kol nusiritau kitan kaiman. Išeinu ant laukų, žiūrau žiūrau, kur mano pirkia — kad visai nepanašu in mūs. Žiūrau, eina žmonės nepažįstami. Kad pradėsiu aš verkt visa gerkle:

— Kur mano namai?!

Priėjo vienas žmogus ir paklausė:

— Kieno tu?

— Aš Mariulos.

— Kokios Mariulos?

— Nugi, sesers Mariulos.

— O kur tavo tėvas?

— Mano ne tėvas — mano Jonas.

— Tai tu Jono sesuo! Vai bužele, kur tu atėjai taip toli?! Tai tu užblūdinai.

Paėmė mane už rankutės ir vedas. Privedė prie kelio ir sako:

— Eik šituom keliu tiesiai, tik nepasuk in šalį. Eik ir eik keliu ir išeisi namo. Aš tave vestau, bet neturiu laiko.

Ėjau su baime ir nesidairiau nei vilkų, nei paukščių, ka tik radus namai, ir bijodama, ką man pasakys Mariula už tai.

Parėjau namo, o sesuo ieško manęs su baime. Kai surado, tai lupo kailį. Ir daugiau nėjau nieko ieškot.

KIRZINAS

(Ištrauka iš apysakos „Našlė ir našlaičiai")

Tas Jonelis jos, likęs vienas, visai pasibaigė nuog baimės ir alkio. Ilgai nevaikščiojo, gal trejus metus šliaužė po žemę be savo žingsnelių. Liko tik galva didelė ir akys. Visas sudžiūvęs motinėlės užvadėlis ir artojėlis. Kai ji eina dirbt namie, tai nešas tą vaiką, o kai prie svetimų darbų, tai neneš svetimon pabarėn, kad netrukdytų darbo. Tada valgį palieka, ant žemės pastačius. Ir jį palieka ant žemės. Padeda kokį skarmalą žemėj ir pasodina. Tai ar gali jis sėdėt vienoj vietoj? Jis šliaužia, kur tik nori — ir nešvarion vieton. O dar piemenys kai ateina pažiūrėt po langu, tai tas vaikas verčias iš kailio, rėkia, verkia, sako:

— Eikit nuog langų, aš mamytei pasakysiu! Ko jūs čia?!

Tiej piemenys sako:

— Lupkim langą ir lįskim, pagausim šitą kirziną. Jo motka kirza!

Tas vaikas lenda po stalu.

— Vaikai, lįskim po stalu, pagaukim!

Tada jis lenda po lova.

Piemenys mato per langelį ir vis loja kaip šunys ant to vaikelio, varo jį iš proto. Kas piemenim — pasierzint mažas vaikas. Juk seniau buvo ir priežodis: „Nuog velnio yra kryžius, nuog šunio — lazda, o nuog piemenų nėra nieko." Taip ilgai ganydamas po laukus ir miškus, pasidaro kaip laukinis žmogus. Kas jį pamokins, ar karvės indės jam proto? Po septyniolika aštuoniolika metų turėjo. Tai mažus piemenėlius taip skriaudė, kaip ponai baudžiauninkus. Ir mergaitėm didesnėm

buvo bėda ganyt su tokiais kavalieriais. Ne sykį teko verkt nuog jų.

Tai kur tas mažytis neverks. Nebuvo kur jam dėtis. Tai jis plyton inlenda. O paskui neišlenda. Visas pelenuose, suodžiuose ir prasėdi, nevalgęs per dieną. Užmiega — ir ramus, kad ten piemenys neras.

Pareina toj moterėlė, atsirakina duris, ieško vaiko — ir neranda niekur. O tas vaikelis inlindęs net liuktan. Išsitraukia iš ten — nugi nepanašus in vaiką, tik akys žiba, kaip velniukas juodas.

— Ir kas tave čia inkišo? — klausia motina.

— Aš pats inlindau.

— Vaikeli, kiba tave velnias įnešė?

— Ne, aš pats inlindau.

— Tai ko tu lindai?

— Kad piemenys nerast.

— Nu, ir ko tu lindai?! Nebijok tu tų šunų. Aš jiems parodysiu lazda, kad jie tave striošina. Daugiau nelįsk, ba aš tave mušiu, kad būsi tokis suodinas. Dar neturiu nei marškinėlių apvilkt, nei kada nupraust. Dar karvė nemelžta, pečius nekurtas, malkos nėra, nei vandenio. Oi dieve tu tėve, kol tu man tokį vargą davei? Velei būtau akmeniu gimus, tai šito vargo nepažinus. Jau netekau sveikatos, nėr kada pailsėt nei minutės.

Bėga pas karvę, tai vandenio į ežerą, tai žagarų, turi tą vaiką praust, nejaugi laikys kaip nigerį juodą? Kur paguldys — viską išsuodins, nors ir taip tiej skarmalai juodi.

Vaiką nuprausė ir mergaitės suknelyte apvilko.

Kol viską padarė, atspyrė ir pusiaunaktis. Užsnūdo porą valandų — ir vėl kelkis.

Tai taip sudžiūvo, net gaila ir žiūrėt į tokį nusikamavusį žmogų. O tas vaikas, kai paprato pečiun lįst,

kai tik pagąsdina piemenys, tai jis pečiun ir lenda. Ir randa kasdien suodiną.

Tada pradėjo rišt in lovos koją. Kai tik eina laukan ar ant uždarbių dvaran, tai ir pririša. Ten valgyt pastato. Kaip jis nori, taip daro: ar valgo, ar išverčia — kaip jam patinka. Niekas jo nesudraudė, niekas nepamokino ir nepasakė, ar tu, vaikeli, valgyk, ar nevalgyk. Niekas jo neužmigdino, nepasakė, kad gulk sūneli, laikas tau pamiegoti, jau paklotas patalėlis, aš tave užklosiu. Jį migdino tik vienas saulės spindulėlis, kuris insiskverbdavo per tą mažą stiklo langelį, nors trumpai valandėlei.

O piemenys vis lindo prie to mažo langelio ir gąsdino jį:

— Vaikai, žiūrėkit, kirzinas jau pririštas kaip šuva prie lovos kojos. Ot kada jam galas! Pagausim dabar, nepabėgs.

Oi, verkia Jonelis, rėkia net visa gerkle. Kiti piemenys pagaili, sako:

— Nebijok, Joneli, nedarys tau nieko, jiej nelįs per langą.

O tas vaikelis žiūri, akutes išvertęs, ir veržias pabėgt. O rankšluostis ar ten kokie skudurai suraišiota neleidžia jam pasislėpt.

Tai pririkdo tą vaikelį, kiek jiems gana būna. Tada eina. O tas nuvargęs gula, sveria jį sunki galvelė prie patalo kietos žemelės. Ten nebuvo pagalvėlių jam padėtų, tik rūbutis senas nutrenktas, nes jis ten juos suterlioja per dieną. Taip ir sėdi ant tų purvų. O musių kaip bičių spiečius apspitęs. Kai sujuda kada, tai tik suūžia kaip avilyj, čia pakyla, čia vėl nusėda. Jis tik su rankutėm mosuoja, kai nemiega, o kai užmiega, tai nei veido nematyt, tik juoduoja.

Kol prabūna vasaros ilgą dienelę, kol sulaukia grįžtant iš laukelio motinėlės vargdienėlės, tai privargsta, priskankina mažasis Jonelis. Kai parbėga, parskuba vargšė motinėlė, tai tada jam prašvinta akutės. Kai atriša kaip šunelį ir paleidžia į laisvę, jau net uždainuoja dainelę, kokią jis moka. O ji vėl bėga prie darbų, mažai pamyluoja, retai pabučiuoja, nes neturi laiko.

Kai jau atsigula abudu, tada pasikalba. Jis papasakoja, kaip buvo atėję piemenys, kaip baugino. Tai motina jį ramina, sako:

— Tu jų nebijok, neis jie in tave, sakyk, kad aš juos mušiu.

Tai nurimsta Jonelio širdelė ir būna rami. Nors naktelę ramiai miega prie savo motinėlės, vargo iškamuotos.

Kai stoja dienelė, vėl tie patys vargeliai.

Kada šventą dieną mamytė būna namie, tai eina bart tų piemenų. Ir jį nešas. Sako:

— Nu, dabar prisižiūrėkit jūs, beširdžiai, šito vaiko! Ar jūs nematę vaikų, besarmačiai! Kam jį gąsdinat? Ar ne nuodėmė taip daryt? Jus dievas neaugins. Gal ir jūs tėvų neteksit, tai ir jumiem taip darys kiti vaikai.

Ir kas tiems piemenims — ar ilgai būna galvoj tiej žodžiai?

Taip ir vargo visus metus.

DUKRELE, NEŽIŪRĖK IN AKIS

Kadaise, kai aš buvau dar visai mažytė, tankiai nueidavau pas savo dėdę. Dar vos galėjau per jų aukštą slenkstį persirist, kaip per rąstą storiausią, ir tai atsigulus ant pilvo. Ir inkrintu pirkion kaip kulbelė. Grei-

tai skubinu atsikelt ir apsidairau, ar niekas nemato. Tada pradedu dairytis, kur toj merga, gražiai apsrėdžius. Aš greitai susigaudau ją savo žydriom akutėm ir, iš lėto prisiartinus, žiūriu, kokis jos andarokas gražus — ryškus žalias, ružavom ir raudonom siaurom juostelėm. O nažutkėlė tai tamsi juodom ir raudonom eglutėm. Nu, bet labai gražiai pasiūta — per liemenį pagnybta, užpakalyj kvoldeliai stovėjo, nežinau keli tiej kvoldeliai, nes savo pirštelių dar nemokėjau suskaityt. O skarytė raudona, visokiais kvietkeliais gražiausiais išmarginta. Plaukai jos buvo gražūs, geltoni, sušukuoti in dvi šalis, per vidurį galvos tiesus takas perskirtas. Supintos kasos per pečius karojo paleistos ligi juosmens. Ji tankiai prieidavo prie savo ratelio, kuris stovėjo pašlijęs po langu netoli lentynos. Jos didelis verpstis buvo atremtas in sieną su didžiausiu pakulų kuodeliu. Ji prieidama prie verpsčio atsisėsdavo, pasidėjus po sėdyne kitą jo galą, kuris buvo panašus in mentę. Tada tas verpstis atsistodavo tiesiai, o verpėja, jauna ir graži, taip gražiai ir greitai leido siūlą iš rankų, tik jos pirštai judėjo, krutėjo, pešdami iš kuodelio pakulas. O siūlas vienodai bėgo ir bėgo kaip bistrus upelio vanduo. Tik bematant ant špūlios nusisuka visas dantis. Jos pirštai ne tik siūlą leido, bet dar pastumdinėjo, kad geriau bėgt tas siūlas, kad kaip ilgesnį sieksnelį nuverpt.

O jos motina atėjo austi juostelių, ruošė dukrelės dovanas, kad turėtų kuom dieverėlius apdovanoti. Ji atsisėdo prie lango, vieną galą asnavėlės prisirišo prie lango kriukelio, o kitą pasiėmė rankon ir pasikišo po juosmeniu. Pasiėmė tokį pagaliuką rankon, ant kurio buvo nytys surinktos. Tada pradėjo peilio viršūnę kaišiot po tą asnavėlę ir varstyt raudonus siūlus. Asnavėlės siūlai buvo balti, lininiai. Kai ji pradėjo aust, tai aš

negalėjau atsižiūrėt. Vis galvojau: „Ir kaip man išsimokyt?" Matau, kaip daros raštelis lyg pėdukės. Aš neiškentus paklausiau:

— Ar čia tokios pėdukės ir bus visada?

Dėdienė atsakė:

— Bus visada. Čia ne pėdukės, ale ožkanagėlės vadinas.

Toj merga sako:

— Ale tai ciekava vaikas.

O dėdienė pridūrė:

— Jei ji bus tokia ciekava visada, tai greit pasens.

Tas dėdienės žodis man nepatiko, kad aš greitai pasensiu. Juk aš dar neužaugau. Biskį susisarmatinau ir paėjau in šalį, bet žiūrau, akis instrigdžius, kaip jos dirba, ir klausaus, ką kalba.

Toj duktė sako:

— Be reikalo, motule, tu dar audi šitas juosteles, geriau reikėjo verpt. Kada mes suverpsim, visur užsikrėtę pakulom. Reikia jos skubinti suverpt.

O motina jai atsakė:

— Dukrele, gal jau tuoj reiks šitų juostelių dieverim dovanoti.

Duktė atsakė:

— Ne, motule, aš dar to nepagalvoju.

— O tai kaip, vaikeli, tu taip gali sakyt, jei sakoma: kumele gimus, pavalkų neišvengsi — tai senovės priežodis.

— Motule, argi jau tu nori manęs išsibodėti taip greitai? Juk kita nespiria manęs, galiu būti ilgai.

— Ar žinai, dukrele, kad šviežią tavorą greičiau perka ir brangiau moka, nei pasenusį. Tai taip ir čia: ant jaunos tai puola visi, kaip bitės ant žiedo, tik pražydusio, o ant seno žiedelio ir musės nesėda. Dar bernai

visi ir iš visur skubinas, kol jauna, o už metų, už kitų tai sakys, kad sena jau toj merga.

— Ne, motule, dar ne tiej metai, kad sakyt, kad aš sena, nes pas tėvulį viena dukrelė.

— Tu dar slauna, kol jauna, o paskui gali nukrist žemai. Žinai, mergos slidus lieptas, gali inpult net in gilų vandenį ir sausa nepaskelsi.

Duktė sako:

— Motule, aš tavo šito žodžio nesuprantu, man paaiškink, kad žinotau, ką jis reiškia.

Mama ir pradėjo jai aiškint:

— Dukrele, tu išeini jauniman, tave bernai apstoja, tai jiej tau gali galvą užsukti. Žinok, kad bernas tai kaip ledokėlis — jis tau gero niekada nemislina. Sako: su bernu kalbėk — ir akmenį rankoj turėk. Tu, vaikeli, niekada bernui netikėk, in akis nežiūrėk, ir jo kalbos neklausyk, ale nusispiauk. Ką jis sako, tai niekada neklausyk, bet savo protą turėk, tai dar būsi merga.

— Motule, kad aš ir taip darau, ar bernas kalba, ar šuva loja — tai man vis tiek. Jau man galvos neužsuks. Aš kur pasverčiu, tai tų bernų ratas stovi, aš negaliu nei pereiti už jų. Jei atsiskyrei nuog vienų, tai kiti apstojo. Kad ir nuvažiuoju su tėveliu kermošiun, tai visi tik veda tėvulį karčemon ir mane. O jau girdo! Kad tik tėvas eit su visais, tai taip nusgert, kad nerast nei kelio namo. Ale tėvulis neina. Kai katras nusiveda ponevaliu, tai ir mane tįsia, nepalieka. O jau viso priperka.

— Matai, dukrele, vot, už ką aš bijau: per tą arielką gali ir protą pamest.

— Taigi, aš negeriu, motule, nei in burną nepaimu nė lašo.

— Nu, tai gerai, dukrele, ir negerk, dar gali tave apžolint, tada ir verktai, ir eitai, nežnai savo nedalios.

Sako, visų dantys balti, bet kas už dantų, tai niekas nežino ir nemato. Niekas nežino, kas už šieno vežimo.

— Žinoma, kad nežinai. Bet aš ir ciukerkų nevalgau. Kai duoda, tik kišenėn insidedu ir svetimiem vaikam išdalinu.

— Kažin, ar gali ką padaryti ant tų ciukerkų,— sako motina,— gal tik per arielką visa padaro, kad ir giesmę gieda: „Patrotinau vainikėlį per vynelio butelėlį ir medulio stiklinėlę." Kažin, vaikeli, ar čia pravda, ar ne, vienas dievas žino. Nuog senovės sako, šitie burtininkai jei užburia kam, tai tas turi džiūti nykti, kol sunyksta. Jų reikia saugotis. Jiej padaro, kad ir verkia, ir eina už aršiausio berno. O dar taip padaro: kas gražiai gyvena, tai kai užburia — mušas, visą amžių nebūna gražaus gyvenimo.

— Motule, jau jei man taip reikt gyvent, tai velei ik žilai kasai mergu būtau.

— Vai vaikeli, nespiauk vandenin, kad nereikt atsigert.

Aš tik klausau, kur nespiaut, ar ežeran? Galvoju sau viena: „Tai aš nespiausiu ir kitiems vaikams neduosiu spiaut, nes mes iš to geriam. Bet gi karvės brenda per ežerą, tai jos užteršia vandenį..."

— Ai motula, tai reikėjo tau taip ir utaryt; jau tu mislini, kad aš tokia ir durna. Ar aš nematau svieto mergų. Katros protingos, tai jų niekas nepaniekina, o jei kokia pasleidėlė, tai ją visi pirštais bado. Geriausia nuog berno nieko neimti ir negerti — tai jis nieko nepadarys.

Motina sako:

— Vaikeli, argi tik geriant ir valgant merga vardo netenka? Jos visur laukia nelaimė nuog tų bernų. Už tai reikia jų saugotis kaip ugnies karščiausios. Kur eini, kur žengi, visada stragokis nuog jų, kad nepatiktai

tokiam daikte, kur nėra žmonių, nes jis kaip šuva tavė inkąst gali be lojimo, tik iš pasalų.

Aš ir vėl galvoju: „Bernas kaip šuva! Tai kokis ten bernas?! Pas mus ateina bernai, tai nekanda tiej." Man visa buvo labai įdomu, ką jos kalbėjo. Vienos ratelis sukos, ūžė, kitos pirštai tik virpėjo apie tą juostelę, ji vis darėsi ir darėsi margesnė. Aš tik iš tolo mačiau, nes arčiau prieit bijojau tos dėdienės, kad ji vėl ko nepasakytų. Aš jau ir valgyt panorėjau, ilgai būdama, bet man buvo gražu ir gera, kad taip gražiai abi kalbasi. Su manim niekas taip nepasikalba. Čia taip gražiai vadinas: viena sako — motule, kita — dukrele. O aš neturiu ko pavadinti motule. Niekur nėra tokio vardo, tik viena Mariulė sesiulė. Ir manęs niekas nepavadina dukrele, tik Anelka visi šaukė. Man rodos, kad aš čia gyventau, tai būt ir man gera, gal paskiau ir mane vadintų dukrele. Ir aš išsimokytau verpt, kaip toj graži merga. O ji mane gražiai vadino Anelkute. Vis paklausdavo: „Kur tavo motulė?" Aš nežinojau, kas jai atsakyt, tik sakydavau: „Nėra mano motulės, aš neturiu." Tai ji vėl klausdavo: „Tai kurgi tavo motulė?" Aš sakydavau: „Aš nežinau, galėt pamirė." O kas tas žodis „pamirė", tai ir nežinojau. Tik nuog kitų girdėjau, o pati nieko nesupratau.

Paskui toj merga sako savo motulei:

— Motule, ale kol in tą Tarailiutę nevažiuoja svotai? Rodos, ir graži merga.

Motina sako:

— Tai, dukrele, žinai — biedna, už tai ir nevažiuoja. Tai kas, kad ji graži, bet sako, gryno kaulo nei šuva negraužia. Ne su grožiu gyvena, bet su turtu. Ir in tave taip nevažiuot svotai, jei nejaust pasogo. O dar durys neskliauna. Jau ir nusbodo — vis kiekvienam duok valgyt ir gert.

— Motule, kad jiej gert atsiveža savo.

— Taigi savo jiej geria — ar neapmoka tėvas? Už kiekvieną lašą apmokėta. Tuštini tėvo kišenę su tais svotais.

— Oi, dar žadėjo atvažiuot subatoj.

— Ai, jau, vaikeli, nusbodo jiej man.

— Slova man, motule. Visi sako: „Tai slauna merga, kad svotai važiuoja!"

— Nu, ir kas iš to, kad jų daug važiuoja, o tu neprisirenki nei vieno. Renki renki, ale kai prisrinksi tai gal aršiausią iš visų. Sako žmonės: „Pirmo turgo niekada nebėk." O tu nei iš dvidešimt neišsirenki. Tai kas iš to? Manai, kad sulauksi ponaičio? Juk jau buvo ir gerų, sekės eiti, ir būtai gyvenus.

Duktė sako:

— Jau kad aš motulei taip nusbodau, tai jau dar eisiu, kokis atvažiuos. Greitai išsibodėsi manęs. Vis tavęs, motule, gaila palikti. Kaip tu viena būsi?

— Tai, dukrele, kiba aš viena būsiu? Nugi Šimulį apženysiu, ir bus marti. Mergą pasisamdysiu. Ir vis bus darbininkių. Juk tu pas mane nebūsi amžio, neprigailėsi manęs.

Duktė nutilo minutę ir apsiliejo ašarom. Motina sako:

— Da gana jau verkt! Ir ko čia verkti? Ką darysi, dukrele, kad mergų tokia dalia skirta — kad pas tėvus ir geriausia, vis tiek negyvena, turi sau dalios ieškoti, ar geros ar blogos, nežinia, kokią dievas skyrė, jei gerą — tai dievui dėkui, o jei kokią — tai per amžius verksi. Bet ne tu viena tokia ant svieto. Visų mergų tokia dalia. Bet, vaikeli, negriešyk dievo, tu turi tėvus, duos tau pasogą, duos pradžią gyvenimo. Bet va kas kaip gyvens? — sako motina, rodydama į mane.— Ir dar skursta vargsta, eina apiplyšus, basa, niekas jos

nemyli. Ir kam ji reikalinga — ar broliui tam netikram? Ji auga tik ant vargo. Kas jai skirs dalią, kas sudės jai pasogą? O tu dukrele, tai laiminga. Dar kol mes gyvi būsim, tavęs nemiršim.

Taip ramino motina savo dukrelę. Nieko daugiau pirkioj nebuvo, nei dėdės, nei Šimo, tik jos abi rokavos apie svotus.

Jau atėjo ir pietūs. Viena verpstį atrėmė in sieną prie lango, kita padėjo juostelę ant suolo, ir viena nešė duoną iš kamaros, taračkinin buvo insukta, o kita lindo pečiun, atsidengus pečiadangtį, ir traukė puodą su kopūstais. Tuojau paėmė bliūdą ir pylė kopūstus, o duktė ėjo nešt šaukštų nuog lentynos.

O aš sėdžiu tenai visą dieną. Aš ir labai noriu valgyt. Galvoju: „Tai jų gardi duona visados būna, aš jau daug sykių ragavus. Kad ir dar duotų, tai būt gerai!" Kad dėdienė ir atlaužė gabalėlį, davė man. Ak, kaip gardu! Rodos, su medum patepta. Duktė sako:

— Motule, kiba aš ir jai inpilsiu kopūstų? Matyt, nori valgyt. Visą dieną sėdi — ir niekas neateina šaukt.

— Ai vaikeli, kiba apie ją galvą kas riša, ar ji yra, ar ne? Geriau jos nebūt, tai jiej būt linksmesni... Eik, inpilk bliūdelin kopūstų, testa valgo. Mes jau didelės norim valgyti, o ji maža, kur nenorės.

Ir nuėjo duktė, pripylus atnešė man, padavė šaukštą ir duonos, nes jau tą buvau suvalgius, ką pirmiau davė.

Stoviu aš ant žemės, o bliūdelis ant suolo ir kad kertu tuos kopūstus, rodos, po sunkaus darbo grįžus. Išalkau taip labai, bekieminėdama ir beklausydama jų pasakų. Kaip bematant ir išvalgiau tuos kopūstus.

Jos pavalgė ir klausia manęs:

— Ar dar nori?

Bet jau aš nenorėjau. Tada pakraustė bliūdus ir vėl duoną insuko in taračkinį ir išnešė kamaron. Dėdienė sako:

— Ale kur mūs tiej vyrai taip ilgai užtruko, kol nepareina nei ant pietų?

Manęs klausia:

— O kur tavo Mariula, kad neateina tavęs parsivest? Gal nėra namie?

Aš atsakiau, kad palikau namuose.

Ir tada pasiuntė mane in namus.

ĖGLYNE TRYS NAMELIAI

Kai dar maža piemenaitė buvau, ganėm po tokius ėglynus. Jų buvo didžiausi plotai, gal keliasdešimt gektarų. Klonytėse ėgliai tai didesni, o ant kalniukų mažesni ir pageltusiais spygliais. Ant vieno kalnelio buvo daug sugriuvusių bulvių duobių. Tai mes ten ganėm ir lakstėm. O kai būna vėjas, tai mes lipam tosna duobėsna, kad taip neužpūstų. Dar ir saulės spinduliai geriau pašildo. Taip buvo gera tam smėlyj pažaist prieš sauliutę. Mes dar buvom mažos piemenaitės, trijose ganėm, tai bijojom kur toliau nueit, kad nepaklystum. Ėgliai buvo dideli, o mes mažos, tai kai inlendam, nežinom, kur išlįst. Mes ir pilniojomės to kalnelio, nes nuog jo visur buvo matyti — ir ežeras, ir kapinės, kurios buvo netoli kaimo. Dar matėm vieną pirkią ir žinojom, kad mūsų namai čia netoli. Per tą ėglyną ėjo vingiuotas kelias siaurutis. Mes pradėjom lakstyt tuom keliu, nes jau mums parūpo ir išmatuot, ar ilgas. Pabėgsim gerą galą — ir vėl sugrįžtam atgal, nes bijom toli nueit, tada galim nerast nei to kalnelio. O gyvuliai ėda pakrikę po ėglyną. Mums nelabai rūpi, ar jiej visi,

ar ne, bil tik mums gera. Ir bijom, kad pačios nepragaištum. O kaip sunku iš tų ėglių išlįst, jei paklysti! Jiej nukerėję, tokie platūs, spygliais apaugę. Jei lendi, tai jiej bado, braižo veidą, kur prisiekdami. Jau jų nepalenksi. O klonelėj dar didesni ir tankesni. Jau tenai jei pakliuvai, tai visai vargas išlįst.

Vieną sykį ėmėm ir paklydom. Lendam lendam per tą ėglyną — ir nėra jam nei galo, nei krašto. Verkiam, kad nerandam niekur kelio, nei to kalniuko. Viena rodo ten, kita jau kitur. Paeisim vienos nurodyta vieta — nerandam, tada einam, kur kita rodo,— ir tenai nėra mūs kalniuko. Mes ten landžiojom ilgai. O kaip nusibodo!

Belandžiodamos suradom tris menkas, mažas pirkeles, kurių dar nebuvom žinoję. Ale tokios jos mažos kaip pirtelės! Nėra nei jokios tvorelės palei jų, nei šulnio, nei jokio medelio, tik vieni ėgliai aplinkui žaliavo. Dar prie vienos pirkelės svyravo senas beržas, nuleidęs šakas. Mums pasidarė labai baisu, nes visai nepažįstama vieta. Pradėjom verkt. Ir kur mes atėjom, kaip dar surasim namus? Jau mums ir ežero iš čia nematyt, nėra nei jokio kelio, tik siauras takelis, mažai numintas, eina per ėglyną. O kur jis eina, tai mes nežinom, ir bijom juom eit. Visos sustojom ir tariamės, kas dar mums daryt, kiba katron pirkelėn paklaust. Nu, ir einam visos trys. Priėjom prie pirkelės — visur tyla, ramu, nesigirdi nieko, nei nešiukšteria. Stovim prie durelių priėję, bijom atidaryt, gal nieko nėra. Dar galvojam, gal čia laumių šitie nameliai. Kaip pasidarė baisu! Norisi bėgt. Bet kur bėgsi, jei nežinai kelio. O ir kitas toks namelis, ir trečias — visi tokie patys: maži, menki, ėgliais apaugę. Aš sakau:

— Mergaitės, einam prie kito namelio, gal tenai bus kas namiej, šitas, matyt, tuščias.

Ir einam.

Nuėjom prie kitų durelių. O kokios tos durelės — retos, plyšiuotos, kur reikia klemkos, tai tik kuoliukas inkaltas ir skylutėn inkišta pagaliukas. Mes pradėjom barškint in duris — ir niekaip negalim atsidaryt. Kad klausom, jau sugirgždėjo pirkelės durys. Mes laukiam. O jau bijom! Atidarė duris tokia sena senutė. Jos visas veidas buvo vienų raukšlių nuvagotas, dar tokių gilių. O ji pati tokia juoda, murzina, suodina. Rodės, net plaukais ir veidas apžėlęs. O jau drabužiai suplyšę, pakulos visur kyšo per skyles. Jos prijuostė juoda, nežinia, nei iš kokios medžiagos išausta, tik blizga nuog suodžių, kaip būtų degutu apipilta. Tai mums taip pasibaisėjo toj senutė. O dar kaip pasmirdo dūmais, kai pradarė duris, kad mums net nosytes suko in šalį! Ji mūs neleido savo pirkutėn, tik švelniai paklausė:

— Ko jūs norit, mergaitės? Ar kieminėt pas mane atėjot?

Aš atsakiau pati pirmoji:

— Mes nežinom, kur mūs gyvuliai.

Senutė atsakė:

— Tai, vaikeliai, ir aš nežinau, kur jūs gyvuliai. Pas mane tai nėra, matot pačios, kad nėra. Aš nežinau, kur jiej gali būt. Ogi kur jūs ganėt?

— Mes ganėm pas duobes tokias.

Senutė klausė:

— Pas kokias duobes, ar pas bulvines?

Aš atsakiau:

— Pas bulvines.

— Tai ar jūs ten palikot karves?

— Tenai,— aš ir vėl iššokau su žodžiu kaip yla iš maišo, nes buvau už visas drąsiausia.

Senutė pasakė:

— Tai eikšite, vaikeliai, paskui mane, aš jums parodysiu.

Savo pirkelės dureles uždarė ir eina pirma, o mes iš paskui bėgam. Ir nuvedė mus ant to kelio, kur mes lakstėm, tik iš kito galo. Išvedė ir parodė, kur eit, kad rastum tą kalniuką. Mes tada bėgt, kiek galėdamos, tuom keleliu, kol pribėgom tą patį kalnelį. Tada atsigavo mūs širdys. Bet neilgam. Ir vėl bėda atsirado — nėra nei vienos karvės, ir nežinom, kur eiti ieškoti. Bijom daugiau lįst in tą ėglyną, kad ir vėl neužblūdytum. Pavaikščiojom po tą kalnelį, pasdairėm, niekur nematėm. Jos buvo pakrikę po tą ėglyną ir ėdė sau ramiai. O mes, po žodžio sumetę, bėgt namo: „Pasakysim parėję, kad karvės pragaišo ir mes nerandam."

Viena sako:

— Dar pasakysim, kad ir mes buvom užblūdinę.

Kita pritarė:

— Žinoma, reikia pasakyti!

Aš atsišaukiau:

— Aš tai nesakysiu, ba mane muš.

Ir greit parbėgom pas mergaičių mamas. Tos nusigando, pamatę mus uždususias. Tuoj paklausė:

— Voigi! Kas jus taip veja, dukrelės, kad jūs taip bėgat?

Inbėgus Amiliutė sako:

— Mama, ale nėra mūs karvių!

Toj paklausė:

— Tai kur dar jos galėjo būt? Kur jos pragaišo?

— Nugi, ėglyne! Mes ten ganėm, ir pragaišo. Dar mes ieškojom, tai ir pačios buvom pragaišę!

Motina sako:

— Žinai, šitokios ieškotojos. Dar gerai, kad jūs nereikėj ieškoti. Kaip jūs pačios ir parėjot?

Amilė sako:

— Mes pačios nebūtum parėję, ale mum kelią parodė tokia sena, negraži bobutė.

— Tai kur jūs radot tą bobutę?

— Nugi, pirkelėj tokioj mažiukėj.

— Kiba jus ten nemacis nunešė? Tai jūs buvot net pas Ėglynienę Mataušienę?

— Mes nežinom, kokia bobutė, ale parodė mum kelią.

— Nu, gana man baikaut su jumi, reikia bėgti pašaukt tavo mamos. Bėk, Malvinkute, tai eisim greitai, ba nežinia, kur gali atsidurti tos karvės.

Ir man sako:

— O tu, Anelkute, ar eisi namo pasakyt, kad eitų karvių ieškoti?

Aš atsakiau:

— Aš bijau sakyt — mane bars, dar gali ir mušt.

— Tai tu pabūk, mes jei rasim, tai ir tavo parvarysim.

Aš sakiau:

— Aš neliksiu; ir aš einu ieškoti su jumis.

Atėjo Malvinkos mama, ir jos eina abi. Aš ir bėgu iš paskui — ir aš ieškosiu karvių. Moterys sako:

— Dar tu, vaikeli, pati pragaiši tam ėglyne, tai mum bus daugiau bėdos nei naudos iš tavęs. Geriau būt, kad tu neitai, velei lik pas mergaites.

Ale kur aš liksiu, bėgu ir gana.

Moterys sako:

— Tai žiūrėk, kad neliktai nuog mūs; kur mes eisim, tai ir tu eik paskui mus.

— Nu, gerai, aš eisiu.

Ir išėjom visos trys. Jos, rodos, eina žingsniu, o aš bėgu ristele. Kol keliu ėjom, dar man buvo gerai, dar spėjau, nors bėgdama. O kai inėjom ėglynan, aš greit pradėjau atlikdinėt, nespėjau lįst per tuos ėglius. Jos

didelės, tai jom veido nesiekė spygliai, o man badė ir braižė, kad nemačiau nei kur eit. Aš jau pradėjau rūkšnot. Tada jos palaukė manęs, ir vėl einam, landžiojam po tuos ėglynus. Ilgai neradom tų karvių. Paskiau moterys sako:

— Reikia eiti in Ėglynienes, gal jos tenai pasuko in pakraščius.

Ir mes pasukom in tas Ėglynienes. Kaip tik regis tos mažiukės pirkaitės. Ir karves radom tenai. Kur retesni ėgliai, tai jos ir ėda.

Kai suradom karves arti tų pirkelių, tada moterys užėjo vienon trobelėn pas kitą senutę, ne ten, kur mes buvom — pas Mataušienę. Ai, kokia maža pirkelė! Ir langeliai kaip vilko akys vos žiba tarp juodų sienų tokie mažyčiai. Čia pat ir lova prie pečio, iš trijų lentų sukalta. Toj senutė visada tenai guli, ar vasara, ar žiema, neturi geresnės vietos. O nėra tenai nei vieno švaraus skudurėlio. Vienas pagalvėlis, ir tas juodas, lyg juodu užvalkalu aptrauktas. Šiaudai išsitaršę, visi matyti, tik ant jų užmesta suplyšus marška. O jau sienos sienelės! Pajuodę kaip puodo dugnas, tik blizga nuog dūmų. O jau smirda dūmais visi kampai! Toj senelė irgi juoda. Ir priekaištis juodas lyg deguto pluta. Jos pečelis mažas — vos dviem puodeliam inlįst. Tiej puodukai visai maži. Ji tada plovės bliūdelį molinį, tokį mažiuką. Bet jis man patiko, nes aš tokio mažo nebuvau dar mačius. Tur būt, ji buvo tik pavalgius, kad plovė. Ir medinį šaukštą. Bet ir tas buvo juodas.

Moterys paklausė jos:

— Kaip tu, tetule, gyveni?

— Nugi, vaikeliai, vargstu, ir gana, ne kur dėsiuos, sako žmonės: dangun aukšta, žemėn drūta — ir turi gyventi. Jau sveikata visai maža, o darbuiti reikia, niekas

už tave nepadarys, nėra ko pasisiųst nei pirma savęs, nei paskui save.

Moterys sako:

— Tai šitaip sunku gyventi be vyriško! Arba kad nors vaikas būtų kokis kur pasisiųsti. O dar, dievuliau, vienui viena, visur tai pačiai.

— Taigi, jūs mano širdelės, ko aklas kelio klaust, jei jis regėtų? Tai taip ir man — jei būt nenumiręs nors vienas vaikas, tai būt jau vyrai buvę, apie trisdešimt metų būt turėję. Betgi tu paimk žmogus savo ranka, jei dievas atsiėmė. Nieko nepadarysi, jei jam prireikė. Su dievu nesprovosi. Jei taip žmogus padaryt, tai jam nedovanotai niekaip gyvai. O dar kokis mano gyvenimas vienui vienos? Kaip užėjo kokia kolera, ir išklojo visus vyrus kaip patalą. Ir mano du, ir Martynas numirė, ir Jurka — ir likom visos trys marčios našlės kaip gegužės kukuoti visam gyvenimui. Jau gana taip biednysta buvo, maža tos žemės, tik kaip vištos žarnelė tiej šniūreliai tiesias per visus laukus, ale kai buvom su vyrais, tai vis buvo roda didesnė — užsisėdavom pas svetimus po varsnelę, paimdavo ar ant darbo, ar iš trečio pėdo — ir vis daugiau pėdelių buvo. O dar likom vienos kaip griekai valkiotis po šią žemę. Dar prigyvenam, kad nebūna nei sėklos, nei vėplos. Ir tu gyvenk žmogus, kad nori, būk mandras. Gal būtų ir daugiau, bet žinai, bobos kūlimas — nėra sveikatos užkirsti tuom spragilu. Tai kiek papupsėjai — rankas pakirto, jau ir gana. Bile kiek apibloškei iš didumo, tai jau džiaugies, padėjus spragilą.

Moterys jau taip gaili tos senutės, sako:

— Tai sunku tau, širdele! O ar iš niekur neturi jokios pagelbos?

— Ale kas tau duos tam bėdnam žmogui tą pagelbą? Kad bagota būtau, tai daug turėtau giminės, o kaip

biedna, tai niekas nei durų nepraveria. Kai ateina pavasaris, kai reikia žemė judint, tai niekur nerandi žmogaus, kad apsiimt visą išdirbt ir pasėt. Tai samdau nuog dienos. O kad tai pasiskubintų, kai pasamdai — tik žiūri, kad kaip diena prastūmus, o darbo nežiūri, kiek padaro. Dar kur už saulės — važiuoja namo. O kaip sunku tiej pinigai surinkti pasamdymui. Nors imk ir gyva žemėn lįsk.

— Tai jūs visos taip gyvenat, tetule, be vyrų? — klausė moterys.

— Žinoma, visos. Ir visom vargas. Bet vis ne lygus vargas, vienom didesnis, kitom mažesnis. Jurienei jau ne tokis vargas. Ji dar jaunesnė, jos ir sveikata didesnė, ir, be to, vaikus turi, tai nors su kuom pautaryti turi, vis nusbalakoja tos mislys, ir vargas lengviau vargti. O aš vienui viena ir sienos pajuodę. Tai tyliu ir tyliu, jau galiu pamiršti ir utaryti. Nei tu pasiskųsi, kad negali, nei paklausi rodos. Kaip vienos galva neša, taip daryk, tavęs niekas neužves ant kelio.

— Tetule, gerai mum čia baikauti su tamysta, ale turim eiti karvių žiūrėti, gal jau kur pragaišo. Nugi, mūs piemenės buvo praganę karves ir parėjo namo be karvių. Mes ėjom ieškoti ir radom čia, netoli jūs, ėdančias, tai ir užėjom pažiūrėti, kaip teta gyveni.

— Tai dėkui, vaikeliai, kad užėjot manęs aplankyti, o tai niekas neateina in mane, nei durų niekas nepraveria. Visi išsirokavojo.

Moterys, sustoję pas duris, vis kalbas, negali išsiskirti. Senelė sako:

— Mane tik vienas vargas tai lanko, jis niekada nepamiršta. Jei kada apsirgsiu visai, kad negalėsiu nei vandenio parsinešt, nei malkos praskapoti, tai reiks užšalti ar badu pamirti — ir žmogaus neprisišauksiu, ras papečėj užšalusią.

Moterys sako:

— Nu jau, dieve mylėk nuog tokios ligos, vis jau darys rodą kaimynai. Jei žinos, tai ateis.

Senelė sako:

— O gal man dievas mieliausias atsiųs greitą smertį, jau aš atkentėjau lig šiolei. Jau man nemielas gyvenimas, o smerties negaliu pati sau darytis.

— Žinoma, tetule,— sako moterys,— gink dieve ir nuog tokių mislių. Reikia gyventi, kol dievas laikys.

— Nu, sudiev, tetule, lik sveika. Jau mes bėgsim, gal jau nėra mūs karvių.

Išėjom iš tos senutės Mataušienės ir bėgom greitai prie karvių. Ir vėl tenai neradom, kur buvom palikę. Ėjom toliau ir suradę varėm namo, nes jau buvo vakaras.

* * *

Nuog to laiko jau nebijojom tosna pirkelėsna eiti. Ir pradėjom tankiai lankyti. Kada tik nugenam ėglynan, tada bėgam pas tą senutę. Mes išsimokinom, kaip duris atidaryt tuom šipuliuku, kur buvo inkištas vietoj klemkos. Jei tas išpuola, ar kartais nerandam, tai kitą susiieškom. Toj senutė nelabai norėjo, kad mes ten vaikščiotum, bijojo, kad škadų nepadarytum, kad ko nepaimtum. Bet mes nieko blogo nedarėm. Tik tuom nusibodom, kad duris trankėm, tankiai varstėm, eidamos tai laukan, tai vėl pirkelėn. Pažiūrim, ar yra gyvuliai,— ir vėl in senutę bėgam. Ir vandenio atsigert. Senutei ir tas nepatiko, nes toli vanduo buvo parnešt. Tai ji mums sako:

— Mergaitės, eikit jūs gert pas Jurienę, ji jaunesnė, dužesnė, tai jai lengviau parsinešt, nei man be sveikatos.

Mes jai sakom:

— Bobute, tai mes tau parnešim, tik tu parodyk, iš kur neši.

Ji mums sako:

— Ne, vaikeliai, jūs neparnešit — aš nešu iš Mačionio šulnio, o tenai yra du šunys labai pikti, tai jus inkąs, neikit, aš eisiu pati.

O aš sakau:

— Tai dar eik, bobute, tu pasemsi, o mes tau parnešim.

— Ne, vaikeliai, jūs neikit arti, ba šunys ir lenciūgus nutrauks.

— Tai mes tave pasitiksim su vandeniu ir tada parnešim.

— Nu, gerai,— atsakė bobutė.

Ji pasiėmė viedrą ir nuėjo. O mes iš paskui nubėgom. Pasisėmė vandenio. O jau tiej šunys loja, tranko tuos lenciūgus, daužo, rodos, atitrūks ir gyvą žmogų suės.

Mes pastovėjom ėglyne, kol ji iš kiemo išėjo. Kiemas aukšta tvora aptvertas, tur būt, kad tiej šunys atitrūkę neišbėgt. Bobutė panešėjo vandenį kelis žingsnius už vartų, tada mes bėgom risčia pasitikt ir grėbėm už kibiro, nes jau ji buvo uždusus, dar visai mažai nešus. Mes dviese — viena iš vieno kibiro šono, kita iš kito. Tas kibiras medinis, sunkus, vandenio prisigėręs. Kai mums dviem, tai ne taip jau sunku. Mes bėgam potrisčium. Tai bobutė:

— Nebėkit jūs greitai, man vandenį išlaistysit.

— Mes nelaistom!

Nors bėgam, bet rankas ištraukė. Tada mes pasikeitėm kitom rankom. Ir parnešėm jai vandenio. O ji vos paeina ir be vandenio. Kai parėjo namo, tai greit atsisėdo, nes užduso visai. Mes pastatėm viedrą, o bobutė mums labai dėkavojo:

— Dėkui, dukrelės, labai dėkui,— pasakė atsidusdama.— Jau aš neilgai gyvensiu, neturiu sveikatos visai. Ir kur mano toj jėga nusdėjo, kokią aš turėjau? Jūs dar gerkit, kad norit.

Mes atsigėrėm šalto, gardaus vandenio ir pasakėm:

— Dėkui, bobute, už vandenį.

— Vaikeliai, jau ne man dėkui — kad pačios parsinešėt.

— Tu viena neik, bobute, to vandenio, mes kai atginsim ryt, tai ir vėl tau atnešim.

— Nu, gerai, vaikeliai, aš jūs lauksiu atgenant.

Tai mes jai nuog tos dienos visada parnešdinėjom vandenio. Bet ji neilgai gyveno. Tuojau sunkiai apsirgo. Tada ją paėmė toj Jurienė, kur su vaikais gyveno. Bet jau neilgai ligino — tuojau numirė. Mes jos labai apgailėjom.

Kada nugenam tenai, tai jos pirkelė buvo tuščia. Kaip baisu, nejauku mums buvo praeit pro ją. Mums rodėsi, lyg toj senelė būtų gyva, tokia kūda, surukusi, ir vis dejuoja toj pirkelėj. Mes iš tolo jos lenkėmės.

* * *

Tada pradėjom kitą namelį lankyti. Toji pirkelė buvo Martinienės. Ji ir mūs iš karto nemylėjo. Senas nori ramybės, o vaikas eina kaip viesulas.

Vienąsyk nueinam pas bobutę Martinienę — kad ji riečia drobę, stovus insistačius tokion mažon pirkelėn. O jau taip nėra vietos nei praeit, vos išsiverži išlįst. O ji viena riečia, užsinėrus asnavą ant kojos, pati rykštes adarinėja, raizgo tuos siūlus ir veleną suka. Aš pamačiau, kaip jai sunku, ir sakau:

— Bobute, kol tu taip rieti be niekočios? Mūs moterys ne taip riečia. Jos indeda asnavą niekočion, tada

indeda sunkų akmenį, ir aš dar atsisėdu, ir mane pavežioja, kai suka veleną. O šitaip tai nedrūtai apsiries.

Dar paminkštinau veleną, rodos, labai suprasdama, ir sakau:

— Va, kokis minkštas velenas.

Aš jau supratau, kas gera, kas bloga. Tada sakau:

— Bobute, duok man, aš tau asnavą palaikysiu.

Ji sako:

— Kur tu, vaikeli, paturėsi, tu dar maža, neduža. Eik velei už stovų sėskis, gal padėsi kiek man rykščių atidarinėt, raizgos tiej siūlai, aš viena neprisiekiu ligi galo. Ale ar moki dar?

— Moku!

Aš atsisėdau už stovų kaip gera audėja ir pradėjau darbą. Bet mokėjau, nes seseriai jau padėdavau. Toj senelė taip labai apsidžiaugė šita darbininke. Tik ilgos mano rankovės, ir dar apibrizgę, tai maišės po rankom. Tada aš nusivilkau, nažutką mečiau in šalį ir dirbu iš peties. Kai adarėm rykštes, aš išvarinėjau, paskleidžiau siūlus, kad vytų plačiai, ir nubėgus paėmiau už asnavos. Bobutė sako:

— Tu dar neišturėsi, vaikeli.

Aš pasišaukiau savo draugės. Ir kai sukibom abi in asnavą, kad senelė vos pasuka veleną.

— Voi vaikeliai, kokios jūs dužos! Aš iš visų jėgų suku, net uždusus, ir pasukt negaliu. Jau atleiskit nors kiek, nes nepasuku. Jau aš, vaikeliai, visai neduža.

Mes tada atleidom, kad jai būtų lengviau.

O kaip reikia rykštes atidarinėt, aš ir vėl bėgu in pagelbą. Senelė ir sako:

— Tai tu, dukrele, zgrėbna in visa. Kad tu turėtai savo motutę, tai tavim džiaugtųs. Vargas tave išmokė visų darbų. Tokia dar mažiukė, o jau smagi, darbšti kaip bitelė. Tik vargas prieš tavo akeles žydi. Kad dar

tu turėtai tėvus, tai vargo nepažintai. Ar atsimeni savo motulę?

Aš sakau:

— Atsimenu. Kai mirė, tai aš gulėjau pas ją, tada moterys ėmė rėkti: „Imkit vaiką nuog Juzės, jau ji miršta!" O ji gulėjo vienplaukė, vienmarškinė. Tai tik tiek atsimenu.

— O jos žodelį nors vieną ar atsimeni?

— Kad ji man nieko nesakė. Aš daugiau nieko neatsimenu.

Toj senelė pradėjo taip gailiai verkt. Mačiau, kaip jos ašaros byrėjo net ant žemės, o ji šluostės prijuostės kampu. Aš tada nesupratau, kas yra tas vargas.

Tuojau pabaigėm riest asnavą. Ir vis išbėgdavom pažiūrėt gyvulių. Jei būna toli, tai mes ir vėl atsivarom arčiau ir būnam pas tą bobutę. Ji pradėjo vert nytysna savo drobę, o aš jai skirsčiau poras ir padavinėjau siūlus in rankas, kad būtų ir greičiau, ir geriau.

Paskiau atsirado grybų. Tai mes prisirenkam ir norim kepti. O nėra malkų kur gaut. Kas mum daryt? Pas tą bobutę yra žagarų netoli daržinės krūva. Ar mes nepradėsim tąsyt iš tenai ir kurti ugnį! Dar šiaudų išsitraukiam iš stogo ir užsikūrę kepam ant žairių. Tos senelės tada nebuvo namie. O kai parėjo ir rado mus taip blogai darant, tai ji mus barė labai, dar ir rykštę paėmus:

— Ak, jūs zlastininkės! Ar jūs negalit prisimalkauti? Ale mano imat, sunkiai sutąsytą, malkas deginat!

Mums nei in galvą neatėjo, kad čia jos tokia malka, juk čia tik žagarai, o ne malka. Pas mus namuose tai visai ne tokios malkos, ale storos, kur reikia piaut su piūklu. O apie šitas nei nepagalvojom. Aš sakau:

— Bobute, mes nežinojom, kad tavo čia malka. Mes būtum neėmę. O dar mes tau partįsim už tai.

O bobutė supykus sako:

— Ir partįskit, kad mokėjot sudegint.

Mes tuojau pradėjom malkaut. Iš ėglyno neinas paimt tų malkų. Kad ir yra sausų ėglių, bet mes neišraunam, reikia kirvio. O kas mum duos kirvį, kad insikirstum kojon tokios darbininkės? Tada mes pamatėm — kelmų pririauta didelė krūva tokiam durpyne pagal paties ežero. Ir einam, parnešim bobutei. Bet ir tenai nelengva paimti, labai klampu, neseka prieiti, klimpsta kojos in bedugnį durpyną, rodos, visa ten inlįsi. Sukom mes, sukom apie tuos kelmus ratu kaip gandrai ore. Betgi vis per viena inėjom ir, pagrėbę po kelmą, parnešėm bobutei. Ir insismaginę dar nubėgom po kitą parvilkom. Džiaugėmės, kad mus pagirs bobutė. Tada einam pasgirti, kad parnešėm malkų. Ji nuėjo pažiūrėti, ar teisybė. Nugi, tikrai parnešta.

— Gerai, vaikeliai, kad parnešėt, bet kur jūs radot tų kelmų?

Mes pasakėm, kur jų yra, mes galim ir daugiau parnešt. Bobutė net nusigando, kai mes pasakėm, iš kur nešėm.

— Neikit daugiau, ten Jankausko pririauta. Jei jisai jus būtų pamatęs, tai būt ne tik baręs — dar ir mušęs. Jis prirovė sau pečiui kūrenti.

Mes galvojam: mum ten svarbu, bile radom, ir nešam. Mes norėjom dar eiti, bet bobutė neleido, sakė:

— Neikit, vaikeliai, jau gana, nes kaip asižiūrės tas žmogus, tai bus blogai ir jum, ir man.

Ir nuėjo pirkion. O mums rūpi grybai iškept, norim labai valgyt. O malkų tai nėra. Bobutės jau neimsim daugiau, mes žinom, kad negalima imt, kas padėta prie namo. Mes susitarėm eit prie ežero iš kitos vietos. Ten yra daug alksnių, gal rasim sausų šakų. Greit nubėgom, prisilaužėm tiek daug, let pakeliam parnešt. Parnešę

malkas, atidavėm senelei, o sau visai mažai pasilikom. Ir pradėjom kurti ugnį. Bet mums nesiseka užkurt. Sudeginom ir tuos penkis degtukus, kuriuos turėjom, ir neužkūrėm. Einam prašyt bobutės žairių, gal turi. Tai mum dar geriau užsikurt — papūtei ir užsidega. Tik nuėjom ir prašom:

— Bobute, gal tu turi žairių, tai duotai mum ugnei susikurti.

Toj paklausė, ką mes darysim.

— Grybus kepsim, labai valgyt norim.

— Tai kaip jūs kepsit? Ar turit ant ko kept?

— Ant žairių.

Senelė sudejavo ir sako:

— Oi vaikeliai, kokis ten jūs bus kepimas. Geriau atsineškit pas mane, jei turit prisirinkę, tai aš jum iškepsiu šį kartą. O paskui aš jus pamokysiu, kaip kepti, tai ir pačios mokėsit.

Mes tuojau nubėgom su mielu noru ir atsinešėm, kiek buvom prisirinkę. Toj bobutė mums pradėjo kept, o jau mūs tik seilės varva, nespėjom ryt, kaip skaniai kvepia tiej grybai. Tik noris, kad kaip greičiau suvalgius. Netrukus iškepė, ne ant žairių, bet ant skarvados, ir padavė mums. Mes valgom ir giriam, kad labai gardūs. Kviečiam ir bobutę, kad ateitų valgyt su mumis. Ji sako:

— Valgykit, vaikeliai, mažai čia jūs tų grybų, tik ant vieno dančio perkąst. Kaip daugiau turėsit, tada mane pakviesit. Ale ir jūs taip išsikepkit, tik ne an žairių. Jum insipelanuoja, ir kaip jūs tada valgot?

— Mes nusišluostom pelenus ir tada valgom. Kad mes neturim skarvados.

— Jūs, vaikeliai, paprašykit mamų, kad duot jum kokią šukutę nuog puodo sudaužyto, ir bus gera. Bet

reikia ir sviesto prašyt, nes ant vandenio nebus gardu, ar taukelį kokį. Jei sausus keptut, tai pridegs, būtinai reikia riebalų, nors maža.

Mano draugė žadėjo prašyt mamos. Aš negaliu nei prašyt, nei man duos.

Mes suvalgėm tuos grybus ir pasakėm:

— Dėkui, bobute, kad mum iškepei taip gardžiai!

Bobutė sako:

— Nu, tik būkit geros, nedarykit jokių zlasčių man daugiau.

Mes atsakėm abi:

— Gerai, bobute, nedarysim niekados,— ir nubėgom savo keliais.

Ir mes taip inpratom in tą bobutę, kad, rodos, be jos mums liūdna buvo. Kai šalta būna ganyt, tai vis bėgam pas ją sušilt. Nors nešilta buvo jos pirkelė, bet vis ne ant lauko. Kai užeidavo lietus, ir bėgdavom pas ją pasislėpt. Vis nesulijo, kad ir skylėta buvo.

Bet greitai apsirgo mūs bobutė. Tai mes ją liginom: vandenio parnešdinėjom iš ežero ir šakų palaužydavom, atnešdavom pirkion, dar kartais ir pečiuką užkurdavom. Ir žolelių ji prašė išvirt, tai mes jai privirdavom. O ji tik dėkojo ir žiūrėjo in mus savo pražiūrėtomis indubusiomis akimis, ir tos, rodos, buvo apvilktos voratinkliu. Kai mes būnam dieną, tai jai gerai, o kai mes nugenam namo, tada jos niekas nežiūrėjo.

Vėliau sužinojo žmonės, kad ji visai negali nei valgyt pasigamint. Tada ją paėmė vietinės giminės ir jos tą visą turtelį, kokį turėjo. Ligino neilgai — tuojau numirė, kai krito lapai nuog medžių. Niekas jos neverkė, meilių žodžių neskaitė, nei ašaros neišliejo. Ir kam bus gaila seno žmogaus be savo vaikų? Tik mes, mažos piemenaitės, gailiai verkėm. Mums buvo gaila, kad netu-

rėsim tokios geros senutės, neturėsim kur prisiglaust, pakilus audrom, lietam ar šiauriam vėjui.

O aš net žėlabą užsidėjau nešiot už ją — visą rudenį nedainavau nei vienos dainos.

EŽERAS

Prie pat mano gimto kaimo gulėjo didelis ežeras tyro, bespalvio vandens. Medžiai kaip milžinai turėjo jį užsupę nuog vėjų didžiųjų. Iš vienos pusės stovėjo pušelės šimtmetinės, kurios ošė ir svyravo savo šakas, iš antros pusės alksniai žaliavo. Prie tų alksnių — kaimas, kuriam aš praleidau savo vaikystę. Tas kaimas taip arti prigludęs prie ežero, apsupęs jį kaip kokį turtą didžiausį. Nors jis buvo pono, ne žmonių, bet jau ponas vandenio negailėjo, kad gėrė ir juom naudojos. Žinojo, kad be vandenio niekas negali gyvent. O šulnių niekas nemokėjo išsikast, net ir ponas nešė vandenį iš ežero. Užtai visi ir artinos prie ežero, kad tik iš pirkios — ir prie vandenio. Net ir veidą praustis eidavo prie ežero.

Aš nubėgu anksti rytą ant liepto ir žiūriu aplink. Kokis gražus vaizdelis — tartum žemės akis! Ežeras miega taip ramiai, kad nepajuda nei jokia vilnelė, rodos, jis sapnuoja saldžius senovės sapnus. Aš pasilenkiu praustis, jau noriu vilgyt rankas, bet susilaikau, nes pamatau pati save ir medžius, ir dangų — viską taip aiškiai. Tik darosi baisu, nes atrodo labai giliai, kaip kitas pasaulis, apie kurį seneliai pasakojo. Ir debesėliai plaukia vienas paskum kitą didesni ir mažesni, pilki ir balti lyg avelių pulkai, tik be piemenėlio. Matyt, kaip aušra raudonuoja, kaip saulė lenda lyg aukso gražiausias kamuolys. Tol viską matau, kol rankutes nesu-

vilgau, kai tik vandenio pasisėmiau — tuoj viskas nubanguoja su ta vilnele tolyn tolyn. Numirguliuoja vilnelės ir viską nusineša su savim.

Aš pastoviu ilgiau, kol viskas nurimsta. Ir vėl ežeras pasidaro ramus, nes dar nori pailsėti, kol žmonės miega. O kai pasikelia visas kaimas, tada ir jam nėra ramybės, nes visi bėga praustis, kad prasivarius miegas. Tuojau moterys su kibirais barškinas. Vyrai arklius girdo. Gaidys — ir tas gieda, prie ežero šaukias savo šeimos atsigert. Piemenėliai karves gena paežere, tos brenda gerdamos. Kartais būna visas kelias pasemtas vandenio, turi bristi ir piemenėliai, ne tik karvės. Moterėlių tai buvo gyvenimas su drabužiais ir audeklais. Viską skalbė prie ežero. Tik klausyk — su kultuvėm pykši keliose vietose, tai audeklus, ištraukę iš vandenio, kulsto dviese ar drabužius po vienai.

Aš pastoviu ilgiau ir pasižiūrau in visas šalis, pasiklausau to skambaus aido. Kaip kas sušneka, viskas girdėt, net iš kitos pusės ežero. Dvaro arkliai nusižvengia, kai atveda girdyt. Tas jų balsas nuskamba per visą ežerą lig miško. O miškas viską priima, kiekvieno balsą, tik nuskamba taip toli toli... vis dar būna girdėt. Nuog to ežero negalėjo pasislėpt nei jokis balsas, nei žodis — jis kiekvieną pagavo ir nešė vis prie miško. O miškas viskuom gerėjos: ir žmonių garsais, ir paukščių balsais. Visada skambėjo linksmybė tarp senų dviejų draugų — ežero ir miško. Jiej abu dalinos visom linksmybėm, gal kartais ir vargais, nes, per ilgą laiką gyvenant, visko reikėjo patirt. Kada vėjas pakildavo viesulinis, tai teko kentėt ir ežerui, ir miškui. Ežerą supo, taškė. Miškas užstodavo. Tai ir mišką įniršęs vėjas sukinėjo, laužė, net iš šaknų rovė, nedavė ramybės nei vienam.

Žmonėm tai labai gera prie ežero. Moterys ausdavo tinklus iš kanapinių siūlų ir siuvo tokius bradinius. Per pietus eidavo žuvaut. Apsirengiam menkais drabužiais, už bradinių — ir einam dviese. Dar gerą terbą pasikabinam per petį. Tai kartais pagaunam pusę didelės terbos, būna pilnas kibiras, o kai kada tik kelias ant juoko. Mes jau žinojom, kada gaudos gerai. Jei kildavo vėjas, atnešdamas lietų, ir drumstė vandenį, tai būtinai tada pagausim žuvų. Ir kada pašutinis didelis, tai lydekos maurose tik terškina uodegas, vingiuoja vanduo. Mūs širdelės tik džiaugias, net seilės varva, bemąstant apie šviežias žuvis. Ir tiesa — pagaudavom didelių lydekų, netoli metro, jau net ir in mūs didelę terbą nelindo, turėjom parnešt, užsivėrę ant lazdos. Kas turėjo kam žuvaut, tas pavalgė žuvų, net rūbai kvepėjo žuvim. O kas tingėjo žuvaut, tas neragavo nei žuvies skystimo. Mat, ir jos gudrios — pačios neatplaukė pas tinginį, geriau pro šalį plaukė, nors ir kaip nebaugios buvo, tikros kaimietės. Tiesiog būriais atplaukdavo prie pat liepto mekšrai ir lydekėlės nedidelės.

Per vidurdienį kai pradeda visais kraštais maudytis vaikai — kaip žąsų būriai. Net ir suaugę. Žiūrėk, jau nuplaukęs pusiau ežero; net ir per visą perplaukdavo. O mažyčiai dar nemokėjo, tai rėkauna, prašo didesnius priskint vandens lelijų. O jų buvo pilni paežeriai. Kiti vaikai prašo: „Man lapų priskink didelių!"

Tiej parplaukdami visiem parneša, kas ko būna prašę, visus patenkina. Tada rengiasi ir bėga prie savo darbų — piemenys gint gyvulių, bernai prie arklių.

O šventą dieną vienas malonumas prie to ežero. Kai pasikelia muzikantai, kai atsisės paežerėj keliose vietose iš pat ryto, tai tik klausyk, ausis ištempęs. Vienoj vietoj valsas aidėja, kitoj — polkutė, trečioj — mazur-

kė, ketvirtoj — kokis krokovekas ar kadrylius. Kiekvienas vis kitaip; vienas gražiai, kitas dar gražiau, tiesiog nežinai, nei kurio klausyt. Vieno smuiko buvo labai skirtingas balsas. Rodos, ko raudodamas ar kitą norėdamas pravirkdyt, tokį skambų ir gailestingą balsą paleisdavo, kad net ir mišką sugraudindavo — ir jis stovėdavo tokis ramus, nepajudindavo nei vienos šakelės, klausės atsidėjęs smuikės liūdno balso lyg našlaitės verksmas. Tai man grėbdavo net už pačios širdies. Rodos, kad aš galėčiau tą smuikę paimt ant savo rankų ir ją nuramint, kad ji taip gailiai neraudot.

Tik klausyk — už ežero kito kaimo mergaitės dainuoja ganydamos.

O aš stovėdama visus aidus gaudžiau, kokį tik užgirdau. Širdelė net šoko iš džiaugsmo, kad aš viską girdžiu ir net matau — rodos, viskas čia pat prie manęs. Negalėjau nuog to ežero nei atsitraukt.

Po pusryčių pradeda berniukai su mergaitėm irstytis su plaustais, iš rąstų sukaltais. Kiti turėjo laivelius. O kai insiirs giliai, tai klyksmas, juokai, dainos tik skamba. Nu, tai viliote vilioja tas ežeras. Užmiršti visus vargus. Moterėlės skubina ruoštis greičiau kambarį, ir tos bėga greičiau prie ežero. Tik žiūrėk, kaip su šluotom šluoja prie ežero. Kur vejelė žaliausia, ir pradeda rinktis. Jei tik viena, tuojau kita ir trečia. Jau ir keli būreliai sėdi su mažais vaikais. Šventą dieną nerasi pirkioj nei vieno gyvo žmogaus — visi prie ežero. Žiūrėk, senelių keletas susėdę kur ant rąstų prie ežero, ir traukia visi pypkes, dūmai tik rūksta ir sklaidos in visur.

Dieną gražu, bet ir vakare labai gražu. Tas vanduo vėl rengiasi migt. Nutyla visi, jau nėra tokio judėjimo ant vandens, niekas nesiirsto. Tik juokai, daina kartais pasigirsta. Vanduo nutilo, guli ramus, tik antys ima

krykštauti ir plaukioti ilgiausiom virtinėm, lyg būtų karoliai nutįsę ežero viduryje. Mėnulis pradeda maudytis. Ir žvaigždės mirguliuoja, rodos, ir jos nori maudytis tam šiltam vakaro vandeny. Moterėlės irgi tada eina maudytis, kai visus užmigdina. Tamsoj kaip antys pradeda krykštaut patyliukais. Jos myli praustis po mėnesienai, kai niekas nemato. Vanduo buvo šiltas lyg šildytas. Bet gert irgi reikėjo tas pats šiltas per vasarą.

O kai prisiartina ruduo, atšąla gamta, atšąla tada ir vanduo, pasidaro vėl skanus. Bet jau ne meilus, jau nevilioja taip žmonių prie savęs. Vėjas pradeda šaltas pūst ir ežere šturmą kelt, bangas neša, daužo in pakraščius. Rodos, ir vanduo pasidaro piktas, lekia net apsiputojęs. Gal už tai, kad vėjas jam neduoda ramybės. Dar būt malonu prieit prie jo, prisiminus vasarą. Dar antys krykštauna, rėkia nesavais balsais, kai vilnys jas daužo. Skregždės — ir tos suka apie vandenį, norėdamos sutūpt ant nendrių, bet vilnys joms neduoda ramybės. Kai nurimsta vėjas, nutyla vilnys ir ežeras vėl guli ramus, tada skregždžių čirškimas neapsakomas! Jų būna tūkstančiai sutūpę — ant kiekvienos nendrės, prie pat vandenio. Bečirikuodamos atsisveikina gimtus nendrynus ir vandenis, ruošdamos in kelionę.

Vakarui atėjus, vėjas palieka ežerą ramybėj, o pats lekia už kalnų kur nors migt. Tada ežeras susimąsto, nuliūsta, kad jis visų apleistas. Jau nieks nesiirsto, nesimaudo ir juom nesidžiaugia, nes jau lelijos nežydi, žaliej maurai — ir tiej nežaliuoja. Jokio grožio jis jau neturi. Tik moterėlės su kibirais atbarškina keliskart per dieną. Bet ir tos greit pasisėmę bėga atgal, ne taip, kaip anksčiau — pastovėdavo, pakalbėdavo kūma su kūmute. Pagalvojo ežeras: „Kas padaryt, kad toks vėjas rūstus man vilnis kelia kasdien, visus baido nuog

manęs? Imsiu ir visai sušalsiu, ledu apsitrauksiu. Tai ir vėjas galiūnas nieko man negalės padaryt. O aš galėsiu miegot ramiai." Taip ir būna: naktį, kai nutyla vilnys, ir užsitraukia skaistus ledas. Jis greit pastorėja. Tada vyrai sukilę anksti bėga paladaut. Kas su kirviu, kas su buože medine, kas seno rato stebulę užsidėjęs ant koto, ir eina prisilenkę, žiūrėdami po ledu žuvelių. Pamatę kaip duos ir sutrenkia ledą — priglušina žuvį. Tada, visai pramušę, išsiima laimikį. Pribėga ir vaikų, ir bernų. Tas ledas tik klausos tų smūgių. Kiek jam tenka!

Šventą dieną bernai padaro kalvaratą važinėtis. Vis be ežero nerimsta. Tai išsikerta apvalų gabalą ledo, atsistoja ant jo, su lazda varos ir važiuoja — vis šiokis tokis pramonys, nes seniau nebuvo nei slidžių, nei pačiūžų. Tai kaip išmanė, taip važinėjo. Net ir dideli vyrai — ir tiej važiavo ant ledų, kada yra reikalas eit pas kaimyną, o jis gyvena anoj pusėj ežero. Ir autuvas neplyšta, ir greitai.

Pavasarį tai miežė per ežerą, nes tolimi laukai, o vanduo padidėja, pasemia visus kelius, būna sunku, o per ežerą labai gerai.

Kai ledas atšyla, tada bučius stato. Vėl žuvų žmonėms duoda ežeras.

Jis buvo visada geras.

NELAUKTA VIEŠNIA

Teta, pasilikusi viena, dirba po namus. Juk ir namie darbo per akis, tik turėk sveikatos senatvėj juos apdirbt. Bedirbant pasidarė tamsu pirkioj. Ji pažiūrėjo per langą ir nustebo. „Oi, kaip užgulė didelis juodas debesis! Ir taip labai lyja,— kalbėjo teta viena sau.—

Nebūtų ruduo, jei nelyt. Ale jau taip užsitraukė dangus visas, rodos, niekada nenušvis, gali lyt kelias dienas."

Ka tik staiga barkšt ir prasivėrė durys. Pasigirdo balsas:

— Tegul bus pagarbintas Jėzus Kristus!

Teta, pažiūrėjus in duris, atsakė:

— Ant amžių!

Ir nustebus sušuko, pamačius viešnią:

— Oi vaikeli, iš kur dar tu čia atsiradai? Ar tave dievulis atnešė?! Ir va tik žiūrėjau per langą, ir nebuvo nieko matyt, tik vienas lietus pila kaip iš dūdų, taryt niekada nepereis. Ir kaip tu atėjai tokį ilgą kelią per tokį negražų orą? Kiba paukščio sparnais atskridai?

Ir, pribėgus prie viešnios, puolė bučiuoti veidą šlapią. Viešnia šluostės dryžuotos prijuostės kampu, norėdama nusausint veidą, bet jos prijuostė buvo šlapia kaip mauras, lietaus permerkta. Pabraukus kampeliu per veidą, sako ji savo tetai:

— Jau tu nesakyk, tetule, kad mane dievas atnešė tokioj dienoj negražioj, ale kiba negeras dukas. O žinai, teta, mane vargas ir bėdos neša. Vargas nežiūri nei blogų orų, nei ilgų kelių, nesiskaitai su nieku tada.

Teta greit pradėjo viešnią nurengdinėti. Viršutinius rūbus sukabino ant kartelės apie pečių, kur visada būna kabinami šlapi rūbai.

— Nu, testa, vaikeli, nors kiek prastraukia. Ir tu, vaikeli, eikše, va kur sėskis palei pečio, nor kiek apšilsi.

Pastatė teta uslaną ir pasodino viešnią.

— Nu, vaikeli, dar paporink, kas girdėt pas jus. Ai, ka tu prapultai, dar pamiršau pastatyt tau kulbelės po kojom. Žinau, tau sopa po tokio ilgo kelio.— Atnešus pastatė prie kojų.— Pasdėk kojas, nor kiek atleisk, nes daug žingsnelių padarei per šitiek mylių.

— Tai prauda, tetule, kad kelio nemažas galas, ale kai išeini, tai ribuoji kaip ribulis vis toliau ir toliau žingsnelį po žingsnelio ir pasieki, kur reikia.

— Bet užtenka, kol nueini. Aš ir ėjau, kai jaunesnė buvau. Dar jau nenueitau nei už jokius pinigus. Kiba nuog smerties norėdama atsipirkt. Aš pirma nežiūrėjau tolimo kelio. Dešimt verstų tai buvo ne kelias, tik vienas juokas, lėkiau pasišokėdama. Bet kai gražus oras, o tokiam ore tai ir grybaut negerai, kaip sako žmonės. Tu, viešnele, galėt nei nepasilsėjai, tokiam ore nebuvo kur atsisėst?

— Ale ilsėjaus. Iš paties ryto buvo gražus oras, ir visur buvo sausa. Kai nuėjau kokį penkiolika ar dvidešimt verstų, tai tada pradėjo lyti. Pirma tai purkštė, kaip šventintu vandeniu krapino. O paskui kuo toliau, tuo labiau. Jau tada nebuvo kaip sėstis, nes buvo visur šlapia. Tada skubinau ristis greičiau, nes jau sarmata ir žmogų sustikt pažįstamą, mislyt, kad išvarė iš namų ar kad susdurinus eina tokiam lietuj. Juk žmonės sako, kad ir šuva neina laukan blogam ore.

— Ar kam rūpi, kur kas eina. Juk tu ne viena ėjai tuom keliu, ir dar tokių buvo?

— Oi, ne, tetule, kad visai mažai sutikau, gal tris kokius, ne daugiau.

— O gal, vaikeli, gal nūnai ir nedaug eina. Kai aš seniau vaikščiojau tais keliais, tai pasitaikė ir labai daug sustikti. Turgaus dienoj važiavau in Aukštadvarį, tai visas kelias lūžo žmonių. Jau man tiej keleliai numindžiota nužingsniuota daug kartų. O dar tai jau užaugs visi žalia vejale. Galės augt ir medeliai, ne tik žolė. Kai anksčiau aš pasiilgdavau to krašto, tai, rodos, paukščio sparnais nuskrisiu, nejutau, kaip mane kojos nešė tenai. Net ir vėjas kvepėjo iš tos šalies, kol dar

tėvai buvo gyvi. Ir kur čia mane mieliausioji atnešė taip toli nuog gimto krašto? Kai pasipylė tiej vaikai, tai tada buvo sunku išeit iš namų. Nu, bet gana jau man plepėti apie kelią — kaip buvo, taip gerai, bile atėjai. Kas gero girdėt pas jus? Kaip gyvenat? Ar visi sveiki? Ir kas naujo tam krašte?

Viešnia sako:

— Nugi, dar nieko, kol kas krutam, raičiojamės kaip bužiai pamažu. Dar palikau visus sveikus.

— O ar jau visa nusdirbot nuog lauko?

— Tai jau, galiu sakyt, visa, tik bulvės dar nenukasta. Tiek pas mus to ir darbo. Siauras tas šniūrelis, tai apsižergei ir jok jį kaip raita. Kaip žmonės sako, paguldyk šunį skersai, tai uodega bus ant svetimo lauko, dar neišsitekt — ir tam bus maža vietos. Jei ne svetimos žemės, tai mirk iš bado. Ale kaip užsėja po kąsnelį tai pas vieną, tai pas kitą, tai dar apsigenam nuog bado.

Teta pridūrė:

— Matai, pirma nebuvo tokie siauri šniūreliai, kai tėvai gyveno. O kai paaugo vaikai, išsidraskė, išsidalino — ir liko kaip žarnelės. Nei vienas nenorėjo iš namų išeiti, visi susiženino namie. O kad būtų tėvas susipratęs išduoti nors dviem dalį ir išleisti žentuosna, tai būtų geriau padaręs. Bet jau dar ne laikas mum apie tai utaryti, sako, po laikui šaukštai po stalu... Nu, o kaip gyvulėliai? Ar turit kiek?

— Turim karvę. Ir arklį turėjom, bet dar padvėsė. Ale kad mum ir neinas tiej gyvuliai. Ar mes nemokam jų aplaikyti? Kad jiej svietelio, kas buvo pasdarę karvei, kažin kokia kryžauka buvo papuolus — neskėlė, lyg pati savęs nevaldo. Žmonės sako, kad žebenkštis buvo perėjęs per karvę gulinčią, o ne tokios šersties.

Tai kiek mes vargo turėjom. Per kelias dienas nei kėlės ir pieno nedavė.

— Ajajai! Tai bėda, vaikeli,— sudejavo teta.— Reikėjo kokią rodą daryti.

— Tai ir darėm jau visa, kas ko neradino. Aplakiojau pas kelias moteris senesnes ir visa dariau, ką jos liepė. Ale jau visi sako, kad reikia tik tokius gyvulius laikyti, kokie žebenkščiai gyvena namuose: jei margi — tai margas karves laikyti, jei juodi — tai juodas. Jų visokių yra. Mūs karvė raudona, o žebenkštį matėm baltą, tai mum reikia baltos ir karvės. O kaip mes laikom kitokią, tai už tai galėt taip ir būna... Tiesa, dar po to pelės krimto, ar ten piovė, aš nei nežinau, kaip pavadinti. Buvo paslėpsnyj kelios. Tai ir vėl voliojos, kai užeina piauti. Kuo mes galo negavom su taj karve, kol mes ją atgaudėm.

— Tai kaip jūs ją atgaudėt?

— Nugi, mušėm čebato aulu per tą daiktą atgalia ranka tris kartus. Ale reikia to žmogaus, katras kurmį užglostęs negyvai.

— O dar ar jau sveika?

— Jau iš bėdos sveikesnė, bet pieno tai tik katei palakt duoda, o sau nėra nei puodui pražilinti.

Teta klausia:

— O mėsos turit nors kiek?

— Ale kas tau, tetule, kur mes turėsim, vieną užgnybę, ir tą visai menką? Jau mes ir smaką burnoj pametėm tos mėsos. Jau dar vietoj mėsos grybai atsako.

Teta sudejavo:

— Tai sunku, vaikeliai, be uždaro valgyt.

Viešnia sako:

— Nu, ką padarysi, musini valgyt ir pripranti prie viso. Kokis jau ten viralas, kad žmogus mątyt ant bat-

vinių ar ant kopūstų, kai išverdi, nuog grybo nestovi riebulai, ale vis gardžiau nei be nieko. Kokis jau mūs gyvenimas, kad nei šuva nesulaukt tokio gyvenimo.

— Ką padarysi, vaikeli, gal dievas duos kada, prasigyvensit. Ne vienam būna tas sunkumas pradžioj gyvenimo, o paskui prasgyvena.

— Ne, tetule, ne mum prasgyventi, ne ant tokios užuoganos. Kad daugiau žemės, tai reikėtai prasgyventi, o dar tai ir akis užmerksim varge. Jau mūs dalia tokia skirta, kaip koja nuspirta. Dar iš kur arklys nusipirkti? Neturim nei kapeikos, kad kas ir piaut, tai nei dūšiai atsipirkti neturim, nei ko parduoti yra, nei kur uždirbti — nor imk ir gyva žemėn inlįsk,— atsidūsta viešnia ir apsilieja ašarom.

Teta pradeda ramint:

— Neverk, vaikeli, ašaros nieko nepadės, tik akis praverksi, jauna būdama. Ką padaryt. O gal kaip nors nusipirksit kokį arklutį, paskolinsit pinigų, kaip žmonės sako, žmogus su bėda — dievas su roda.

— Tetule, nuog biedno ir dievas atstoja, o bagotam, sako, ir velnias neša, ir dievas duoda. Jei savo neturi, tai niekas neduos. Teta sakai paskolinti. Ale kas norės biednam skolinti? Bagotam tai visi dar pasiūlyt, tik imk, o to biedno niekas neturi už žmogų. Jei biednas, tai ir durnas, visų pamintas ir paniekintas.

Teta sako:

— Vaikeli, atiduok savo gyvenimą dievo valiai, kaip jis padarys, taip bus gerai, jis neapleidžia nei vieno, neapleis ir tavęs.

Jos prakalbėjo ligi vėlo vakaro. Parėjo ir šeimininkas iš laukų su arkliu, visas šlapias, sulytas. Invedęs arklį stonion, ateina pirkion. Viešnia greit pribėgo sveikintis, bučiuoja abi rankas dėdei. Tas pažiūrėjo pro didelius antakius ir prašneko:

— Oi, iš kur dar tu čia ėmeis tokioj dienoj, kiba negerovė tave čia atnešė?

Tokie dėdės žodžiai viešnios ir žadą užėmė, nežino, nei kas atsakyt tokiam pikčiurnai, o dar galvojo pinigų prašyti paskolint.

Senis nusėmė kepurę, pakratė ir pradėjo su ranka mosuoti, kad vanduo nukrist. Tada nusivilko švarką stenėdamas. Visa džiauna apie pečelį. Senė paklausė:

— Tai kur tu buvai taip ilgai per lietų?

Senis tokis piktas atsakė:

— O kas tau rūpi, kur aš buvau! Misli, aš turiu sėdėt pirkioj ir tavo andaroko pilniot. Kas tau rūpi — užsidarei ir sėdi. O aš kur turiu arklį dėti? Ar nereikia paganyti?

— Nu jau, tokiam ore tai ir ne darbas pas arklio uodegą stovėti. Pririšai — ir palik.

— Nu, nu, kaip tu paporinai — tai taip ir nutvėrei kaip žagarinę tvorą! Kaip arklį šersi, taip ir važiuosi. Jau tu kad nušertai, tai tuoj arklys kojų nepatįst.

Senė eina pečiun, ištraukė bliūdą su kopūstais, pastatė ant stalo.

— Jau gana tau ten šiulinėtis, eik jau valgyt šilto viralo, ba ir bambėsi kaip katinas poterius be galo be krašto.

— O tu tai nepoteriauni? Tik užsikliudyk tave, tai barški ir barški kaip netepti ratai.

— Žegnokis geriau ir valgyk ar paklausk viešnios, kaip jiej gyvena.

— O kas man rūpi, kaip kitas gyvena? Kiekvienas rūpinas apie save, ne apie kitą.

Viešnia sėdi ant suolo lyg sugauta. Jau ji galvoja apie namus: „Jei nebūtų vakaras, tai eitau namo, bet vėlu labai." Nedovanai pasakyta: namai pragarai, o be

namų visai negerai; namai — kaip pats išmanai. Sėdi ir vis galvoja: „Tai randu paguodą, kaip padėjus. Jau nežinau, nei kur dėtis. Tur būt, jau niekur nėra tų namų, kad nebūtų dūmų karčių? Rodos, ko čia gali trūkti, ko jiem reikia — tik gyvenk ir norėk. Viso yra, viso pilna, tik vieno — sugyvenimo, taikos nėra. Jau ir senatvės sulaukė, ir vis nepakeitė savo karaktorio. O reikia visą amžių pragyventi su tokiu..."

Atsisėdo senis už stalo, atsiriekė duonos riekę, pastraukė bliūdą po savo barzda ir pradėjo valgyti. O senė priėjo prie viešnios ir sako:

— Ko taip nusiminus sėdi, klausai ma senio urzgimo? Tau naujiena, o man tai priprasta. Ai vaikeli, ką aš su juom kenčiu! Kartais nemielas gyvenimas. Rodos, kad gyva žemėj prasmegtau, tai būt ramu. Gana jau, baigias mano dienos, tuoj palįsiu po velėna.

— Tetule, tu prikelk ryt mane anksti,— paprašė viešnia.

— Tai kol anksti?

— Taip, tetule, eisiu namo.

— Jei tu nori eiti anksti namo, tai tu šiandien paprašyk mano senio paskolint pinigų.

— Voi tetule, bijau aš jo ir užkliudyti, geriau būsim be arklio, gal pas žmones gausim.

Teta ragina, kad prašyt. Ji norėtų gerą padaryt. Juk yra tų pinigų. Viešnia nedrįsta.

— Eik eik, vaikeli, vis ausin neduos.

— Kažin, kaip čia geriau padarius, ar prašius, ar ne? Nu, jau ant dievo valios, einu.

Pasikėlė nuog suolo ir nuėjo in stalą, kur senis valgė. Viešnia sako:

— Dėdule, ale klausk, ko aš atėjau. Jau nėra drąsos nei prašyti.

— Nu, nu? — senis paklausė.— Tai su kokiu reikalu?

— Nugi, norėtau pinigų paskolinti.

— Ko?! Pinigų?! — užrėkė senis.— Tai kam tau pinigai reikalingi?

— Nugi, arkliui.

— Tai kur jūs dėjot tą arklį, juk turėjot?

— Nugi, nudvėsė,— atsakė viešnia.

Senis užsijuokė užsikvatojo visa gerkle.

— Va, tebe majaš! Arklį nudvasino dar be žiemos. Tai bent gaspadoriai! Tai, va, ir mano gaspadinė taip padaryt, jei jos klausytai. Ji paklausė: „Kur buvai taip ilgai?" Ji nežino, kad arklio reikia taip žiūrėt, kaip savo akies. O kaip jūs žiūrėjot — taip turit.

Teta priėjus ragina:

— Seni, duok jau, duok, gelbėk žmogų bėdoj.

— Taigi atkišiu! Pinigai ne kačių abloku vaikščioja. Kai pradėsiu dalyti visiem, tai pats ubagaut paskui eisiu.

— Juk visai neprašo, tik paskolinti.

— Eik po velnių, tu pikta dvasia! Ba, va, kaip grėbsiu šaukštu ir ka dėsiu kakton, tai bus tau pažičkos. Gal nežinai, kad skolinant tai sakalo akys, o kai reikia aduoti, tai vanago nagai?

Viešnia stovi, lyg sustirus ir nieko nesako, nežino, ar eiti šalin, ar dar stovėti. Senė priėjo dar prie senio ir sako:

— Jau tu ir žmogus, nežinia kieno sutvertas! Kaip tu neužjauti žmogaus vargingo.

Senis:

— O kas jam davė vargą — ar aš? Tegul nebūna vargingas, o bagotyrius, ir neis kaip ubagas, rankas

atkišęs, kad kas jam uždirbęs inmest. Aš čia visiems ir uždirbsiu, kokiems tinginiams! Ir eikit nuog mano biednos galvos, ba kai paimsiu lazdą, tai aš abiem parodysiu, kur pinigai dygsta!

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Tai tokia biedno žmogaus užuojauta nuog bagoto.

AUTOBIOGRAFIJA

Mano gerasis diedulis

Mirė mano tėvelis. Aš likau dvejų metelių. Ir mamytė jau sirgo. Tėvas mirdamas padalino mano mamytę su pirmos žmonos vaikais — tai buvo mano netikras brolis Jonas ir sesuo Marijona.

O mama visai apsirgo ir negali dirbt žemės nei karvutės negali pamelžt, nei į tvartą uždaryt. Tai prašydavo podukros. Kol ji buvo namuose, padėdavo mano mamytei, o kai išėjo tarnaut su broliu ir savo žemę atidavė dirbt dėdėm, tai negalėjo padėt. Tada mano mamytę nusivežė jos tėvas pas save su visu turtu, tėvelio skirtu: karve, bitėmis, javais. Liko tušti namai, kur gyveno mano tėveliai.

Ten mano mamytė gyveno neilgai. Jai buvo sunku. Kadangi mamytės buvo ne motina, bet pamotė, tai nekentė nei manęs, nei mano mamytės. Aš gulėjau su mamyte vienoj lovoj, nors ji džiova sirgo.

Nežinau, kas per laikas buvo, kai mamytė mirė, nes buvau trejų metų, tik žinau, kad rytas buvo, o aš gulėjau prie jos šono. Ji buvo tik su baltiniais, vienplaukė, plaukai gelsvi, o koks veidelis, tai neprisimenu. Mačiau, kad baltas, bet grožio tai nežinau, ar graži buvo, ar ne. Man, tur būt, būtų gražiausia už visas pasaulio motinas, kad aš ją būčiau pamačius, kai paaugau. Kada mirė motina, visi suriko:

— Imkit vaiką, ba Juzė miršta! Imkit greičiau ir šaukit žmonių!

Subėgo daug moterų ir paėmė mane ant rankų. Nešiojo ir verkė visos, į mane žiūrėdamos. Prinešė prie

mamos ir norėjo man parodyti. O aš dar nieko suprast negaliu, ko čia moterys, suklaupę prie lovos pas mano mamytę, poterius kalba ir verkia, kur tik pažiūriu. O man negaila, tai aš ir neverkiu. Tik viena moteriškė, nešiodama mane, užgavo man galvą į pečiaus kaminą, tai tada biskį verkiau.

Paskiau mačiau, kaip moterys prausė mamytę didelėj niekočioj, viena turėjo, kad negriūt, o kitos prausė. Tada šukavo plaukus, pynė ilgas kasas ir, parengę gražiai, paguldė ant lentos, kur buvo baltas patalas. Aš vis žiūrėjau, kaip būt gera ir man pas mamą sykiu gult, ir kodėl manęs dabar neleidžia gult sykiu. Aš taip galvojau ir vis noriu būti prie mamos, bet kad mane ima tai vienos moterys ant rankų, tai kitos.

Ir man gražu, kad gieda vyrai, čia daug žmonių. Bet kai mamytę nešė iš pirkios, tai mane tada jau baimė imt pradėjo. Ir kodėl mamytę įdėjo į skrynią tokią? Aš nežinojau, kad ten grabas — mamytės amžinas namas. O kai dėjo dugną iš lentų ant mamytės, tai aš rėkiau:

— Aš nematysiu, nedėkit šito dugno, aš nematysiu mamos!

Ir tada visi vyrai ne giedojo, bet verkė. O aš tiek pradėjau rėkt ir puoliau nuog moterų rankų prie mamytės. Ir davė man mamytės ranką pabučiuot. Tai aš kai griebiau už mamytės visom jėgom.

— Nenoriu aš jūs! — rėkiu ant moterų.— Aš būsiu su motule!

Jau išnešė iš pirkios ir įdėjo vežiman. O mane diedulis paėmė ant rankų, įlipo vežiman, sėdos pas motulės grabą ir tiek verkė! O man tai nėra ko verkt, kad sykiu važiuoju su motule.

Kai privažiavo kapus, sustojo ir paėmė grabą nešt. Aš ir vėl bijau, kad neliktau nuog motulės. Bet diedulis

neša ir bučiuoja verkdamas. Nunešė ant kapų ir pas duobę pastatė. Aš žiūriu, kokia gili duobė. Ir kam ji tokia? Aš bijau įpult, bėgu toliau. Manęs diedulis neleidžia. Žiūriu, kad neša mano mamytę.

— Oi! — rėkiu,— neneškit — įpuls duobėn!

Vyrai paėmė virves ir padėjo mamytę ant virvių. Galvoju: „Nu, ir ką dabar darys?" Vyrai gieda, moterys verkia. Man įdomu, kad taip niekada nebuvo. Žiūriu, kad mano motulę deda ton duobėn. Oi, kad aš rėkiau ir į duobę lindau — jau nėra baimės, kad duobė. Bet kur bus mano motulė, kas man valgyt duos, ir kas mane užklos?

Tada grįžta visi namo — ir nėra jau namie motulės. Kur aš gulsiu? Nugi, paklojo diedulis patalą ant suolo, nurengė mane, ir atsiguliau su dieduliu.

Naktimis pradėjau nemiegot, pradėjo man petį labai skaudėt. Tai nešioja mane diedulis po pirkią, glosto, ramina, kad aš neverktau.

Rytą, kai valgom, tai mane diedulis paima ant rankų, pastato mažiuką bliūduką man, šaukštą padeda ir liepia semt. Aš semiu ir nulaistau valgį ant stalo. Tai bobutė bara mane, sako:

— Kokia nesgrebna, nemoka semt.

Po pusryčių eina diedulis į daržinę kult ar taip kokian darban, palieka mane su tetom bobutei. Jų buvo trys: dvi vyresnės už mane, o viena jaunesnė. Paskiau dar atsirado ketvirta teta. Ir dar vienas našlaitis be tėvų už piemenį — tai buvo mano diedulio sesers sūnus. Jam ir to gaila. O šeima susidaro didelė. Bobutė labiausiai manim nepatenkinta. Kai diedulis išeina, tai ji sako:

— Ir kam šitas man svetimas vargas, man gana savo vargo.

Kad pažiūrės į mane žvairai, kad grieš dantimis. Jau aš jos pradėjau bijot.

Rengė mišias už tų namų mirusius, sykiu gal ir už mano mamytę. Suprašė daug žmonių, ir giminių privažiavo. Prabundu vieną naktį — kad aš guliu ant lovos. Visada gulėjau ant suolo, o dabar ant lovos. Nugi, žiūriu, kad žmonių tiek daug: ir vyrų, ir moterų; ir stalas baltai užklotas, stovi kryželis toks podidis, ir dvi žvakės iš šalių. Tuojau pradėjo žegnotis visi. Ir mano rankutę paėmė krikšto motina, peržegnojo. Ir pradėjo giedoti:

Dieve, o dieve, štai iš miego keliu!..

Aš paklausiau, kaip gieda, pamačiau žvakes degant ir prisiminiau savo mamytę, kad ir tada taip buvo. Ir pradėjau žiūrėt, kur mano mamytė. Visur žiūriu: už to pečiaus, kur gulėjo, ant lovos, sukaltos iš lentų ant keturių kuolų,— bet nėra, žiūriu, kur gulėjo parėdyta,— ir ten nėra. O visi žiūri į mane ir suprato, kad aš ieškau mamytės. Kad pradės visi verkt, net vyrai nustojo giedoti. Aš tik žiūriu į visų akis, kad jiem ašaros krinta. O mane pradėjo mano krikšto mama klaust:

— Ar išsiilgai motulės, Anelkute? Pasakyk man.

Aš sakiau:

— Išsiilgau. O kurgi motulė, kad nėra?

Tai tiek pradėjo toji mano krikšto motulė verkt, kad aš visa judėjau nuog jos verksmo.

Tada važiavo bažnyčion. ir mane vežės sykiu. Nusinešė kokion tai špitolėn. Tenai sušildė mane, davė valgyt ir tada nešės bažnyčion. Ir vis rodė į altorių ir sakė,

kad tenai mano motulė. O aš tiek žiūrėjau — nemačiau motulės. Tai aš žiūriu kur kitur, o vis man rodo, kad tenai.

Į ten linksmai važiavau, kad sakė, bus motulė, o kai neradau, tai liūdnai važiavau namo. Dar tenai visi valgė toj špitolėj ir tokiom senėm davė visko, ko tik liko ant stalo. Kai važiavom namo, tai man krikšto mama nupirko skarą mėlyną, aprišo mane. Tai tik tuo ir pasidžiaugiau.

Parvažiavę namo, pasimeldė ir išvažiavo visi gražiai atsisveikinę. Ir kaimynai nuėjo namo. Mes vėl vieni pasilikom.

Dienos slenka, nežinau, ar greitai, ar ne. Buvo šalta, o aš neturiu kuo apsiaut, visuomet basa. Kad įšašo galva, tai kerpa man plaukus. Aš nenorėtau, gaila plaukų, bet ką daryt, turi kirpt. Ir prausė bulvių šutintoms lupynoms, kad išgyt. O kaip negijo, tai tada prausė degutiniu muilu.

Aš gulėdama per miegą susišlapindavau. Tai bobutė kai paims rykštę, kai nėra mano diedulio, kad duos man. Aš sužinojau, kur tas piemenukas malkas kapojo, tai bėgu greit pas jį. O jis man liepia bėgt pas diedulį daržinėn. O daržinė buvo toli nuog namų, už kokio penkiasdešimt metrų. O aš basa. Jau buvo gruodas. Tekina nubėgau pas diedulį, jis kūlė su spragilu. Pamatęs nusigando, kad aš pas jį, sako:

— Kas tave atvedė ar atnešė?

— Niekas, aš pati.

— Nugi tau kojytes gels.

— Tai kad bobutė mane muša.

— Tai už ką muša?

— Kad apsišlapinau.

Tai diedulis nusivilko kailinius ir įsuko mane kailiniuosna, ir kūlė, o aš sėdėjau. Paskiau paėmė mane ir nusinešė pirkion.

Tai barės su bobute!

Kitą sykį ginė karves vaikai. Ir aš sykiu bėgu. Piemenukas drožė dūdelę, įsipiovė pirštą, ir jam bėgo kraujas. Jis prašė skudurėlio aprišt pirštą. O man buvo jo gaila, tai aš nusirišau skarelę ir norėjau atplėšt mažą skudurėlį. O kaip plėšiau, tai nuplėšiau daug. Tai vėl, kai parėjau namo, tai gavau rykšte, kad ir pasikelt negalėjau. Kiek rėkiau ir verkiau — niekas manęs negelbėjo, nes dukterys bijojo, kad ir jom netekt, tik prašė gražiai:

— Mama, gana, nemušk taip labai.

O to diedulio mano nebuvo namie. Kai parvažiavo, pasakiau, tai labai barės ir mušė bobutę. Ir vėl prasidėjo barnis kasdieninis.

Kai tik nėra diedulio, tai man nėra ir vietos tuose namuose. Tos mano tetos mažiukės manęs gaili, bet bobutė muša kasdien.

Kas rytas liepia nusipraust, ir suklupdo visus vaikus poterių kalbėt. Ir pati tik kur eina ryte, ten poteriauna. O kai aš pasipainioju, tai spiria, jei rankos būna netuščios, o jei tuščios, tai kumštim per pečius — vis man.

Jau man ir valgyt neduoda, kai nėra diedulio. Tai mano tetos mažytės pasislėpę išneša laukan nors duonos. Pargrįžta diedulis vėl namo, o aš jį pasitinku su vaikais. Jis klausia manęs:

— Ar tavęs nemušė?

Aš vėl sakau, kad mušė, ir jau nenoriu nė likt nuog diedulio. Jis eina vandenio — ir aš bėgu su juo, už skverno nusitvėrus. O tas šulinys buvo nearti. Bet man buvo gražu: kai semia, tai jis girgžda, nes buvo me-

džiais būdavotas, paties diedulio iškastas. Ir kabojo medinė svirtis. Kai pasemia vandenio ir neša, tai ir aš kimbu jam padėti savo mažom rankytėm. Bet diedulis sakydavo:

— Dar tu per maža, užauk didelė, tada padėsi.

Sulaukęs šiltų orų, važiuoja diedulis į turgų ir sykiu į atlaidus.

Vieną sykį, kai jie sugrįžo iš turgaus, bėgom visi pasitikt. Visi sulipo vežiman, tik aš viena negaliu įlipt. Tai diedulis iškėlė savo koją iš vežimo ir man liepė stotis. Paėmė mane už rankutės ir įsikėlė vežiman. Tai bobutė kaip stūmė mane iš vežimo žemėn ir numetė ant kiemo. Dar išlipus kojom spardė. Diedulis kai pradėjo ją mušt! Vaikai rėkt ant viso kaimo. Visi tik žiūri, kas čia dedas. Ir bobutė pasakė, kad manęs nevest pirkion, ba vis tiek užmuš.

Tai diedulis mane nuvedė pas tokią senutę Macekienę. Ji gyveno tik su dukteria, vardu Mariuka, ir sūnum. Paprašė diedulis verkdamas tos senelės, kad mane prižiūrėt, o pats nuėjo namo. Vakare man atnešė valgyt bliūdely buzos grikinės. Paglostė mane ir sako:

— Nereikia verkt, gulėsi čia su šita bobute.

Aš sakau:

— Nenoriu aš čia gulėt, aš noriu su tavim. Kas mane užklos?

Ramina toji bobutė:

— Aš tave užklosiu.

Aš verkiu taip skaudžiai, kad reikia skirtis su tuo dieduliu. Man čia negražu: pirkia juoda kaip anglis, tamsi, tik langeliai trys mažiukai; nelįst nei galva, tokie mažiukai. Kai užkūrė pečių, tai dūmų pilna pirkia. Mane kosulys ima ir ašaros byra iš akių. Tai senutė atkišo skylę lubose, kad dūmai išeit. Bet vis tiek grau-

žia akis. Tai atidaro duris. Aš bėgu laukan ir tada pas diedulį, nes netoli gyveno. O manęs neleidžia; aš verkiu.

Tai vėl diedulis ateina ryte, atneša valgyt kruopų baltintų ir duonos. Aš pavalgau ir noriu eit sykiu su juom, bet vėl manęs neleidžia. Bėga man ašaros. Kodėl manęs neleidžia su mano geriausiu dieduliu, o reikia būti vienai su bobute, kurios aš nemyliu; tokia ji negraži ir suplyšusiais drabužiais, juoda, nesiprausus. Nemyliu aš jos visai, tik galvoju, kur mano diedulis, kada jis ateis pas mane.

Buvo, tur būt, sekmadienis, kad atėjo mergų pas tą Marę ir bernų. O kai pradėjo mergas tąsyt ant lovos tai vieną, tai kitą, tai senutei net lovą sulaužė. Aš galvoju: „Kur dabar gulsiu, gal jau pas diedulį? Čia nėra kur gulti." Mergos pradėjo dainuot:

Oi, noriu noriu miegelio,
Ne taip miegelio — bernelio,
Vienatūrėlio sūnelio...

Tai man buvo gražu, tik bernai labai nepatiko, kad mergas rikdė ir lovą sulaužė.

Išėjo bernai su mergom, o aš su senute išėjau ánt kiemo, ir atsisėdom palei sieną ant žemės. Tada priėjo daug moterų, ir visos apie mane kalbėjo, sakė:

— Velei Juzė būtų šitą vaiką pirma savęs pakavojus, nei paliko ant tokio vargo. Kur jai pasidėt tokiai mažiukei — tai nėra kam žiūrėt jos...

— Geriau būt negimus nei ant svieto.

Man vis rūpi tos tetos mažiukės, gera būt pažaist su jom. Kad žiūriu — ir ateina. Aš bėgu greit jų pasitikti. Manęs bobutė nenori leist. Jos atėjo, klausia:

— Ar nori eit su mumis, ar čia tau geriau?

Aš sakau:

— Noriu namo.

Moterys sako:

— Kad tu namų neturi.

Aš galvoju: „Kaip aš neturiu — nugi anie mano namai."

Sako:

— Ten šitų mergaičių.

Aš sakau:

— Kad ten mano diedulis būna, ir aš einu.

Ir nusivedė tetos mane. O bobutė tik pažiūrėjo žvairiom akim, bet nieko nesakė. Parėjo diedulis, rado mane namie, bet neėmė ant rankų, nes bijojo bobutės. Ir negulė su manim, bet paguldė ant lovos su vaikais.

Tą visą žmonės pasakė mano broliui. O jis jau gyveno namuose, netarnavo. Ir sesuo gyveno namuose. Abu gaspadoriavo. Žinoma, buvo sunku jiems pradėt gyvent: žemė buvo nemėžta, visai nualinta, neturėjo nei arklio, nei sėklos, tik karvę. Tai apsigalvojo, kad paims mane, tai ir mano turtą paims. Ir atvažiavo. Tur būt, buvo pavasaris, kad bites paėmė sykiu.

Aš buvau kaime išėjus su vaikais. Pareinu namo, kad randu kokį tai svetimą žmogų. Maniau, kad duos lauktuvių. Kai kiti svečiai atvažiuodavo, tai visada duodavo: tai cukraus atkerta kąsnelį, tai pupų, tai žirnių, o šitas nieko nedavė, matyt, biednas buvo.

Bobutė sako:

— Anelka, eik pasveikink — tai tavo brolis.

Aš einu nenorėdama, bet kad liepė, turiu eit. Pažiūrėjau — gražus būt, ale nežinau, kas per brolis. Jis klausia:

— Ar važiuosi su manim?

O aš nenoriu važiuot.

Ir pradėjo mane rengt — turiu važiuot. Labai gaila diedulio, kuris toks geras, ir mergaičių, bet ką daryt — kur veža, ten turiu važiuot. Pririšo karvę prie vežimo, įdėjo bites (vieną avilį), sugavo vištų; nu, ir vežas su visu turtu. Visus liepė atsisveikint. Labai verkė tetos mano, kad mane veža. O diedulio nebuvo nei namie. Rodos, kad būt diedulis, tai gal neduot manęs vežtis. Taip širdelė gėlė, kad reikia skirtis, bet kas mane užstos?

Naujuos namuos

Parvažiavom ant kiemo, sustojom. Ateina kokia moteriškė plačiu languotu sijonu, žaliom klėtkom ir rausvom, skara didele apsisupus, irgi languota. Toj skaroj buvo visokiausių spalvų. Ji buvo jauna ir biskį raiša.

— Tai jau parsivežei?

— Jau. Nu, ką daryt, kad ir ten jai nėra vietos.

— Ale ir čia bus bėda su ja, kai eisim laukan, tai kur mes ją paliksim? Viena nenorės būti namie.

— Vis kaip nors darysim rodą.

Tai tenai būta mano sesers.

Karvę atrišo nuog vežimo ir nuvedė tvartan, o mane iškėlė ir nusivedė pirkion. Nusupo didelę skarą, ir nažutką nuvilko nuog manęs mano mamytės, nes aš savo drabužių neturėjau, tik mamytės. Nurengė ir pasodino už stalo. Davė valgyt duonos sutrupinę į pieną. Aš valgau kaip ne savo lūpom ir vis noriu verkt — man nepatiko, kad nėra mano diedulio, nėra mergaičių.

Atėjo vakaras. Mane paguldė pagal pečių, didelį, iš molio sumuštą. O lova iš trijų lentų sukalta. Brolio lovos galas prie mano pristatytas, kad aš nenupulčiau žemėn atsigulus.

Verkiau verkiau, nežinau, nei kada užmigau.

Ant ryt atėjo dėdė pažiūrėt. Apsiverkė, pamatęs mane tokią mažytę. Ir sako:

— Tai liko ant vargo šitas vaikas.

Vasaros metas. Brolis su seseria išeina laukan, mane vieną palieka. Oi, kaip man baisu! Pirkia maža, maži langai, tamsu, bijau būt, kad kas nepažiūrėt per langą: ar žydas, kai po kaimą važinėjo, ar cigonas. Tiek bijau viena! Tai sugalvojau lįst po suolu pačian kampan, ten nematys niekas. Taip ir padariau. Kai palendu nuog ryto, tai sėdžiu ligi vakaro, nenoriu nei valgyt. Pareina iš lauko sesuo ir randa mane po suolu sėdint ar miegant. Baras sesuo už tai. Tai tada lipu ant to molinio pečiaus ir drabužiais užsikloju visa, ir burną, kad nematyčiau šviesos. Tai, rodos, ir manęs niekas neras.

Vieną sykį taip miegojau pasislėpus per sekmines, o mano senelis atvažiavo manęs pasiimt į svečius ir niekaip negalėjo prisižadint iš miego. Visur išieškojo, vos surado ant pečiaus skuduruose visą šlapią nuog prakaito. Tai aprengė ir nusivežė su savim.

Ir koks buvo džiaugsmas man tada, kad aš grįžau pas savo senuką.

Mano diedulis buvo stalius. Jis darė gražius vežimus ir stakles, ir arpas grūdams arpuot. Tai buvo gražių skiedrų man pažaist. O kai mirė vienos našlės sūnus, tai mano diedulis darė jam grabą.

Pas diedulį man buvo taip linksma, eidavom plaut drabužių prie šaltinio su tetom. O tų šaltinių ten buvo daug po pievas. Taip gražu: vanduo tik verčias iš žemės, o gylis tai neišmatuojamas. Kai pagauna drabužį, tai paskandina, kad ir surast negali. Kai žiema, tai garuoja kaip puodas verdantis. Vasarą pievose ten žydi gėlės visokios, o kur užeini — tai vanduo apsemia visas pievas. Tai nešė vandenį žmonės iš šaltinių.

Mano didžiausia teta gražiai dainavo. Pirmutinė jos daina buvo „Šaly šaltinėlio razni žolynėliai..." Ji prisideda daug šlapių drabužių ant vieno ir kito peties ir eina skalbt į šaltinį dainuodama. O aš paskui tekina bėgu. Aš tuo grožiu negalėjau atsidžiaugt, taip man patiko. Tai ne vienai buvo sėdėt po suolu pas brolį. Kad, rodos, čia gyventum visada!

Biskį pasisvečiavau tenai pas savo diedulį ir bobutę. Jau sako:

— Reikia vežt namo Anelką.

Oi, kaip man širdelė sugėlė, labai nenoriu važiuot pas brolį. Gaila skirtis su dieduliu ir su tetom. Jos man buvo labai geros, užtai ir gaila.

Rengė mane važiuot. Duoda man tetos savo kaspinėlį, kur menką, karoliukų sumaišytų visokių, krūtinėn segamą špilkutę. Tai labai didelė dovana, nes man jų niekas neduoda, o mergaitės širdelė to geidžia. Dar kiaušinį iškepa. Nuog šluotos lapais apdeda, į šlapią skudurą įsuka, deda žarijosna ir iškepa. Tai būna margas. Ir duoda man kelionei. Dar labiau širdį graudina tos dovanos. Kad muštų, tai nebūtų taip gaila.

Jau reikia su tetom atsisveikint, bet kad rankutės neturiu — ilgos kailinių rankovės paslėpė mano rankas ir mane visą, nes didžiausiais kailiniais apvilkta, kad nei rankų, nei kojų nematyt. Ir dar skara didžiausia motinos apsupta. Tai turi nuvilkt pirma ir įkelt vežiman, tada aprengt. Kai atsisveikinu, jos labai verkia. Ir aš visą kelią verkiu per devynis kilometrus.

Jei veža diedulis, tai ne viena verkiu — ir jis su manim sykiu, o jei bobutė, tai baras ant manęs:

— Ko žliumbi? — sako.

Nu, ir privažiuojam jau didelį ežerą — tai mano tėviškėlė, kaimas Puodžių. O kaip jis man tamsus kai

tamsi naktelė, nes mano tenai didelis vargelis ir rūstūs žodeliai.

Kai veža diedulis, tai išeina kaimynė pasitikt, nes ji buvo nuog to krašto. Ir vis paklausia:

— Kas girdėt, dieduk, toj šaly?

O mano diedulis tyli.

Tai ji vėl sako:

— Anūkę atvežei?

Jis dar tyli.

Kada pradeda ašaros byrėt žemėn, tada jis prašneka:

— Kad tu žinotai, žmonela, mano širdies skausmą, tai sakytai: „Ir kaip aš gyvenu!" Kai aš užvažiuoju ant Puodžių laukų ir kai pamatau, kur vaikščiojo mano dukrelė Juzytė, tai aš nematau nei laukų, nei žmonių, nei nieko, ir nemielas man gyvenimas. Kad aš būtau numiręs jos vietoj, nei šitas vaikas liko viečna sirata. Ir kada ji išvargs šitą savo vargą?

Ir abudu verkė. Ir aš verkiu, kad paliks mane čia. „O dievuli, kokia mano dalelė, kad manęs visi verkia,— jau pradėjau galvot,— tai, tur būt, ne visi taip gyvena vaikai, kaip aš, kad apie kitus vaikus niekas nekalba, tik apie mane?" Aš pirma galvojau, kad visiem vaikam taip, kaip man.

Aš mylėjau knygas, vartyt jų lapus ir žiūrėt paveikslėlius. Pas mano dėdę mokinos rusiškai, ir toji pati mokytoja mokino lietuviškai slaptai. Tai vienas vaikas vis sargybavo, kad neatvažiuot kokie žandarai ar kas. Mokytoja sakė vaikams: „Jei kas atvažiuot, tai knygas pakiškit po pečium, o patys lėkit į mišką ir pasislėpkit." Čia ežeras supo iš vienos pusės, o iš antros — miškas. Tokia vieta buvo paranki. Ponia Bankauskienė nusamdė savo pinigais mokytoją. Ir daug metų taip samdė ir pati ateidavo aplankyt ir pažiūrėt, kaip mokina.

Tai ir man nupirko knygą kitiem metam. Aš buvau patenkinta tada. O kai reikėjo mokytis, reikėjo laistyt gailias ašaras. Raidės buvo mažos ir žodžiai nepanašūs, visi susilieję į vieną vietą. O brolis perveda skaitydamas žodžius ne skiemenimis, bet abelnai, dar ranka vištos plunksna nuplėšyta vedžioja prie kiekvieno žodžio. Aš skaitysiu skaitysiu — ir nemoku, neturiu nei ko paklaust. Jei kada sesuo būna geros minos, tai paklausi, o jei ji laiko neturi ar užpykus būna ko nors, tai ir toj neparodo, galiu sėdėt visą dieną prie to paties žodžio. O brolio bijau kaip smerčio.

Ir laukiu ateinant iš kluono ar iš kur kitur. Jis prieina, klausia:

— Ar jau moki, ar ne?

Aš pravirkstu. Bet ką mačina — vis tiek muša. Arba paims mano galvą, viena ranka laiko, o kita sprigtą nosin kad duos, tai rodos, kad ir akyse kibirkštys atsirado. Sėdžiu su sutinusia nosim ir vis nemoku. Rodos, kad galėčiau, kažin ką dirbčiau, kad tik kas pamokyt. Bet kad nėra kam parodyt.

Vargau taip visą žiemą. Aš ir dabar tuos žodžius prisimenu, kaip skaičiau, kur buvo parašyta: „Eik į prūsus pipirų parnešti", arba: „Sūris sūrus, pipiras kartus." „O mano gyvenimas ir už pipirą kartesnis",— taip aš galvojau tada skaitydama.

Šiaip taip pramokau pati. Antra žiema buvo lengvesnė: jau pati sudėdavau žodį.

Atėjo pavasaris, nutirpo sniegas, pasiliko ežero ledas skaistus. Vaikai žaidžia ant ledo. Kaip ir aš norėtau nueit, pažiūrėt į vaikus! Bet kuo aš apsiausiu? Basai kojytes gelia. O širdelė tik plaka, kad eit. Tai nueinu ant aukšto, randu skudurų, apvynioju kojas, užrišu siūlais, kad nenukristų, dar apsisupu sesers kokiu nors

suplyšusiu žakėtu ir einu. Bet kad niekas nepamatyt, ba neleist, dar primušt. Tas būna tik šventą dieną, kai jų nebūna namuos, arba kai užmiega.

Nueinu, atsistoju kur prie trobos kokios ir žiūriu, kaip vaikai žaidžia ir bėgioja. Tai bežiūrėdama visa sušąlu, drebu kaip epušės lapelis ir turiu bėgt pirkion ir nevaryta. Tai nuog sušalimo galva visa nueina šašais ir veidelis net šašuotas būna. O jei sužinot, kad aš buvau lauke, tai gaučiau rykšte ar diržu. Vengiau kaip ugnies, nes tankiai gaudavau.

Jau atėjo šiltas pavasarėlis. Kas gins gyvulius?

— Reikia jau šitai panelei,— sako brolis.

O sesuo sako:

— Nu, kur ji paganys tokia maža po raistus tokius, klampumynus. Dar prigers kur vagoj.

— Tai ar ilgai aš samdysiu piemenį, o ji tik valkiosis be darbo.

Dar tuos metus neganiau, nes buvo tik stoję septinti metai nuog gegužio 24 dienos. Likau neganius, bet ir geras darbas manęs laukė. Sodas žydėjo labai gražiai — tai bus daug obuolių ir kriaušių, bus vėl darbo taip, kaip kiekvienais metais su tom mažom kriaušėm. Net šešios kriaušės didžiausios! O ant jų šakelių nei lapų nematyt — tiek daug mažyčių kriaušyčių, tik rink ir rink. O dar ir kiaulės tvarte žviegia, reikia prižoliaut po bulves ir daržoves. Rodos, ir netrumpa diena, bet darbų negaliu padaryt. O dar reikia nubėgt pas kaimyno vaikus — širdelę traukia pažaist. Rodos, pabūnu visai mažai, o jau saulė žemai, reikia bėgt namo. Žiūrėk, jau parvažiuoja brolis iš lauko. Kad lėksiu namo pasislėpus per sodą. Tai kai kada nemato. O kai pamato, tai neišsisuksi iš jo rankų. Bėgu bėgu, kiek jėgų turiu, ir į vandenį. Lekiu į ežerą, tai kai griūsiu vandenin,

nes per vandenį negaliu pabėgt. Vos neprigeriu. Tai tada lieku nemušta, nes jis nenori kojų šlapintis. O aš neinu iš vandenio, kol jis nenueina. Tai nedovanoja, kai einu gult, žino, kad tada pareisiu namo. O paskiau taip įpratau: jei žinau, kad labai muš, tai palendu po svirnu ir ten nakvoju.

O kad užpuolė vieną sykį viso kaimo karvės — daržus rudenį ėmė ėst! Aš vienas varau — kitos ėda. O kojas gelia, o šalta diena, nei kuo apsivilkt. Tai paėmiau savo mamytės didelę skarą ir išbėgau iš namų, kol jų nebuvo. Žinojau, kas manęs laukia. Taip visados gražiai prašaus verkdama: „Sakalėli broleli, tėveli, daugiau taip nedarysiu, dovanok". Vis tiek nedovanoja. Tai aš tada nubėgu toli pirtin kieno nors ir nakvoju tenai. O kaip man būna baugu — neguliu, tik sėdžiu visą naktį, o rodos, vis ateina ieškot manęs. Oi, drebu visa iš baimės. Dar bijojau laumių ir visokių raganų. O brolio labiausiai bijojau. Sesuo manęs gailėjos. Sakė, kad ji visą naktį nemiega dėl manęs, mano, kad aš prigėrus ežere. Eina ieškot. O kaip aš turiu pasirodyt? Tai kai jis išvažiuoja laukan, tai tada pareinu namo ir visą laiką drebu iš baimės. Viską dirbu, kad tik dovanot, o vakare nenoriu nei valgyt, kad tik vėl kur pasislėpus. Tai sesuo baras su juo, sako:

— Tu jai įvarysi priepuolį taip darydamas.

Kai aš sulaukdavau šilto pavasarėlio, ypač gegužio ir birželio mėnesį, šventą dieną, tai išsprukdavau iš tų karčių dūmų į laukus ir miškus. Ten eidama rasdavau gražiausių gėlelių. Ar aš ėjau takeliu, ar pievų krašteliu, tai, rodos, mane kiekviena gėlelė kvietė pas save: „Ateik, našlaitėle, pas mane, aš tave paguosiu, aš tave nuraminsiu..." Tai buvo mano visa linksmybė. Prisiskinu daug, kiek telpa į mažas mano rankutes, ir skubu pas tėvelį ir mamytę į aukštą kalnelį papuošt jų kapų.

Čia dar sukukavo raiba gegutė, tai sugraudino mano jauną širdelę. Ir pradedu verkt:

— Gegute raiboji, ko taip liūdniai kukuoji,
Ar ma našlaitėlės vargelį rokuoji?
Lėki, gegute, į aukštą kalnelį,
Tenai, kur guli mylimas tėvelis ir mylima motulė.
Tai tu pasakyke mano dzidzį vargelį,
Kaip aš varguoju viena našlaitėlė be cikrų tėvelių.
Mani visi muša, mani visi bara,
O vieno žodelio niekas neužtara!..

Tiek verkiu, kad, rodos, širdelė mano pliš, ir skubiai bėgu ant kapų. Tai tenai kai pradėsiu verkt balsu su žodžiais:

— Tėveliai mano, mylimieji mano,
Ar jūs nelaukiat dzidelės viešnelės —
Sa mielos dukrelės, viečnos siratėlės?
Ar jum nespaudžia jūs smūtnių širdelių?
Iškelkit, tėveliai, meilingas rankeles,
Nušluostykit mano gailias ašarėles.
Oi, jūs pasakykit, oi, jūs pamokykit mani, siratėlę,
Kaip vargelis varguoti, in kų man prisiglausti —
Ar in žalių medelių, in šaltų akmenėlį,
Ar į juodų patvorėlį?..
Žemele sieroji,
Tai tu prasiskirke po mano kojelėm!
O kad aš ineitau į gilų grabelį pas mylimus tėvelius,
O tai aš pabaigtau sa dzidzį vargelį, sa trudnių buitelį!

Puolu ant kapo mamytės, apkabinu ir rėksiu rėksiu, kiek gana.

Tada einu namo. Sesuo žiūri į mano akis, sako:

— Kur dar tu tąseis?

Aš sakau:

— Niekur.

— Tai kol tavo akys raudonos? Ko tu verkei? Gal ką skauda?

Aš sakau:

— Nieko neskauda.

— Tai ko gi verkei?

Aš bijau sakyt, kad buvau ant kapų. Vis tiek turiu prisipažint. Ji sako:

— Vaikeli, verk neverk — vis tiek tėvai negirdi. Dar tu prisiverksi, kai užaugsi. Taip, kaip aš, nueinu jauniman,— sako,— pažiūrau į svieto mergas, kokios jos linksmos ir niekas joms nerūpi, parėdytos ir nenusdirbę taip, kaip aš. O kas mane pavaduoja iš tų sunkių vargų?

Ir ima verkt, nes ji buvo nelabai sveika, biskį raiša. Ir tėvų neturėjo. Tai ji labai verkė, kad ji ne tokia, kaip kitos mergaitės. Ir netekėjo už vyro, nors jai buvo žmonių. Ji pati sakė: „Sveikos apsiženinę lieka nesveikom, o aš eisiu nesveika, kad paskui vyras manim bodėtųs."

Ji manęs gailėjos palikt, o aš ją taip mylėjau, kad nedaviau niekam paliest. Ir jei turėjau gardesnį daiktą, tai vis jai atidaviau: ar obuolį, ar kriaušę. O kai jos nebūna namie, žiemą eina vakarot į mergaites, tai man pakloja patalą ir palieka gulint, tai randa visą pagalvį šlapią nuog mano ašarų. Kai eina vakarot netoli, tai nešas ir mane su savim ant pečių, o ratelį rankoj. Aš basa, tai maršKon insuka ar didelėn skaron... O kai vasarą eidavo bažnyčion, ir taip toli — penkiolika kilometrų, tai aš nueinu paežerėn, po blinde sėsiuos ir laukiu pareinant jos. Tai belaukiant ir sutemsta. O aš vis tiek neinu gult. Tai ne sykį randa užmigusią mane po ta blinde. Tada pažadina, būnu visa sušalus. Rodos, galėtau aš už ją numirt. Nieko taip nemyliu, kaip ją. Ji

ir verta — ba mane užaugino, daug vargo del manęs turėjo. Labai sunkus buvo jos gyvenimas. Po pirmojo karo nebuvo pirkt drabužių, tai viską ausdavo iš linų ir su vilnom, kas turėjo vilnų. Bet mums negalima buvo nei pluokštelio vilnos paimt iš brolio. Ir linų mažai jai pasėdavo, turėjo užsidirbt pas svetimus. O aš tai neturėjau nei kojinių ant kojų, nei pirštinių ant rankų. Tai sesuo iš pakulinio siūlo nunėrė man.

Kai buvau didesnė, darbų tai užteko. Buvau ir piemuo, ir piemenė, turėjau ir vyriškus darbus dirbt, ir moteriškus. Kur kam reikėjo, ten siuntė, nes brolis buvo jau ženotas. Kai ženinos, tai gerai prisimenu.

Kai važiavo šliūban, tai giedojo. O brolis labai verkė, ir sesuo. Arkliai buvo gražiai parėdyti, šakelėms ir gėlėms lankai, visi pakinktai ir vežimai nukaišyti. Brolis buvo labai pasirėdęs, užsidėjo tokius kaulinius kaunierėlius ir krūtinę tokią. O brolienę kad parvežė! Ir labai papuošta, tik kad buvo didele skara apsupta. Tai sesuo nusupo. Ji davė jai stoną drobės. O man tai ryte liepė jai vandenio paduot bliūde nuspraust. Tai aš ir nunešiau svirnan. Kai padaviau brolienei, tai mane surišo balta skaryte. O kai vedė brolienę šokt, tai visi sakė, kad raiša. O ji šokt nemokėjo visai. Tai tik už rankos dėdė pavedžiojo, tai už kitos rankos — ir buvo po šokio. O brolienė vis tiek davė stoną drobės, kad dėdė pašokino. Ir muzikantui davė rankšluostį, kad pagrajino. Tada taip šoko, gėrė ir dainavo visokias dainas.

Kai važiavo šliūban, tai dainavo:

Oi, anksti anksti nedėlios rytelį,
Oi, kuo pažince da mūsų brolalį?
Aukščiausiai sėdi ir gailiausiai verkia.
Oi, anksti anksti nedėlios rytelį,
Gailiausiai verkia — tėvelio šaukia!..

O kai sėdos vežiman, tai dainavo:

Oi žirge žirgeli,
Oi šyvasai,
Ar būsi ščeslyvas
An kelalio?
Ar nuneši mani
In mergelį?

O kai iš šliūbo parvažiavo, tai daug jaunimo atėjo iš kelių kaimų ir dainavo labai daug dainų.

Paskiau sėdos brolis už stalo su savo brolaičiais. Paėmė kvieslys lazdą parėdytą, in balkį mušė ir sakė:

— Prašom eit į šventą stalą an didelių dovanų. Ne taip ant dovanų — an bagaslauno žodelio...

Tai visi gi ir nešė pinigų, davė broliui, o jis su kiekvienu bučiavos, o senesniem ranką bučiavo, ir vis davė degtinės išgerti. O vestuvininkai pasigėrė. Ir muzikantas pasgėrė, tai pasislėpė kluone ant viškų labai aukštai, kad jo niekas nerast. O daugiau niekas nemokėjo grajyt. Tai vestuvininkai kai pradėjo šokt ežere vandeny! Tai šoko visi šlapi. O muziką surado tik ryte. Tai kuo neprimušė.

Brolienė buvo nebloga, bet neilgai gyveno, gal trejus metus, ir numirė. Brolis liko dar puikesnis kavalierius, nes tada jaunas ženinos, o dabar augesnis vyras, vaikų neliko. Pas mus pasidarė linksma. Niekur jaunimas neina, tik pas mus, ir šventą dieną, ir šiokią. Tai dienagoja, tai vakaroja, o dar dainuoja. Aš visokių dainų išmokau nuog tų mergų.

Brolis neilgai bernavo, greit ženinos su kita, nors sesuo ir nenorėjo, kad ženytųs taip greit. Bet jis neklausė jos.

Praėjo jau man visos linksmybės, atėjo pavasaris — jau reikia susipažint su gyvuliais.

Aprengė senais suplyšusiais kailiniais ir dar dideliais skarmalais, visų numestais, botagą rankon — ir gink gyvulius. Kai varė karves iš tvarto, tai dar sukirto verbos rykštele tris kartus kiekvienai karvei, ir man davė vieną rykštelę visai dienai ganyt, o parnešus liepė pakišt pastogėn po tvartu. O kiek avių buvo ir ėriukų, tai liepė parnešt tiek akmeniukų iš laukų ir supilt tvartan, kur avys stovi. Išginiau aš ir pamačiau, kad visi piemenys dideli, o aš viena maža. Nenori manęs priimt ganyt, sako:

— Dar prigers kur vagoj arba raiste nuklimps, kas jos žiūrės. Tokia piemenė! Jos žiūrėk ir jos karves ganyk.

— Ir ką padaryt? Kad paskirta ganyt, tai ir ganys. Kad ir prigersiu, tai bėdos niekam nepaliksiu, dar džiaugsmas būt.

Genam į raistą, kur ašutynas ir viržės auga, nes dar laukai tušti iš pat pavasario. Tam raiste taip klampu, kad karvės klimpsta pagal pilvu. O kaip tokia piemenė neklimps? Kaip prieinu vagą, tai verkiu. Didesni piemenys tai peršoka ant lazdų, arba kartėm pereina ir tada krūmais eina, nes jų dideli žingsniai. O aš maža, tai visai nepaeinu. Tai jei atsiranda geraširdis vaikas, tai perneša per vagas, o jei ne — tai ir brendu pagal juostos. Tada vaikščioju šlapia visą dieną. Nuog šlapumo buvo kojos nušutę.

O kai ganėm po laukus, po tuos akmenuotus, tai basai badė akmeniukai kojas, nusimušdavau pirštus, ir sudaužydavo tokius skaudulius ant padų. O blauzdas raižydavo rugienos. Visos būdavo kruvinos, negalėjau

net vaikščioti. O kur dingsi? Kaip sako žmonės: „dangun aukšta, žemėn drūta"— nėr kur pasidėt, turiu vargt vargelį. Kam gaila našlaitėlės be mylimos motinėlės?

Ganė tokia senutė, tai ji mane išmokino pinti vyžų iš karnų. Nulupu karklą arba kadugį ir nusipinu sau vyželius, nusiveju virvutes ir apsiveriu. Tada pasiieškau kokių škurlių ir apsuku kojas nors trims dienoms, nes ilgai nelaikė karnos. Dvi dienos — ir vėl pinu naujas. Man toj senutė buvo labai gera, viską pasakodavo ir dainas dainuodavo. Aš jai galvą paieškau ir prašau, kad ji man padainuot. Tai ji man ir dainuoja. Rugiapiūtės visas dainas mane išmokino ir dar „O kur tu buvai, oželi mano"— ir daug kitų dainų. Aš jos klausiu:

— Tai iš kur tu, senute, atajei pas mus?

Ji sako:

— Tai kad tu, vaikeli, nežinai to kaimo.

O aš vis tiek klausiu:

— Pasakyk, senute.

Tai ji sako:

— Iš Vilgučių.

Aš vėl klausiu:

— Kaip tavo vardas?

Saką:

— Agota.

Tai aš prašau papasakot ką nors. Tai ji man pasakoja:

— Kaip seniau laukai buvo tolimi ir vaikus nešėmės laukan, tai,— sako,— nupiaunam toli toli, o lopšį su vaiku paliekam už kelių varsnų. Tai ataina laumės ir nuneša vaiką — ir pavagia, ir nerandam jau niekur. O vakare išeik laukan, kai saulė nusileidžia, tai klausyk — kulsto rūbus savo, velėja...

Tai man buvo labai įdomu. Aš dar prašau daugiau pasakot.

Vėl pasakoja, kad, kai žmonės išsiprausia pirtyse ir nueina namo, tai tada laumės ateina praustis su vaikais. Pasakojo, kad ėjo žmogus pro pirtį ir girdėjo — kas šneka pirty. Tai ir pagąsdino. Tai ir sako laumė: „Mamoška, paturėk lelioška, vysiu žmogošką!" Tai kad bėgo tas žmogus persigandęs.

Taip man pasakodavo toj senutė. O ar buvo tas, aš nežinau. Bet man buvo gražu klausyt. Aš ją mylėjau, už ją karves pavarydinėjau, nes ji buvo septyniasdešimt metų, jau visai nestipri ir mažai matė. Sūnus turėjo tris, o dukterų neturėjo. O sūnūs jos visai nemylėjo ir nežiūrėjo. Tai buvo sunkus jos gyvenimas. O ganyt reikėjo kasdien.

Aš su ja išganiau penkias vasaras. Tai mes abi labai sutikom, abi vargingos, abi apiplyšusiais drabužiais ir abi neužkenčiamos buvom. Tai kepėm bulves ganydamos. Liepdavo:

— Vaikai, išsineškit bulvių po kišenes ryt, tai kepsim.

Taip ir padarom. Tai randam tinklą ant tvoros, pažuvaunam ir kepam žuvis. Tai grybelį kokį randam, ant žairių pašildom ir valgom, nes mūsų terbose buvo tik sausa duona. Mes į kitus negalėjom prisilygint. Toj senutė man pasaką pasakojo apie Alenutę, sesutę, ir taurelį, brolelį, kaip jis pavirto jėriuku.

Ji buvo labai surukšlėjusio, apvalaus veido, rudų akių, juodų plaukų, ir buvę ilgos kasos. Bet jai akis skaudėjo, tai plaukuosna paleidus kaltūną. Visi plaukai buvo susiviję į tokias virvutes, jų iššukuot negalėjo.

Sunkiai baigė ji savo gyvenimo dienas. Buvo visai apakus, gulėjo šiukšlyne. Taip man jos buvo gaila, bet padėt aš jai negalėjau.

Kartais ir kita senutė išgindavo už savo anūkę. Tai aš ir prie tos prisistatydavau klaust:

— Iš kur, senute? Iš kokio kaimo?

Ir vis man atsakydavo:

— Tu, vaikeli, nežinai to kaimo — Smalininkai.

— O kaip tavo vardas?

— Lucė.

— Ar tu moki dainų?

— Moku kelias.

— Tai padainuok.

— Kad, vaikeli, karvės eina škadon.

— Aš pavarysiu.

Greit nubėgu, pagrąžinu karves. Tai ji man dainuoja:

Uliavojau paliavojau
Po žalių girelį,
Usitiko tamsi naktis —
Neberandu kelio...

Tą visą padainavo. Prašau kitos. Tai dar padainavo. Aš dar nesiliaunu prašius. Ji dar dainuoja.

Aš nedaviau ramybės nei vienai su savo dainom. Dar mane mažiukę sesuo buvo nunešusi ir palikus pas tokią senutę, vardu Geltrūda, ir toj dainavo verpdama „Per šilalį jojau, šili šėkų roviau".— Ir tą išmokau. Ir kur aš tik užgirdau kokią dainą, tai visas išmokau. Mūsų kaime buvo daug senučių, tai aš visų vardus žinojau ir iš kokio kaimo atėjusios.

Aš ganydama rišau šluotas. Ir kai moterys paprašo, kai aš genu, tai aš jom surišus parnešu. Dar prašė visokių žolių pririnkt vaistam, nes man senutė paaiškino, nuo ko tos žolės ir kaip jos vadinas. Kitos moterys man davė vaikam siūt kelnytes ar maršk inėlius. Jos suker-

pa, o aš pasiūnu. Ir vyželius numezgu jų vaikam. O jos man už tai duoda ar šukas galvon, ar karolių kokį šniūrą — tai man buvo pelnas. O ką užganiau už svetimus gyvulius, kuriuos buvo prisamdę prie mūs, piemenų, tai brolis paimdavo, o man nieko nepirko. O kaip geidė mano širdelė ką nors turėt ir pasipuošt nors šventoms dienoms. Bet vis ėjau apiplyšus, su storu pakuliniu sijonu, kurio storas rumbas daužė mano blauzdas ligi kraujų.

Vasarą, kai karvės gyliavo, tai anksti genam ir ligi vienuolikos ar dvylikos ganom. Tai paskum miego noriu. Jei atsisėsiu, tai ir užmiegu. Kai geresni piemenys gano, tai pamigdo ir tada pažadina, kai gena toliau, o kai negeri, tai palieka miegančią ir tada nugena toli. O aš atbudus nerandu jų. Tai rėksiu rėksiu kiek gana. O kur nuginė, tai nežinau. O gal namo? Tai kaip pareit tada — užmušt gali. O buvo vien raistai, tokia ganiava, krūmynai. Ir dar buvo daug vilkų, o aš taip bijojau! Man ganant, ne vieną avį nunešė. Rėksiu tada rėksiu, o vilkas pasidės avį ir tik klapsi dantimis. Tai aš iš baimės lipu pušelėn, nes ten vien pušaitės.

O rytais sesuo negalėdavo manęs prižadint iš miego. Pargenu, saulei nusileidus, o vėl reikia keltis, saulei netekėjus, tai taip noriu miego, kad jis ir už medų saldesnis man buvo. O bijau likt nuog piemenų, nerasiu pasilikus. Tai nueinu prie svetimo tvarto durų ir atsisėdus laukiu, kada gins tas piemuo. Tai aš besėdėdama ir užmiegu pas svetimą tvartą. O tas beširdis piemuo ir palieka mane. Nenorėjo manęs, kad aš buvau labai maža, tai vis verkiu, kur nepaeinu raiste.

O kiek buvo šalnų rytais, kurios šaldė mano basas kojeles. Pamatai, kad karvė nusišlapino, tai bėgi kuo greičiau, insistoji ir šyli kojas. O tiek gelia, kad, rodos,

eini ne per žemę, o per stiklus, net širdis alpsta iš skausmo. Ir kur dingt? Verkiu ir dainuoju:

Balta šalna, gaili rasa,
O aš jauna viena basa,
Man kojeles labai gelia...

Oi saulele, oi motule, nušildyk šalnelę, nukrėsk gailią raselę, kad negelt man, našlaitėlei, basų kojelių!

Ne sykį šukavo vėjelis galvelę, ne sykį nuprausė lietutis veidelį ir ne sykį šaltis šaldė mano jaunystėlę. Oi varge, tu mano vargeli, kadu aš tave išvargsiu? To mano vargelio tai kaip purvynėlio, o tų ašarėlių tai kaip vandenėlio. Rodos, iš ten eitau, kad rastau kur geresnę vietelę. Bet kas manęs laukė, tokios vargdienėlės. Oi, spaudžia spaudžia mano širdelę kaip sierais akmenėliais, juodajais titnagėliais. Jau geriau aš pavirstau raiba gegutėle, velei aš skraidytau po žalią girelę, nei ką aš taip vargstu pas savo brolelį. Slenka mano dienelės kaip tamsios naktelės.

Kai kada kad užeis lietus per kelias dienas — ir vis tiek reikia ganyti. Taip lyja, kad nelieka sausos vietos nei po rumbu. O turi ganyt, nestovės gyvuliai tvarte. Kitus vaikus pakeičia tai senutės, tai sesutės, o manęs nėra kam pakeist. Kai saulė teka, tai žiūriu, ar gražiai. Jei gražiai, tai bus pagada, o jei lenda iš debesų ir vėl į debesis, tai sprendžiam, kad bus lietus. Tai tada skinam tokį žolyną, vadinamą debesylu, jo lapai dideli, tai nors du lapu nešamės laukan ir, kai pamatom debesį, tai plėšiam lapą per pusę ir metam į šalis, kad debesis persiskirt, ir dainuojam:

Debesėli, aik pro šalį,
Paimke gudo paršelį,
Ne paršelį — tai avytį,
Ne avytį — tai mergytį...

O tas debesėlis kartais eina šalin, o kartais tiesiog ant mūs. Ir kur dingt? Bėgam po egle ar po kadugiu, prašom eglutės:

— O eglele motule, nuleisk žemai savo žalias šakeles, priglausk piemenėlius vargdienėlius po savo tankiom šakelėm, kad jų nesulytų, kad jų nepermerktų. Kaip negera vaikščiot šlapiai visą dienelę... Kur mano namučiai, kur mano namai? Kaip man piemenaitei be jūs negerai. Čia lietutis skaudus, čia vėjelis šiaurus!

O kartais saulutė tokia kaitri, kad nėra kur nei pasislėpt, ir nuog tos rudas mano veidelis kaip cigonės per visą vasarėlę, suaižytos mano kojelės kaip arimėlis...

Pirmasis karas

Kai buvo pirmasis karas, tai jau buvau nemaža. Čia jau žada brolį imt į karą, kaime ima. Kaip liksim vienos moterys? Bet liko mano brolis dėl manęs mažos ir dėl sesers nesveikos.

Jau ir atėjo karas. Žmonės pradėjo kast žemėn viską. Iškasė netoli mūsų kaimo kapų ilgą duobę ir viso kaimo suvežė drabužius, vilnas, javų kas turėjo, sudėjo į skrynias ir į kubilus, tada užkasė, suarė tą lauką ir rugius pasėjo ant tos vietos, kad nebūt žymu, jog pakasta turtas. Tada nuėjo vyrai į tankų mišką, iškasė ten apkasus, ir nuvažiavom visas kaimas su karvėm ir su avimis. O kiaules palikom namie. Ir paukščius palikom.

Tada man patiko, kad visi gyvenam sykiu: ir vaikai, ir žmonės. Bet kai rado mus vokiečiai, tai aš labai bijojau. Pradėjo karves imt ir avis piaut su tokiais ilgais peiliais. Rankoves pasiraitoję, gaudo tuos gyvulius. Mes verkiam, o jie to nežiūri — urksi kaip vilkai. Dar su nagaikom in mus kai puola, tai mes, palikę karves, lekiam pas šeimyną. Vyrai tada bėga gint gyvulių, bet

nieko nepadaro. Liko vos po vienai karvei ir mano brolio viena sužeista avis. Bet ir tą pavogė vokiečiai.

Mes prabuvom miške tris savaites ir prie pat kelio, tai matėm, kaip vežė sužeistus, kaip jie rėkė, vežimuose gulėdami. Baisu buvo klausyt. O vokiečiai ateidavo kas vakaras pas mus ugnies ir giedojo šventas giesmes, nes vienas mokėjo lietuviškai. Ir mus patagrapavo.

Kai grįžom iš miško namo, tai radom viskas išdraskyta: ir lubos, ir langai; o javai sušerta arkliam. O kiaulės tai visos išnaikinta, vienų kabo kailiai ant tvorų, kitos taip tik nušautos ir paliktos. O vištos tai visos išnaikintos. Pirkiose ir peštos, ir svilintos, tik visur plunksnos likę. Kaip man tada buvo baisu.

O kai užpuolė badas — nėra duonos, nei ko valgyt, nei druskos, nei mėsos. Tai brolis važiavo labai toli pirkt rugių. Parveš kokį centnerį, namuose sumalam ir tada grikinių lukštų ton duonon arba bulvių, sėtinių tarkuojam. Ir sėmenų dėjo, kas turėjo. Nu, tokia neskani toj duona, negaliu nei nuryt. O dar nėra su kuom valgyt, nei spirgalo jokio. Tai pradėjo daryt aliejų netoli mūs, darėm iš kanapių ir iš sėmenų. Taip sunkiai gyvenom. Ne vienerius metus buvo sausa vilija, dar ir su pasniku.

Mūsų dvare stovėjo vokiečių kariuomenė, tai mes, visi vaikai, ėjom prašyt pas juos valgyt. Tai davė likusios zupės. Būt skani, tik kad ne visada gavom. Kartais šąlam visą dieną pas juos, kol išverda ir pavalgo. Jei dar lieka, tai gaunam, o jei maža, tai tik mergos gauna, o vaikams nėra. Einam nuliūdę namo ir alkani. Ir namuose visai prastas valgis: bulvė nesūdyta ir žalias kopūstas. Ir to ne visadu buvo. Taip noris valgyt, kad net kojos pinas. Dar su tais vyžais, tai rodos nelinksta nei kojos, sustingusios nuog šalčio, ir dar eik su tuščiu uzbonu. Kas pasakyt namuose, juk visi laukia manęs.

O kiek ateina iš Vilniaus moterų sutinusių — ir turi duoti tą paskutinę bulvę. Jos puldavo kojų bučiuot šeimininkei už tas bulves. O kiek prašė, kad vaiką paimt žmogus pas save ir apgint nuog bado. O mes kaip ganėm prie pat plento, tai matėm einant didžiausius būrius tų badaujančių. Jei turim duonos tos su lukštais, nes kitokios nebuvo, tai duodam paskutinį kąsnį, nes negalėjom žiūrėt.

Tas karas visiems nusibodo. Man tai nusibodo žibint balanos. Kaip pastatys pas balaną vakare, kai tik uždega ugnį, tai kol einam kult, krapštyk ir vartyk, kad negęstų. O moterys verpė taip ilgai. Ir aš turiu visą laiką žibint. Dar kai kada sueina vyrai kaziriuot, tai pastato bliūdą ant stalo, inpila vandenio ir tenai mėtau anglius.

Buvo labai sunku gaut žibalo, muilo ir druskos. Dėl kilalio reikėjo stovėt visą dieną. Dar ir tai kai kada negauni. Nei to čiukro buvo nusipirkt. O vokiečių kariuomenė kai stovėjo, tai jie arklius šėrė čiukrum. Tai moterys ėjo mainyt į grėtinę ir lašinius, kas turėjo. O kas neturėjo, tai nei mažiausiam vaikui nebuvo.

NE BET KOKIA AŠ MERGELĖ BUVAU

Nauji darbai, nauji vargai

Čia jau paaugau, ir nemaža mergaitė — jau penkiolika metų turiu, o vis tiek dar reikia ganyt. Kai išgenu šventą dieną, ir eina jaunimas, oi, šaukia bernai:

— Einam sykiu vakarėlin! Gana tau ganyt! Tokia pana ir dar gano. Mesk tu tas karves, po velnių!

Pasiima mane už parankių dviese ir nuveda kaiman. Vaikai rėkia:

— Kur bus jos karvės?

O jie nežiūri, ar vaikai rėkia, ar ne. Ir aš neinu, bet ką pasiremsi prieš du. O man gėda. Veda šokt. Aš moku gerai šokt, bet kokie mano drabužiai, ar tokie, kaip kitų mergaičių? Dega mano akys ir veidas kaista dėl sarmatos. Visi giria, kad gražiai šoku ir pati graži raudona. Tik visi sako, labai saulės sudeginta.

Laikas man eit į gyvulius. O neleidžia. Aš iš gėdos neturiu kur dingt. Kaip nors prisitaikau ir pabėgu nuog bernų pas piemenis. Tie rėkia, kad ilgai buvai. O nesupranta, kad man jau ten reikia būt, ne pas juos. Juk aš jau geriau noriu būt pana, nei piemene. Velei sunkiau dirbtau, ale neganytau.

Kai žiema, tai visada reikėjo kult spragilais. Nuog jaunų dienų kulk ir kulk. Brolis kai kūlė, tai apsivilkęs kailiniais, didžiausią vilnonį šaliką užsirišęs — ir jam šalta. O aš tai tik su bliuskute ir suplyšusiom pirštinėm — kuliu visa šlapia, iškaitus, nuvargus. Ir vis jis sako:

— Kelk aukščiau spragilą!

Aš, rodos, keliu, kiek sylų turiu.

Taip anksti eina kult, nuog antros valandos. Ir miego dar norėtau. Bet iš baimės išlenda ir miegas. Pakulsim kelias valandas, tai jis eina gult porai valandų, o man liepia gyvulius pašert prieš pusryčius. Tai kratysiu šiaudus su šienu. Kol aš juos sukratau, išnešioju visiems glėbiais. Tada einu valgyt. Ten dar siunčia tai vandenio, tai malkos, tai kiaulėm pelų, tai pirkią iššluok — nėra kada pailsėt. Pavalgius gyvuliai reikia girdyt. Kai pagirdau, reikia miškan važiuot su broliu rąstų vežt, nes senus trobesius pardavė, o naujus visus statė. Gyvenamus dar ir du pastatė. Vis reikėjo privežt rąstų. O kas veš? Vis aš su broliu. O kaip sunku storas

medis nupiaut! O užkelt dar sunkiau, nes aš neišlaikau to kuolo, kurį man padeda ant peties. O tas rąstas slegia mane, rodos, ten ir suplos prie žemės, net akys žaliuoja. O jis vis rėkia:

— Laikyk!

Kai neišlaikau, tai gaunu mušt.

Tada pastato pas rogutes ir valdyk, kad niekur neužkliūt. O dar mano maža jėgos. Tas arklys lekia nuog kalno kiek gali, jis sėdi ir negali arklio suvaldyt, o aš turiu bėgdama rogutes suvaldyt. Kad trenks kur į medį, tai kad duos man šonan. Aš parvirstu, tai tįsia ant kelėnų nuog kalno, tai tik kraujai taškos, nulupa visus kelėnus. Tada nei kelnių nenešiojom, nei kojinių padorių neturėjau, tai ant grynų kelėnų. O kam pasakysi? Tik vienai seseriai. Ji verkia pažiūrėjus ir baras su broliu. Tai man dar blogiau.

O kai ateina žiemos vakaras, tai prie girnų malk ir malk. Pasistatau lempukę mažukę ir malu kai kada su broliene, o kai kiaulėm — tai viena. Vis malu ir dainuoju:

Oi, ūžkit ūžkit, mano girnelės,
Džingios ne viena malu.
Aš viena maliau,
Viena dainavau,
Viena girneles traukiau...

Tai padainuoju ir paverkiu.

Oi, skauda skauda mano širdelė

Jau ir bažnyčion reikia eit. Kad visos eina, ir aš labai norėtau, bet kažin ar leis. Prašaus sesers vieną sekmadienį. Ji sako:

— Tu nori eit, o kuo tu apsivilksi?

Sakau:

— Aš pasiskolinsiu.

— Kas tau norės paskolint.

Bara sesuo, aš nesiliaunu prašius.

— Nu, eik ant svieto juoko.

Einu pas dėdienę, ji man žadėjo savo drabužius paskolint. Ir parsinešu sijoną juodą, platų, ilgą pagal pažastim. O bliuskutė ir kaip pavogta — plati, ilga. Ir apsivilkau, sijoną pasirišau raikščiu kaip čigonė. O kuom apsiaut? Prašau brolienės paskolint. Sako:

— Nereikia tokiai mergai, gali ir basa nueit. O kad visos aunas, tu neprisilyginsi į kitas daug, supranti?

Aš verkiu. Nugi, davė tokius ištižusius. Jos koja buvo labai plati ir didelė, o mano visai maža. Ką daryt? Nešuos eidama. Bet labai gėdinuos, kad visos klausia, kieno rūbai, kieno autuvas. Turiu sakyt, kad dėdienės rūbai, o avalynė brolienės. Visos sako, kad labai dideli.

— Dirbi, ir negali tau rūbų pasiūt!

— O kas gi siūs?

— Nugi, kam dirbi.

O gėlė man širdelę tokis žodis! Kai ji nevargsta, tai taip sako. O kita mergaitė sako:

— Gerai tau pas mamą. O ji neturi. Tai kas jai nupirks. Jai tik darbo tai netrūksta: ir kulia, ir šienauna, ir akėja, ir miškan važiuoja. O tu pas motiną, tai tau nereikia tų darbų dirbt. Žiūrėk, kokios jos rankos mazoliuotos, kojos išskilę. Nei ji turi kasdieninio apsiavimo, nei išeiginio. Ot, kam sunku gyvent!

O mano akys pilnos ašarų, tik pravirkt noris, bet laikaus. Jei sužinot, kad skundies kitiems, tai kur pasidėtau?

Nueisiu bažnyčion, tai aš nepažiūrėsiu niekur, tik į altorių, ir tiek meldžiuos su kruvinom ašarom. Rodos, gal dievas mano ašaras mato ir viską žino, gal kada pa-

lengvins mano vargus, gal aš jau čia neilgai vargsiu. Prisiverksiu kiek gana ir prisimelsiu, tada einam namo. Būtų linksma su mergaitėm padraugaut, bet kai pareinu namo, tai daugiau nėra kada eit, reikia kiaules šert, brolio vaikų žiūrėt, valgyt virt. Ir praeina šventa diena. Tada mada buvo tik šviesoj vakarėlis kelt, o tamsoj jei kėlė, kalėduška vadino.

Nuog kalėdų ligi naujų metų šventė vakarais. Tai buvo smagu, nes nereikėjo malt. Jei girnas suksi tarpušvenčiu, tai gyvuliai, katrie gims, suksis kvaituliu, o jei pieną virinsi ir nubėginsi, tai karvių papai bus ar karpuoti, ar suskilę.

O kai sulaukė užgavėnių, tai korė sūpuokles ir supos, kad linai derėt. Dar važiuoja pasivažinėt dėl linų derėjimo, dar mesdavo ant sienų audimo apmatus. Tai nuog ankstyvo ryto ligi tamsos lakstysiu apie sienas, tik ne sau, ale brolienei. Bet man buvo garbė ir džiaugsmas, kad aš mokėjau mest.

Vakare prašaus, kad leist vakarėlin. Nors kojas ir skaudėjo, bet nėra žiūrėta, einu. Tik bijau brolio, kad nors nepavėluotau. Niekas laikrodžio neturi, tai laukiam, kada gaidys užgiedos, tada einam namo. Tai parėjus nuausiu kojas, kad nedundėt, ir tyliai darau duris, kad tik nepažadintau. Kaip tik aš inėjau, ir stoviu pas duris, nugi, žiūriu — kelias brolis. O tai jo norėta gert. Kad aš bėgsiu atgal laukan. Jau ir ant basų kojų palaukiau, kada nurims, ir vėl atsargiai grįžau, nes negalėjau išlaikyti šalčio. Bet nemušė tada, tik pasakė:

— Gana tau valkiotis naktimis!

Ir neleidžia jauniman. O visi, rodos, taip glaudžia — ir mergaitės, ir berniukai, nežiūri, kad aš su linineiais arba pakuliniais drabužiais. Prašau ateiti mergaites, kai manęs neleidžia. Tai jos ateina ir prašo, kad mane pa-

leist sykiu. Vis tiek neleidžia. Tai tada ateina visi su muzikom ir šoka pas mus. Ir vėl buvo nepatenkinti, kad padlagą gadina. Liepė jaunimui neateit. Tai tada ateina bernai prašyt, kad mane paleist. Tai prašys prašys, jei pataiko ant geros širdies, tai leidžia, o jei kada piktas, tai neleidžia. Ir turiu sėdėt savo jaunose dienelėse, vaikus augint, o vakarėlin tai po skaičium, ir tai liepė berniukam: kurie išsiprašo, tai turi ir atvest. Ir dar įspėja:

— Kad vedatės, tai kad ir atvestut, kad nebūt kokio juoko. O jei kas būt blogo, tai jūs atsakysit, ar kas juoktųs, tai visi gautut — ir pana, ir kavalieriai.

O kokia man sarmata už tokius žodžius! Aš niekada nepagalvojau apie blogus darbus, o man prikaišioja. Dar tokia jauna buvau — tik septyniolikos metų.

Visai jau aš įaugau sveikaton, ir pakeliu visus darbus. Dabar gera ir čia gyvent. Nu, tik laimė, mano laimužė — neturiu kuom apsirėdyt. Sesuo kai nusivelka savo kasdieninius, tai prašau, kad duot nors tuos. O kaip aš būnu patenkinta! Nueisiu prie ežero, nes buvo prie pat namų. O ten visas kaimas. Berniukai irstos po ežerą. Kai pamatys mane, tuojau ir atplaukia.

Sykį jie atplaukė pas mane ir rado mane vaiką supant. O kitas ant kelėnų sėdi. Buvo atlaidai. Tai visi išvažiavo bažnyčion, o mane kaip paną tai paliko vaikų saugot. Dabar suėjo visi ir sako:

— Kam tu, šitais vaikais apsikrovus, sėdi kaip sena? Ieškojom tavęs visur ir neradom, o tu namie sėdi, supi vaikus kaip samdininkė.

Kitas sako:

— Dar aršiau, nei samdininkė. Samdininkę nors išleidžia bažnyčion, o jos tai mažai kada.

Tai vienas davė žiedą, kitas nosinę, ba aš neturėjau nei vienos nosinės, dar kitas šukas galvon.

Brolienė parvažiavo iš atlaidų ir parvežė žaketan sagų, aš buvau prašius. Tai aš sėdėjau prie lopšio ir supau jos vaiką. Ir berniukai sėdėjo palei mane iš šalių. Tai ji man padavė sagų ir sako:

— Te, guzikai, ale tu neverta šitų guzikų.

„Oi dieve,— pagalvojau,— juk tu buvai melstis, o man širdį taip užgauni. Ir aš tavo vaikus žiūrėjau visą dieną. O tu man sarmatą darai tokią." Kad velei būt davus su kokiu daiktu per galvą, tai nebūt man taip skaudėję, kaip man širdį skaudėjo, kad tokią sarmatą padarė po berniukų akių. Aš nežinojau, kur sėdžiu — ar ugny, ar karštam vandeny.

Kai ji atsitraukė nuog manęs, aš tyliu ir sėdžiu, nieko nekalbu iš širdies skausmo. O berniukas vienas sako:

— Anele, dar tu supi šitą vaiką? Mesk tu juos po velnių už tokius žodžius, kad tu neverta pas juos nei guziko, taip dirbdama! Visi matom tavo darbus ir dabar žinom, kokis tavo gyvenimas. Tai tu kantri kaip akmuo. Kita tai būt metus į akis jai tuos guzikus, o tu nei žodžio nesakei.

— Aš jau pripratus prie tokių žodžių. Ką daryt?

Jie buvo norėję mane prašyt vakarėlin, bet jau jų širdis neleido ir nuėjo namo. O man ir širdį gėlė skausmas, kad žiūrėjau vaikus visą dieną — ir nei vakare neleidžia išeit.

Einu vėl vakarinių darbų dirbt ir gult. Tai tau ir sekmadienis. „Kaip slenka mano jaunos dienos..."— galvoju.

Einu gult, juk ryt reikės anksti keltis.

Baigės dienelė, baigės sunkūs darbai. Einam vakare namo temstant pro ežerą. Prašau brolienės:

— Padainuokim, toks tylus vakaras.

Ji sutinka, ir aš pradedu dainuot.

Taip gražiai nuskambėjo mūsų daina per ežerą ligi didelio miško, kuris supo trečdalį ežero. Ten garsas atsiliepė, rodos, prašydamas dar padainuot.

Aš brolienės vėl prašau padainuot dar vienos, nes ji turėjo gražų balsą. Ji dainavo antru balsu, tai aš vedu.

Ir vėl gražiai skamba mūsų daina. Viso kaimo bėga iš pirkių pažiūrėt, kas taip gražiai dainuoja — ir mergaitės ir berniukai, ir seni ir maži. Visiem labai gražu. O mes, eidamos per kaimą, nedainuojam, gėdinamės. O jie prašo. Tai, kada būna kaimo pertrauka, tada dainuojam, nes buvo daug pertraukų apie ežerą.

Tai mes tankiai vakarais su broliene padainuodavom. Aš vis prisigerinu prie jos. Ji mane daug dainų išmokė.

Einu gult ir džiaugiuos, kad tokis tylus vakaras be vėjo ir žvaigždėtas. Mėnulis šviečia ant dangaus. Galvoju, ryt bus graži diena.

Pasikėliau anksti, reikia vest bėrutis paganyt pagirin. Veduos ir žiūriu, kaip saulutė gražiai teka, kaip gražiai pasipuošė kiekviena žolelė, ar didelė, ar maža,— visos pasirėdžiusios rasos karoliais. Tartum gintarėliai kabo. Oi, kaip gražu! O jie stovi, nei nepajuda. Einu artyn. Kad rodos, tie žali medeliai laukia manęs ir šaukte šaukia: „Eik šen, mergaite, eik šen, našlaite, mes ir tave papuošim šį sekmadienio rytą savo žaliais lapeliais. Ir tu būsi pasipuošus eit į jaunimą ar į bažnyčią..." Oi, kaip suspaudė mano širdelę, kad aš neturiu kuom apsirėdyt. Kokia man šventė, kad visos turi, o aš viena ne. Jau pradėjau verkt ir vėl dainuot:

Anos bagočkėlės,
O aš siratėlė,
Anų rėdas po šilkeliais,
O aš — po lapeliais...

Girdžiu, dunda per girią kelelis, kuris tiesias nuog kito kaimo. Aš nutilau ir laukiu, kas čia bus. Nagi, žiūriu, kad atjoja trys berniukai su širmais žirgais ir sako:

— Labas rytas.

— Ačiū, berniukai,— atsakiau.

Nusėdo nuog arklių ir sako:

— Dabar sykiu ganysim.

— Ganykim.

Kur aš dabar dingsiu, nebėgsiu kitur.

Sukūrė ugnį, kad uodai neliįst, ir sėdam prie jos. O apie mane sėda visi ratu. Vienas ėmė už rankos, antras — už kitos, o trečias glostė mano gelsvąsias kasas, kurios buvo paleistos per pečius sulig juostos. Ir sako vienas:

— Kiek šitos rankelės nudirbo darbelio, ir tokio sunkaus! Iš mažų dienelių vis prie sunkių darbelių. Bet jau neilgai tas bus.

Dabar vienas sako:

— Jos man dabar dirbs.

O antras sako, kad man.

O trečias sako:

— O gal man? Aš nepaleisiu jos, vien dėl šitų gražių kasų.

Visi ginčą kėlė, o aš galvoju: „Kažin, ar jūs mane imtut nors vienas tokią biedną? Juk aš neturėtau tavęs kuo apdengt."

Vienas muša per pečius ir sako:

— Ar būsi mano gaspadinė?

Antras išsiėmė veidrodį, pridėjo savo veidą prie mano ir sako:

— Ar matot, juk ji mano turi būti, kad mes vienas in kitą visai panašūs. Kaip žmonės sako: jei panašūs, tai ir turi ženytis, tai gražiai gyvens. O mes kaip tik panašūs — ir būsi mano. Aš tokios darbininkės nepaleisiu. Aš turiu daug žemės, tai man reikia geros gaspadinės, ji nudirbs viena.

Aš norėtau jo būt, bet kažin ar ims mane biedną. Aš jam sakiau:

— Tau reikia bagotos.

— Aš pats bagotas, kam man bagota,— atsakė jis.

Jis ir tikrai galvojo apie mane.

Raudonuoja mano skruostai, kai pamini biednystę. Noriu bėgt iš jų tarpo, bet kurgi, ar aš visados slapstysiuos. Inpratau kentėt, tegul žmonės kalba, kaip kas nori. Galvoju: „Duok dieve kantrybės, ne tiek vargo pakenčiau, pakęsiu ir kalbas."

Nelaukti piršliai

Jau vėl šeštadienis. Vėl smagu man daros. Kad ir pavargstu, viską pamirštu.

Sekmadienį leido vakarėlin. Buvo tiek daug jaunimo, ir kitų kaimų berniukai. Pas mus buvo tokia mada: kai ateina svetimas bernas, tai pats neveda šokt mergaičių, bet turi paduot mūsų kaimo berniukas. Parenka, kuri gerai šoka ir kuri jaunime tinkamiausia. O daugiausia tokie berniukai eidavo kitan kaiman, kurie nori ženytis — renkas mergaites. Nu, ką dabar ves jiems? Atėjo, mane vedas ir padavė svetimam berniukui. O aš labai gėdinuos, tokia pana — dar tik septynioliktų metų. Pašokau su tuom — ir vėl veda kitam. Tas pašokęs nepaleidžia, pasisodino ant suolo ir šnekino mane. O man

jis nepatinka, aš turiu geresnių. Bet ką daryt? Turiu kalbėt, liežuvis neatpuls. Paskiau vėl šokina ir nori pasodint pašokęs. Aš jau atsiprašiau ir nuėjau šalin. Ir vėl prie mūsų berniukas. Aš jam sakau:

— Aš dabar neisiu šokt su tavim.

— Kodėl? — jis klausia.

— Už tai, kad jūs mane visada paduodat svetimiem.

Jis sako:

— Ar negerai? Mes darom tau garbę, o tu nenori. Dar žada atvažiuot į piršlybas pas tave.

Aš sakau:

— Man dar nereikia, o ypač tokio berno.

Nuog to vakaro jis prisirišo prie manęs. O aš jo visai nemyliu, nėra man pasauly aršesnio kaip jis. Einam į bažnyčią, ir reikėjo eit per tą kaimą, tai aš visų prašau eit per kitą kaimą, kad ir daug toliau. Bet man pasidaro visai arti, nes aš ten turiu berniuką, kuris man patinka. Kai nueinu bažnyčion, tai tą randu, kurio nemyliu — stovi jis man ant kelio ir gaudo kaip tą paukštelę. O aš nenoriu nei rankos paduot, nei kalbėt su juom. Rodos, jis mano priešas didžiausias, negaliu nei pažiūrėt aš ant jo, einu šalin.

Jau girdžiu per žmones, kad žada tas atvažiuot pas mane piršlybon. Manau sau: „Kiba jį velnias neš pas mane." Aš jo nenoriu nei matyt. Kad jis nueit kur su vėjais! Ar aš neturiu geresnių ir savo kaime, ir kituose, kuriuos aš myliu nuog mažų dienų. O čia ranka nesveika — nevaldo visų pirštų. Ir jis dar klausia pas žmones apie mane, kokia — ar protinga, ar darbininkė. Visi giria, kad labai darbininkė ir protinga mergaitė, bet pasogo neturi ir šarvų.

— Be motinos, tai kas jai sudės tą kraitį. Ji tik dirba broliui kaip juodas jautis,— taip sakydavo žmonės.

Tai jis ir atvažiavo pas mane po Velykų ketvirtadienį su savo broliu, dar skambalą prisirišę. O aš kočėjau savo sesers ir piemenio drabužius. Klausau, kad suskambėjo ant kiemo. Bėga visi žiūrėt, kas čia. Jie nepažino, sako:

— Galėt in Anelką svotai?

Aš atsakiau:

— Reikalingi man svotai! Dar pati plika, neturiu kuom apsirengt.

Brolis sako:

— Kas gi tokio!

Aš pažiūrėjau per langą ir sakau:

— Nepažįstat dar tokio — Petrika iš Žilinėlių.

O jam buvo vardas Petras. Aš negalėjau jo nei geru vardu pavadint, taip nekenčiau.

Ir išėjo brolis priimt. O man liepė moterys pasislėpt. Aš sakau:

— Kiba jį velnias čia atnešė. Eisiu dar aš slėptis dėl tokių.

Bet vis liepė man. „Nu,— pagalvojau,— tuščia jo, einu, pašersiu jo arklį avižom. Kaip žmonės kad būrė: kai pirmutiniai piršliai atvažiuoja, tai reikia arklį pašert avižom iš sterblės, tai tada labai piršliai važiuoja, negali nei nulaikyt arklių, kaip jie suka į tą kiemą, kur šerta avižom pirmasis arklys." Taip pagalvojau. Ir dar rūtų vainiką, kur atneš, tai įkišiu in durų ušėką, kad durys neužsivertų nuog piršlių. Taip ir susiraminau pati save.

Nuėjau svirnan, pasisėmiau avižų sterblėn ir šeriu ir myliu tą arklį. Tik jo paties nenoriu matyt. Ir nuėjau pas pusbrolį. Inėjau taip vėlai, jie nustebę žiūri į mane ir sako:

— O vaikeli, ko tu taip vėlai vaikščioji? Kas čia skambėjo kaip zvanas? Gal pas tave svotai atvažiavo?

— Nenoriu aš tokių svotų.

Aš tenai ir būnu, ir neinu namo. Kad klausom — beldžias į duris. Nugi, mano sesuo ateina ir baras ant manęs:

— Kur tave galas čia atnešė taip toli? Ir kol tu neini namo? Laukia žmonės tavęs.

Aš sakau:

— Būta žmonių! Aš ir neisiu.

— Kaip tu neisi? Eik — nesuės.

Nu, einu. Dar ir tą pusbrolį vedas, sykiu einam visi. Parėjom namo, tai jiej inėjo pirkion, o aš kamaron. Atėjo ten brolis, sesuo ir liepė man rėdytis. O aš nenoriu visai nei pamatyt. Geriau, rodos, sirgtau, nei ineitau. Bet kad liepė, tai ką daryt — nejau barsies.

Apsirengiau ir einu su seseria. Inėjus pasakiau:

— Labas vakaras.

To negirdi. Tai sakau:

— Garbė Jėzui Kristui!

Tada užgirdo, nes garsiai sakiau. Atsakė man:

— Per amžius.

Tada pasisveikinau vieną ir antrą. Mane piršlys paėmė už rankos ir pasodino vidury. O kaip man atrodė, kad aš sėdžiu tarp erškėčių. Visi gėrė, o mano akys ašarom liejos. Kaip pradėjo mane derėti, klaust, kiek norit pasogo! O jie atsakė:

— Karvės ir trijų šimtų litų.

O manęs neklausė, ar aš eisiu. Jie su manim neturi kalbų. Tada brolis mane išsivedė kamaron ir klausė:

— Kaip mes darysim? Ar eisi tu už jo?

Aš jam sakau:

— Kur aš eisiu, ar aš dar nespėsiu išeit, juk dar aš nieko neturiu, nei vienos paduškos, nei marškos, nei kuom užsiklot, nei skrynios — visai nieko. Ir eik.

Brolis sako:

— Nu, vis kaip padarysim rodą, pirksiu. Ale čia nereikia pasogo didelio. Žinok, kad aš tau didelio pasogo neturėsiu iš ko duot, kad ir turtingiausias tave imt. Reikia žiūrėti tokių kaip patys.

Aš jam sakiau:

— Neduok ne jokio, man nereikia. Dar kokie mano metai. Dar bus man ir be jo.

Tai ką dabar duosiu piršliui: ar pinigus, ar rankšluostį?

Buvo tokia mada: jei darai vestuves, tai reikėjo duot rankšluostį, o jei nedarai, tai tada pinigus mokėt už išgertą degtinę, kur piršlys buvo atsivežęs.

Aš jam sakau:

— Duok pinigus, aš neturiu rankšluosčio ir neisiu už jo.

O jis pasišaukė seserį ir sako:

— Duok rankšluostį piršliui.

Ji dar nenorėjo, tai jis būtinai liepė.

Ji ir davė. O man, rodos, atėmė ir kojas, ir rankas, kam mane varė kaip šunį. Matyt, aš čia nereikalinga, jei manęs nenori, nei mano sunkių darbų. Nu, kur man eit? Gal ant kapų? — galvoju.— Nors pasiskųstau tėveliam savo rūpestėliais. Kada vargau, tai vis galvojau, kad ateis laikas, kad išvargsiu vieną sykį. Bet jei dabar pražūsiu, tai amžinai varge būsiu.

Nuėjau į kamarą po langu ir žiūrau į kapus. Kad pradėsiu aš verkt! Ašaros krinta kaip lietus, o širdį spaudžia kaip akmenai. Verkiu su žodžiais:

Tėveliai mano, mylimieji mano,
O tai jūs pareikit iš aukšto kalnelio,
Tai jūs sutvarkykit sa jauną dukrelį —

Ar jūs jai skirkit didesnių dalalį,
Ar jūs daduokit didelį rodelį,
Ar jūs mani paimkit į aukštų kalnelį.

Ir ateina brolis užgirdęs.

— Nu, ir kas tau?

O aš sakau:

— Oi broleli mano, sakalėli mano, geriau tu įmeske į gilų ežerėlį mane, siratėlę, nei ką mane leidi ant didelio vargelio.

— O ką tu žinai, ar ten bus vargas, ar ne. O gal ir labai gerai gyvensi.

— Taigi, gyvensiu už invalido, ar nematai, kad jis rankos nevaldo?

Brolis sako:

— Aš nepastebėjau.

— Tai pasižiūrėk gerai.

Taip ir pasiliko tarp mūsų viskas.

Vėl dirbam kaip dirbom, nes buvo pavasaris. Nusivedžiau arklį pamiškėn. Vaikščioju keliu, o vėjelis supa žalius medelius ir draiko mano gelsvas kasas. Aš vis galvoju, kaip bus su manim, ar ilgai aš čia vaikščiosiu šitais gimtais keleliais? Vėl suskaudo širdužėlė.

Oi tu girele, oi tu žalioji,
Ir ko taip viena liūdnai svajoji?
Ar tau gaila žalių medelių,
Ar dainininkų drabnų paukštelių?
O ar tau gal gaila tos našlaitėlės,
Kuri tavi laisto gailiom ašarėlėm?
Kad ir aš pavirstau nors žaliu agleli,
Velei aš siūbotau dieną ir naktelį!..

Skamba girė nuog mano verksmo. Kur reikėtų pasidžiaugt, tai aš turiu vis verkt.

Parvedu arklį namo, o brolis klausia:

— Nu, kaip apsigalvojai?

— Ką aš galvosiu? Nenoriu aš jo.

— Nu, tai kaip žinai sau, aš neturiu pinigų užmokėt.

— Eisiu aš pati ir pasiskolinsiu.

— Eik.

„Ale iš kur bus atiduota,— pagalvojau.— Gal kaip nors atbūsiu darbu." Ale kur eit? Niekas neturi tų pinigų. Prisiminiau vieną gerą pažįstamą. Einu pas jį. Jis man paskolino ir davė žodį:

— Gerai darai, kad užmoki, girdėjau, kad jis nesveikas, rankos nevaldo ir apmirdinėja priepuoliu — geriau neik tu už jo.

Ir bėgu namo patenkinta, kad gavau pinigų. Rodos, mano akys švinta. Parėjus prašau sesers, kad neštų tuos pinigus jam.

Apsirengė sesuo ir neša. O aš ją palydėjau paežere ir sakau:

— Sesute lelijėle, sumokėk tu jam būtinai, aš neisiu už jo. Kad ir aukso kalnus jis man žadėtų — ir tų nenoriu.

Pabučiavau seserį ir grįžau prie darbo. Ir laukiu be kantrybės.

Pareina sesuo už kokių dešimties valandų. Aš nebuvau pirkioj, tik klausau už durų, ką kalba su broliene. Ji nėjo pas tą berną, tik pas savo pusseserę, kuri buvo tam kaime nutekėjus. Tai toj įgyrė, kad labai protingas bernas, ir tik jis vienas su tėvais. Tai tėvai tuoj numirs, ir liks tik vienas. O kad nesveikas, tai nepasakė. Kad ims sesuo mane bart, sako:

— Tau tik pagalį paimt ir duot. Ko tau ten trūks — pati šeimininkausi, kaip žmonės sako — ir košę maišysi, ir mentę laižysi.

O aš verkiu, kiek tik jėga neša.

Sulaukiau sekmadienio, nuėjau kaiman pas drauges. Ir atėjo berniukas, kuriam aš buvau labai patikus nuog mažų dienų. Jis pasveikino mane ir sako:

— Jau man šiandien labai linksma, rodos, akmenį nuėmė nuog širdies. Aš vakar girdėjau, ką tu seserei sakei palydėjus. Aš stovėjau paežerėj, žiūrėjau, kur tu vaikščioji, ir užgirdau tavo balsą, tai net saldu pasidarė ant širdies.

O aš sakau:

— Veltui nusidžiaugei.

— Kodėl taip? Kas yra?

— Nesumokėjo pinigų.

— Tai aš tavo broliui sumokėsiu, o jis — tam bernui.

Aš sakau:

— Pabandyk, ale nieko nebus.

Taip ir buvo. Tas berniukas paprašė kito žmogaus ir atnešė pinigus. Kur jis tau priims! Nepriėmė to berniuko pinigų.

Ateina iš kito kaimo bernas, vardu Juozas, dar ir su seseria atėjo, ir nori mano vestuves pagadint.

Ir to brolis nepriima.

Dar du nori bernai, ir turtingi, ir man labai patinka, nes labai protingi ir visų pagirti. Tai tų norėtau.

Aš eitau už bet kokio, tik ne už to. Nei vienas nieko nepadarė mano broliui — tik tas jam geriausias. O man aršiausias. Brolis sako:

— Iš kur aš imsiu pasogą tiems bagotiems?

O kad jie neprašė turto. Aš sakiau:

— Neduok nei kiek man, aš pati užsigyvensiu.

Bet kur jis tau klausys — daro savo, jis manęs nežiūri.

Jau atvažiuos ant užurašų. O man tą dieną reikėjo ginti už piemenį gyvulius. Tai aš sugalvojau gint kuo toliausiai giriosna, kad manęs nesurast niekas. Tai paieškos ir neradę nuvažiuos piršliai namo. Bet kur tau. Sesuo ieškojo pusę dienos ir surado mane. Ji buvo visa šlapia, sukaitus ir sakė:

— Vaikeli, kiba tave čia negeras dukas atnešė taip toli? Tu mane palikai be sveikatos.

Aš sakiau:

— Tau reikėjo neieškot, aš neisiu namo ir neisiu už jo.

— Tai kaip dabar? Atvažiavo žmonės — turi eit. Važiuosi nevažiuosi, o eik namo.

Verkiu ir einu. Parėjus randu svečius nelauktus, tamsius kaip debesį. Kai prieinu sveikint, tai, rodos, erškietis bado mano rankeles. Ir vėl sakau:

— Nevažiuosiu aš.

Tai jaunasis pajuodo iš pykčio, tik akys pasidarė baisios nuog to priepuolio, nes jis negalėjo sulaikyt savo širdies, suirę buvo jo visi nervai. O brolis pasakė po žmonių akių:

— Kad nenori kiaulės kojos ant stalo, tai eik po stalu.

Bet mano širdžiai tada lengva buvo, kai aš sakiau „neisiu už tavęs". O jie visi apie mane kaip vilkai apie avelę, norėdami papiauti. Ir ką aš viena galiu pasipriešint prieš visus?

Ir nutarė važiuot į Akmenio parapiją paduot ant užurašų. Apsirengėm su seseria ir važiuojam per tą kaimą, iš kur buvo jaunasis. Jam buvo reikalas užeit namo, o gal tik mane norėjo parodyt visiem. Kad lėkė visi į kelią iš pirkių, ir langai visi užsikimšo bežiūrint. O aš užsisupau veidą didele skara ir nesirodžiau niekam.

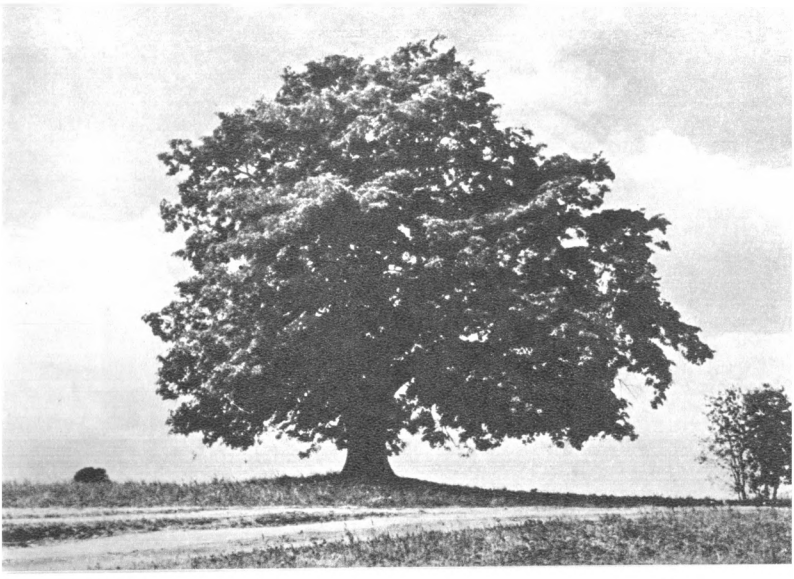

1

2

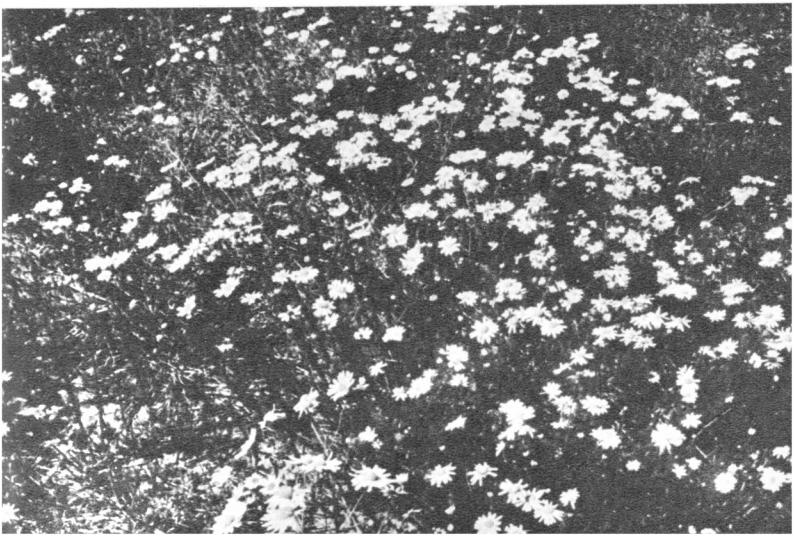

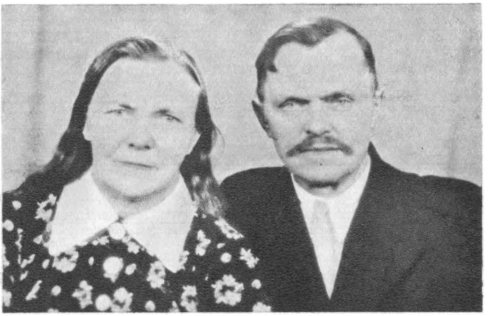

3

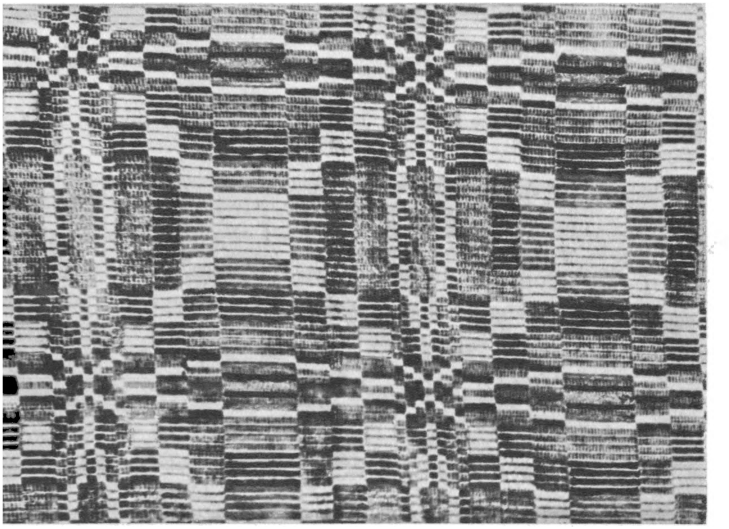

4

6

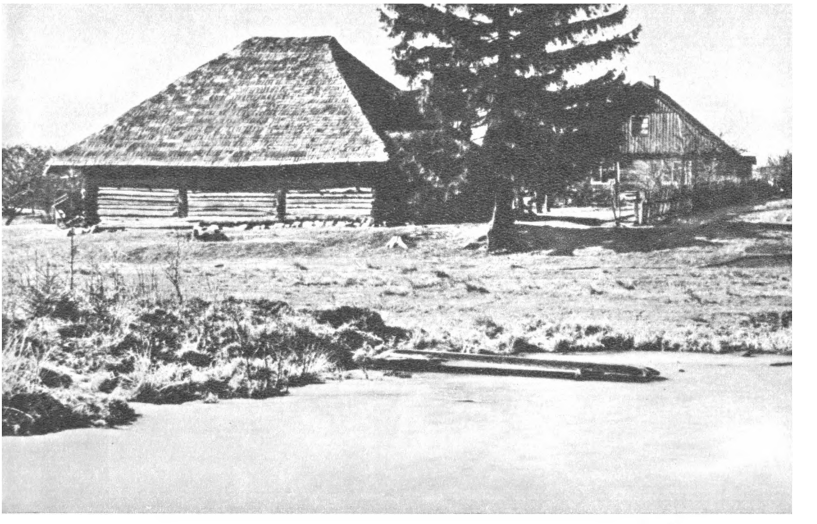

7

8

10

11

12

Nuvažiavom į Akmenio parapiją. Radom kunigą vaikščiojant lauke. Pasisveikinom ir nuėjom pakajuosna. Tada klausė poterių. Aš mokėjau. Dar klausė, kas po smerčio raudonas. Aš to nežinojau. Tada klausė, kas danguj su ragais. Aš ir to nežinojau. Tada klausė, kas danguj su uodega. Aš ir to nežinojau.

Nu, ir užrašom užsakus, parvažiuojam namo, o brolis pasitinka ir klausia:

— Kas girdėt?

Jaunasis linksmai atsakė:

— Viskas gerai.

Ir žiūri į mano akis — ką aš sakysiu. O man ašaros krinta žemėn.

Saulė močiutė kraitelį krovė

Jau yra pradžia vestuvių. O apie kraitį niekas nepagalvojo. Tik viena sesuo sako:

— Tai kaip ji eis be pagalvių ir be skrynios?

Brolis sako:

— Tegul eina pas globėjus. Jie išvežė, tegul ir parveža. Jos tenai viskas smego.

Sesuo sako:

— Tai ar ji kalta? Tai kam tu ją parsivežei be nieko? Reikėjo jiem liept viską parvežt. Pats vienas nulėkei ir parvilkai, o dabar ją kaltini. Tu galvoji, kad pliką išstumsi, ir bus viskas. Pagalvius tai pardavei jos motinos, o iš kur dar imsi? Manai, kad mano paimsi? Gali dabar nupirkt, kad pardavei.

Tas brolis sako:

— Ir duosit po vienai — ant sesers ir ant brolienės.

Kad ims abi verkt. Oi, barnis kilo didžiausias. Tai brolis tada davė pinigų pagalviam, bet niekur neradom

pirkt. Visus kaimus apėjau ir negavau. Ir turėjo sesuo duot vieną, ir brolienė. O kiek buvo ašarų už tuos pagalvius. Ir viena gailėjos, motinos duotų, ir kita. Verkė, keikė brolį, kam pardavė mano pagalvius. Ar man tada buvo malonu klausyt to barnio?

Dabar nėra skrynios. Mamytės buvo likus pas bobutę. Nors sena ir nedažyta, mano diedulio padaryta, bet reikia eit nors toj parsivežt. Nuvažiavau su seseria ir parsivežiau tuščią. O buvo likus pilna nuog mamytės. Išnešiojo jos drabužius kaip šalti vėjai. O kas liko jos dukrelei, tai jaunai našlaitėlei? Vien gailios ašarėlės, tai jos kraitis. Tai būt gera, kad būt mamytė, ji parūpint man kraitį kaip kitoms kaimo mergaitėms. Pagalvoju apie gėleles. Jos ir neturi kam parėdyti, o vistiek gražios. Ar jas pučia šiaurūs vėjai, ar jas lyja skaudūs lietai — vis jos žydi. Taip ir manęs nepalauš jokie vargai nei darbai. Žydėsiu ir dainuosiu savo mėgiamas daineles. Ir dainuoju:

Ne bet kokia
Aš mergelė buvau,
Ne bet kokių
Bernelių žiūrėjau...

Ir vėl linksma mano širdis būtų, kad tik ne tas jaunikis, mano širdies liūdnumas.

Bet jau reikia galvot apie vestuves.

Brolis skrynią mano nudažė tamsiai branzavai, o kur trūko dažų, tai juodai. Ir jau ne balta. Ogi kas skrynion dėt? Nėra ko. Turėjau drobės išsiaudus ritimėlį ir pašukinio — tai visas kraitis. Sesuo sako:

— Ir kaip veš tuščią skrynią ant svieto juoko?

Tai įdėjom mano paskutinę nažutką, jos seną palitą, didelę skarą, kur vadino dubaltavom, tai stora, vis sun-

kiau bus. Dar sesuo davė rietimą pakulinio ir drobės, ir rankšluosčių davė, o staltiesę paskolino. Ir, vadinas, jau parengtas jaunosios kraitis.

Jau reikia eit prašyt vestuvėn. Kas eis? Turi jaunoji eit. Po kelis kaimus, po kelis kilometrus, ir kuriuose dar aš nebuvus nei sykio. Plati giminė, bet ne mano. Toj giminė tai brolienės, tai brolio ir sesers, jų motinos. Tik dvi šeimos mano giminės. Keliauju pas savuosius. O nuejus verkiu, negaliu nei žodžio ištart. Visi klausia, kas tau yr, o man širdis plyšta per pusę, kad einu už nemylimo. Jie sako:

— Tu neik už jo, kad nemyli. Kokis bus tavo gyvenimas. Vargai vargai pas brolį, dar ir pasibaigsi vargdama. Girdėjom, kad jis nesveikas, ir dar tokia baisi liga.

— Nu, ką aš papūsiu prieš vėją? Turiu eit, verkiu ir einu.

Ir mano motina krikšto verkia. Ir tos tetos, nors netikros, kur sykiu augom, verkė. Bet kur dėsies?.. Jos pažadėjo viena už pamergę, kita už svočią.

Einu toliau kituosna kaimuosna per girelę, kur aš praleidau daug šventų dienelių savo vaikystėj. Čia mane ramino visi medeliai, čia čiulbėjo drabni paukšteliai gražiausiais balseliais. Kodėl man dabar viskas ne taip gražu ir nelinksma? Dabar, rodos, linksta medeliai, liūdi paukšteliai. Nors buvo ir gražus gegužės mėnesis, bet man rodos, kad visa gamta apmirus, net žemė po manim linksta. Nepavelku kojų.

Suprašau, kiek liepė. Kurios moterys nežadėjo atvažiuot, tos dovanojo po stoną drobės. Padėkojau širdingai, dar su ašarom, už dovanas ir džiaugiuos, kad turėsiu vyrui kelnes iš ko pasiūt. Nors ir nemyliu, bet ko reikia, tai rūpinuos.

Jau prisiartino tamsios mano vestuvės — sekmadienio diena. Ir pripuola švento kryžiaus diena. Reikia eit išpažinties pas savo kleboną. Bet nėra namuose, išvažiavo į atlaidus, į Varėną. Einu ir aš tenai. O daug žmonių! Priėjau išpažinties labai verkdama. O kad ėjau prie komunijos, tai visai slabnėjau. Visi tik žiūri, kas šitai mergaitei yra? O nieks nežino, ko mano širdis trokšta. Velei šitoj bažnyčioj numirt, nei grįžt į namus.

Einu namo viena kaip toj blūdni avis, nenoriu niekam rodytis. Bet kur tau nepastebės. Buvusiej mano draugai pasivijo, paėmė vienas už vienos rankos, kitas už kitos ir einam, kalbėdami paskutinius žodžius. Jiej man sako:

— Tu neik namo, einam pas mus, o ryt eisim užrašyt ir gyvenk pas mane.

O jis tik su tėvais gyveno vienas. O kitas tik su motina, ir tarnaitę turi. Ir sako:

— Anelkute, ką tu sugalvojai, duoto žodžio neištesėjai. Kaip tu gali eit už kito.

Aš sakau:

— Tu manęs nebark, bet kaimynų pasiklausk, ar aš pati einu, ar ne brolis mane varo po nevaliu. Kad jūs žinotut, kas mano širdelėje yra, tai jūs negraudintut manęs. Aš ir taip einu, rodos, pragaran.

Aš labai susivėlinau grįžt iš bažnyčios, nes buvo toli. O ir daug žmonių kaime mane šnekino. Buvo suvažiavusios giminės, ir muzika grojo jau — o jaunosios vis nėr. Tai buvo visiems baimės, manė, gal negrįšiu. Be manęs negalėjo tancio pravest.

Kaip priėjo daug jaunimo iš visų kaimų, gal iš penkių kokių! O dainavo man, našlaitei, tokias graudingas

dainas, kad visa mano giminė verkė. Paprašiau, kad brolis pravest tancių. Bet nėjo, ba jis buvęs našlys, tai būrė, kad negalima našliams — lieka ir toj jaunoj našlė, jeigu praveda našlys. Tai prašiau kito, brolienės brolio. Tai tas pašoko, ir tada liepė visiems eit šokt. O aš jiems nusilenkiau žemai ir nuėjau verkdama kamaron.

Atėjo pamergės, nusivedė už stalo. Brolienė davė valgyt visam mano pulkui ir giminėm.

O jaunimas šoko ant kiemo. Kad pakilo vėjas ir griaustinis su perkūnais! Tai suvarė visą jaunimą pirkion. O aš išėjau ant lietaus ir noriu, kad mane perkūnas užmušt, tai nereikėt nei vyro tada — ir būtau laiminga. Vis taip galvoju.

Bet nešovė perkūnas, ir likau ant nelaimingo gyvenimo.

Jau artinas rytas, nuėjo visi gult, o man nėra miego — vis galvoju apie gyvenimą nelauktą, kurio aš visai nenoriu. Man dainuoja:

Pakirsta rūtele,
Daugiau nežaliuosi,
Tu jauna mergele,
Daugiau neuliosi...

Ir kitą dainą:

Paskutinį vakarėlį
Aš pas savo brolužėlį
Po sodą vaikščiojau,
Uogeles rankiojau...

Tai brolis kad pradėjo verkt, ir visa mano giminė. O aš labiausia. Jau net su žodžiais. Mano pamergės dar daugiau dainuoja, kad brolis suprast savo klaidą.

Duokit žinelį į aukštą kalnelį,
Kad pribūtų ma tėveliai
Ant šios valandėlės...

O sesuo mano tai tiek verkė, rodos, mane į kapus leidžia.

Pasikėlė, kas buvo atsigulę, ir suėjo kaimynai išleist šliūban. Pas mus tokia mada: eina ir neprašyti, pažiūrėt, tik nesėda už stalo, kurių nekvietė kvieslys ar neprašė pati jaunoji. Tai tos moterys kad dainuoja jaunajai liūdnas dainas, kad gali apalpt nuog tų dainų.

Tada laukėm atvažiuojant jaunojo. Ir matom, kad jau atvažiuoja. Visi bėga pažiūrėt, ar didelis jaunojo pulkas. Ir man liepė išeit pasitikt arba nors pasirodyt. O aš norėtau visai pasislėpt, kur nors miškan bėgt, kad manęs nerast niekada. Rodos, kad vartus užkelt ir šunimi užleist jo visą pulką, kad juos nuvyt, iš kur jie atvažiavę.

Veda ir mane būtinai iš pastogės laukan. Nežinau dėl ko, tur būt, būrė ką nors mano krikštų motina. Nugi, išėjau, jei veda. Bet aš jo nemačiau. Man rodės, kad tenai kaminas juodas, ne žmogus.

Suvedė visus pirkion, susodino už stalo, davė valgyt. O man liepė rengtis.

Einu, nematydama kelio, su pamergėm svirnan. Ir moterų daug priėjo rengt jaunosios. Rengė drobiniais baltiniais, sijonu ir bliuskute — brolienės šliūbaunais. Ji man paskolino. Apsirengiau. Dar apjuosė linų siūlais tris eiles ant pliko liemenio ir šermukšnių šakutę davė į rankas, kad neužkerėtų manęs kas nors. Uždėjo valioną ir rūtų vainiką ant mano galvos, kurį buvo atvežęs jaunasis. Ir batelius atvežė. Kaip slėgė jie mano kojas, kad, rodos, negaliu nei pakelt. O tas žalias rūtų vainikėlis, nors ir žydėjo ant mano galvelės, bet spau-

dė kaip sieras akmenėlis. Sujuosė labai ilgu kaspinu. Tai tas kukardas buvo pagal žemės. Spalva buvo raudona. Tai visos bobos rėkė, kad negalima — gali įvykt gaisras.

Ir atėjo du brolaičiai, paėmė mane už parankių, nuvedė už stalo, pasodino tarp pamergių. O tiek dainuoja graudingas dainas:

Mergele jaunoji,
Kas tau atrodo,
Ar žalia rūtelė
Nešiot nusibodo?..

Tą pabaigė, tai kitą:

Broleli mano,
Jaunasai mano,
Kam prižadėjai
Mani berneliui?..
Ar aš neskėliau
Ankstų rytelį?
Ar aš nedirbau
Sunkų darbelių?..

Tai brolis pradėjo balsu verkt. O kaip pradėjo dainuoti

Oi, anksti anksti
Paldzienyko rytelį,
Oi, kuo pažince
Mūsų Anelkutį? —
Aukščiausia sėdzi
Ir gailiausia verkia,
Gailiausia verkia —
Tėvelių šaukia...

tai tada visi verkė, į mane žiūrėdami. O aš apalpau. Atgaivino, ir tada reikėjo atsisveikint su giminėm. Ogi reikėt su tėveliais — o jų nėra. Tai ten stovėjo brolis ir sesuo ir ant stalo kryželis. Tą pirmiausia pabučiavau atsiklaupus. Nenoriu nei keltis nuog žemės, galvoju: „Dieve mano, kur tu padėjai mano tėvelius, kad aš nors šią minutėlę pamatytau jų veidelius ir kad pabučiuotau jų rankeles, oi, kokia aš būtau laiminga! O dabar kas jūs vietelę užima — tas, kurs mano ašaras gėrė ir dabar pavergė mane. Tegul jis dabar nelieja ašarų, kai žmonės mato, jam negaila manęs, tik mano darbų. Kiek aš jam padirbau..."

Pakėlė mane brolaičiai nuog žemės ir veda iš abiejų pusių. Privedė prie brolio ir prie sesers. Apsikabinau seselę ir bučiavau labai daugel kartų. Padėkojau aš jai, kad ji mane užaugino, kad ji mane išmokino ir daug vargo patyrė dėl manęs. Ji labai verkė. Verkė manęs, kad aš ją vieną palieku.

Tada brolį atsisveikinau, visą giminę ir kaimynus. Ir tada vedė vežiman, brolaičiai inkėlė. Aš visiem nusilenkiau ir važiavau su vienu brolaičiu, svočia ir pamerge. O moterys man dainavo.

Nuvažiavau į bažnyčią kaip ant kokių dyvų. Vis galvojau, kad neduos šliūbo, kaip aš verksiu. Bet kur tau. Tik nuėjom į kunigą, tai greit surišo rankas kaip geležiniais pančiais visam amžiui. Kada aš turėjau kalbėt paskui kunigą, kad „tave, Petrai, imu už vyrą", tai buvo sustingę lūpos ir nieko nesakiau, bet tylėjau. Tai kartojo kelis kartus. O jaunikis tik žiūri baisiom akim. Oi, kokis tada buvo mano širdelės skaudėjimas! Vis galvojau: „Kad čia žemė persiskirt, ir aš nueitau skradžiai žemėn, nematytau šio pasaulio, nei šito vyro. Oi, liūdna mano širdelė visam amželiui!"

Po šliūbo einam per bažnyčią, dar groja maršą. Geriau lydėt į kapus su maršu, tai būt didesnė laimė.

Parvažiuojam iš šliūbo, randam bromą padarytą, o ant bromos pilnas maišas šiaudų prikimštas karo ir sukas. O jau pasitinka visokie žmonės: ir kuproti, ir šleivoti, ir gandrai ilgais snapais kalena į kupras. Tada priima mane su vyru mano krikštų motina su tėvu, duoda stikliuką degtinės ir duonos su druska valgyt.

Ir prabuvom dvi paras. Dieve mano, jau reikia visai skirtis su kaimynais ir su gimtais namais, kur praleidau ir šilto, ir šalto, o važiuot, kur nieko nepažįstu ir nieko nežinau, ir su tuom nekenčiamu gyvent. Dar atsisėdu už stalo su pamergėm, aprengta valionais. O kvieslys su lazda muša į balkį ir šaukia visą giminę „prieit į šventą stalą ant dovanų, ne taip ant dovanų, kaip an bagaslauno žodelio!" Prieina dėdė ir dėdienė, dar ir vaiką atsineša. Tai dėdė davė pinigų, o dėdienė drobės stoną. Ir vaikas pinigų davė. Aš visiem ranką pabučiuoju, dar ir veidan, padėkoju ir nusilenkiu žemai, o brolis duoda degtinės po čerkutei. Tai kvieslys visų šaukė, pavardėm ir pagal giminių įstatymą, kas kaip paeina vadint. Ir tada jaunimo šaukė. Visi nešė man dovanas ir visi atsisveikino paskutinį kartą. Buvo tokių, kad ir dukart nešė dovanas. O kiek krito mano ašarų tenais!

Po dovanų rengė martelę svetimon šalelėn. Kaip eglę žalčių karalienę, taip ir mane, apipuolę kaip žalčiai tik vyniojas pagriebt ir pabėgt. Davė paskutinį kartą valgyt, ir atsisveikinu su visais. Sėdu į vežimą, palenkiu galvą visiem. Varo arklius, čia dar stabdo, o moterys lenkia mano galvą ir kužda man į ausį, sako:

— Tu nesisėsk dabar, bet pastovėk, kol pervažiuosi kiemą, ir kai išvažiuosi iš savo kaimo, tai atsigrįžk nors tris kartus atgal.

Aš taip darau ir galvoju: „O gal aš sugrįšiu čia, kad taip būrė moterys?" Aš labai norėtau, bet ne tas buvo stovėjimas. Tai reiškė, kad visos mergos greitai apsiženyt, o atsigrįžimas — tai, kad vaikai būt panašūs į mane.

Parvažiuoju į vyro namus, ir randam bromą užleistą. Mus praleido, o mano palydus sulaikė, turi išsipirkt, tai praleis. Čia neturi degtinės. Jau norėjo važiuot namo nuog bromos, bet piršlys nunešė degtinės, tada paleido. O aš, jų nesulaukdama, verkiu viena stovėdama. Priėjo tokis senelis, ramina mane:

— Neverk, dukrele, gyvensim visi netoli vienas su kitu.

Aš mislinau, kad jaunojo tėvas, bet būta svetimo. Aš jam rankas bučiavau, o jis mane glostė. Visi žiūri į mano veidą ir sako:

— Tai laimė Petro — tokią gražią paėmė žmoną!

Kiti sako:

— Argi ji būt ėjus už jo, jei ne sirata būt. Žinai, brolis — ne tėvas, išvarė.

Ateina mano svočios ir parėtkas, einam už stalo visi. Jau ne viena verkiu — ir mano svočios verkia, sako:

— Prapuolei, vaikeli, tu jau, matyt iš sykio.

Aš dar sėdžiu, apsupta didele skara, ateina anyta ir nusupa mane. Aš pasveikinu ir duodu stoną drobės. Ir tėvui jo daviau stoną. Veda šokt mane — tam rankšluostį daviau, ir muzikai rankšluostį. Patalą paklotą radom — ir tą surišau rankšluosčiu.

Ir tik biskį pabuvo mano palydai, greit uždegė virkščių po stalu ir rūkina mano palydus namo — neturi ko valgyt, tik grikių bapkos ir mėsa smirdanti. Ir važiuoja mano palydai, pabuvę gal keturias valandas. Oi, verkiau aš ir nenoriu likt nuog jų.

Čia atėjo kareiviai ir varos jaunikį kitan kaiman, kad neturėjo leidimo, nes ten buvo netoli lenkų rubežius. „Nu,— ir manau,— kad jis iš ten negrįžt, tai aš būtau laiminga". Bet greit grįžo. Jaunimas šoka, ir mane veda šokt berniukai, ir mergaitės bučiuoja, tokios meilios.

DAINININKĖ ANELĖ ČEPUKIENĖ

NORBERTAS VĖLIUS

A. Čepukienė beveik niekuo nesiskiria iš kitų dzūkių — be galo nuoširdi, švelni, kas antras žodis vis „oi, tu mano širdela, rūtų kvietkela". Tik plačiai lyg vaiko atvertos akys sklidinos kažkokio laukimo, nerimo, ir neapsakomai greitai keičiasi jų išraiška. Čia jos giedros, džiaugsmingos, čia apsitraukia vos permatomu ūku, pranašaujančiu besiartinančią negandą, čia kaip stambūs lietaus lašai iš jų pabyra ašaros. Ir nesuprasi — iš džiaugsmo jos rieda, ar iš skausmo.

Kai pirmą kartą pamačiau Čepukienę, kiek perdėtas, patetiškas pasirodė jos džiūgavimas, kad štai pagaliau jos dainos nebemirs kartu su ja, o liks amžiams. Tik paskui, diena iš dienos rašydamas didžiuliu srautu besiliejančias jos dainas ir pasakas, klausydamasis nepaprastai tiksliai prisimenamų vaikystės ir jaunystės pergyvenimų ir skaitydamas jos pačios sukurtus eilėraščius, vaizdelius bei apsakymus, supratau, kad tai buvo nuoširdus jausmas. Ilgus metus ji pragyveno, išplėstomis akimis stebėdama aplinką ir dėl visko giliai pergyvendama, sielodamasi. Laikui bėgant, tie pergyvenimai neišblėso kaip likimo valiai paliktas laužas, o vis kaupėsi atminty, dilgindami širdį ir vaizduotę. Ir reikėjo tik nedidelio paskatinimo, kad jie išsilietų — primityviais, mums, profesionaliosios literatūros skaitytojams, kiek neįprastais naivokais vaizdais.

Šitokia individuali bemokslio žmogaus kūryba, paremta gyvenimo faktais ir nuspalvinta stipriu rašančiojo

jausmu, yra tipiškas šių dienų reiškinys. Eilėraščius, vaizdelius iš savo gyvenimo rašo Rožė Sabaliauskienė nuo Marcinkonių, Ona Bluzmienė nuo Žeimelio, Vincas Češkevičius nuo Beržnikų (Seinų aps.) ir daugelis kitų. Visi jie nepralenkiami tautosakos pateikėjai, nuo pat vaikystės suaugę su dainomis, pasakomis, su gražiausiomis kūrybinėmis mūsų liaudies tradicijomis. Tačiau jų individuali kūryba, nors ir susišaukianti su tautosaka, yra naujas, savitas reiškinys, panašiai kaip ir savamokslių iš liaudies kilusių tapytojų (Monikos Bičiūnienės, Jadvygos Nalivaikienės, Lidijos Meškaitytės), skulptorių (Liongino Šepkos, Stasio Riaubos, Petro Kalendos, Juozo Laurinkaus) ir kitų menininkų kūryba.

Savotiška išpažintis buvo ir A. Čepukienės išdainuotos dainos, išsakytos pasakos, mįslės, patarlės ir priežodžiai. Tautosaka šių dienų pateikėjams, skaitantiems grožinės ir mokslinės literatūros veikalus, klausantiems radijo ir televizijos laidų apie folklorą, nebėra harmoninga gija, nesąmoningai įsiaudusi į visą jų dvasinį pasaulį, o tik gražus to pasaulio papuošalas, kurio reikšmę ir paskirtį kiekvienas savaip nustato ir išsiaiškina. Tie, kurie (kaip A. Čepukienė) perpranta tikrąją tautosakos vertę, nenori, kad ji žūtų, tik trumpam nušvietusi jų asmeninį gyvenimą, o išliktų amžiams, nes tuo pačiu išliks dalis ir jų asmenybės.

Įvairiais gyvenimo laikotarpiais tautosaka savotiškai veikė A. Čepukienės charakterį, galvoseną — visą jos individualybę. O antra vertus, jos pačios individualybė paveikė tą liaudies kūrybos dalį, kurią ji išmoko.

Šioje apybraižoje siekiama atskleisti tuos A. Čepukienės gyvenimo ir charakterio momentus, kurie turėjo įtakos tiek jos sukurtai individualiai, tiek ir iš kitų perimtai liaudies kūrybai ir plačiau papasakoti apie ją kaip tautosakos pateikėją. Susipažinę su šia talentinga

dzūkų dainininke, geriau suprasime, kokį vaidmenį mūsų tautosakoje, ypač dainose, vaidina kolektyvas ir atskiras individas, kas jose yra pastovu, tradiciška ir kas nepastovu, nuolat kinta, plintant joms iš lūpų į lūpas, ir pagaliau kokį vaidmenį daina, pasaka atlieka šių dienų vyresniosios kartos žmonių dvasiniame gyvenime.

Tarp grožio ir pilkos kasdienybės

Daugumas vyresniosios kartos tautosakos pateikėjų nuėjo sunkų gyvenimo kelią. Liaudies daina ir pasaka tarpo ne erdviuose ponų ir bajorų dvaruose, bet šiaudinėse mažažemių pirkelėse, kur nuogas vargas tykodavo už kiekvieno kampo. Sunkus buvo ir A. Čepukienės gyvenimas. Gimusi 1904 m. Varėnos rajone, Puodžių kaime (Jokėnų apyl.), ji po dvejų metų neteko tėvo, o netrukus ir motinos. Augo pas netikrą brolį Joną, kuris buvo griežto būdo, turėjo didžiulę šeimą ir tėviškos šilumos šykštėdavo net savo tikriems vaikams. Tačiau yra vargas — yra ir užuvargė. Švelnius motinos žodžius kartais pavaduodavo tyli sesers Mariulės užuojauta, kuri ne kartą mėgindavo sutramdyti savo įsismarkavusį brolį. Gardesnį mėsos kąsnelį atstodavo miške rastas ir ant laužo iškeptas grybas, vaikiškus drabužėlius — senas motulės švarkas. Ir gyvenimas nebūtų atrodęs toks alsinančiai sunkus, jeigu A. Čepukienė nebūtų buvusi labai jautri. Dar visai mažiukė, gyvendama pas motinos pamotę, ji pastebėjo, kad su ja elgiamasi kitaip, negu su visais vaikais — niekas iš kermošiaus jai neparneša kiškio pyrago, nepamyluoja, duonos plutą, ir tą atžagaria ranka paduoda. Ir dar — nuolatinės kaimynų aimanos: „Kur ji dings viečna siratėlė? Velei būt numirusi kartu su motule!" O paaugusi Anelė dėl kiek-

vieno didesnio ar mažesnio gyvenimo smūgio skaudžiai pergyvendavo, verkdavo, nubėgusi ant motinos kapo, kankindavosi, lygindama savo gyvenimą su kitų. Ar jai tekdavo brolio diržo paragauti, ar klampodavo paskui karves po neišbrendamus raistus, ar eidavo į bažnyčią su skolintais drabužiais — visur ji jautė sunkią savo našlaitės dalią.

O ta jos dalia išties buvo įnoringa.

1922 m. varu išvaryta į Žilinėlius už Petro Ambručio, Anelė niekaip negalėjo prie jo priprasti. Vyras ją be galo mylėjo, bet buvo ligonis — sirgo nuomariu. Matydamas Anelės šaltumą, jis vis labiau niršo, ne kartą skaudžiai ją mušdavo. Patį vis dažniau ištikdavo priepuoliai, pagaliau jis visai susirgo ir išprotėjo. Žemės — tik vėjo pustomo smėlio lopinėlis, vaikai maži, vyras ant lovos. Ne kartą iš skurdo ir sielvarto Anelė buvo išėjusi iš namų. Tik sutikę kaimynai įkalbėdavo ją grįžti atgal.

Kiek pasirgęs, vyras mirė 1936 m. Tačiau dalia ir tada nenukreipė nuo jos savo rūstaus piršto. 1937 m. perkūnas pelenais pavertė visą jos sodybą. Ir vėl, krimsdamasi dėl savo padėties, ji padegėliais apėjo kaimynus. Visi keliai ir takeliai, jos pačios žodžiais tariant, liko nusodinti skaudžiais žodeliais ir palaistyti gailiom ašarėlėm.

Vargais negalais Anelė apsisėjo laukus, susirentė mažutę trobelę. Manė išbrisianti iš vargo. Daug jai padėdavo artimiausias kaimynas Vladas Čepukas. Ar reikia į mišką važiuoti, ar laukus arti, ar malkas piauti — vis pas jį kelio galas. Čepukas buvo visų „pašlovintas"— turėjo ar devynias mylimąsias ir tiek pat, jei ne daugiau, nesantuokinių vaikų. Pamilo jį ir Anelė. Iki tol ji buvo labai pamaldi, kasdien bėgdavo į bažnyčią. Todėl savo nuopuolį ji ypač skaudžiai pergyveno.

Tačiau nepakluso proto ir visuomenės balsui, o pardavusi paskutinius savo daiktelius, išleidusi vaikus tarnauti, su Čepuku išbėgo į Alytų. Visą laiką gyveno sąžinės graužiama, žmonių persekiojama. Kai tik šeimininkai sužinodavo, kad gyvena „be šliūbo", tuoj išvarydavo iš namų; kunigas neduodavo išrišimo; gydytojai net gimdyti į ligoninę nepriėmė. V. Čepukas pastovaus darbo neturėjo ir per daug neieškojo. Kartais gyvendavo su Anele, o kartais išvažiuodavo pas savo žmoną. Ir tik žuvus Čepuko santuokinei žmonai, 1939 m. Anelė sugrįžo į Žilinėlius ir ištekėjo už jo.

Gyvendama su Čepuku, Anelė irgi niekada neturėjo ramybės. Vyras ką nutvėręs viską pragerdavo: drabužius, apavą, o kartą — net ir ratus. Ištisas dienas nesirodydavo namuose, o sugrįžęs triukšmaudavo, mušdavo pačią ir vaikus. Ne kartą per teismą buvo išsiskyrę, pasidaliję, tačiau vėl susitaikydavo, nes Anelė vyrą be galo mylėjo.

Čepukienę labai jaudino Antrojo pasaulinio karo baisumai, ypač tai, kas vyko jos gimtosiose apylinkėse — Varėnos žydų iššudymas, Bobriškių komunistų mirtis, Pirčiupių sudeginimas.

Visi tie tragiški visuomenės ir šeimos įvykiai, dvasinės kolizijos dar labiau didino jos, gal būt, įgimtą jautrumą, kartais pereinantį net į melancholiškumą ir pesimizmą.

Tik nuo 1959 metų, susitikusi su tautosakos rinkėjais, Anelė Čepukienė pradėjo tarsi naują gyvenimą. Triūsdama po laukus ir daržus, ji vis galvoja apie dainas, dainuoja. (Vaikai juokiasi, kad ir miegodama imdavusi dainuoti.) O vakarais nuvargusi sėdasi į lovą, užsidega lempą ir, pasidėjusi sąsiuvinį ant specialiai prie sienos prikaltos lentelės, rašo. Daug skaito. Ypač pamėgsta Žemaitę, Biliūną, Salomėją Nėrį. 1960 m. ji

kviečiama dainuoti į Universitetą, Konservatoriją, Lietuvių kalbos ir literatūros institutą. Ne kartą viena ir su tautosakininkais apsilanko gimtuosiuose Puodžiuose, Žilinėliuose, vėl prisimena visą savo sunkų gyvenimą. Tačiau dabar tie prisiminimai kelia ne tik graudulį, o ir malonų kūrybinį įkvėpimą.

Tačiau tokia pakili nuotaika neilgai tetruko. Į senatvę buitinių rūpesčių ne mažėjo, o daugėjo. Sveikata visai pašlijo. Daugiau laiko tenka praleisti ne namie, o ligoninėse. Per ligas ir darbus Čepukienė beveik visai nustojo rašyti. O gal kiek išseko ir svarbiausioji jos kūrybos versmė — prabėgusių dienų, ypač vaikystės ir jaunystės, įspūdžiai. Sunkios mintys vėl užgulė jos galvą. Kremtasi, kad visi ją užmiršo, kad vaikai nemyli, kad artėja gyvenimo saulėlydis.

...Oi, kaip nelinksma daros an širdies...— rašo ji viename iš paskutiniųjų savo laiškų.— Gal daugybė išgyventų metų ją nugramzdino tan liūdesin. Ir vargai pagelbėjo pasunkinti širdį. Nebūtau, rodos, tokia nesveika — dar sukuos kai apatinis girnų akmuo, bet labai sunki esu ir nesmagi, net pati savęs nekenčiu. Kam man gyvent ir kam visa tai kentėt be jokios linksmos valandėlės? Nei naktį, nei dieną nėra ramumo...

Čepukienė jautriai reagavo ir į aplinkos grožį.

Daugumas kaimo žmonių giliai jaučia grožį gamtoje ir kasdieniniame gyvenime. Tai rodo ne tik turtingas mūsų liaudies menas, bet ir sugebėjimas išrinkti gražią vietą sodybai, meilė upokšniams ir ežerams, paukščiams ir gėlėms. Čepukienė ne tik jaučia grožį, bet ir aiškiai jį suvokia, įprasmina. Ypač ji žavisi gamta: miškais, ežerėliais, netgi smėlėtais laukais. Tai atsispindi jos autobiografijoje ir visoje grožinėje kūryboje, kur daug posmų, skirtų dzūkų gamtai apdainuoti. O vaizdelis „Ežeras"— tai tiesiog himnas jos numylėtam Puodžių ežerui:

Aš nubėgu anksti rytą ant liepto ir žiūriu aplink. Koks gražus vaizdelis — tartum žemės akis! Ežeras miega taip ramiai, kad nepajuda jokia vilnelė, rodos, jis sapnuoja saldžius senovės sapnus. Aš pasilenkiu praustis, jau noriu vilgyt rankas, bet susilaikau, nes pamatau pati save ir medžius, ir dangų — viską taip aiškiai. Tik darosi baisu, nes atrodo labai giliai, kaip kitas pasaulis, apie kurį seneliai pasakojo. Ir debesėliai plaukia vienas paskum kitą didesni ir mažesni, pilki ir balti lyg avelių pulkai, tik be piemenėlio. Matyt, kaip aušra raudonuoja, kaip saulė lenda lyg aukso gražiausias kamuolys...

Autorė gėrisi ir pakrantėse augančiomis šimtametėmis pušimis, „kurios ošė ir svyravo savo šakas", ir bandą genančiais piemenėliais, ir aidu, kuris nuskamba stikliniu ežero paviršiumi. Tačiau perteikdama šį savo jausmą, ji, kaip ir daugelis kitų savamokslių rašytojų, neišvengia knyginių trafaretų.

Kai 1960 metų vasarą apsilankiau Jonikaičiuose, Čepukienė man aprodė didžiulius sodybos medžius, džiaugėsi, kad kiekvieną pavasarį į juos atskrendanti gegutė, nuvedė ant Liepų kalnelio, kuris buvo už gero kilometro. Čia ji glėbiais matavo šimtamečių liepų kamienus, rodė gilias jų dreves, gėrėjosi medaus kvapu ir dūzgiančiomis bitėmis. Nuo kalnelio labai toli matėsi. Stovėjo ji ir, neatitraukdama akių, žiūrėjo į neaprėpiamus rugių laukus. Dažnai ji čia ateinanti pasigrožėti, pabaigusi dienos darbus arba sekmadieniais.

A. Čepukienė yra tartum suaugusi su gamta, sudvasina ją ir myli. Tai matyti iš jos autobiografijos. Štai kaip ji aprašo savo sugrįžimą iš Alytaus į tėviškę:

...Labai pasiilgau savo miško. Pamačiau medelius, tas žalias ošiančias pušis, ir pravirkau balsu: „Miškeli žalias, vėl sugrįžau pas tave, parskridau kaip paukštelė." Čia vėl mane, rodos, kalbina kiekvienas medelis: „Eikš šen, vargdienėle, mes tavęs ilgimės ir laukiam. Niekas mūsų nepalaisto tokiom gailiom ašarėlėm, kaip tu, niekas mumis nepasidžiaugia. Mes ūžėm ir šlamėjom ir tavo balselio negirdėjom. Daug praėjo audringų dienelių; mus lankstė vėjelis — tu

kentei vargelį. Tu liejai ašarėles — mes bėrėm spyglelius ir sykiu kentėjom vargelius." Apkabinau ir pabučiavau ne vieną pušį. Šitaip mylėjau jas, kasdien eidavau su vaikais malkaut, grybaut ir šiaip pasivaikščiot...

Žavėdamasi miško ar ežero grožiu, ji neužmiršta ir naudos, kurią jie neša žmonėms žiemą ir vasarą; tačiau tai nenustelbia jos poetinio nusiteikimo.

Anelė Čepukienė mėgsta grožį ir buityje. Jos lovos visada uždangstytos raštuotais uždangalais, palubėje kabo iš šiaudelių išpintos daugiakampės žvaigždutės, paukščiukai.

Čepukienė jaučia ir dainų estetinę vertę. Ne kartą ji pasakojo, kaip seniau būdavę gražu per rugiapiūtę. Piovus piovus atsitiesia kuri viena moteris ir skambiu balsu užtraukia:

Oi tu-u skregžde-ela-aaa,
Mėlyna-a paukšte-la-a-a!..

Garsas taip ir nuribuojąs per vilnijantį rugių lauką ligi pat miško. O ten atsimušęs aidu vėl atskambąs ligi piovėjų. Antrąjį posmą pačiumpanti kita piovėja, paskui dar kita... Taip ir pradedąs skambėti visas rugių laukas.

Savo autobiografijoje ji ne kartą pabrėžia, kad dainuodama jaučianti estetinį pasigėrėjimą. Jai gražu į įvairiaspalvį gamtos garsų kilimą įpinti ir savo balsą. Žinoma, pradėti vieną ar kitą dainą paprastai paskatina kas nors netikėta, sunkiai apčiuopiama — tai vienokio ar kitokio jausmo antplūdis, nelaukta asociacija ir t. t. Savo straipsnelyje „Oi dainos dainelės"[1] A. Čepukienė rašo:

Kai nueinu su bróliu in girią malkų arba rąstų piaut, tai jis nueina paieškot kur patogesnių, o aš viena pasilieku. O kaip gera

[1] A. Čepukienė, Oi dainos dainelės.— Liaudies kūryba, I. Vilnius, 1969, p. 191—197.

kvėpuot grynu oru! Pušų ir eglių kvapas net gaivina širdį. Ir paima tokis džiaugsmas, kad noriu uždainuoti visa gerkle, iš visų jėgų, ir šūkaut, rėkaut, net bėgiot. Rodos, kad pavirsčiau lakštingala, kad taip galėčiau išdainuot visokiais balsais, kad visi paukšteliai stebėt ir visi žvėreliai girdėt, o medžiai stovėt ir nepajudėt — visi mano dainos klausyt. Ir pradedu dainą apie girią...

Nors ir negalėdama tiksliai raštu išreikšti ją užplūdusių jausmų ir perteikdama juos kiek egzaltuotai, suliteratūrinusi, Čepukienė šiame straipsnyje taikliai pastebėjo daug atvejų, kai daina nelauktai imdavo veržtis iš krūtinės.

Pažintis su daina ir pasaka

Su liaudies kūryba A. Čepukienė susidūrė ankstyvoje vaikystėje, kai melodinga daina ir pasaka, šmaikštus, kalbą pagyvinantis posakis, sumanumą ugdanti mįslė tuomet dar lydėjo kiekvieną dzūko gyvenimo žingsnį.

Pirmą kartą liaudies daina į atmintį giliau įstrigo, begyvenant pas motinos pamotę. Ji tada dar neturėjo nė pilnų ketverių metų. Pas kaimynę Maceikienę sekmadienio vakarą susirinkę daug bernų ir mergų. Vakaronė prasidėjusi dainomis, kurios Anelei labai patikusios. Dažnai dainuodavusi ir vyriausioji teta, su kuria Anelė kartu žaisdavo.

Tačiau, gyvendama pas motinos pamotę Aleksandravos kaime, Anelė dar buvo maža ir daugiau dainų išmokti negalėjo. Jos dainos ir visa kita tautosaka išmokta daugiausia Puodžiuose, gyvenant pas brolį, kur pasibaigė jos vaikystė ir prasidėjo jaunystės dienos. Čia dainuoti mėgdavosi jos sesuo Marijona ir antroji brolio žmona Michalina. Geros dainininkės buvusios senutės Liucija ir Agota, su kuriomis ji ganė gyvulius. Ane-

lė pavarinėdavusi karves, o jos atsilygindamos padainuodavusios dainų, pasekdavusios pasakų. Senutė Agota, kuri Anelei sakė kilusi iš Vilgučių kaimo, išmokė ją beveik visų rugiapiūtės ir kai kurių darbo dainų.

Puodžių kaime Anelė pirmą kartą pamatė triukšmingas dzūkų vestuves, lydimas tai graudžių iki ašarų, tai linksmų dainų. Anelė tada jau buvo paauglė ir visas dainas dėjosi į širdį.

Anksti vaikystėje A. Čepukienė ir pati pradėjo dainuoti. Pirmieji jos klausytojai buvo karvės ir ėriukai.

O kiek buvo šalnų rytais, - rašo ji savo autobiografijoje,— kurios šaldė mano basas kojeles [...]. O tiek gelia, kad, rodos, eini ne per žemę, o per stiklus, net širdis alpsta iš skausmo. Ir kur dingt? Verkiu ir dainuoju:

Šalta šalna, galli rasa,
O aš jauna viena basa,
Man kojeles labai gelia...

Dainuodavo ir norėdama debesėlį nuo saulės nuvyti, ir gyvulius suraminti, ir su čiulbančiais paukščiais bei ošiančiais medžiais parungtyniauti.

Triukšmingu srautu dainos į Čepukienės pasaulį įsiveržė jaunystės metais, kai ji kartu su visomis kaimo mergaitėmis pradėjo lankyti bažnyčią, vakarėlius, kartu dirbti ir linksmintis. Ji nebuvo pasyvi klausytoja, o lygiateisė, netgi pirmaujanti atlikėja. O dainuoti ji be galo mėgdavusi. „Rodos, kas gerklę kutena, kad dainuotai. Tada paima linksmumas, kad neišlaikai nedainavęs",— rašo ji straipsnelyje „Oi dainos dainelės". Dainavo ji ir maldama, ir verpdama, ir šieną grėbdama, ir rugius piaudama — dainavo dirbdama ir ilsėdamasi, ir kai jai būdavo liūdna, ir kai linksma. Ypač daug pridainuodavo jaunimo susiėjimuose — vakarėliuose, vakaronėse ir „dienavonėse".

Rudenį, baigus lauko darbus, prasidėdavo verpimas. Visos kaimo merginos su kuodeliais rinkdavosi tai pas vieną draugę, tai pas kitą ir kartu verpdavo. Žinoma, ne tiek darbas rūpėjo, kiek kartu pabūti, pasilinksminti. „Jau suėjo būrys — tikra linksmybė,— prisimena Čepukienė,— tuoj kuodelius šalin — ir žiedą dalina, žaidimus žaidžia, „šeškų varo", dainuoja... Ir taip per visų adventų ir žiemų iki pat gavėnios." Per adventą dainuodavo tik specialias advento ir Kalėdų dainas.

O daugiausia dainų Čepukienė girdėdavo ir pati dainuodavo vaišėse ir vestuvėse. „Baliuose, vestuvėse tai nei galo, nei krašto tom dainom nebuvo,— prisimena dainininkė.— Ir ateidami, ir išeidami, kur tik žingsnį žengia — vis su daina."

Jaunimas dainavo tokias dainas, kurios vienaip ar kitaip atitiko jų gyvenimą, išreiškė jų svajones ir lūkesčius. Daugiausia tai buvo jaunimo, meilės, iš dalies ir vestuvių dainos. Galima manyti, kad didesnė Čepukienės padainuotų šių dainų dalis ir yra išmokta jaunystės metais.

Jaunystėj išmoktos dainos vėliau buvo papildomos naujomis. Ištekėjusi į Žilinėlius, daug išmoko darbo, vaišių ir ypač dainų apie sunkią marčios dalią. Čepukienė mėgdavo dainuoti ir savo vaikams. O jiems paaugus, dainuodavo visi kartu.

Be Čepukienės neapsieidavo nė vienose šaunesnėse vestuvėse ar vaišėse. Žemaičiai, su kuriais kartu gyvena, stebisi jos dainų gausumu ir gražumu. Nemaža dainų ji išmoko ir gyvendama Šilutės rajone. Čia išmokta viena kita žemaičiams būdinga dainelė ir daug naujoviškų meilės romansų bei literatūrinės kilmės dainų. Daugumą jų išmoko iš vaikų.

Pasakų pasaulis Čepukienei atsivėrė irgi begyvenant Puodžiuose, tačiau jis nebuvo toks turtingas ir įvairus kaip dainų. Pasakų mokėjusi jos dėdės tarnaitė Rasa. Vėliau, ganydamos gyvulius, pasakų pasekdavusios senutės Agota ir Liucija. Iš jų Anelė išgirdo ir šiurpių sakmių apie laumes, velnius ir kitas mūsų senojo mitinio pasaulio būtybes. Tačiau pasakų jos pačios nedaug temokėjo, o vėliau Čepukienei žymesnio pasakoriaus neteko klausytis. Gerą pasakotoją dzūkų kaime sutikti yra žymiai sunkiau, negu dainininką. Todėl ir Čepukienė pasakų pasekė nedaug — tik keliolika populiariausių gyvulinių ir stebuklinių.

Mįsles Jokėnų apylinkėje daugiausia mindavę vyrai. Čepukienė jų išmokusi iš savo brolio ir kaimo bernų vaikystėje bei jaunystėje.

Kada vakarais susirenka, kai nesekdavo dainuot, tai mįsles mindavo,— prisimena Čepukienė.— Susieidavo piemenai, bernai net iš kitų kaimų, mergos. Ajai! Ir kokių užmindavo! Rodos, jiems kas galvon rašo.

Patarlių ir priežodžių prisiklausiusi iš senų žmonių.

Kiek aš tų arabų žinojau! — pelnytai giriasi ji.— Pas mus baisiai kreipė į tas kalbas — kiekvienas norėdavo gudriau pasakyti. Ypač kai svečiai atvažiuodavo, tai kas kelintas žodis vis priežodis ir priežodis. Tai kai kokie prilyginimai, gudrybės; vienas tokį pasako, kitas tokį. Ir iš įpratimo, rodos, kad jie turi tep sakyti. Ypač kai seniai kalbasi, jauniems pataria.

Tautosaka ne tik taurino, puošė visą Anelės Čepukienės gyvenimą, bet ir švelnino sunkius jos pergyvenimus, skausmo, nevilties ir džiaugsmo akimirkomis perkeldama ją į raminantį meninį pasaulį. Kaip ir daugelis kitų varge augusių dainininkių, Čepukienė mėgsta tvirtinti: „Būčiau išprotėjusi, jei ne dainos. Kai man sunku, imu dainuoti — ir nusiraminu."

Dainų repertuaras

Meilę dainai Čepukienė išlaikė iki pat šių dienų. Ar ji gulėtų ligoninės palatoje, ar sėdėtų už vaišių stalo, ar eitų nepabaigiamus namų žygius — visada ir pati dainuoja, ir su malonumu klausosi kitų dainavimo. Todėl jos dainų repertuaras gyvas, nuolat kintantis, vis papildomas naujais kūriniais. Jame sutinkame ir XX a. pradžioje dzūkų kaime mėgstamas tradicines lietuvių liaudies dainas, ir šiom dienom populiarias literatūrines daineles bei meilės romansus. Čepukienės dainų repertuaras apima ilgą, ištisų 50 metų laiko tarpą, iš kurio galima pasekti mūsų dainų gyvavimo dėsningumus. Tuo jis skiriasi nuo kai kurių itin seno amžiaus dainininkių repertuaro, kurios pastaruoju metu retai arba iš viso gyvenime nedainuoja ir tautosakos rinkėjams pateikia tik tai, kas buvo dainuota prieš daugelį metų.

Čepukienės dainų repertuaras platus ir geografiniu požiūriu. Dauguma dainininkų didesnę savo amžiaus dalį arba net visą amžių praleidžia viename kaime. Beveik visas dainas išmoksta iš savo motinų. Jos atspindi tik to kaimo ar apylinkės tradicijas. Tuo tarpu A. Čepukienė gyveno tai viename, tai kitame Dzūkijos kaime, o nuo 1945 m.— Žemaitijoje. Ji neturėjo vieno pastovaus dainų šaltinio, o išmoko jas iš daugelio sutiktų žmonių. Todėl jos dainų repertuaras nėra specifinis, būdingas tik vienai kuriai vietai. Tuo jis nūdieniškas, kaip ir daugelio kitų jaunesnio amžiaus pateikėjų. Didesnė Čepukienės gyvenimo dalis, ypač jaunystės metai, kada labiau mėgstama dainuoti, prabėgo Varėnos rajone, Jokėnų apylinkėje, tad ir jos dainos būdingos daugiau šiai apylinkei. Kitų dzūkų apylinkių ir net žemaičių tradicijų įtaka nepalyginamai menkesnė, ne taip darniai suaugusi su visa jos menine individualybe.

A. Čepukienė padainavo beveik visų Lietuvoje paplitusių dainuojamosios tautosakos žanrų kūrinių. Daugiausia išdainavo vestuvių dainų (jos sudaro apie 28 procentus viso jos repertuaro), meilės (apie 18 procentų), karinių-istorinių (apie 12 procentų), darbo (apie 9 procentus) ir šeimos (apie 7 procentus) dainų. Tačiau tai būdinga ne tik A. Čepukienės repertuarui. Šie žanrai dominuoja ir visoje lietuvių dainuojamojoje tautosakoje. Pavyzdžiui, vestuvių dainos sudaro apie 25 procentus visos lietuvių dainuojamosios tautosakos, meilės — apie 14, karinės-istorinės — apie 7, darbo — apie 6, šeimos — irgi apie 6 procentus[1]. Ir vis dėlto A. Čepukienės repertuare minėti žanrai sudaro didesnį procentą, negu visoje lietuvių dainuojamojoje tautosakoje. Iš dalies tai būdinga visam dzūkų dainų repertuarui. Tuo tarpu kitų žanrų dainos, kaip humoristinės, talalinės, moralistinės, sudaro mažesnį A. Čepukienės dainų repertuaro procentą, negu visos Lietuvos.

Atskiruose žanruose vyrauja tos dainų grupės, kurios apskritai būdingesnės dzūkams. Pavyzdžiui, iš darbo dainų Čepukienė padainavo daugiausia rugiapiūtės, iš kalendorinių — advento ir Kalėdų, iš vestuvių — piršlybų dainų. Tik retais atvejais turėjo reikšmės, gal būt, pati dainininkės individualybė. Antai Čepukienė dainuoja daug šeimos dainų apie našlaičius ir sunkią marčios dalią.

Vadinasi, A. Čepukienės padainuotų dainų žanrus, jų tarpusavio santykį ir net žanro atskirų dainų grupių populiarumą daugiausia nulėmė tradicija. Tradicija veikė net ir dainų pasirinkimą. Iš daugelio tos pačios dainos versijų Čepukienė paprastai moka tą, kuri yra popu-

[1] Dar nėra galutinai suskaičiuota, kiek užrašyta atskirų lietuvių dainuojamosios tautosakos žanrų kūrinių, todėl pateikiami procentai yra tik apytiksliai.

liari jos gimtajame Varėnos rajone. O kartais išmoksta net kelis gimtajame rajone dainuojamus skirtingų tos pačios dainos versijų variantus. Pavyzdžiui, jos padainuotos trys vestuvių (piršlybų) dainos —„Voi, siuntė siuntė", „Sėjau rūtą, sėjau mėtą", ir „Siuntė mani motinėlė"— yra tos pačios dainos „Siuntė mane motinėlė" variantai. Ji taip pat padainavo tris skirtingų dainos „Ir atjojo bernužėlis" versijų variantus. Pasirenkant dainos versiją, kartais pasireiškia kūrybinė iniciatyva. Neretai iš kelių rajone ar apylinkėje dainuojamų tos pačios dainos versijų išmokstama tik viena, labiausiai atitinkanti dainininkės individualybę. Kartais išmokstama mažai žinoma arba visai apylinkėje nežinoma versija. Pavyzdžiui, Čepukienės padainuotasis darbo (malimo) dainos „Oi, ūžkit ūžkit" variantas labiau susijęs su Rytų Prūsijoje, o ne Dzūkijoje užfiksuotais variantais. Vestuvių (išvažiavimo pas jaunąjį) dainos „Pasėjau rūtą" variantas beveik pažodžiui sutampa su Rokiškio apylinkėse užfiksuotais variantais. Dainelės „Kai aš mažas buvau" variantas yra kontaminuotas iš dviejų dainų, kurių antroji — „Ėsk, karvyte"— paplitusi ne Dzūkijoje, o rytų Aukštaitijoje ir t. t.

Ryškiausiai dainininkės individualybė pasireiškia, atliekant vienos ar kitos dainos versijas. Čia pasirodo visi atlikėjos gabumai bei trūkumai — atminties, muzikinės klausos tobulumas ar menkumas, meninio vaizdo, estetinės vertės pajutimas ir kt.

Darbo dainos sudaro nelabai didelį Čepukienės repertuaro procentą, tačiau jos šiai dainininkei, kaip ir visiems dzūkams, ypač būdingos. Vienų darbo dainų (rugiapiūtės, šienapiūtės, arimo, ganymo) yra gausiau, kitų (linų rovimo, malimo, audimo, skalbimo, žvejų, medžioklės) — tik po vieną kitą variantą.

Daugiausia A. Čepukienės repertuare yra tik dzūkams būdingų rugiapiūtės dainų. Šias dainas kūrė ir dainavo moterys, tad jose atsispindi moterims artimas pasaulis. Šios senos, savo ištakomis dar ikiklasinę visuomenę siekiančios dainos pasižymi palyginti dideliu stabilumu. Čepukienės padainuoti variantai kartais iki smulkmenų sutampa su kitais tų pačių versijų variantais. Daugelis iš jų, kaip „Voi tu skregždela", „Prašinėjo kanapėlė", „Bėkit, bareliai", „Vaikštinėjo tėvulis", „Linko jievaras vartuosna", yra geriausiai išbaigti, meniškiausi tų dainų variantai ir įeina į klasikinį mūsų tautosakos fondą.

Šienapiūtės dainos nėra tokios senos. Nors jose irgi nemažai posmų skiriama gamtai, tačiau nejaučiame to intymaus, kartais sumitologinto žmogaus ryšio su gamta. Ji čia tik poetizuojama (pvz., daina „Dobilėlis puikus"). Šios dainos paplitusios ne tik Dzūkijoje, bet ir kaimyninėse etnografinėse srityse, o kai kurios net visoje Lietuvoje. Todėl dzūkiškų bruožų jose nedaug, o kartais ir iš viso nėra.

Čepukienės padainuotos rugiapiūtės, šienapiūtės ir arimo dainos ryškesnių individualių bruožų neturi. Visai kas kita ganymo (piemenėlių ir naktigonių) dainos.

Čepukienės padainuotos piemenėlių dainos trumputės, primityvios, atspindinčios nesudėtingą, tačiau nuoširdų mažų piemenėlių dvasinį pasaulį. Įdomus šiose dainelėse pasireiškiantis tradicijos ir improvizacijos santykis. Atliekant šias dainas, išryškėja ir Čepukienės kūrybiškumas. Pavyzdžiui, visi Lietuvoje užfiksuoti dainelės „Debesėli, eik pro šalį" variantai yra dviejų svarbiausių šios dainos versijų. Viena iš jų paplitusi pietų Dzūkijoje, dažniausiai baigiasi obsceniška eilute.

A. Čepukienė šią eilutę pakeičia kita, neobsceniška: „Ne ožkytį — piemenytį". Be to, posmelio pabaigoje vėl pakartodama pirmąsias dvi eilutes („Debesėli, eik pro šalį, paimke gudo paršelį"), sukuria labiau užbaigtą vaizdą. Panašaus kūrybinio principo laikomasi ir pakeičiant kitą dainelę —„Kai aš mažas buvau". Pietų Dzūkijoje paplitę šios dainelės variantai irgi sudaro atskirą, obscenišką versiją. Čepukienė obscenišką eilutę pakeičia neobsceniška: „In karvytes žiūrėjau". (Beje, kitose Lietuvos etnografinėse srityse kartais dainuojama, kad piemenėlis žiūri į ožkeles.) Šitaip pakeitus vieną eilutę, susidaro kūrybinė prielaida prijungti atskirus vaizdus iš kitos rytų Aukštaitijoje ypač populiarios dainelės „Ėsk, karvyte". Tai gan vykusiai ir padaro Čepukienė. Jos dainelė „Kai aš mažas buvau" kontaminuota iš dviejų dalių, tačiau sukuriamas loginiu ir meniniu požiūriu vientisas vaizdas. Prie dainelės apie avinėlį („Baronėlis baltas") dainininkė prideda avių garsus pamėgdžiojantį priedainį, kurio nėra kituose variantuose.

Čepukienės padainuotos naktigonių dainos labiau išplėtotos už piemenėlių. Tačiau jos nėra senos, o kai kurios ir gana vėlai atsiradusios, su ryškiomis moralizavimo tendencijomis („Pucinėlį laužiau", „Vaikščioj mergaitė"). Čepukienės kūrybiškumas pastebimas ir atliekant vieną iš geriausių naktigonių dainų —„Aš mislinau". Beveik visi pietų Dzūkijoje paplitę šios dainos variantai prasideda žirgus ganančio arba juos balnojančio ir mergelę viliojančio bernelio vaizdu. Čepukienės variante bernelio vaizdas labiau supoetintas:

Aš mislinau,
Mėnuo ritinėjas —
Ma bernelis
Po rinkų vaikščiojo. (2×2)

Ma bernelis
Po rinkų vaikščiojo,
Švyų žirgų
Rankelėj vedžiojo. (2×2)

Vienos Čepukienės padainuotos darbo dainos (rugiapiūtės, piemenėlių) iki šiol dar tebėra išlaikiusios savo funkcinę paskirtį. Dainininkė dažnai nurodo, jog jos dainuojamos ar moterų per rugiapiūtę, ar bandą ganančių piemenėlių. Funkciniam ryšiui išlikti, matyt, padėjo savita šių dainų tekstų ir melodijų struktūra, išsiskirianti iš kitų (arimo, šienapiūtės, linų rovimo, audimo...), kurios su darbu nebeturi jokio funkcinio ryšio. Jos dainuojamos bet kada ir bet kur. Pati dainininkė jas padainavo kaip paprastas dainas, nenurodydama jokio ryšio su darbu.

Kalendorinės dainos sudaro tik apie 1 procentą viso A. Čepukienės repertuaro, tačiau jos yra perdėm dzūkiško charakterio ir ypač paryškina viso repertuaro savitumą. Tik viena iš kalendorinių dainų („Voi, an dvarelio") buvo dainuojama per Velykas, o visos kitos — per adventą ir Kalėdas. Dvi advento dainos („Grįskime, mergos" ir „Sėdzi pasėdzi") pagal melodijos ir teksto struktūrą priskirtinos žaidimams. Tai rodo ir senesniųjų pateikėjų nurodymai. Tačiau daugelio jaunesnio amžiaus pateikėjų, taip pat ir A. Čepukienės, repertuare jos virto paprastomis dainomis. Tai sudarė prielaidas greičiau kisti pačiam tekstui. Pavyzdžiui, kol „Jievaro tiltas" („Grįskime, mergos") buvo žaidžiamas, visada tiksliai buvo išlaikomas dialoginis teksto pobūdis: viena žaidėjų grupė klausia, kita atsako. O kai tapo daina, dainininkė perteikia tik svarbiausią teksto idėją, užtat dialogas kartais suyra. Čepukienės padainuotame variante irgi praleistas klausimas, ar praleis jievaro žmones,— iš karto sakoma, jog pasi-

liks jievaro žmogų. Šiaip variantas išbaigtas, susideda iš dviejų šakų (apie jievaro žmogų ir žmoną), kas itin retai pasitaiko. Gerai išbaigti, meniški ir kiti A. Čepukienės padainuoti advento ir Kalėdų dainų variantai („Sėdzi pasėdzi", „Voi tu kuosela, leliumoj", „Voi tu bituke"). Šiose dainose ta pati žmogaus ir gamtos vienybės nuojauta. Tai rodo jų senumą.

Advento ir Kalėdų dainos palyginti stabilios. Čepukienės padainuoti variantai mažai skiriasi nuo kitų. Daugiau pakeitimų pastebime tik dainoje „Vai tu kuosela, leliumoj". Visuose kituose šios dainos variantuose (kurių užrašyta apie 20) kuoselė tiesiog sakosi turinti visiems paukšteliams dovanėlių arba gąsdinama, kad ją nuneš sakalėlis (vanagėlis) ir jai ten reiks dovanėlių. O Čepukienės varianto kuoselė gąsdinama, kad ją nunešią „drabni paukščiai" ir kad jai *reiks čiulbėti dieną naktelę.* (Smulkesnių pakitimų yra ir daugiau.) Šitaip lyg ir ištaisomas nors ir nežymus paukščių pasaulio sužmoginimas kituose variantuose, atsiradęs, prisitaikant prie antrosios dainos šakos (plg. mergelei irgi reikia dovanėlių). Tačiau šiek tiek nukentėjo abiejų paralelinių dainos šakų simetriškumas.

Čepukienės padainuotos advento ir Kalėdų dainos yra geriausi šios savitos, tik dzūkams būdingos, kalendorinių dainų grupės pavyzdžiai.

Daugiausia Čepukienė padainavo v e s t u v i ų d a i n ų. Jos pritaikytos net dvidešimt keturiems skirtingiems vestuvių momentams. Daugiau Čepukienės repertuare pasitaiko dainų, atliekamų per piršlybas, sutartuves, mergvakarį, jaunojo sutiktuves, išvažiavimą pas jaunąjį, mažiau — per pasėdą, vainiko įteikimą, išvažiavimą į jungtuves, jaunosios apdovanojimą, grįžtuves. Tačiau daugelio vestuvių dainų funkcija pamiršta. Čepukienė jas pateikė kaip paprastas, bet kada dainuo-

jamas dainas, net nežinodama jų paskirties. Tai savaime suprantama, nes šiuo metu jau užmiršta ir daugelis seniau praktikuotų atskirų vestuvių apeigų momentų. Be to, pati A. Čepukienė ir kiti dzūkai per vestuves dabar dainuoja ir visai kitokios paskirties dainas,— vaišių, meilės, šeimos, literatūrinės kilmės.

Čepukienės padainuotos vestuvių dainos nevienodo meniškumo ir amžiaus. Jose atsispindi įvairių epochų mūsų liaudies pažiūros.

Senosiose Čepukienės atliktose dainose, kaip ir visoje mūsų liaudies vestuvinėje lyrikoje, nepaprastai subtiliai atskleidžiami jaunų žmonių pergyvenimai. Pažintuvių dainose bernelis, įsiveržęs į nerūpestingą mergaitės jaunystę, sudrumsčia ją kaip sakalas vandenį. Mergaitė išsigąsta šio naujo, iki šiol dar nepatirto jausmo ir būsimą gyvenimą lygina su gyvenimu už jūrų marių ar Dunojėlio, kur jai teks braukti ašarėles ir vargti vargelius. („Siuntė mani motinėlė", „Voi, siuntė siuntė", „Sėjau rūtą, sėjau mėtą"). Tačiau tai tik nejučia prabilęs savigynos instinktas, baimė dar nežinomos, bauginančios ateities. Tikrieji į porą einančių jaunų žmonių jausmai itin ryškiai atskleidžiami paprastoje, be galo nuoširdžioje ir įtaigioje dainoje „Augo bernelis". Bernelis su mergele nori „vienų mislalį" mislyti, „vienų žodelį" kalbėti, „vienam vežimi" važiuoti.

Piršlybų dainose mergaitė apmąsto jos laukiantį gyvenimą ir besiperšančio bernelio būdą. Ji nenori tekėti už našlio, seno, šiurkštaus ar tinginio bernelio. Ji dažnai vaizduojama rūtelių daržely liūdna, susimąsčiusi. Tuo tarpu bernelis pas mergelę joja, žirgelį muštruodamas („Šių nedėlėlį"), prašo žirgelio, kad galvele vartelius atkeltų, auselėm rūteles karpytų, akelėm žvaigždeles skaitytų, uodega dvarelį nušluotų („Kai aš jojau"). Kartais šaunusis bernelis įsidrąsina, žada išmas-

tyti mergelės kaseles, numaustyti žiedelius, išbarstyti rūteles („Už girelės, už žalios").

Sutartuvių dainose bernelis jau taip nebepuikauja prieš mergelę, norėdamas patikti, bet neša jai dovanėlių („Aš šių naktį per naktelį", „Mes du broliai brolužėliai"), geria su ja arba gailisi pragertų „valnių" dienelių („Gėriau dienelį", „Gėriau alutį", „Pragėriau žirgelį"). Mergelė gailiai verkia, nuo jos ašarėlių vysta žalios rūtelės („Aš augau pas tėvelį", „Pro daržėlį ėjau").

Ir taip kiekvieno atskiro vestuvių momento dainose atsiveria vis kitokie, nepakartojami besituokiančiųjų jausmai, pergyvenimai. Jei nežinotume dainų funkcijos, negalėtume aiškiai suvokti ir jose atsispindinčio jausmų pasaulio arba suvoktume jį neteisingai, suvulgarintai. Pavyzdžiui, tik jaunosios apdovanojimo dainose ji su didžiuliu sielvartu kreipiasi į tėvelį, motulę ir kitus artimuosius, kad ją išvaduotų („Pasiplūko antelė", „Prapuoliau, motula"), o išvažiavimo pas jaunąjį — graudžiai su jais atsisveikina, prašo neužkilnoti kiemo vartelių, gal ji sugrįšianti nors po metelių („Augo sodely", „Šali šalcinėlio", „Voi, kai aš sėdau", „Pavasario dienelį", „Jau žirgeliai sukinkyta" ir kt.) Tik sugultuvių dainoms būdingas berneliui patalėlį klojančios mergelės vaizdas („Voi, po tiltu", „Oi tu sakal sakale"). Tik čia suprantamas ir pateisinamas tas perdėtas mergelės susirūpinimas bernelio miegu: ji prašo net sakalėlio, kad nelėktų per sodelį, nepakrutintų šakelės, nepabudintų bernelio („Bepigu gerc, ulioce"). Arba tik prikeltuvių dainose taip nedviprasmiškai galima kalbėti apie vainikėlio praradimą („Ko nuliūdai, sesula", „Paukštute lakštute").

Jaunų žmonių pergyvenimai Čepukienės padainuotose vestuvių dainose atskleidžiami poetiškais įvaiz-

džiais, metaforomis ir simboliais. Tų vaizdų prasmė neretai suprantama tik žinant dainos funkciją. Pavyzdžiui, pasėdo dainoje „Mano tėvo margi dvarai" dainuojama tik apie mėlynąjį karvelėlį ir geltonąjį karosėlį, kuriuos žada aukso strielba nušauti ir šilko tinklu sugauti. Tačiau visiems aišku, kad tai supoetinami du jauni žmonės, sėdintys prie vestuvių stalo. Kai, uždedant baltą lininį nuometą jaunajai, gaubtuvių dainoje „Ar vėjai pūtė" sakoma:

Voi užkris užkris
Tau už kaselių
Žalių linų laiškelis,
Mėlynasis žiedelis,

visi aiškiai supranta, ką tuo simboliu norima pasakyti. Vargas šiose dainose ant anytos vartelių žiedeliu pražysta („Aš po klėtelį vaikščiojau"), toli nutekėjusi dukrelė gegute grįžta į savo gimtą dvarelį („Vanduo upėj serbenta") ir t. t.

Tuo tarpu vėlyvesnėse Čepukienės padainuotose vestuvių dainose nebėra tų įvairiaspalvių jaunų žmonių pergyvenimų. Pats meilės jausmas aitresnis, tiesiog žodžiais deklaruojamas, jose dažnai suskamba nusivylimas dėl neištikimybės, ne laiku prarasto vainikėlio. Antra vertus, sustiprėja moralistinės tendencijos — raginama branginti mergystę, rūteles ir pan. Į pirmą vietą iškyla kraitis, pasoga, o ne besituokiančiųjų jausmai. Poetinis šių dainų vaizdas skurdus, vietomis natūralistinis, perkrautas buitinėmis detalėmis. Jose beveik nėra simbolių, poetinės idealizacijos.

Vienos Čepukienės padainuotos vestuvių dainos yra kilusios iš Dzūkų krašto ir ten visą laiką dainuojamos, pavyzdžiui: „Augo bernelis", „Voi, žydėk žydėk", „Voi, anksti anksti", „Tu ąžuole, tu žaliasai", „Voi, kur aš gėriau", „Ne bet kokia", „Voi tu sakal sakale" ir kt. Tai

vienbalsės dainos, visa savo poetine išraiška ypač artimos dzūkų dvasiniam pasauliui. O kitos „An ežerėlio", „An kalno rugiai", „Siuntė mane motinėlė", „Dėkui dėkui motulai", „Motinėle tu mano" ir kt. žinomos visoje Lietuvoje. Naujesnės Čepukienės padainuotos vestuvių dainos („Oi, ko liūdi, panela", „Voi, ko sėdi, seserėla", „Skausmai širdį man suspaudė", „Utarnyki po pietelių" ir kt.) irgi nepasižymi tik dzūkams būdingomis melodijos ar teksto ypatybėmis. Tai rodo bendrą visos mūsų liaudies lyrikos raidos tendenciją — nyksta uždari regionaliniai skirtumai ir įsigali visai tautai būdingi bruožai.

Čepukienės vestuvių dainos rodo ir kitą mūsų liaudies lyrikos raidos tendenciją — palaipsniui senosios tradicinės liaudies dainos užmirštamos, pakeičiamos naujesnėmis, tačiau žymiai skurdesnės poetikos dainomis. Nors dar nemažą Čepukienės dainų dalį sudaro meniški variantai (pvz., „Aš kelaliu važiavau", „Augo sodely", „Ne bet kokia", „Paukštute lakštute", „Už girelės, už žalios", „Tu ųžuole, tu žaliasai", „Sėjau rūtą, sėjau mėtą", „Voi, anksti anksti", „Voi, po tiltu", „Oi, žiba žiburėlis", „Ankstų rytų kėliau", „Šali šalcinėlio" ir kt.), tačiau kartais išdainuojama tik viena dainos šaka („Augo bernelis", „Voi tu sakal sakale"...), praleidžiamas vienas kitas posmelis („Vedžiau žirgelį", „Pakirsta rūtela", „Voi, kur aš gėriau" ir kt.). Pasitaiko ir visai pamirštų dainų nuotrupų („Gerkite, broliukai", „Per lygius laukelius", „Pragėriau žirgelį", „Voi, siuntė siuntė" ir kt.).

Individualių tik Čepukienei būdingų vestuvių dainų tekstų kūrybiškų pakeitimų nedaug tepastebėta. Kiek labiau išsiskiria dainos „Voi, po tiltu", „Antela mano".

Berneliui patalėlį klojančios mergelės vaizdas dažnai pasitaiko sugultuvių dainose, tačiau Čepukienės

variante „Voi, po tiltu" šis vaizdas į visą dainos meninį audinį įkomponuotas savitai: po tiltu narsto žuvelės, o ant tilto stovi bernelis prie žirgelio ir mergelė. Mergelė paskui bernelį per girią paukšte lėks, per mareles žuvim plauks. Kai priplauks akmenėlį, klos berneliui patalėlį.

Taip pat dažnai piršlybų ir prikeltuvių dainose mergelė kalbasi su motule, klausia, ar jai bus galima eiti į darželį, pinti vainikėlį. Čepukienės variante „Anytėla mano" šis pokalbis išplėstas ir sudaro savarankišką dainą.

Abi minėtos Čepukienės dainos neturi atitikmenų Sisteminiame lietuvių liaudies dainų tekstų kataloge.

Šiek tiek daugiau kūrybinės iniciatyvos pastebime ir atliekant vestuvininkų apdainavimo dainas („Mes šitus broliukus", „Važiav svocia" ir kt.).

Savo idėjomis, tematika, netgi konkrečiais vaizdais Čepukienės padainuotosioms vestuvių dainoms artimos šeimos, jaunimo ir meilės dainos. Kartais net sunku nustatyti, kuriam iš minėtų žanrų viena ar kita daina priklauso. Šių dainų nesaistė griežtas apeigų ritualas, tad jos sparčiau keitėsi. Iš tokių dainų daugiau yra atsiradusių vėliau.

Iš visų šeimos dainų Čepukienė labiausiai mėgsta dainas apie našlaičius ir sunkią marčios dalį. Į kiekvieną šių dainų posmą dainininkė įsijaučia, tiesiog verkte jį išverkia. Iš šeimos dainų jos yra pačios meniškiausios. O kai kurios, kaip „Voi, pūtė pūtė", „Voi, motula mano", „Kad aš būtau ne negimus", „Bėke, sirata", yra ir iš geresniųjų visos lietuvių liaudies lyrikos pavyzdžių.

Atlikdama šias dainas, Čepukienė vietomis nežymiai perkuria. Pavyzdžiui, kiti dainos „Kad aš būtau ne negimus" pietų Dzūkijoje užrašyti variantai dažniausiai

prasideda žodžiais „Dega ugnis už ežero", „Sunku giriai be gegutės", „Eisim girion paklausyti". Tuo tarpu Čepukienės varianto pradžia savita, niekur daugiau neužfiksuota. Be to, dažniausiai dzūkų variantuose sakoma: kaip sunku sodui be sakalo, taip našlaitei be tėvelio, giriai — be gegutės, našlaitei — be motutės, kaip sunku krūmui be paukštelių, taip našlaitei be seselių. Čepukienės variante beveik visi palyginimai imami iš žuvų gyvenimo: kaip žuviai sunku be vandens, kitų žuvelių ir maurelių, taip našlaitei be tėvelių, seselių ir brolelių. Savitumu pasižymi ir Čepukienės padainuotos dainos „Bėke, sirata" variantas, kuriame nėra kitiems variantams ypač būdingų religinių įvaizdžių.

Po vestuvių dainų Čepukienė daugiausia padainavo meilės dainų. Vienos iš jų irgi senos, tradicinės, o kitos naujesnės. Senosiose dainose apie meilę kalbama poetiniais įvaizdžiais, simboliais ir beveik niekada neminimas meilės vardas. Bernelis ir mergelė jose paprastai susitinka prie vandens („An kalno uosys", „Kai noriu, tai verkiu"). Bernelis prašo padėti pagirdyti žirgelį. Jei mergelė padeda, vadinasi, myli. Mergelė padeda paprastam berneliui, bet nepadeda bajorėliui („Ankstų rytų kėliau"). Pats meilės jausmas parodomas paslaugumu: nei tėvelis, nei motulė neatneša vandens mergelei — tik bernelis („Siųsčiau paslalį"). Mylimo žmogaus paveikslas idealizuojamas:

Mano bernelio
Palši jauteliai,
Plienelio noragėliai,
Aukselio zonazėliai,
Aukselio zonazėliai,
Šilkelio botagėlis.

(„Voi, žinau žinau")

Idealizuojama net aplinka, kurioje mylimas žmogus gyvena:

Kur dzidzi dvarai,
Balci pakajai
Su variniais varteliais —
Ty ma jauna mergelė...
(„Voi, žinau žinau")

Tačiau tokių dainų nedaug. Didžiausią Čepukienės meilės dainų dalį sudaro vėlesnės kilmės dainos. Jose bernelis siūlosi mergelei į klėtelę, lanko ją („Subatos vėlų vakarą", „Tūkstantis žingsnelių nuo mano namelių", „Voi mergela lelijėla" ir kt.), mergelė beuliodama praranda vainikėlį („Čiulba ulba paukšteliai", „Nečieslyvas tas kermošius", „Oi mergela mano", „Šėriau žirgą juodbėrėlį", „Uliavojau paliavojau" ir kt.), smarkiai kremtamasi dėl bernelio neištikimybės, dažnai išsiskiriama („Saulė nusileido", „Sauliutė raudona") ir kt. Šių dainų poetinis vaizdas daug blankesnis, buitiškesnis, subtilus jausmas nusakomas paprastais, kartais net banalokais žodžiais. Pastebimas polinkis į afektus, pernelyg stiprius jausmo prasiveržimus. Ir meilė, ir nusivylimas, ir liūdesys — viskas jose vaizduojama sutirštintomis spalvomis. Ir vis dėlto šiose dainose dar daug kas perimta iš senosios tradicinės mūsų liaudies lyrikos. To jau visai neturi romansai, kurių irgi nemažai padainavo Čepukienė. Meniniu požiūriu meilės dainos yra blankiausios Čepukienės repertuare. Jos dar ryškiau, negu vestuvių dainos, rodo, kaip iš kasdieninio liaudies gyvenimo pasitraukia senoji tradicinė liaudies lyrika, užleisdama savo vietą pagal kitokius principus sukurtoms dainoms.

Palyginti daug Čepukienė padainavo kariniųistorinių dainų. Daugiausia tai seni per šimtme-

čius nugludinti kūriniai, kuriuose atsispindi mūsų liaudies pažiūros į svarbiausius istorinius įvykius ir iš viso — į karus. Jose atkuriami įvairių istorinių epochų mūsų liaudies gyvenimo vaizdai ir nuotaikos. Įvairiais istoriniais laikotarpiais sukurtos dainos, keičiantis gyvenimo sąlygoms, nuolat kito, buvo pritaikomos vis naujiems pergyvenimams bei idėjoms reikšti. Tie pakitimai kai kurių Čepukienės karo dainų meniniame audinyje paliko itin ryškių pėdsakų. Pavyzdžiui, dainoje apie sunkią caro armijos kareivio dalią „Šviesus dangaus kraštas" atsirado pusiau autorinės, pusiau kolektyvinės kūrybos posmų apie kareivio pergyvenimus, patirtus greičiausiai rusų—japonų kare. O vėliau, buržuazinei Lenkijai okupavus Vilnių, toje pačioje dainoje kalbama ir apie lenkus, kurie „mūsų mieliem broliam galveles kapojo". Patriotiniams lietuvių liaudies jausmams reikšti, netekus Vilniaus, pritaikyta ir 1794 m. sukilimo daina „Vilniuj buvo žalia broma".

Nors Čepukienės padainuotose karinėse-istorinėse dainose, kaip ir visoje mūsų liaudies lyrikoje, smerkiamas karas, gailimasi į karą išvykstančio bernelio, tačiau jose ryškios ir patriotinės idėjos. Tik carinės priespaudos laikų dainoms būdinga tokia kario rezignacija:

Velei būtai, motinėla,
Mani mažų neauginus,
Dunojėly paskandinus.
— — — — — — — —
Velei narstysiu žuvelėm,
Nei ant karo su šoblalėm.
(„Atėjo sunkūs meteliai")

Šiaip karo dainų herojus nesiskundžia kario dalia, bet su pasididžiavimu sako:

Jei neparjosiu,
Kareiviu pastosiu,
Vilniaus miesti
Vajavosiu.

(„Stovi žirgelis")

Kario mirtis neatrodo tragiška. Ir mirtis, ir laidotuvės supoetinamos, vaizduojamos su meile ir patosu, nes tai mirtis už tėvynę:

Kaip mani vežė
In Vilniaus bažnyčią,
Šešiasdešimt
Žvakių degė.

Kaip mani leido
In aukštą kalnelį,
Šeši šimtai
Žmonių lydėjo.

(„Stovi žirgelis")

Vilniaus miestelyj,
Smilcių kalnelyj —
Tai tynai guli
Jūsų brolalis.

Pas jo kapelį
Tai dziemedėlis,
Pas dziemedėlį
Tai liemenėlis.

Pas dziemedėlį
Tai liemenėlis,
Pas liemenėlį
Trys lelijėlės.

(„Trijų seselių")

Dažnai Čepukienės karinėse dainose su meile minimas Vilnius, Lietuvos šalelė.

Patriotiniai jausmai atsispindi ir vaizduojant kario šaunumą, narsumą:

Ne griausmai griaudė,
Žemė drebėjo —
Jauni berneliai
Tai mūšin ėjo.

(„Ne griausmai griaudė")

Kartais ir tiesiog sakoma, jog bernelis „už tėvynę vajavojo" („Atsisėdau ant akmenio").

Tėvynės meilės kupinos ir vėlesnės kilmės buržuazinės Lietuvos kariuomenės bei kovų dėl Vilniaus dainos. Tačiau šiose dainose patriotinis jausmas nėra taip meniškai įprasmintas, kaip senosiose, tradicinėse. Nemaža jų — autorinės kilmės.

Iš A. Čepukienės padainuotų karinių-istorinių dainų meniškiausios yra „Iš karčemėlės", „Šviesi sauliutė tekėjo", „Voi, užaugs užaugs", „Trijų seselių", „Augin tėvelis", „Stovi žirgelis" ir kt. Jos pasižymi ir savitais bruožais. Pavyzdžiui, jau cituotasis kario mirties supoetinimo vaizdas A. Čepukienės dainoje („Trijų seselių") yra originalus, nesutinkamas kituose šios dainos variantuose — jų Lietuvoje užfiksuota labai daug (apie 950). Savita, neturinti atitikmenų Lietuvių liaudies dainų tekstų kataloge ir Čepukienės padainuota daina „Voi, užaugs užaugs".

Čepukienės repertuare dar nemaža yra vaikų, jaunimo, vaišių, humoristinių, moralistinių, talalinių, baladžių, literatūrinės kilmės ir kitokių liaudies dainų. Vienose iš jų (pvz., vaišių) prasiveržia nevaldomas valiūkiškas noras siausti, linksmintis, kitose (pvz., baladėse) suskamba gilus liūdesys, skausmas. Vienos iš jų (pvz., vaikų) pasižymi subtiliu psichologijos jautimu, kitos (humoristinės) — šmaikščiu humoru, dar kitos (moralistinės) — sausa didaktika. Visos jos dainuojamos vienokia ar kitokia proga, padeda išreikšti įvairiaspalvius dainininkės, taip pat ir visos mūsų liaudies, jausmus, suteikia gyvenimui šilumos ir grožio.

Visose A. Čepukienės dainose — vienur ryškiau, kitur blankiau — pasireiškia ir pačios dainininkės individualybė. Galima net teigti, jog kiekvienas dainos atlikimas — tai kūryba. Niekada Čepukienė tos pačios dainos nepadainuoja lygiai taip pat. Pagal jos pačios nuotaiką, auditorijos sudėtį keičiasi jausminis, melodinis

dainos interpretavimas. Keičiasi ir pats tekstas. Daugiau kaip du šimtus tų pačių Čepukienės dainų yra užfiksuota po du kartus (užrašytos ranka 1959 m. rugpiūčio mėn. ir įdainuotos į magnetofono juostą 1960 m. gegužės mėn.), tad nesunku atsekti, kas ir kaip pakeičiama, dainuojant tą patį tekstą.

Tik nedidelės Čepukienės dainų dalies (apie 15 proc.) tekstai, dainuojami antrą kartą, liko nepakeisti. Daugiausia tai rugiapiūtės, vestuvininkų apdainavimo ir populiarios, nesudėtingos, gerai įsimenamos dainelės. Visų kitų dainų tekstai daugiau ar mažiau pakito. Dainininkė pakeitė atskirus žodžius, sakinius, posmus, o kartais net visą dainos tekstą.

Dažniausiai (maždaug 40 proc. visų dainų) pakeičiamas tik vienas kitas žodis. Pastebėtos tokios keitimo tendencijos. Pirmą kartą dainuodama, Čepukienė daug kur tarmines formas suliteratūrino, vietoj barbarizmų vartojo literatūrinius žodžius. Gal būt, tada dainininkė labiau varžėsi, stengėsi dainuoti „suprantamai" iš Vilniaus atvažiavusiam nepažįstamam žmogui. O gal tai dėsningas artėjimas prie bendrinių kalbos normų? O kai antrą kartą jai buvo pasakyta, kad dainuotų taip, kaip visada dainuodavo, daugelį žodžių ji pavartojo tarmiškai, grąžino barbarizmus, vietoj naujoviškesnių — senesnės kilmės žodžius. Štai kaip, antrą kartą dainuojant, buvo pakeista daugelis žodžių: *sauliutė → saulala, gegutė → gegulė, močiutė → motula, tėvelis → tėvulis, tiktai → ale, našlaičiai → siratos, gėlelės → kvietkeliai, juoda → siera, sužinoj → dažinoj, kuris → katras* ir t. t. Žymiai rečiau buvo keičiama atvirkščiai. Antrą kartą dainuojant, dažnai surandamas geresnis, vaizdingesnis žodis arba atsimenamas tikrasis, kituose tos pačios dainos variantuose esantis, kuris pirmą kartą buvo užmirštas ir pakeistas kitu. Pavyzdžiui, *juodasis bėrelis → juo-*

das juodbėrėlis, gražiai → zvankiai, dūmuose migdysiu → dūmuose rūkysiu, tu neši vargelį → varguosi vargelį ir t. t. Kai kur keičiama buvo nesąmoningai. Pavyzdžiui, *bėrėjai* žirgeliai → *šyviejai* žirgeliai, *šyvas* žirgas → *bėras* žirgas, *lengvai* neša → *greitai* neša, *išvertė* → *išlaužė* ir t. t. Ištisi sakiniai dainose dažniausiai pakeičiami stichiškai. Kartais pakeistas sakinys yra sklandesnis, geriau įsikomponuoja į visą dainos meninį audinį. Pavyzdžiui:

Kelkis, motula, Kelkis, širdela, Pamokyk mani Vargelio vargcia, Pamokyk mani Vargelio vargcia.	Kelkis, motula, Kelkis, širdela, Pamokyk mani Vargelio vargcia, Pamokyk mani Darbelio dirbcia.

(„Iš mažumėlės")

Neretai atsimenamas tikrasis sakinys, esantis kituose tos dainos variantuose, kuris, pirmą kartą dainuojant, buvo pamirštas ir pakeistas kitu:

Voi mergela jaunoji, Ar nematei žirgelio?	Labas rytas, mergele, Ar nematei žirgelio?

(„Po beržyną vaikščiojau")

Beveik nepastebėta, kad iš esmės pasikeistų visas posmas. Posmai paprastai arba pridedami nauji, arba praleidžiami. Pridedami ne pačios dainininkės sukurti posmai, o esantys kituose tos pačios dainos variantuose arba jam gimininguose. Antrą kartą dainuojant, dažniausiai prisimenami nauji posmai, o ne praleidžiami. Atsimenama vienas, du ir net daugiau praleistų posmų. Pavyzdžiui, antrą kartą dainuojant, buvo pridėta visa dainos „Voi tu bituke" antroji šaka apie mergelę, daugiau kaip pusė dainos „Mano močiutė" (posmai apie

tėvelį, seselę ir brolelį), beveik pusė dainos „Kur tėvelis gėrė" (posmai apie seselę ir bernelį). Daugiau posmų praleidžiama arba pridedama „rėminės" struktūros dainose („Gerüstlieder"), kurios turi kelias išbaigtas dalis. Mėgstama sutrumpinti (arba išplėsti) ir tas dainas, kuriose yra daug pasikartojimų. Pavyzdžiui, pirmą kartą dainuodama dainą „Ne bet kokia", Čepukienė paskutiniąsias dvi kiekvieno posmo eilutes pakartodavo, o naują posmą pradėdavo kitais žodžiais. Antrą kartą — kiekvieną posmą vėl pradėdavo tais pačiais žodžiais:

Kai aš šokau
Su senu našlaliu,
Tai po manim
Žemelė inlinko. (2×2)

An kojelių
Kamašai nuplyšo,
An petelių
Kasnykai apšuto. (2×2)

Kai aš šokau
Su senu našlaliu,
Tai po manim
Žemelė inlinko. (2×2)

Tai po manim
Žemelė inlinko,
An kojelių
Kamašai nuplyšo. (2×2)

Ant kojelių
Kamašai nuplyšo,
An petelių
Kasnykai apšuto. (2×2)

Kartais, antrą kartą dainuojant, kai kurie posmai praleidžiami. Būna ir taip, kad vieni posmai praleidžiami, o kiti pridedami. Pavyzdžiui, antrą kartą dainuodama dainą „Pucinėli raudonasai", A. Čepukienė pridėjo du posmus apie žinios siuntimą tėveliui, tačiau praleido kitus du — apie našlį.

Nesunku pastebėti, jog praleidus posmus, dainos meninis vaizdas nublanksta, o pridėjus, vėl sužėri tikrosiomis savo spalvomis.

Dažniausiai posmai praleidžiami arba pridedami stichiškai. Šis procesas daugiau priklauso nuo dainininkės

mechaninės atminties, o ne nuo kūrybinio sumanymo. Tik kai kada, atrodo, sąmoningai siekiama pagerinti meninį dainos audinį. Pavyzdžiui, antrą kartą dainuojant dainą „Žalioj girelėj", buvo praleistas penktas posmas, kuris ne tik kad nestiprino dainos įtaigumo, bet dar jį mažino. Atrodo, pirmą kartą dainuodama, jį buvo pridėjusi pati Čepukienė. Todėl vėliau jis ir buvo praleistas. Arba antrą kartą dainuodama dainą „Prapuoliau, motula", dainininkė praleidžia posmą

Varguoke, dukrela,
Varguoke, viešnela,
Kai išsivargsi dzidzį vargelį,
Tai būsi raškažėlyj,

nes ir meniniu, ir semantiniu požiūriu jis buvo nereikalingas, prieštaravo visai dainos logikai — sekančiame posme motulė žada parduoti karveles ir ją išvaduoti.

Pagaliau A. Čepukienė kartais pakeičia net visos dainos tekstą. Pavyzdžiui, pirmą kartą dainoje „Šių nedėlėlį" buvo dainuojama, kad, sustojus žirgeliui, bernelis rūtų daržely randa verkiančią mergelę. Jis ramina ją, sako, jog prisverks, kai jo valioj bus. O antrą kartą — bernelis klausia, ar mergelė eis už jo; mergelė neisianti, nes bernelio „durnas razumėlis". Abi dainos logiškos, meniniu požiūriu lygiavertės. Antrą kartą dainuojant, maždaug nuo pusės visiškai pakito daina „Šiaurus vėjas pūtė", o daina „Ir atėjo svetukai" buvo kontaminuota su vaikų erzinimo dainele „Mano pati Elena".

Keisdama A. Čepukienė pati beveik nieko neprikuria, o paima liaudies jau sukurtus posmus arba ištisus jų junginius ir įkomponuoja į dainuojamą dainą. Tai rodo, jog atskiri mūsų liaudies dainų posmai arba didesni junginiai yra išbaigti, savarankiški ir su tuo pačiu meniniu efektu gali būti panaudojami įvairiose

dainose. O pati dainų kompozicija — asociatyvinė, šuoliška, saistoma ne siužetinių, bet jausminių ryšių.

Daugelis Čepukienės dainų keitimo būdų yra tipiški, būdingi ir kitiems liaudies dainininkams. Todėl Čepukienės dainos, kuriose kas nors buvo keičiama, iš viso mūsų liaudies dainų repertuaro labiau neišsiskiria. Kur kas daugiau savitumo jos dainoms suteikia anksčiau minėti pastovūs skirtumai, kurie išliko, dainuojant tas pačias dainas ir pirmą, ir antrą kartą.

Bendrais bruožais susipažinę su A. Čepukienės dainų repertuaru, matome, kad jis labai saistomas tradicijų. Jos nulėmė dainų žanrų kiekybinį santykį, vieno ar kito žanro atskirų dainų grupių vyravimą, netgi dainos versijas. Pagal tradiciją stengiamasi išlaikyti ir dainų meninę visumą. Pakitimai nežymūs, nekeičią visos dainos konstrukcijos, dažniausiai atsiradę nesąmoningai. Tai tik nedidelės individualios puošmenos ant surėsto tradicinio gigantiško pastato. Netgi didesnę dalį pakitimų sąlygoja tradicija — medžiaga jiems imama iš liaudies kūrybos priemonių arsenalo — ir ne kaip žaliava, o kaip jau sumontuoti blokai. Tačiau A. Čepukienė, nors nepažeisdama bendrų tradicijos normų, ir pati įsijungia į dainų kūrimą. Kai kurie jos padainuoti variantai saviti, atgaivinti naujų poetinių vaizdų ir idėjų.

Iki šiol, aptariant A. Čepukienės tautosakos repertuarą, buvo remtasi geraisiais dainų pavyzdžiais ir iškeliami tie varijavimo atvejai, kai dainos meninė visuma pagerėdavo arba bent išlikdavo nesužalota. Tačiau nereikia užmiršti, kad A. Čepukienės repertuare pasitaiko nemaža dainų, kuriose yra praleidžiami atskiri posmai arba ištisos jų virtinės, kai kurių šakotinių dainų išdainuojama tik viena šaka arba iš visos dainos atsimenama tik keli posmai. Tokių dainų meninis audinys pastebimai sužalojamas.

Vadinasi, A. Čepukienės vaidmuo liaudies dainų tradicijoje trejopas: vieni variantai jos repertuare yra pagerinti, labiau nušlifuoti, kiti, priešingai,— užmiršti, o dar kiti — perteikti be didesnių pakitimų.

Atrodo, šitoks atskiro individo kūrybinis santykis su visa kolektyvine liaudies kūryba yra tipiškas, būdingas visiems be išimties tautosakos pateikėjams. Tik tos trys tendencijos skirtingai pasireiškia, žiūrint koks atlikėjo talentas. Gerų pateikėjų repertuare labiau prasikiša kuriamoji tendencija, o blogų ir vidutinių — griaunamoji. Pastaruoju metu, kai senosios, tradicinės mūsų liaudies dainos vis labiau traukiasi iš gyvenimo, vis ryškiau, netgi gerų pateikėjų repertuaruose, pastebima griaunamoji tendencija. Senosios, tradicinės liaudies dainos užmirštamos, o naujų beveik nebesukuriama. Susikaupusią kūrybinę energiją šių dienų tautosakos pateikėjai vis dažniau išlieja, ne tobulindami ir šlifuodami atskirus liaudies dainų ir pasakų variantus, o kurdami individualius meninius kūrinius. Tai mūsų kylančios kultūros, visų pirma, literatūros padarinys. Ir vis dėlto tautosakos pateikėjų vaidmuo kolektyvinės liaudies kūrybos raidoje dar gana didelis.

Geriausieji tautosakos pateikėjai pastebimai įneša savo dalį ir į mūsų nacionalinę kultūrą. Vis dažniau jie kviečiami į viešus moksleivių, studentų ir šiaip kraštotyrininkų vakarus, jų balsus girdime per radiją ir televiziją, leidžiamos plokštelės su jų įdainuotomis dainomis.

Malonu, kad tokių dainų karalienių, kaip A. Čepukienė, kurios, dainos žodžiais tariant, išties ne bet kokios mergelės buvo, šių dienų Lietuvos kaime dar daug galima sutikti. Tarsi rūpestingosios šeimininkės jos išsaugojo neužgesusią liaudies kūrybinę ugnį ir kaip estafetę ją perduoda būsimoms kartoms.

A. ČEPUKIENĖS DAINŲ MELODIJOS

LAIMA BURKŠAITIENĖ

Gyvas liaudies dainų skambėjimas atskleidžia jų tikrąjį grožį. Klausytoją sužavi poetinis tekstas, o ypač melodija, kuri liete išlieja vidinę dainos nuotaiką. Ir kuo ilgiau melodija skamba, tuo ryškiau jos monotonijoje įsirėžia atskiros ritmo, intervalų ar intonacijų detalės, iš kurių visumos ir jaučiame nuotaiką, charakterį, meniškumą. Tai pirmas įspūdis, sukeltas daugiau intuityvaus melodijos pajautimo, negu teorinio mąstymo. Remdamiesi emociniu suvokimu, taip dažniausiai melodijas apibūdindavo pirmieji užrašinėtojai, ir toks požiūris į jas vyravo dar ilgą laiką. Dabar liaudies melodikoje ieškoma daugiau aspektų, kurie padėtų visapusiškiau atskleisti estetinę dainų vertę ir ypač svarbų istorinį jų raidos kelią.

Pastaruoju metu stengiamasi pateikti atskirų liaudies dainininkų repertuaro muzikinę analizę[1]. Ji ne tik padeda išryškinti liaudies dainininko individualybę ar atskleisti jo talentą, bet ir leidžia nagrinėti kai kuriuos kitus aktualius klausimus, kaip atskirų etnografinių sričių melodikos stilių, dainavimo būdus, melodijų tipų įvairumą, jų variantus, tradicijos ir improvizacijos santykį ir t. t. Todėl, apibendrinant A. Čepukienės itin turtingą dainų repertuarą, vadovaujamasi ne vien emocijų padiktuotais teiginiais, kurie eiliniam skaitytojui

[1] Tokių darbų tėra vos keletas. Jie laikomi pirmaisiais bandymais. Panašus bandymas yra ir šis straipsnis.

būtų gal ir prieinamesni, bet ir paanalizuojama muzikologiškai, siekiama iškelti tiek meninę, tiek ir mokslinę šio repertuaro vertę.

*

A. Čepukienės repertuaro dainos melodikos atžvilgiu yra trejopos. Didžiausią dalį (39,5%) sudaro daugiabalsės, kurias ji išmoko tikriausiai ne gimtajame Dzūkų krašte, o vėliau, keliaudama iš vieno Lietuvos kampo į kitą. Nemažą dalį sudaro ir dzūkiškos (38,2%) monodinio stiliaus dainos, tarp jų ir kelios raudos (2%). Trečioji dalis (20,3%) — tai naujausios, maža liaudiškumo bruožų teturinčios melodijos. Nors meniniu atžvilgiu jos ir nėra vertingos, A. Čepukienės repertuaro nemenkina. Toks repertuaras rodo dabartines liaudies dainų vystymosi tendencijas. Vertingiausia yra dzūkiškoji repertuaro dalis (geriausios dzūkiškos dainos spausdinamos šiame leidinyje). Šiose dainose išryškėja Varėnos apylinkių liaudies melodikos būdingieji bruožai. Tai senųjų darbo (arimo, rugiapiūtės, šienapiūtės, ganymo, malimo, skalbimo), kalendorinių, vestuvių, karinių, našlaičių ir kt. dainų melodijos. Jas aptardami, nesilaikysime žanro rėmų, nes tik apeiginės (rugiapiūtės, kalendorinės) yra griežtai tipiškos, o visos kitos daugiau ar mažiau išvystyto lyriško dzūkų liaudies melodikos stiliaus.

*

Natūralu ir įprasta, kad kiekvienos gabios dzūkų liaudies dainininkės repertuare būtų ir rugiapiūtės dainų. Pagal jų gausumą ir dainavimo būdą dažnai vertinamas dainininkės talentas. A. Čepukienė padainavo 11 rugiapiūtės dainų. Jos atstovauja penkiems, bene

patiems būdingiesiems šio žanro dainų melodijų tipams[2]. Trys dainos „Voi tu skregždela", „Bėkit, bareliai" ir „Voi, ko siūbavo", kaip ir būdinga minėtoms apylinkėms, yra vieno melodijos tipo variantai (žr. 5, 7, 8 melodijas). Jie tesiskiria tempu, laisvu ritmikos traktavimu ir improvizaciniais bei poetinį tekstą atitinkančiais melodijos variantais. Minėtos melodijos turi labai daug variantų, o Čepukienės padainuotosios — gana tradicinės, ir jų interpretavimas ryškesne improvizacija nepasižymi. Vis dėlto, jas lyginant, randama pakitimų. Kitų šio melodijos tipo variantų pirmoji teksto eilutė paprastai kartojama, o Čepukienės variantuose to nėra. Taigi melodijos atitinkamai turėjo būti ilgesnės, sudarytos iš trijų eilučių — aba$_1$ (tai viena iš tobuliausių liaudies melodikos formų). Panašių kartojimų vengiama ir kitose dainose, pvz., rugiapiūtės daina „Jau vakaras vakarėlis" dažniausiai prasideda priedainiu „rūta žalioj". Šį priedainį turi ir kiekvieno dainos posmo pradžia. Jį atitinka Čepukienės melodijos pirmoji frazė. Po jos būna dar viena frazė (įvairiuose variantuose ji esti skirtingos metroritminės struktūros) žodžiams „jau vakaras". Tolesnė melodijos linija, nepaisant mažų improvizacinių nukrypimų, įprasta:

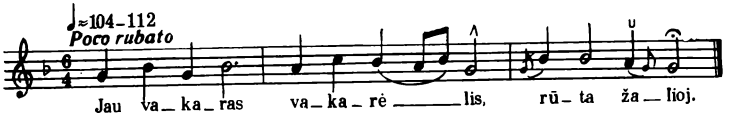

Žinoma, sunku pasakyti, ar melodijas pakeitė pati A. Čepukienė, nes keletas panašių variantų ir anksčiau užrašyta Merkinės apylinkėse (vieną užrašė T. Brazys).

[2] Šiuo metu tautosakininkai melodijas sistemina pagal tam tikrus bruožus, skirstydami melodijas į tipų grupes su variantais. Toks metodas padeda nustatyti, kiek melodijos yra paplitusios atskirose vietovėse, kiek jos yra būdingos, ir ypač išryškina liaudies dainininkų improvizacinį talentą.

Apskritai, šių rugiapiūtės dainų, daugiausia paplitusių „dzūkiškiausioje" Lietuvos pietų zonoje, melodijų variantai labai pastovūs, vienas nuo kito mažai kuo tesiskiria, tad ir Čepukienės pateikti variantai, nepaisant minėtų nukrypimų, yra tipiški.

Įdomu palyginti ir kitą vieno melodijos tipo dainų grupę — rugiapiūtės pabaigtuvių dainas „Sustokit, ponai", „Linko jievaras vartuosna" ir „Augo aglalė aglyni" (viena iš jų spausdinama — (11)[3]. Pirmosios dainos melodija nuo kitų dviejų šiek tiek skiriasi — pastarosios dviem taktais trumpesnės ir turi kintamą metrą. Toks melodijų formos skirtingumas nėra atsitiktinis — jis rodo liaudyje paplitusį vieno ar kito melodijos tipo variantų turtingumą. Lyginant šias melodijas su kitomis — joms gimininingomis, įdomu pastebėti, kad pastoviausią schemą turi dainos „Sustokit, ponai" melodija. Nuo jos beveik nesiskiria ir A. Čepukienės padainuota melodija. Kitos dvi, o ypač „Augo aglalė aglyni", įvairiose vietovėse dainuojamos gana skirtingai. Čepukienės variantai — vieni iš tipiškiausių. Ypač būdinga melodijų pradžia — tvirtai susiformavusi, visada pastovi. Skiriasi kadencijos. Vienos (pvz., „Linko jievaras") baigiasi tercija, kitos („Sustokit, ponai") — beveik visada tonika, dar kitos („Augo aglalė aglyni") — ir tercija, ir tonika. Čepukienė visas šias melodijas užbaigia tercija (gal būt, tokia kadencija rodo dzūkų dainininkės polinkį į daugiabalsį dainavimą)[4].

A. Čepukienės padainuotos rugiapiūtės dainos, nors ir turi visus tradicinius šių archaiškų melodijų požymius, tačiau neatskleidžia jų ritminio ir melodinio puošnumo. Be abejo, tai lemia dainininkės interpretacijos

[3] Kitas melodijas žr. KTR 49(22, 24).

[4] Daugiabalsės melodijos visada baigiasi tercija, nes tonika atitenka antram balsui.

galimybės ir, gal būt, tai, iš ko (iš gabesnio ar mažiau sugebančio improvizatoriaus) ji šias dainas išmoko. Tiesa, jos dainavimui netrūksta laisvų melodijos vingių, melizmų ir kitų puošmenų, tačiau kai kur jaučiamas ir melodijos prastinimas, jos ritminės laisvės ribojimas. Pavyzdžiui, vienoje iš trijų to paties melodijos tipo variantų („Vaikštinėjo tėvulis", „Voi, ant kalno, an aukštojo", „Oi, aš piaunu piovėjėlė") — dainoje „Vaikštinėjo tėvulis" — pirmosios dvi intonacijos (jos ryškios kitose dviejose melodijose) tarsi sutrumpintos ir sujungtos į vieną. Kituose variantuose, kurių labai gausu, to beveik nepasitaiko. Šiaip Čepukienės padainuotos dainos — vienos iš labiausiai paplitusių (9, 10)[5]. Taip pat tipišką, dažnai pasitaikantį variantą atitinka ir dar viena Čepukienės padainuota rugiapiūtės daina — „Per didį dvarų" (4).

Pačios seniausios dzūkų liaudies melodijos yra taip glaudžiai susijusios su apeigomis, kad iš jų intonacijų, ritminių, derminių bei kitų savybių lengvai galima nustatyti žanrą. Be minėtųjų rugiapiūtės, tokios yra ir kalendorinių dainų melodijos. Keletą jų randame ir Čepukienės repertuare. Tai daugiausia Dzūkuose populiarios advento dainos. Jų melodijos būdingo ritminio piešinio, mažiau išvystytos, kvintos ar sekstos apimties. Ryškus tokios melodijos pavyzdys —„Voi tu kuosela, leliumoj" (18), turinti daugybę variantų, dainuojamų ir su kitais tekstais, pavyzdžiui „Tamsiąją naktelę, lilimoj". „Voi, sodai sodai, leliumoj", „Gili gili upelė, leliumai", „Oi tu bitute, lelimoj" ir t. t. Čepukienės dainos „Vai tu bituke" melodija kitokia, pagrįsta mažoriniu pentachordu. Skiriasi čia ir priedainis (21). Įdomi Kalėdų dainos „Sėdi vyrai užu stalo" melodija. Ji mažai

[5] Žr. KTR 49(17).

išvystyta, sudaryta iš neužpildytos minorinės tercijos ir subkvartos (ši subkvarta intonuojama ne visuose posmuose), ir tai rodo seną melodijos kilmę[6]. Dviejų advento dainų —„Grįskime, mergos" (20) ir „Sėdzi pasėdzi" (19) melodijos, nors ir senovinės, bet labai pažįstamos, nes jas išpopuliarino liaudies ansambliai žaidimu „Jievaro tiltas". Šios melodijos beveik identiškos ir skiriasi tik vienu kitu intervalų ar ritmikos įvairavimu.

Senos ir primityvios yra kelios A. Čepukienės padainuotos ganymo dainų melodijos, kurios artimos vaikų mėgdžiojimo intonacijoms. Tokios intonacijos paprastai svyruoja didžiosios ar mažosios tercijos ribose. Ryškus šios melodijos pavyzdys —„Debesėli, eik pro šalį". Ji sudaryta iš monotoniškai besikartojančių dviejų garsų. Panašios ir kitos piemenų dainelių melodijos, kartais kiek praplėstos ir ritmiškai paįvairintos (13, 14). Visiškai kitokia yra naktigonės dainos „Aš mislinau" melodija. Ji išvystyta, plataus atokvėpio. Pagal turinį tai yra dainos „Šią naktelę miego nemiegojau" variantas, tad ji pasižymi ir panašiais melodijos bruožais, nors pirmųjų intonacinė struktūra mažorinė daugiabalsė, o pastarosios — monodinė, turinti pietryčių Lietuvai būdingą eolišką dermę. Melodijos linija labai plastiška, su ryškiais pakilimais ir atoslūgiais, besivystanti viršutinės ir apatinės tonikos atraminių taškų erdvėje. Užtat ji pilna emocinės įtampos. Nors šios melodijos struktūra būdinga, tačiau tai savitas, rečiau sutinkamas melodijos tipas su dominantės pradžia ir ryškia viršutinės tonikos kulminacija (15). Su kitomis naktigonės dainomis ją sieja bendra vidinė nuotaika, laukų ir miškų platumas, asocijuojanti melodijos plotmė. Jos variantų labai maža, ir Čepukienės pateiktasis

[6] Žr. KTR 49(92).

juos papildo (Sisteminiame lietuvių liaudies dainų melodijų kataloge tuo tarpu tėra trys jos variantai).

Kitų darbo dainų melodijos (arimo, šienapiūtės, malimo, skalbimo) neturi ryškios funkcinės paskirties. Dažnai viena melodija dainuojami skirtingos tematikos tekstai ir atvirkščiai — vienas tekstas — įvairiomis melodijomis. Todėl ir A. Čepukienės visas kitas dainas galima klasifikuoti pagal melodijų gimininguma. Remiantis trim, keturiais, o dažnai ir žymiai daugiau variantų, Čepukienės repertuare išryškėjo per 20 melodijų tipų. Be to, akivaizdus pačios dainininkės kūrybiškumas, jos sugebėjimas tą pačią melodiją kiekvieną kartą padainuoti kitaip, naujai, varijuojant melodinę liniją ir ritmą. Pavyzdžiui, malimo daina „Oi, ūžkit ūžkit" iš Čepukienės užrašyta du kartus. Jų melodijos nevienodos. Skirtingos pradžios, atrodo, nulemia ir tolesnę jų kryptį: viena melodija prasideda sekstos šuoliu nuo tonikos trečiojoje takto dalyje ir palaipsniui antros intonacijos pabaigoje vėl nusileidžia žemyn (16). Kitame variante šuolis staigesnis (antrojoje takto dalyje), po jo melodijos piešinys kinta: jau baigiantis pirmai intonacijai, ji nusileidžia į toniką ir toliau iki natūralaus septinto laipsnio, išryškindama eolišką dermę[7]. Šis antrasis variantas įdomesnis, raiškesnis (į rinkinį dedamas pirmasis variantas — jo tekstas pilnesnis). Šiomis melodijomis Čepukienė dainuoja ir kitus tekstus (62). Iš viso tam melodijos tipui skirtinos aštuonios Čepukienės dainų melodijos.

Liaudies melodijų variantai A. Čepukienės dainose atsiskleidžia labai ryškiai. Būtų galima paminėti nemaža jos skirtingų tekstų dainų (17 ir 45, 31 ir 33), kurių melodijos yra vieno tipo. Tuo atžvilgiu dainininkės re-

[7] Žr. KTR 49(30).

pertuaras labai vertingas ir įdomus. Įsiklausius, kaip nevienodai ji dainuoja tą pačią melodiją, laisvai, improvizaciniais ritminiais vingiais apipindama pagrindinius dermės tonus, nenoromis imi įsivaizduoti kitus liaudies meno kūrinius (audinius, skulptūras ir kt.), kuriuose pastovūs tik tradiciniai motyvai, o visa kita — laisva, kupina fantazijos individuali liaudies menininko kūryba. Tikra kūrybinė laisvė ryški, intonuojant įvairioms dermėms būdingus melodijų vingius. Tik lyginant variantus ir tegalima nustatyti, kurie šių vingių tradiciniai, kurie dainininkų fantazijos sukurti. Antai dviejose A. Čepukienės dainų „Aš kelaliu važiavau" (35) ir „Aš šių nakcį nemigau"[8] vieno tipo melodijose išryškėja frigiškosios dermės elementai — kai kuriuose taktuose žeminamas antras dermės laipsnis. Stebėdami šių melodijų variantus tolesniuose posmuose, matome, kad pirmoji melodija turi ryškesnių frigiškosios dermės požymių, negu antroji. Reikėtų palyginti dar visą pluoštą variantų, norint pasakyti, kiek Čepukienė laikosi tradicinių intonacijų, būdingų šiai lietuvių liaudies dainose gana retai dermei. Panašiai yra ir su kitų dermių melodijomis, pavyzdžiui, populiarią dainą „Susvartyk, antela" ji dainuoja, aukštindama šeštą laipsnį (doriškoji dermė)[9]. Melodija skamba gana įdomiai, bet neįprastai, ir ją būtina palyginti su kitais variantais.

Apskritai, A. Čepukienės repertuaro dermės gana spalvingos. Čia akivaizdi jų raida nuo pirmųjų užuomazgų ligi išvystytų septynialaipsnių diatoninių dermių. Senųjų liaudies dermių melodijų kiekis ir jų tarpusavio santykis A. Čepukienės repertuare iš dalies atspindi šį santykį ir visoje lietuvių liaudies melodikoje. Tą patį galima pasakyti, apsiribojus vien „dzūkiš-

[8] Žr. KTR 48(3).
[9] Žr. KTR 49(100).

kuoju" jos repertuaru. Dzūkų melodijose paprastai vyrauja eoliškoji (apie 45% Čepukienės padainuotų dzūkiškų dainų yra šios dermės) ir miksolidiškoji (apie 35%) dermės. Kiek mažiau joniškųjų, doriškųjų, reta frigiškųjų bei kitų dermių melodijų. Tai matyti ir iš Čepukienės padainuotų dainų.

Taigi A. Čepukienės, kaip liaudies dainininkės, individualybė, jos improvizaciniai gabumai labiau išryškėja, perteikiant lyriškas, išvystytos dermės ir formos liaudies melodijas. Apeiginių, ypač rugiapiūtės, dainų melodijų santūrumas, glaustumas ir lakoniškumas gal ir per siaura erdvė lyrinei dainininkės kūrybinei prigimčiai pasireikšti. Užtat iš viso, kas pasakyta anksčiau, matyti neeiliniai dainininkės sugebėjimai, kuriais paprastai pasižymi talentingiausi liaudies dainininkai.

Apžvelgę dzūkų liaudies dainininkės A. Čepukienės vertingiausias repertuaro dainas, paminėsime ir kitas — tai visoje Lietuvoje paplitusios senesnės daugiabalsės mažorinės ir pačių naujausių laikų dainos. Daugelis jų nebeturi ryškių etnografinių bruožų ir atspindi šiandieninį liaudies dainų niveliavimosi procesą, kuris akivaizdžiausias yra dainų melodikoje. Tokio suniveliuoto mūsų dainų melodikos stiliaus yra ir dalis Čepukienės dainų, kurių tekstai — seni, tradiciniai, o melodijos — nebe tos, kurios ėjo iš kartos į kartą. Tai „Per šilalį jojau", „Gale lauko ežerėlis" ir kt.

Jos anksčiau buvo dainuojamos gražiomis aukštaitiškomis melodijomis. Toks reiškinys prieštarauja poetinio teksto ir melodijos ryšio dėsniui (dainos melodija yra žymiai pastovesnė už jos tekstą — J. Čiurlionytė). Matyt, pasikeitus socialinėms dainų gyvavimo sąlygoms, minėtas dėsningumas ėmė nykti. Rečiau pastebimas liaudies poetų ir literatūrinių tekstų taikymas tradicinėms melodijoms, tuo tarpu senųjų liaudies dainų teks-

tai labai dažnai skamba naujomis, jų meninės vertės neatitinkančiomis melodijomis.

Kiekvieno ryškesnio liaudies dainininko repertuare atsispindi vienokie ar kitokie dainų raidos dėsningumai. Iš A. Čepukienės dainų galima spręsti ne tik apie jos gimtųjų apylinkių, bet iš dalies ir beveik apie visos Lietuvos šiandieninę dainuojamosios tautosakos padėtį.

A. ČEPUKIENĖS PADAINUOTŲ DAINŲ SĄRAŠAS

DARBO DAINOS

Arimo

1. Arė bernas dirvelį.
2. Kad aš turėčiau
3. Sėdžiu už stalo, rymau
4. Už aukštų kalnelių
5. Voi, skauda skauda

Šienapiūtės

6. Augin tėvas du sūneliu
7. Dobilėlis puikus
8. Du broliukai lygioj lankoj
9. Du broliukai urėdai
10. Gieda gaideliai ankstų rytelį
11. Motula mano
12. Važiavau laukų
13. Voi, daugel daugel
14. Žalioj girelėj

Rugiapiūtės

15. Augo aglalė aglyni
16. Bėkit, bareliai
17. Linko jievaras vartuosna
18. Motula mano, širdela
19. Per didį dvarų
20. Prašinėjo kanapėlė
21. Sustokit, ponai
22. Vaikštinėjo tėvulis
23. Voi, an kalno, an aukštojo
24. Voi, aš piaunu piovėjėlė
25. Voi, ko siūbavo
26. Voi tu skregždela

Linų rovimo

27. Aš ravėjau linelius
28. Linelius sėjau
29. Linelius roviau
30. Pasėjau linelius an pylimo

Ganymo

31. Debesėli, eik pro šalį
32. Baronėlis baltas
33. Kai aš mažas buvau
34. Pargena piemenėliai
35. Ūdzia ūdzia, kiaulės, namo

*

36. Aš mislinau
37. Ganiau palšus jautelius
38. Pucinėlį laužiau
39. Vaikščioj mergaitė

Malimo

40. Oi, ūžkit ūžkit

Audimo

41. Audiau audiau audimėlį
42. Ėjo mergelė
43. Voi, ko nuvyto
44. Voi, kytra kytra

Skalbimo

45. Ant kalno malūnėlis
46. Berneli mūsų
47. Kas zo dzyvai

Žvejų

48. Augo sodi klevelis klevelis
49. Kokis lengvas poilsėlis
50. Nuveisiu nuveisiu

Medžioklės

51. Kodėl jūs, mano šuneliai

KALENDORINĖS DAINOS

Advento-Kalėdų

52. Grįskime, mergos
53. Sėdzi pasėdzi
54. Sėdzi vyrai užu stalo
55. Voi tu bituke
56. Voi tu kuosela, leliumoj

Velykų

57. Voi, an dvarelio

VESTUVIŲ DAINOS

Pažintuvių

58. An tėvelio didzio dvaro
59. Siuntė mane motinėlė
60. Siuntė mani motinėlė
61. Voi, siuntė siuntė

Piršlybų

62. An ežerėlio
63. An kalno rugiai
64. Ankstų rytų kėliau
65. Ankstų rytų kėliau
66. Augo bernelis
67. Cykiai cykiai
68. Dar nepaketinau
69. Gerkite, broliukai
70. Jau ir vėl, jau ir vėl
71. Kai aš buvau mažas
72. Kai aš jojau

73. Kirtau kirtau kirtimėlį
74. Motinėle tu mano
75. Motulė širdelė
76. Nėr ant svieto bernužėlio
77. Nuog ryt rytelių
78. Per lygius laukelius
79. Per šilalį jojau
80. Per šilalį jojau
81. Per žalių girelį
82. Sauliutė tekėjo
83. Sėjau rūtą, sėjau mėtą
84. Siuntė mani motinėlė
85. Stovi stonelė an dvaro
86. Šiltas gražus rudenėlis
87. Šių nedėlėlį
88. Teka upė nedidžioji
89. Už girelės, už žalios
90. Už girelės, už žalios
91. Vediau žirgelį
92. Voi, ir prijojo
93. Voi našly našlali
94. Voi žirge žirgeli
95. Vosilkėlė lauko

Sutartuvių

96. Aš augau pas tėvelį
97. Aš išdainavau
98. Aš šių naktį per naktelį
99. Aš šių naktį per naktelį
100. Dvylikos metelių
101. Eik, mergele, darželin
102. Gale lauko ežerėlis
103. Gėriau alutį
104. Gėriau dienelį
105. Mes du broliai brolužėliai
106. Pas močiutį augau
107. Per dvarelį jojau
108. Per Širvintelio miestelį
109. Pragėriau žirgelį
110. Pro darželį ėjau
111. Saulelė raudona
112. Slaunoj ulyčioj
113. Tu žirgeli juodbėrėli
114. Voi tu Jonai, tu pagonai
115. Žiedas ant žiedelio

Žiedynų

116. Aukštas dangus
117. Palangėj, palangėj
118. Tai vis bernelio sumislyta
119. Tekėjo mėnulis pro debesėlį

Mergvakario

120. Ant tėvelio dvarelio
121. Oi, ko liūdi, panela

122. Skausmai širdį man suspaudė
123. Pakirsta rūtela
124. Sėjau rūtą — linksma buvau
125. Tu rūtela, tu žalioji
126. Tu rūtela, tu žalioji
127. Varšavi skyniau
128. Voi, anksti anksti
129. Voi tu rūtela
130. Voi, žydėk žydėk

Jaunojo išleistuvių

131. Pas mano tėvelį

Jaunojo sutiktuvių

132. Augin tėvas sūnelėlį
133. Ir atjojo bernužėlis
134. Kad šėriau žirgelį
135. Motula mano
136. Oi jūs, mani brolaliai
137. Tu užuole, tu žaliasai
138. Voi, jojau jojau
139. Voi tėvai tėvai

Jaunosios ieškojimo

140. Pasakyk, mergele
141. Po beržyną vaikščiojau

Pasėdo

142. Mano tėvo margi dvarai

Suolo vadavimo

143. Prašom, svotuliai, už stalo

Šokant

144. Anos bagočkėlės
145. Ne bet kokia

Vainiko įteikimo

146. An kalnelio klevelis
147. Atjojo bernelis

Jaunosios graudinimo

148. Berneli jaunasai
149. Ko sėdi, sesele
150. Šitai išrožyjimas
151. Voi sesela lelijėla

Atsisveikinimo

152. Voi ko sėdi, seserėla

Išvažiavimo į jungtuves

153. Augo sodely
154. Papūt vėjelis

Sugrįžimo iš jungtuvių

155. Ankstų rytų kėliau
156. Mergužėla lelijėla
157. Oi, žiba žiburėlis
158. Pasisėjau žalią rūtą
159. Stov an kalno koplyčėlė
160. Ulijona, graži pana

Jaunosios apdovanojimo

161. Pasiplūko antelė
162. Prapuoliau, motula

Kraičio išvežimo

163. Ausk, močiute, drobeles
164. Motinėle mano
165. Oi ai ai ai, dieve mano
166. Tėvužėli, išsiilgsi mani

Išvažiavimo pas jaunąjį

167. An tėvelio didzio dvaro
168. Aš kelaliu važiavau važiavau
169. Aš usikelsiu
170. Bepigu gercia
171. Dėkui dėkui motulai
172. Jau žirgeliai sukinkyta
173. Motula širdela
174. Oi, ir atjojo
175. Pasėjau rūtą
176. Pavasario dienelį
177. Šali šalcinėlio
178. Voi dvareli, voi dvareli
179. Voi, kai aš sėdau
180. Voi, kur aš gėriau
181. Voi, pakelėje pavieškelėje

Marčios sutiktuvių

182. Aš po klėtelį vaikščiojau
183. Parveža martelį
184. Sauliutė leidžias

Sugultuvių

185. Bepigu gerc ulioce
186. Čiulba paukšteliai
187. Ir atlėkė paukščiukė
188. Verkė motulė
189. Voi, po tiltu
190. Voi tu sakal sakale
191. Voi žirge žirgeli

Prikeltuvių

192. Anytėla mano
193. Ankstų rytų kėliau
194. Ko nuliūdai, sesula
195. Paukštute lakštute

Marčpiečio

196. Plaukiau per mares
197. Po aukštus kalnus vaikščiojau
198. Utarnyki po pietelių
199. Voi, ajai ajai

Gaubtuvių

200. Apynėli žaliasai
201. Ar aš tau nesakiau
202. Ar vėjai pūtė

203. Bernelis mandruolis
204. Druckela rože
205. Duok, svočiute, sūrio
206. Tai dalia mano
207. Liepė man, liepė man
208. Mūs bernelis apsigav
209. Gera mūsų svočiutė
210. Sakė: mūsų svočiutė
211. Sujėdė svotelis kiaulį su šeriais
212. Tu muzika
213. Važiav svocia
214. Kaimynas piovė jautį
215. Mes šituos broliukus
216. Žilinėlių menki laukai

Šokių

216a. Ne bet kokia

Grįžtuvių

217. Aš užsikėliau
218. Motula širdela
219. Oi, seniai seniai
220. Vanduo upėj serbenta
221. Voi, ko verki

Krikštynų dainos

222. Kelkis, berneli negulėk
223. Kūmute širdute
224. Nenorėjau gerti
225. Voi kūmai susiedai

Šeimos sukūrimas

226. Oi, kas sodas, do sodelis
227. Siūbavo liepelė
228. Šis metas, šis laikas
229. Voi, pakelėje
230. Žalias ąžuole

Tėvai ir vaikai

231. Mano močiutė
232. Oi, niekur nėra
233. O kas ty dūzgia
234. Tai leido, tai davė

Vyras ir žmona

235. Aš pasėjau balandėlę
236. Gerkit, broliukai
237. Iš mažumėlės
238. Kas ten miški braška
239. Mano vyrelis karčemoj geria
240. O kai mani vyras muš
241. Teka upė per žvirgždynų
242. Užkukav gegutė
243. Voi ai ai ai ai
244. Voi ajajai, dievi mano

Marčios dalia

245. Ar aš ne vyšnelė
246. Aušta aušrelė

247. Bijūnėlis žalias
248. Du broliukai rašė
249. Jūs nelėkit, baltos žūses
250. Kad aš būtau žinojus
251. Nuog serbentų ir agrastų
252. O kai aš buvau
253. O kai aš, o kai aš
254. Prapuoliau, motula
255. Putinėli raudonasai
256. Voi motula mano
257. Voi, pūtė pūtė

Našlaičių

258. Ar ne kalne avietėlė buvau
259. Aš, mažytė siratėlė
260. Augo kiemi dagilėlis
261. Bėke, sirata
262. Išjoj tėvas an vainos
263. Jau sauliutė leidžias
264. Kad aš būtau nei negimus
265. Močeka močekėlė
266. Sauliutė raudona
267. Tėvai numirė
268. Voi, augo augo

VAIKŲ DAINOS

Žaidinimai

269. Gidu gidu kačiukes
270. Joja joja ponas
271. Šarka šarka

Gyvūnijos apdainavimas

272. Anam šoni miško
273. Busil busil, ga-ga-ga
274. Busil busil, ga-ga-ga
275. Išėjo tėvelis į mišką
276. Įtūpė žvirblalis
277. Tupi grūšioj pelėda
278. Tupi šarka ant tvoros
279. Tupi žvirblis kamini
280. Turėjo bobutė

Formulinės

281. Cibuke cibuke
282. Tarnavau vargavau

JAUNIMO DAINOS

Pas tėvelį ir motinėlę

283. An kalnelio trys seselės
284. Augo girioj šermukšnėlė
285. Oi tu rūta mėta
286. Sėjau rūtą, sėjau mėtą
287. Susidainuokim
288. Trys broliukai keliu jojo
289. Žirgeli šyvas

Mergelės ir bernelio svajonės

290. An pucino ir avietės
291. Augo sodi klevelis

292. Kalba mani šiokią
293. Šėriau žirgelį
294. Voi, noriu noriu

MEILĖS DAINOS

Susitinka

295. An kalno uosys
296. Ankstų rytų kėliau
297. Berneli šioki
298. Kai noriu, tai verkiu

Lanko

299. An kalno karklai siūbavo
300. Ar žinai, berneli
301. Ateis tamsi naktužėlė
302. Josiu per kelių
303. Kai aš turėjau
304. Kas bus, močiute, kas bus
305. Oi, laukiau laukiau
306. Siuntė mane močiutė
307. Subatos vėlų vakarą
308. Tūkstantis žingsnelių nuo mano namelių
309. Voi, an marių krantelio
310. Voi mergela lelijėla

Mylisi, ilgisi

311. An kalnelio šalcinėlis
312. Iš rytų šalelės
313. Kodėl muzikos negriauna
314. Mylėjau mergelį
315. Po ūžuolėlio
316. Saldi uogelė an vyšnių
317. Sauliutė nusileido
318. Sėdziu po langelio
319. Siųsčiau paslalį
320. Voi, gėriau gėriau
321. Voi, žinau žinau

Vilioja

322. Oi, kaip myli paukšteliai

Išsiskiria

323. Aršketėli garbuonėli
324. Atlek sakalėlis
325. Atsiminke
326. Aušta aušrelė
327. Ir atlėkė sakalėlis
328. Lietus lynojo
329. Saulė nusileido
330. Sauliutė raudona
331. Šiaurus vėjas pūtė
332. Stoviu ant krentelio
333. Voi, kur tie darželiai

Priekaištauja

334. Aš šių nakcį nemigau nemigau
335. Kai aš jojau per žalių girelį

Prarastas vainikas

336. Ateidamas kalbėdams
337. Čiulba ulba paukšteliai
338. Iškasiau šulnelį
339. Ir atjojo bernužėlis
340. Nečieslyvas tas kermošius
341. Oi, aš vakar vakarėlį
342. Oi, aš paršokau
343. Oi mergela mano
344. Pašilėje pamiškėje
345. Subatėlės vakarėlį
346. Šėriau šėriau sau žirgelį
347. Šėriau žirgą juodberėlį
348. Tai tykus bernelis
349. Uliavojau paliavojau
350. Voi tu dziemed dziemedėli
351. Žaliam vyšnių sodelyj

Skęsta, miršta

352. An dvaro žirgelis
353. Kad subatos vakarėlį
354. Subatos vakarėlį
355. Subatos vakarėlį
356. Šiandien rytelį

Romansai

357. An aukšto kalno tarp gėlelių
358. An aukšto kalno
359. Apleista apleista
360. Aš iš meilės gavau džiovą
361. Augino močiutė dukrelį
362. Dainuoju dainą, raminu širdį
363. Į stotį palydi jaunas karininkas
364. Išjojo mylimas į karužę
365. Kai aš mergužėlė
366. Kai saulė leidžias ten, toli
367. Kaip jūreivis pamariais
368. Kam rašei, mano brangusis
369. Ko nutilo dainos
370. Krinta miglalės
371. Laukuose dobilas raudonas
372. Mylėjau metelius
373. Nėr man laimės šiam pasauly
374. Norėčiau mirt, kada sužysta sodai
375. Oi nelaime, tu nelaime
376. Oi tėveli ir močiute
377. O kam pamylėjai vergiją
378. Pajūrėj an krento

379. Pasauli pasauli
380. Pas mano tėvų žali girelė
381. Pažadėjo motinėlė
382. Plaukė mano laivelis
383. Po langais balta ievužė supasi
384. Pražydo jazminai už lango
385. Prisėtas darželis
386. Prisimenu, kai augau kūdikėlis
387. Stovi tiltas geležinis
388. Tekėjo mėnulis nuliūdęs
389. Tenai prie upelio
390. Tėveliai jūs mano
391. Voi tu meile meile

VAIŠIŲ DAINOS

Atvyko sveteliai

392. Aš ne gerc atėjau

Šauniai geria

393. Alutį gėriau
394. Kur tėvelis gėrė
395. Man pasakė
396. Nelygus stalelis
397. Oi, uliok uliok
398. Smagonas iš rugių
399. Vis gėriau, vis gėriau
400. Voi kur buvai, dėduk mano

Prašo vaišių

401. Šeimininke, sukis greitai
402. Vis tylėjau, vis tylėjau

Gana gerti

403. Gana gana gerti
404. Išgėriau stiklalį
405. Saldi gardi arielkėlė
406. Pasigėriau kai gaidys

*

407. Kai aš buvau mažiukas
408. Kas avį, kas avį
409. Voi džium džium džium džium

KARINĖS-ISTORINĖS DAINOS

Išvyksta į karą

410. An tėvelio dvaro
411. Bernelis mergelį
412. Gieda lakštingėlė
413. Kai aš užaugau
414. Motinėlė numirdama
415. Oi, an dvaro, an didžiojo

416. Oi, lekia lekia
417. Užaugino
418. Voi, an dvaro
419. Voi, ko žvengi, žirgeli
420. Voi, užaugs užaugs

Kario dalia

421. Statysiu klėtelį
422. Kareivėliai
423. Voi, kelias kelias

Grįžta

424. Aš, išjodams į karą
425. Nedėlios rytelį

Žūsta

426. Anoj pusėj Dunojėlio
427. Ateis laikas ir valanda
428. Atsisėdau an akmenio
429. Augin tėvelis
430. Aukšti kalnai, lygios lankos
431. Iš karčemėlės
432. Ne grausmai graudė
433. Ogi Vilniaus mieste gi
434. Oi, an kalno akmenėlis
435. Stovi žirgelis
436. Trijų seselių

Caro kariuomenėje

437. Atėjo sunkūs meteliai
438. Ateis rudinėlis
439. Kai aš buvau mažučiukas
440. Šimtą kartų artojėliui
441. Šviesus dangaus kraštas
442. Tu agliute, tu žalioji

Karas su prancūzais

443. Šviesi sauliutė tekėjo

Rusų—japonų karas

444. Kelkis kelkis, mielas drauge

Pirmasis pasaulinis karas

445. Atėjo vokietis
446. Kai aš augau pas tėvelį
447. Kaip žaibo greitumas
448. Kelkis, berneli
449. Nieks nežino negirdėjo
450. Oi jūs kvietkai kvietkai
451. Per girelį, per žaliųjų
452. Po karo didžiojo
453. Šėriau žirgelį
454. Šiaurus vėjas baisiai pūtė

Buržuazinės Lietuvos kariuomenės

455. Augo girioj ąžuolėlis
456. Balnokim, broliai, žirgus
457. Į kovą, į kovą, į kovą
458. Ko liūdi, žalia giruže
459. Mes, Lietuvos kariuomenė
460. Tau, sesute, puikios gėlės
461. Už aukštų kalnelių
462. Atėjo šiltas pavasarėlis

Kovos dėl Vilniaus

463. Aušta aušrelė
464. Į kovą, į kovą visi, kas tik gali
465. Oi, ko žvengi, ristas žirgi
466. Pa Kijemu, pa Padansku
467. Užmik užmik, sūnužėli
468. Vilniuj buvo žalia broma
469. Voi, ko nusižvengei

Didžiojo Tėvynės karo

470. Ąžuolas an kalno
471. Palinko liepa šalia kelio

SOCIALINIO PROTESTO DAINOS

472. Mažas piemenėlis

REVOLIUCINĖS DAINOS

473. Iš smėlio kapelis supiltas. *(F. Vaišnoro)*

DAINOS APIE GAMTĄ

Metų laikai

474. Šiltumai gražumai

Gyvūnija ir augmenija

475. Atvažiavo lokys
476. Lakštingalėli
477. Eikim, grybai, vainon
478. Plaukė antelė

LITERATŪRINĖS KILMĖS DAINOS

A. Strazdo

479. Kas tin girelėj šūktelėj
480. Oi tu strazde strazdeli
481. Prašvito prašvito

S. Valiūno

482. Ant marių krento Palangos miestelis

A. Vienažindžio

483. Kaipgi gražus gražus rūtelių darželis
484. Nusibodo bernužėliui
485. Sudie tu, kvietkeli brangiausis
486. Voi mergela lelijėla

J. Maironio

487. Eina garsas nuog rubežiaus
488. Kur lygūs laukai
489. Pasakyke tu, lietuvi
490. Tupi šarka an tvoros

P. Vaičaičio

491. Oi, ūžė švilpė blogas oras
492. Turi katinas kačiukę

K. Vanagėlio

493. Kur banguoja Nemunėlis

K. Stiklelio

494. Esu gimęs Lietuvoj

M. Dagilėlio

495. Leiskit į tėvynę

A. Jakšto

496. Jūra motinėlė

S. Nėries

497. Nemuni ledai išplauks

Įvairių

498. Plaukia sau laivelis
499. Katinėli, nu-nu-nu
500. Sausas pavasaris
501. Šiurpus vėjelis
502. Vieną kartą mergelė

MORALISTINĖS DAINOS

Blaivybė

503. Ar nežinot, mieli broliai
504. Kas tin rėkia, kas tin šaukia
505. Katras geria vynų alų
506. Voi mergelė apsigav

Mergystės

507. Kas apsakys tas linksmybes
508. Apie mūsų kaimužėlį

Prieš nedorybes

509. Augino močiutė

Apie kunigus

510. Kad su varpeliu

HUMORISTINĖS DAINOS

Jaunimo

511. Aik, mergele, tu už manęs
512. Anos terp savy kalbų nekalbėjo
513. Atvažiavo bajorėlis
514. Draugai, jau greitai aš numirsiu
515. Dul-dul dūdelė
516. Jūs berneliai apgavikai
517. Mergos advento nekenčia
518. Oi, sniegci lyja
519. O kai aš nuvejau
520. Siuntė mane motinėlė
521. Voi motute, ką padarei

Šeimos

522. Aš turėjau mergužėlį
523. Išėjau anksti
524. Subatėlės vakarėlį
525. Šali kelio vieškelėlio
526. Šeimininkė buvo girta

TALALINĖS

527. Tupi vuodas an kalnelio
528. Drata drata dratatuku
529. Ir atjojo svetukai
530. Kailinukai pilkų vilnų
531. Kas subatos vakarėlį
532. Už tabako vienų lapų
533. Voi cyki diena be vėjo

BALADĖS

534. Augo darži krasna liepa
535. Eik, Onyte, gryčion
536. Mes broliukai du du du
537. Neklausiau tėvo
538. Pajūrėje ant kranto
539. Prašom pagrajyt
540. Siuntė anyta
541. Subatos vėlų vakarą
542. Šalia kelio karčema
543. Tur Jonelis

RATELIAI

544. Augo darži radastėlė
545. Eisma in daržėlį
546. Lietulis nulijo
547. Stov lelija
548. Usibuvo darželėly

549. Žilvytėlis puikus medis

ŠOKIAI

550. Kur sauliutė teka
551. Noriu miego, saldaus miego
552. Tu bobute nuodabnoji

ŽAIDIMAI

553. Aš, audėja, moku austi
554. Aš pasėjau kanapėlį
555. Cigonėliui duos duos
556. Oi, kas ty, oi, kas ty
557. Paldzienyko dzienų
558. Pasėjau linelius

KOMENTARAI

Iš A. Čepukienės tautosaka buvo pradėta užrašinėti 1959 metų rugpiūčio mėnesį. Per kelias dienas ji padainavo 272 lietuvių liaudies dainas, kurias užrašė N. Vėlius. Iš jų sudarytas rinkinys buvo perduotas Lietuvos TSR Mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštynui (LTR 3258). 1960 metų gegužės mėnesį dainininkė buvo pakviesta į Vilnių. Lietuvos Valstybinės konservatorijos Liaudies muzikos kabinete ji perdainavo visas savo jau padainuotas dainas ir dar 192 naujas, paraudojo 9 raudas. Raudos ir 336 dainos buvo įrašytos į magnetofono juostas. Vienas dainų melodijas, A. Čepukienei bedainuojant Konservatorijoje, D. Kuzinienė užrašė ranka, o kitas iššifravo iš magnetofono juostos. Likusias melodijas iššifravo B. Ambraziejus, G. Četkauskaitė, V. Narmontas, J. Antanavičius.

Antrą kartą dainuojant tas pačias dainas, buvo sužymėti tekstų pakeitimai. Pirmą kartą dainuojamų dainų tekstus užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka. Vilniuje iš A. Čepukienės dar buvo užrašyta 39 tikėjimai, burtai bei prietarai, aprašytos vestuvės. Visa užrašyta tautosaka, išskyrus kelias piemenų daineles ir vestuvių aprašą, irgi buvo perduota Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštynui (LTR 3508). Abiejuose rinkiniuose yra 278 dainų melodijos, jas daugiausia ranka užrašė D. Kuzinienė. Konservatorijoje iš A. Čepukienės pateiktos tautosakos buvo sudarytas didžiulis rinkinys (KTR 48 ir 49), kuriame yra 447 dainos, 9 raudos su melodijomis ir vestuvių aprašas. Dainų tekstai perspausdinti iš minėtų dviejų Lietuvių kalbos ir literatūros institute esančių A. Čepukienės tautosakos rinkinių, keletą užrašė ir G. Četkauskaitė.

1961 metų sausio mėnesį A. Čepukienė dar padainavo 50 naujų dainų, papasakojo 5 pasakas, 1 pasakojimą, keletą senovinių papročių, 24 burtus bei prietarus, 17 liaudies medicinos dalykų ir perdavė savo ranka užrašytas 152 mįsles. Iš šios tautosakos buvo sudarytas dar vienas rinkinys (LTR 3464). Po metų (1962 m. vasario mėn.) A. Čepukienė dar papasakojo 5 naujas pasakas, pasakė 362 patarles bei priežodžius ir 114 liaudies medicinos dalykų, o 1969 metų rugsėjo mėnesį — dar 40 dainų ir porą žaidimų. Ši medžiaga irgi buvo

perduota Lietuvių kalbos ir literatūros instituto Tautosakos rankraštynui (LTR 3503, 4236). 1962 metais rankraštynui dar buvo perduota A. Čepukienės parašyta autobiografija — 18 mokyklinių sąsiuvinių (LTR 3546), o 1963 metais — didelis pluoštas individualios kūrybos (LTR 3547). Nemaža jos kūrybos tebėra šios knygos parengėjo rankraštyne.

Vadinasi, tautosaka iš A. Čepukienės buvo užrašinėjama dešimt metų ir, reikia manyti, svarbiausioji jau yra užfiksuota, nors vieną kitą naują dainą, pasaką ar sakmę dainininkė dar ir dabar vis atsimena.

Šiame leidinyje spausdinami pasakojamosios ir smulkiosios tautosakos kūriniai imami iš Institute esančių rinkinių, o dainos (išskyrus vieną kitą) — iš Konservatorijos magnetofono juostų. Skirtumai tarp pirmą ir antrą kartą padainuotų tekstų nurodomi komentaruose. Ranka užrašytos melodijos iš naujo iššifruotos iš juostų, nurodomi atskirų posmų melodijos pakitimai. Spausdinamų tautosakos kūrinių užrašymo datą parodo jų rinkinių šifrai. Rašant komentarus, naudotasi Sisteminiu lietuvių liaudies dainų tekstų katalogu, esančiu Lietuvių kalbos ir literatūros institute Tautosakos sektoriuje. Katalogą sudarė V. Barauskienė, P. Jokimaitienė, B. Kazlauskienė ir E. Mažiulienė.

DAINOS

DARBO DAINOS

Arimo

1. Arė bernas dirvelį.— LTR 3258(26), KTR 49(9). Mg. įr. Nr. 2872. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iš magnetofono juostos iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 40 šios dainos variantų įvairiose Lietuvos vietose, daugiau kaip pusė iš jų — pietų Dzūkijoje. Ypač ši daina populiari Varėnos r. Čia dainuojamos dvi jos versijos. Vienai iš jų atstovauja A. Čepukienės padainuotas variantas, kuris, palyginus su kitais tos pačios versijos variantais, yra pilnas, logiškai išbaigtas. Kita versija sudaroma, sujungus pirmos versijos variantus su dzūkams būdinga meilės daina „Už girelės už žalios"; ją A. Čepukienė padainavo kaip atskirą dainą.

2. Kad aš turėciau.— LTR 3258(3), KTR 49(6). Mg. įr. Nr. 2849. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 200 variantų. Labiausiai ji paplitusi pietų Dzūkijoje, kai kur Suvalkijoje. Kitose Lietuvos vietose užfiksuoti tik pavieniai variantai. Atskirą, menkai su šia daina tesusijusią versiją sudaro keletas Rytprūsiuose ir Klaipėdos krašte užfiksuotų variantų. Dauguma šios dainos variantų užrašyta Lazdijų ir Varėnos r., kur dainuojamos net kelios jų versijos. Kai kurios dainininkės, dainuodamos tos pačios versijos, kaip ir A. Čepukienės, variantus, ariančio bernelio vaizdą dar labiau supoetina:

Mano bernelio palši gražūs jauteliai,
Mano bernelio balto klevo žagrelė;

Mano bernelio plienelio noragėliai,
Mano bernelio šilkelio botagėliai;

Mano bernelio an šalies kepurėlė,
Mano bernelio geltona čiuprynėlė.

LTR 2607(35)

Pirmą kartą dainuodama šią dainą, A. Čepukienė dvi paskutines kiekvieno posmelio eilutes kartojo.

Šienapiūtės

3. Voi, daugel daugel.— LTR 3258(47), KTR 49(11). Mg. įr. Nr. 2890. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 350 dainos variantų. Ypač ji populiari rytų ir pietų Dzūkijoje, Suvalkijoje ir rytų Aukštaitijoje. Daugelyje variantų dainuojama apie seselę, ant grėblelio verkiančią savo jaunų dienelių. Šie variantai yra tarsi A. Čepukienės padainuoto varianto antroji šaka. Dar kituose variantuose abi šakos pateikiamos kaip viena išbaigta daina. Visos trys variantų grupės paplitusios visose Lietuvos srityse. Populiariausia iš jų — A. Čepukienės padainuotoji.

Pirmą kartą dainuodama šią dainą, A. Čepukienė vietoj *Ne visi pas tėvulį* sakė *Ne visi pas širdelį* (1 posmas, kartojant).

Ruglapiūtės

4. Per didį dvarų.— LTR 3258(181), KTR 49(16). Mg. įr. Nr. 3004. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Visi negausūs šios dainos variantai (apie 50) užfiksuoti nedideliame pietų Dzūkijos plote, kur ribojasi Varėnos, Trakų ir Eišiš-

kių r. Daina ypač populiari Valkininkų apylinkėse. Kai kurie jos variantai, užrašyti net ir Jokėnų apylinkėje, labiau išbaigti, negu A. Čepukienės padainuotasis: bernelis mergelę žada palikti ir pas savo brolelį, ir pas seselę. Daugelyje variantų sakoma, kad bernelis „vainelėn jojo".

A. Čepukienės pastaba: „Rugiapiūtės daina, anksti rytą nuėjus."

5. Voi tu skregždela.— LTR 3258(182), KTR 49(15). Mg. įr. Nr. 3005. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 100 variantų, daugiau kaip pusė — Varėnos, kiti — kaimyniniuose Dzūkijos r. Daina palyginti stabili, kai kurie variantai vienas nuo kito mažai tesiskiria. A. Čepukienės padainuotasis variantas yra iš geriausiai išbaigtų, o tokių variantų yra beveik pusė iš visų užfiksuotųjų. Jų aptinkama visame dainos areale. Nemažą variantų dalį sudaro tik pirmoji dainos šaka apie kregždelę.

A. Čepukienės pastaba: „Rugiapiūtės daina, dainuojama prieš piečiais."

6. Prašinėjo kanapėlė.— LTR 3258(180). Mg. įr. Nr. 3003. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Daina žinoma tik pietų Dzūkijoje, ypač populiari Varėnos r. Užrašyta apie 110 jos variantų. Variantai vienas nuo kito mažai tesiskiria. A. Čepukienės padainuotasis atstovauja populiariausiai, labiausiai išbaigtai šios dainos versijai, žinomai beveik visame dainos areale, ir kartais beveik iki smulkmenų sutampa su kitais šios versijos variantais.

A. Čepukienės pastaba: „Rugiapiūtės daina, dainuojama tik nuvėjus. Ir taikomės anksti nuveiti, pirmosios. Ir užtraukiam. Kitos išgirdusios: „Bėgam, voje, jau piaunal" Ir atbėga dirvon."

7. Bėkit, bareliai.— LTR 3258(186), KTR 49(19). Mg. įr. Nr. 3010. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Užrašyta apie 160 variantų pietų Dzūkijoje, Širvintų ir Molėtų r. Pavienių variantų pasitaiko Suvalkijoje, rytų Lietuvoje. Daina ypač populiari Varėnos r. A. Čepukienės padainuotasis variantas atstovauja geriausiai išbaigtai versijai, labiausiai paplitusiai Varėnos r. šiaurėje ir Širvintose.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *tai* sakė *da* (9, 10) ir vietoj *sulygys — išlygys* (13).

8. Voi, ko siūbavo.— LTR 3258(237), KTR 49(18). Mg. įr. Nr. 3054. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

A. Čepukienės padainuotasis variantas priklauso atskirai dainos „Oi tu eglele" versijai, paplitusiai beveik vien Varėnos r. Čia jos užrašyta apie 20 variantų. Šiaip daina populiari visoje pietų Dzūkijoje, kai kur Suvalkijoje. Pavienių variantų pasitaiko ir kitose Lietuvos srityse. Iš viso užrašyta apie 200 jos variantų.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė buvo praleidusi 6—9 posmus, 13 posmo pirmoje eilutėje pridėjusi žodelį *voi (Voi, ciktais paliko),* o paskutinius du posmus išdainavo šitaip:

Dešimtų dukrelį
Galvelai pašukoc,
Galvelai pašukoc,
Širdelai paramyc.

Antrą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 5 posmą.

9. Voi, an kalno, an aukštojo.— LTR 3258(183), KTR 49(20). Mg. įr. Nr. 3006. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 50 variantų — beveik visi pietų Dzūkijoje ir tik keletas Suvalkijoje. Daugelyje kitų dainininkų padainuotų variantų įterpiami posmai apie atjojantį bernelį, kurs atsineša sakalėlį. Tik tada mergelė atsako, jog ne dėl bernelio sakalėlio vyšnių uogos sunokintos, ne dėl jo žirgelio atolėliai suželdyti. A. Čepukienės variante šis epizodas praleistas: po sodo vaizdo tuoj eina mergelės žodžiai berneliui.

Antrą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 9 posmą.

A. Čepukienės pastaba: „Rugių daina, dainuojama priešpiečiais po „Skregždutės".

10. Vaikštinėjo tėvulis.— LTR 3258(184), KTR 49(14). Mg. įr. Nr. 3007. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 200 variantų, beveik pusė iš jų — Varėnos, kiti — kituose pietų Dzūkijos r. Tik pavienių variantų pasitaiko dzūkams kaimyninėse Suvalkijos vietovėse. A. Čepukienės padainuotasis variantas pilniausias, tokių tik keletas užfiksuota Valkininkų ir Onuškio apylinkėse. Šiaip daugelyje šios dainos variantų neminimas arba pėdų rišimas, arba jų nešiojimas.

Pirmą kartą dainuodama 4 posmą, A. Čepukienė sakė: *„Tai nuilso, tai nuvargo".*

A. Čepukienės pastaba: „Rugiapiūtės daina. Oi, traukėm tų dainų pavakariais!"

11. Linko jievaras vartuosna.— LTR 3258(187), KTR 49(23). Mg. įr. Nr. 3011. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuziniene.

Užrašyta apie 170 variantų pietų Dzūkijoje ir Suvalkijoje, o pavieniai variantai — rytų Lietuvoje. Populiariausią dainos versiją sudaro variantai, kur kalbama tik apie jievarą. Kitoje, palyginti taip pat gausioje versijoje raginama, kad tėvulis išeitų „ant dvaro" ir priimtų „talkelę nuo baro". A. Čepukienės padainuotasis variantas priklauso geriausiai išbaigtai versijai. Kadangi šioje versijoje dėmesys nukreiptas į talkos priėmimą, tai dainos pradžioje jievaro vaizdas paprastai kiek nublankęs, sumenkėjęs. A. Čepukienės varianto abi dalys vienodai išbaigtos, pilnos.

Dainuodama antrą kartą, A. Čepukienė praleido 4 posmą, o vietoj *prikirtom* sakė *pripiovėm* (9). Abu kartus dainininkė nurodė, jog žodžiai „Kiek čionai yra varpelių" dainuojami, padavus šeimininkui rugių vainiką. Pabaigus rugius piauti, talka parsineša nupynusi rugių vainiką ir dainuoja šią dainą.

Ganymo

12. Debesėli, eik pro šalį.— KTR 49(4). Mg. įr. Nr. 2865. Tekstą užrašė ir melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Užrašyta apie 30 variantų, kurie sudaro dvi svarbiausias versijas. Viena iš jų labiausiai paplitusi Zarasų, kita — Varėnos r. Nemažą Varėnos r. užfiksuotų variantų dalį sudaro obsceniški posmai. Kai kur obsceniškas žodis keičiamas neobsceniškų. A. Čepukienės padainuotasis variantas savitas, pačios dainininkės improvizuotas.

13. Kai aš mažas buvau.— KTR 49(2). Mg. įr. Nr. 3146. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Kontaminuota iš dviejų dainų —„Kai aš mažas buvau" ir „Ėsk, karvyte". Pirmosios dainos užrašyta apie 330 variantų visose Lietuvos etnografinėse srityse, išskyrus Suvalkiją. Nedaug variantų teužfiksuota ir pietų Dzūkijoje, kur beveik visi jie sudaro atskirą obscenišką versiją. Visuose šios dainos variantuose piemenėlis gano ožius arba ožkas ir tik keliuose — karves. Šie variantai, užfiksuoti Varėnos, Trakų, Panevėžio, Joniškio r., panašiausi į A. Čepukienės padainuotojo varianto pradžią. Daina „Ėsk, karvyte" paplitusi Aukštaitijoje nuo Šiaulių iki Zarasų, nuo Biržų iki Ukmergės. Užfiksuota apie 140 variantų. Motyvas, kurį savo dainoje panaudojo A. Čepukienė, ypač populiarus Biržų r.

14. Baronėlis baltas.— KTR 49(3), Mg. įr. Nr. 2866. Tekstą užrašė ir melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Užfiksuota tik apie 15 variantų, dauguma pietų ir rytų Dzūkijoje. Išsiskiria dvi jų versijos. Pirmąją, kuriai priklauso ir A. Čepukienės variantas, sudaro tik vienas posmelis apie šokinėjantį avinėlį. Tačiau vieninteliame — A. Čepukienės — variante yra pridėtas avių balsus imituojantis priedainis. Kitos versijos variantai labiau išplėtoti: juose dainuojama, kaip atėjusios mergelės kerpa avinėlio vilnas, mezga kojines, kepurėles, siuva „šiūbeles", eina į jaunimėlį.

15. Aš mislinau.— LTR 3258(23), KTR 49(92). Mg. įr. Nr. 2870. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Šią naktelę miego nemiegojau" variantas. Daina ypač populiari Suvalkijoje, kai kur ir pietų Dzūkijoje. Pavienių variantų pasitaiko ir kitose Lietuvos srityse. Užrašyta apie 370 variantų. Ypač išsiskiria dvi šios dainos versijos. Viena iš jų, kuriai priklauso ir A. Čepukienės padainuotasis variantas, labiau paplitusi Dzūkijoje. Beveik visi šios versijos variantai prasideda žirgus ganančio (kartais — balnojančio) ir mergelę viliojančio bernelio vaizdu. A. Čepukienės varianto pradžia — vienintelė labiau supoetinta. Kita šios dainos versija ypač populiari Suvalkijoje ir jai gretimose Dzūkų bei Žemaičių vietovėse. Už pirmąją ji labiau išplėtota: mergelė kartu su jaunimėliu eina šokti. Kai ji šoko su savo berneliu — ją ant rankelių nešė, vainikėlį pataisė, o kai su svetimu — ją į šalis blaškė, vainikėlį draskė.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 7 posmą ir vietoj *motulės* sakė *močiutės* (6).

Malimo

16. Oi, ūžkit ūžkit.— LTR 3508(32), KTR 49(32). Mg. įr. Nr. 3156. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Ši daina neturi vieno intensyvaus gyvavimo arealo. Jos užrašyta apie 30 variantų įvairiose Lietuvos vietose. A. Čepukienės padainuotasis variantas labiau siejasi su G. Neselmano paskelbtuoju, o ne su pavieniais pietų Dzūkijoje užfiksuotais variantais. Tik jame praleisti du posmai: ko bernelis užsipuolęs vargų mergelę — juk žinojęs, kad ji ne dvare sėdinti.

17. Kas zo dzyvai.— LTR 3508(17), KTR 48(40). Mg. įr. Nr. 3089. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Daina populiari visoje Lietuvoje, tik kiek mažiau vidurio ir rytų Aukštaičiuose. Užrašyta daugiau kaip 400 jos variantų, kurie sudaro net keliolika versijų. Kai kurios versijos labai nutolusios viena nuo kitos, ir jas galima laikyti savarankiškomis dainomis. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso negausiai, tačiau gerai išbaigtai versijai, paplitusiai pietų Dzūkuose, ypač Varėnos r. Kituose tos pačios versijos variantuose bernelis dažniausiai mergelei žada pirkti rūtų vainikėlį, tačiau mergelė jo nenešiosianti. Tik vieninteliame A. Čepukienės padainuotame variante bernelis mergelei perka skepetėlę. Jis gerai padainuotas, yra vienas iš geriausiųjų šios versijos variantų.

KALENDORINĖS DAINOS

Naujųjų metų ciklo

18. Voi tu kuosela, leliumoj.— LTR 3258(106), KTR 49(34). Mg. įr. Nr. 2933. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užfiksuota tik apie 20 variantų, pusė iš jų — Varėnos r., kiti — jam gretimose apylinkėse. Daina stabili, atskiri variantai mažai įvairuoja, išsiskiria tik A. Čepukienės padainuotasis. Visuose kituose variantuose kuoselė sakosi turinti visiems paukšteliams dovanėlių arba gąsdinama, kad ją nusinešiąs sakalėlis (vanagėlis) ir ten jai reiksią dovanėlių. Tuo tarpu A. Čepukienės variante kuoselė gąsdinama, kad ją nuneš „drabni paukščiai" ir kad jai reiks čiulbėti diena naktelė. Smulkesnių nesutapimų yra ir daugiau.

Pirmą kartą A. Čepukienės padainuotas šios dainos variantas gerokai skiriasi nuo antrojo. Pirmo varianto 2 posmas yra toks:

Ar tu nebijojai, leliumoj,
Viena girion lėkce, leliumoj,
Po girių lakioce, leliumoj?

7—9 posmai:

Un dvarelio aice, leliumoj,
Po dvarų vaikščioce, leliumoj?

Atjos in tavi, leliumoj,
Didelis pulkelis, leliumoj.

Didelis pulkelis, leliumoj,
Ir bernužėlis, leliumoj.

Vietoj *pilkų* plunksnelių dainininkė sakė *raibų* (4), vietoj *vo* — *reiks* (15—17) ir vietoj *skepetėlių* — *skarytėlių* (16).

19. Sėdzi pasėdzi.— LTR 3508(39), KTR 49(35). Mg. įr. Nr. 3111. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Daina paplitusi tik pietų Dzūkijoje. Užrašyta apie 30 variantų. Trečdalyje variantų dainuojama tik apie mergelių arba bernelių suolą. Varėnos rajone užfiksuota keletas variantų, kurie beveik visiškai sutampa su A. Čepukienės padainuotuoju.

20. Grįskime, mergos.— LTR 3258(110), KTR 49(33). Mg. įr. Nr. 2937. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 50 šio žaidimo variantų, dauguma — Varėnos, mažiau — kituose pietų Dzūkijos, o keletas — ir rytų Dzūkijos r. Daugelyje variantų dainuojama tik apie mergelę — linų verpėjėlę — arba bernelį — rugių piovėjėlį. O kartais tik apie tilto grindimą. A. Čepukienės variantas yra vienas iš nedaugelio, kur dainuojama ir apie bernelį, ir apie mergelę. Tai vienas iš pilniausių variantų; jame nėra tik klausimo, ar praleis jievaro žmones.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 9—11 posmus, visur vietoj *geriausį* sakė *gražiausį*, o vietoj *aršiausį* — *negražiausį*. 5 posmą išdainavo šitaip:

Mes pasiliksim
Patį gražiausių,
Aleliumai rūtela,
Patį gražiausių.

o 16 posmą —

Pacių negražiausių —
Kiaulių šėrikę,
Aleliumai rūtela,
Kiaulių šėrikę.

21. Voi tu bituke.— LTR 3258(252), KTR 49(148). Mg. įr. Nr. 3059. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 30 variantų, pusė jų — Varėnos, kiti — artimuose rajonuose. Trečdalyje variantų dainuojama tik apie bitutę. A. Čepukienės padainuotasis beveik nesiskiria nuo kitų tos pačios versijos variantų.

Pirmą kartą A. Čepukienė buvo išdainavusi tik pirmą šios dainos šaką apie bitukę. Be to, 1 posmo trečią eilutę padainavo šitaip: *„Vai kur tu lakiojai"*.

VESTUVIŲ DAINOS

Piršlybų

22. Augo bernelis.— LTR 3508(4), KTR 49(66). Mg. įr. Nr. 3076. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo J. Antanavičius.

Tai dainos „Augo putinas" variantas. Apie 60 šios dainos variantų užrašyta pietų Dzūkijoje, ir tik keletas — Suvalkijoje. Daina susideda iš dviejų šakų; vienoje iš jų dainuojama apie putiną su šermukšnėle, o kitoje — apie bernelį su mergele. A. Čepukienės padainuota tik viena šaka; ji gerai išbaigta. Kituose variantuose retai tepasitaiko posmai apie bernelio norą su mergele vieną mislelę mislyti, vienam vežime važiuoti.

23. Sėjau rūtą, sėjau mėtą.— LTR 3258(66), KTR 49(66). Mg. įr. Nr. 2903. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Siuntė mane motinėlė" variantas. Daina paplitusi beveik visoje Lietuvoje; užfiksuota apie 240 jos variantų, pusė jų — pietų Dzūkijoje ir Suvalkijoje. Daina turi daug versijų. A. Čepukienė padainavo tris variantus, priskirtinus skirtingoms versijoms. Spausdinamas tekstas priklauso nelabai Varėnos r. paplitusiai versijai, jos užfiksuota tik keletas variantų. A. Čepukienės variantas — vienas iš geriausių.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 10 posmą, vietoj *in jūreles* sakė *in šalcinį* (6), vietoj *juodas laivas — naujas laivas* (8) ir vietoj *sa šalaĺėn — per Dunojų* (9).

24. Vediau žirgelį.— LTR 3258(128), KTR 49(75). Mg. įr. Nr. 2954. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 270 variantų. Daina populiariausia yra pietų ir rytų Dzūkijoje, mažiausiai paplitusi — Žemaičiuose, vakarų ir vidurio

Aukštaičiuose. Atskirose versijose išplečiama ir labiausiai pakeičiama arba dainos pradžia, arba pabaiga. Išplečiant vieną dainos galą, kitas paprastai susitraukia, nublanksta. A. Čepukienės padainuota versija paplitusi pietų Dzūkijoje, ypač Varėnos r. Jos padainuotas variantas nėra iš pilniausių. Panašių variantų pradžioje dažnai esti posmas apie atjojantį bernelį, o pabaigoje retkarčiais — apie „naravistą žirgelį".

Pirmą kartą šios dainos 5 posmą A. Čepukienė padainavo taip:

Uošvelis laido,
Motulė siuntė,
Mergelė paci nėjo.

Vietoj *nepatogus* sakė *nebagotas* (7), o vietoj *patogus — bagotas* (8).

25. Už girelės, už žalios.— LTR 3258(81), KTR 48(19). Mg. įr. Nr. 2913. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Šiandien gersim uliavosim" variantas. Daina paplitusi visoje Lietuvoje, ypač Žemaičiuose; užrašyta apie 470 jos variantų. Atskiri variantai labai įvairuoja, sudaro daug versijų. Dzūkiškųjų versijų variantai dažniausiai prasideda girioj ar pagiry uogaujančios, grybaujančios, linus klojančios ar raunančios mergelės vaizdu. Variantai, prasidedą žodžiais „Už girelės, už žalios kloj mergelė linelius", beveik paplitę vien tik Varėnos r., jų užrašyta apie 20. A. Čepukienės padainuotas variantas pilniausias iš jų ir meniškiausias.

Dainuodama pirmą kartą, A. Čepukienė praleido 8 posmą, vietoj *mergela* sakė *mergužėla* (4), vietoj *kasnykėlius — kaspinėlius* (6, 7), o paskutinius du posmus padainavo šitaip:

Ašarėlėm pagirdysiu,
Kaspinėliais supančiosiu.
. . . . . .
Kaspinėliais supančiosiu,
Aukso žiedais pakaustysiu.
. . . . . .

Mergvakario

26. Voi, anksti anksti.— LTR 3258(149), KTR 49(153). Mg. įr. Nr. 2973. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Užrašyti tik 5 variantai tose apylinkėse, kur ribojasi Varėnos, Trakų ir Alytaus r. A. Čepukienės padainuotas variantas — vienas iš pilniausių, jis šiek tiek skiriasi nuo kitų. Jame skirtingai interpretuojami trys rakteliai. Kituose variantuose pirmas raktelis — žalia vejelė, antras — geltona pieskelė, trečias — lentelės (LTR 2885(89). Be to, visi kiti variantai skirti seselei-jaunajai — apdainuoti, o šis — broleliui-jaunajam.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj 5 posmo padainavo du posmus:

Aukštam kalnelyj,
Naujam grabelyj
. . . . . .
Naujami grabelyj,
Po trimis rakteliais.

ir vietoj *aukštojam* sakė *aukštami* (4).

A. Čepukienės pastaba: „Vestuvių daina, kai našlaitis ar našlaitė važiuoja šliūban. Vietoj brolelio reikia pasakyti jaunojo arba jaunosios vardą."

27. Pakirsta rūtela.— LTR 3258(193), KTR 49(152[a]). Mg. įr. Nr. 3015. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Daina paplitusi pietų ir rytų Dzūkijoje, kai kur ir Suvalkijoje; užrašyta apie 250 jos variantų. Maždaug pusė variantų, kaip ir A. Čepukienės padainuotasis, baigiasi posmu apie gegutę liepos viršūnėlėje. Kiti variantai labiau išplėtoti: gegutė kelia motinėlę, kad ši pabartų našlaitėlę skriaudžiantį žentelį.

Antrą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 7 posmą, vietoj *tėvelio* sakė *tėvulio* (3), vietoj *ne jokis medelis — medeliai nedygo* (8) ir vietoj *gegulai — gegutei* (10).

Jaunojo sutiktuvių

28. Ir atjojo bernužėlis.— LTR 3258(88), KTR 49(64). Mg. įr. Nr. 2916. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 220 šios dainos variantų įvairiose Lietuvos vietose. Kai kurie variantai labai įvairuoja. A. Čepukienė padainavo net tris šios dainos variantus, priskirtinus skirtingoms versijoms. Spausdinamas variantas priklauso negausiai versijai, daugiausia paplitu-

siai Alytaus r. Kiti šios versijos variantai labiau išplėtoti: bernelis dar siūlo balnelį, o kartais net ir žiedelį, kurio mergelė irgi nenorinti.

29. Tu ųžuole, tu žaliasai.— LTR 3508(119), KTR 49(150). Mg. įr. Nr. 3119. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo B. Ambraziejus.

Užrašyta apie 160 variantų pietų Dzūkijoje, kitose Lietuvos vietose pasitaiko tik pavieniai variantai. Daina palyginti stabili, užrašyti variantai mažai tesiskiria. A. Čepukienės padainuotas variantas vienas iš pilniausių.

Išvažiavimo į jungtuves

30. Augo sodely.— LTR 3258(140), KTR 49(121). Mg. įr. Nr. 2965. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 180 variantų rytų Aukštaitijoje ir Dzūkijoje. Suvalkijoje ir Žemaitijoje pasitaiko tik pavienių variantų. A. Čepukienės variantas atstovauja labiausiai išbaigtai šios dainos versijai, paplitusiai pietų Dzūkijoje. Be to, jame yra du posmai apie bernelį, barantį mergelę ir varantį dar pasimokyti vargelio vargti. Šių posmų nėra kituose variantuose.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 7 posmą ir vietoj *graži dukrelė* sakė *tėvelio dukrelė* (1), vietoj *motula — močiutė* (10), vietoj *šyvų žirgelių — bėrų žirgelių* (12, 13).

A. Čepukienės pastaba: „Kai šliūban važiuodavo, jaunasai dainuodavo."

Sugrįžimo iš jungtuvių

31. Ankstų rytų kėliau.— LTR 3258(204), KTR 48(35). Mg. įr. Nr. 3023. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Oi tu sakal sakalėli" variantas. Daina paplitusi visoje Lietuvoje. Užrašyta apie 900 jos variantų, kurie sudaro daug versijų. Ypač įvairuoja atskirų versijų pradžios ir pabaigos. A. Čepukienės padainuotas variantas atstovauja palyginti negausiai versijai, paplitusiai Varėnos r. šiaurinėje ir Trakų r. pietinėje dalyje. A. Čepukienės variantas šioje versijoje pilniausias ir meniškiausias.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *gegulės* sakė *gegutės* (2), vietoj *skepetėlė — nasūpkele* (3), vietoj *kų — kad* (5), vietoj *mergelį — mergužėlį* (7) ir vietoj *ponams — visiems* (8).

32. Pasiplūko antelė.— LTR 3258(154), KTR 49(174). Mg. įr. Nr. 2977. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 280 variantų įvairiose Lietuvos vietose. A. Čepukienės padainuotas variantas atstovauja populiariausiai versijai. Daugumoje šios versijos variantų mergelė kreipiasi į seselę, kad ją išvaduotų. A. Čepukienės variante šie posmai praleisti.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *voi, nor* sakė *nors ma* (2, 5, 8), vietoj *nepažinti — nematyt* (6) ir vietoj *vaduok vaduok — vaduok mani* (11).

Išvažiavimo pas jaunąjį

33. Šali šalcinėlio.— LTR 3258(60), KTR 49(138). Mg. įr. Nr. 2900. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Sėdžiu už stalelio" variantas. Daina paplitusi visoje Lietuvoje, ypač rytų Aukštaitijoje. Jos užrašyta apie 580 variantų. A. Čepukienei artimi variantai, prasidedantys žodžiais „Šalia šaltinėlio" (arba „Šalti šaltinėliai"), paplitę Valkininkų apylinkėse. A. Čepukienės padainuotas variantas vienas iš pilniausių.

Dainuodama pirmą kartą, A. Čepukienė vietoj *mergelė* sakė *mergužėlė* (4, 6) ir vietoj *in — pro* (5).

34. Voi, pakelėje pavieškelėje.— LTR 3258(40), KTR 49(62). Mg. įr. Nr. 2885. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 220 variantų, du trečdaliai iš jų — Suvalkijoje ir pietų Dzūkijoje. Daina ypač populiari Kapsuko, Vilkaviškio ir Lazdijų r. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso populiariausiai versijai, tačiau su tokia pradžia užfiksuoti tik keli variantai.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė 3 posmą dainavo šitaip:

Meski, mergele,
Meski, jaunoji,
Mesk tancius tanciavojus,
Su jaunimu uliojus.
. . . . . .

Vietoj *margon karėtėlėn* sakė *margan vežimėlin* (4), vietoj *motulės, tėvulio — močiutės, tėvelio* (6).

35. Aš kelaliu važiavau važiavau.— LTR 3508(7), KTR 49(175). Mg. įr. Nr. 3079. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo J. Antanavičius.

Užrašyta apie 70 variantų vien tik pietų Dzūkijoje. Daina ypač populiari Varėnos r., kur užrašyta apie pusė visų variantų. Čia dainuojamos dvi šios dainos versijos. A. Čepukienės variantas, priklausantis populiaresnei versijai, pilnas, gerai išsilaikęs.

36. Pavasario dieneļį.— LTR 3258(142) LTR 49(143). Mg. įr. Nr. 2967. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 240 variantų pietų Dzūkijoje, kelios dešimtys — Suvalkijoje. Daina ypač populiari Varėnos r., kur užrašyta maždaug trečdalis visų variantų. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso populiariai, visame dainos areale žinomai versijai ir yra vienas iš pilniausių.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *vainikėlio* sakė *darželio* (3).

A. Čepukienės pastaba: „Kai parvažiuoja iš šliūbo, dainuojama."

37. Pasėjau rūtą.— LTR 3508(35). Mg. įr. Nr. 3107. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta tik apie 20 variantų įvairiose Lietuvos vietose. Pietų Dzūkijoje daina nepopuliari. A. Čepukienės padainuotasis variantas beveik pažodžiui sutampa su Rokiškio apylinkėse užfiksuotais variantais.

Marčios sutiktuvių

38. Parveža martelį.— LTR 3258(141), KTR 49(178). Mg. įr. Nr. 2966. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 40 variantų pietų Dzūkijoje, pusė iš jų Varėnos r. Išsiskiria dvi variantų grupės. Vieni variantai baigiasi taip, kaip A. Čepukienės padainuotasis, o kituose sakoma, kad neskaistus martelės veidelis, nepuikūs rūbeliai, ir bernelis gailisi patrotinęs valnias dieneles.

Visi šios dainos variantai sudaro tarsi atskirą dainos „Pasėjau linelius lankoj" versiją. Ši daina žinoma visoje Lietuvoje; jos užfiksuota apie 220 variantų.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 3 posmą, 5 posmą išdainavo šitaip:

Ar graži martelė,
Ar patogi,
Ar puikūs rūbeliai,
Ar bagota. (2×2)

Vietoj *tai patogus* sakė *tai raudonas* (6) ir nekartojo 1 posmo paskutinių dviejų eilučių.

A. Čepukienės pastaba: „Parvežus marcių, reikia dainuoc."

Sugultuvių

39. Bepigu gerc ulioce.— LTR 3258(93), KTR 49(164). Mg. įr. Nr. 2920. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 170 variantų, daugiausia pietų Dzūkijoje ir Suvalkijoje; kitose Lietuvos vietose pasitaiko tik atsitiktinių variantų. Maždaug trečdalis visų variantų susideda iš dviejų šakų: vienoje iš jų mergelė džiaugiasi užmigdžiusi bernelį, o kitoje — bernelis — mergelę. Abi šakos dainuojamos ir atskirai. Dzūkijoje dažniau dainuojama tik mergelės šaka, o Suvalkijoje — bernelio. A. Čepukienės padainuota irgi tik mergelės šaka.

Pirmą kartą vietoj 2 ir 3 posmo A. Čepukienė sakė:

Kad užmigdiau bernelį,
Savo dzidzį vargelį.

Savo dzidzį vargelį,
Galvelės klapatėlį.

Galvelės klapatėlį,
Širdelės sopulėlį. (2×2)

ir vietoj *pra — per* (4, 5). Be to, praleido du paskutinius posmelius.

40. Voi tu sakal sakale.— LTR 3258(38), KTR 49(122). Mg. įr. Nr. 2883. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 150 variantų, beveik visi pietų Dzūkijoje ir tik keliolika — Suvalkijoje bei kitose Lietuvos vietose. Daugiau negu trečdalis variantų turi dvi šakas: vienoje dainuojama apie mergelę, guldančią bernelį, o kitoje apie mergelę, guldančią našlelį. Atskirai viena dainos šaka apie našlį beveik nepasitaiko, tuo tarpu apie bernelį labai populiari, ypač Varėnos r. Čia beveik visai neužfiksuota variantų, turinčių dvi šakas. A. Čepukienės padainuotame variante

irgi kalbama tik apie bernelį. Variantas palyginti gerai išsilaikęs, pilnas. Kai kurie kiti šios versijos variantai dar praplečiami posmu, teigiančiu, jog gaideliai negiedojo ir jaunus pamigdino.

41. Verkė motulė.— LTR 3258(152), KTR 49(165). Mg. įr. Nr. 2976. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 65 variantai pietų Dzūkijoje, du trečdaliai jų — Varėnos r. Ryškesnės yra dvi šios dainos versijos. A. Čepukienės padainuotas variantas beveik niekuo nesiskiria nuo kitų tos pačios versijos variantų.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė sukeitė 3 ir 4 posmus ir vietoj

Svecimoj šalyj, sakė *Tykioj klėtelėj,*
Cykioj klėtelėj *Margoj lovelėj*

A. Čepukienės pastaba: „Dainuoja vestuvių ryte, palydai kai pernakvojo berno pusėje. *Jievaras* — rėželis, likęs nupiovus rugių lauką (paskutinė sauja). Kartais sako:

Ar lygiam laukely
Po akmenėliu.

42. Voi, po tiltu.— LTR 3508(26), KTR 48(41). Mg. įr. Nr. 3098. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Berneliui patalėlį klojančios mergelės vaizdas dažnai randamas sugultuvių dainose (žr. 40 dainą). Tačiau A. Čepukienės padainuotame variante į visą meninį dainos audinį šis vaizdas įkomponuotas savitai. Ta A. Čepukienės daina neturi atitikmenų.

Prikeltuvių

43. Paukštute lakštute.— LTR 3258(105), KTR 49(163). Mg. įr. Nr. 2932. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 370 variantų Aukštaitijoje, Dzūkijoje ir Suvalkijoje. Ypač daina populiari rytiniuose Lietuvos rajonuose ir pietų Dzūkijoje. Dauguma variantų (apie 300) turi dvi šakas. Dainos tekstas palyginti stabilus, atskiruose variantuose mažai tesikeičia. A. Čepukienės padainuotas variantas vienas iš pilniausių ir meniškiausių.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *kad nujot* sakė *kad nulėkt* (9) ir vietoj *nor nujos — nor nulėks* (10).

44. Anytėla mano.— LTR 3508(3), KTR 49(180). Mg. įr. Nr. 3075. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Mergelės pokalbis su anyta, ar jai galima eiti į daržėlį, pinti vainikėlį, randamas piršlybų („Per dvarelį jojau") ir prikeltuvių („Užaugino motinėlė", „Šėriau šėriau sau žirgelį...") dainose. A. Čepukienės variante šitas pokalbis išplėstas ir sudaro savarankišką dainą, neturinčią atitikmenų Sisteminiame lietuvių liaudies dainų tekstų kataloge.

Šokių

45. Ne bet kokia.— LTR 3258(52), KTR 49(127). Mg. įr. Nr. 2894. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 45 variantus Varėnos r. ir artimose apylinkėse. Dainos tekstas maža teįvairuoja; tik vienuose variantuose sakoma, kad mergelei rūtelė nuvyto ir žiedeliai rūdijo, šokant su našleliu (kaip ir A. Čepukienės variante), o kituose — ištekėjus už bernelio. A. Čepukienės variantas vienas iš pilniausių ir meniškiausių.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė buvo praleidusi 3, 5, 8 ir 10 posmus; vietoj *kamašai tvaskėjo* sakė *kamašai blizgėjo*, o vietoj *kasnykai blizgėjo — kasnykai tvaskėjo* (4).

Vestuvininkų apdainavimo

46. Važiav svocia.— LTR 3258(146), KTR 49(208). Mg. įr. Nr. 2970. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Gyrėsi svotai" variantas. Užrašyta apie 140 šios dainos variantų įvairiose Lietuvos vietose, daugiausia Dzūkijoje, Suvalkijoje ir rytų Lietuvoje. Tas pats dainos siužetas pritaikomas įvairiems vestuvių asmenims apdainuoti. Dažniausiai apdainuojami svotai, piršlys, rečiausiai — svočia. Dainos tekstas nepastovus — prie jo linkstama prijungti kitų motyvų. A. Čepukienės padainuotame variante prijungta kita vestuvininkų apdainavimo daina —„Nesglausk, svočia, į sieną"; jos užrašyta apie 60 variantų, daugiausia pietų Dzūkijoje.

A. Čepukienės pastaba: „Svocią apdainuoja, parvažiavus iš šliūbo, kai dovanų neduoda."

47. Mes šitus broliukus.— LTR 3258(144), KTR 49(209). Mg. įr. Nr. 2968. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 40 variantų Trakų, Varėnos ir Eišiškių r. Daugumoje variantų sakoma, jog broliukai kiaules ganė, uodegas mazgė, kaulus rankiojo. Ir tik keli, užfiksuoti daugiausia Aukštdvario apylinkėse, labiau sutampa su A. Čepukienės variantu. Tačiau visuose be išimties variantuose broliukai tik peikiami, o A. Čepukienės variante pridėta ir giriamoji dalis, dainuojama, norint iš pabrolių išprašyti saldainių.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė dvi paskutiniąsias kiekvieno posmo eilutes kartojo.

A. Čepukienės pastaba: „Vestuvių lojojimai. Kai saldainių neduoda, mes aplojam."

MEILĖS DAINOS

48. Voi, žinau žinau.— LTR 3258(80), KTR 49(109). Mg. įr. Nr. 2912. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 190 šios dainos variantų. Daina labiausiai paplitusi pietų Dzūkijoje, žinoma Suvalkijoje ir Aukštaitijoje; Žemaitijoje pasitaiko tik pavienių variantų. Dainos variantai labai skiriasi. Tik nedaug variantų (maždaug šeštadalis) turi dvi šakas, tačiau ir jie labai įvairuoja. Vienuose variantuose sakoma, kad bernelio mergelė auga ten, kur dideli dvarai, balti pakajai, o mergelės bernelis — kur žagarų namai, kituose — kad ir mergelė, ir bernelis auga dideliuose dvaruose, dar kituose — kad mergelė pažintų savo bernelį tarp šimto artojėlių, o bernelis — savo mergelę tarp šimto audėjėlių ir t. t. A. Čepukienės padainuoto varianto abi šakos nėra tolygios. Atrodo, jos paimtos iš skirtingų variantų, kurių ypač daug dainuojama A. Čepukienės gimtajame Varėnos r.

Pirmą kartą A. Čepukienė skirtingai išdainavo paskutinį šios dainos posmą:

Mano bernelio
Palši jauteliai,
Plieno noragėliai,
Aukselio zonazėliai,
Aukselio zonazėliai,
Šilkelio botagėlis.

49. Berneli šioki.— LTR 3258(168), KTR 48(34). Mg. įr. Nr. 2991. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Užrašyta apie 140 variantų — daugiausia pietų Dzūkijoje ir šiek tiek Suvalkijoje. A. Čepukienės padainuotasis variantas kontami-

nuotas: prie neišplėsto šios dainos varianto prijungta daina „Serga mergelė trečia dienelė", kuri labiausiai paplitusi rytų Lietuvoje ir pietų Dzūkijoje (užrašyta apie 80 jos variantų).

Pirmą kartą A. Čepukienė praleido 8 posmą, vietoj *berneli puikuonėli* sakė *berneli puikorėli* (1), vietoj *iš jaunimėlio ainant — iš kermošėlio ainant* (2), vietoj *ant stogelio patogi — ant ūgelio patogi* (4), vietoj *baltus rūbelius — juodus rūbelius* (10).

ŠEIMOS GYVENIMO DAINOS

50. T a i l a i d o, t a i d a v ė.— LTR 3258(163), KTR 49(188). Mg. įr. Nr. 2986. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Tai išplėstas dainos „Vai niekur nėra tokio dvarelio" variantas. Daina daugiausia paplitusi rytų Dzūkijoje bei Aukštaitijoje, kai kur ir pietų Dzūkijoje. Užrašyta apie 160 jos variantų. Daugumoje variantų tik giriamas mergelės tėvelis, motulė ir kiti artimieji bei jų gyvenamoji aplinka. Ir tik keliose dešimtyse variantų prie šių giriamųjų posmų prijungiami vaizdai apie tėvą arba motulę, išleidžiančią dukrelę svetimon šalelėn, ir atgal sugrįžtančią dukrelę su mažais vaikeliais. Šie vaizdai arba yra dainos pradžioje, kaip ir A. Čepukienės variante, arba pabaigoje.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *tėvuli* sakė *tėvulėli* (3) ir nekartojo dviejų paskutinių 4 posmo eilučių.

51. V o i, p a k e l ė j e.— LTR 3258(201), KTR 49(98). Mg. įr. Nr. 3020. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 80 variantų, du trečdaliai — pietų Dzūkijoje, kiti — Suvalkijoje, vidurio ir rytų Lietuvoje. Daugumas pietų Dzūkijoje paplitusių šios dainos variantų yra labiau išplėtoti. Juose bernelis arba ramina vargo mergelę, kad duos dievas aukselio sidabrėlio, arba skundžiasi, kad senas tėvelis liepia jam imti turtingą mergelę, kuri guli dejuoja.

Antrą kartą dainuodama, A. Čepukienė praleido 5 ir 6 posmus ir kartojo tik dvi paskutiniąsias 3 ir 10 posmo eilutes.

52. V o i, p ū t ė p ū t ė.— LTR 3258(203), KTR 49(195). Mg. įr. Nr. 3022. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 280 variantų įvairiose Lietuvos vietose, daugiausia — pietų Dzūkijoje. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso pilniausiai versijai ir yra vienas iš geriausių bei meniškiausių.

Pirmą kartą A. Čepukienė praleido paskutinį posmą ir vietoj *šiaurus* sakė *lauko* (2), vietoj *oi, nebark nebark — oi, nemušk nebark* (2), vietoj *šaliu kelalio — viešu kelaliu* (4), vietoj *nieko neatboja — nieko nebojo* (9, 10), vietoj *bujoja — bujojo* (10, 11) vietoj *didį — savo* (kartojant) (13).

53. Voi motula mano.— LTR 3258(158), KTR 49(110). Mg. įr. Nr. 2981. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 50 variantų pietų Dzūkijoje, daugiausia — Varėnos ir Alytaus r. Daina susideda iš trijų savarankiškų dalių, kurių seka atskirose variantų grupėse nevienoda. Maždaug pusėje visų variantų pirmąja dalim eina žodžiai „Davė dievas dalią", maždaug trečdalyje — „Einu per kiemelį" ir tik keliuose variantuose —„Vai motule mano". A. Čepukienės padainuotas variantas geriausiai išbaigtas.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *gegužėlė, -lį* sakė *gegutėlė, -lį* (3, 4).

54. O kai aš buvau.— LTR 3258(155), KTR 49(182). Mg. įr. Nr. 2978. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 530 variantų įvairiose Lietuvos vietose, daugiausia — pietų Dzūkijoje, mažiausia — rytų Aukštaičiuose. Yra keletas mažai tesusijusių versijų. A. Čepukienės padainuotas variantas atstovauja populiariausiai versijai. Variantas neišbaigtas. Daugelyje kitų tos pačios versijos variantų mergelė dar linki anytai, kad taip ūžtų jos galvelė, kaip sieri akmenėliai, bara bernelį, kad šis nemokąs jos šėnavoti ir t. t.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė kartojo dvi paskutiniąsias kiekvieno posmo eilutes ir vietoj *saulelė* sakė *sauliutė* (3, 8), vietoj *man pasakydama — pasakydama* (4), vietoj *cykion klėtelėn — aukštoj klėtelėj* (5), vietoj *pas sa anytėlį — pas anytėlį* (6), vietoj *an dvaro užėjau — vario vartus vėriau* (8).

55. Putinėli raudonasai.— LTR 3258(32), KTR 49(183). Mg. įr. Nr. 2879. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 140 variantų pietų Dzūkijoje, pusė iš jų — Varėnos r. A. Čepukienės padainuotas variantas vidutiniškai išbaigtas. Kai kurie šios dainos variantai yra trumpesni už A. Čepukienės padainuotąjį. Jie prasideda žodžiais „Eisiu keliu giedodama", ir tada juose nėra putino įvaizdžio pradžioje, arba baigiasi putino skynimu (nėra vaizdo apie siuntimą į gimtinę). Kiti variantai yra labiau iš-

plėsti — juose motyvuojama, kodėl mergelė be dalelės (kad ištekėjo už našlelio, pijokėlio ir t. t.).

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė irgi buvo pridėjusi posmus apie sunkią dalią, ištekėjus už našlelio:

Nelaiminga ta mergelė,
Katra eina už našlalio,
Katra eina už našlalio.

Ba našlalis ne bernelis,
Nemeilingi jo žodeliai. (2)

Tačiau buvo praleidusi du paskutinius posmus ir vietoj *valnikų* sakė *dalalį* (4), vietoj *susiskinsiu po žiedelio — tave skinsiu po lapelio,* vietoj *surašysiu po žodelio — tave brauksiu po žiedelio* (5).

56. Kad aš būtau žinojus.— LTR 3508(16), KTR 49(231). Mg. įr. Nr. 3088. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta tik apie 30 variantų, beveik pusė jų — Varėnos, kiti — kaimyniniuose pietų Dzūkijos r. Visi variantai yra vienos versijos ir mažai kuo skiriasi. Įvairuoja tik mergelės darbai tėvo ir šešuro šalelėje.

57. Teka upė per žvirgždynų.— LTR 3258(164), KTR 49(187). Mg. įr. Nr. 2987. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 430 variantų. Labiausiai daina paplitusi pietų ir rytų Dzūkijoje, rytų Aukštaitijoje, o mažiausiai — Žemaitijoje ir Suvalkijoje, kur pasitaiko tik pavienių variantų. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso populiariausiai, ypač pietų Dzūkijoje paplitusiai versijai ir mažai kuo skiriasi nuo kitų jos variantų.

58. Iš mažumėlės.— LTR 3258(198), KTR 49(215). Mg. įr. Nr. 3018. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 240 variantų. Daina paplitusi pietų ir rytų Dzūkijoje, Suvalkijoje. Kitose Lietuvos vietose pasitaiko tik pavienių variantų. A. Čepukienės padainuotasis — vienas iš pilniausių ir meniškiausių. Daugelyje kitų variantų yra sutrumpėję poetiški vaizdai apie našlaitę, prašančią dievą, kad sušildytų raselę, nupustytų pieskelę, nudangstytų lenteles, nuklostytų drobeles, ir ji pamatytų motulės veidą. Kituose variantuose šių vaizdų iš viso nėra.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė 5 posme kartodama sakė:

Dar pasmokyke
Darbelio dirbce.

Vietoj *vargelio, darbelio* sakė *vargelį, darbelį* (1, 2), vietoj *kad duotų dzievas — kad duot dievulis* (6, 7), vietoj *ir — kad* (8), o 12 posme kartodama irgi sake:

Pamokyk mane
Vargelio vargce.

59. Kad aš būtau nei negimus.— LTR 3258(194), KTR 49(216). Mg. įr. Nr. 3016. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Tai dainos „Dega ugnis už ežero" variantas. Daina paplitusi Dzūkuose ir Aukštaičiuose. Suvalkijoje ir Žemaitijoje pasitaiko tik pavienių variantų. Iš viso užrašyta apie 150 variantų. Atskiruose variantuose ypač įvairuoja palyginimai, kaip našlaitei sunku be motulės, tėvulio, brolių ir seselių. A. Čepukienės padainuotame variante daugiausia lyginama su žuvimis, o kituose variantuose su žuvimis palyginama tik vieną kartą. Savita ir A. Čepukienės dainos pradžia.

Dainuodama pirmą kartą, A. Čepukienė buvo praleidusi du pirmuosius posmus.

60. Bėke, sirata.— LTR 3258(207), KTR 49(212). Mg. įr. Nr. 3026. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užfiksuoti tik 6 variantai Varėnos ir Alytaus r. A. Čepukienės padainuotasis — artimas Pamerkio kaime (Jokėnų apyl.) užfiksuotajam ir skiriasi nuo kitų variantų. Jos variante nėra religinių (dievo, angelų) įvaizdžių. Beveik visuose kituose variantuose siratai liepiama eiti, kur saulelė teka, o A. Čepukienės — kur leidžiasi. Įvairuoja ir dalykai, kuriuos pamotė duoda savo vaikams ir kurių neduoda našlaitei.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *saulelė* sakė *sauliutė* (1), vietoj *cia — ty* (3), vietoj *vaikelis — valkas* (3), vietoj *in — pas* (4).

KARINĖS-ISTORINĖS DAINOS

61. Trijų seselių.— LTR 3258(234), KTR 48(150). Mg. įr. Nr. 3052. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Daina žinoma visoje Lietuvoje, užrašyta apie 950 jos variantų. Populiaresnė Žemaičiuose, ne tokia populiari — Dzūkuose. Kai kuriuose variantuose ypač įvairuoja šios dainos pradžia ir pabaiga. Dzūkų variantai dažnai prasideda žodžiais „Oi lekia lekia gulbių pulkelis", o baigiasi arba tik žirgo parnešta žinia apie brolio žuvimą, arba žuvusio brolio supoetinimu: kur brolis griuvo — lelija dygo,

kur kraujas tiško — žemčiūgai žibėjo. Kai kuriuose variantuose žuvusio brolio gedi net pati saulė. A. Čepukienės padainuota varianto pabaiga savita, tačiau ne mažiau meniška, nors pats variantas nėra pilnas.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė vietoj *svedą* sąkę *žiba* (10), praleido 14 posmą, o paskutinįjį padainavo šitaip:

Pas dziemedėlį
Tai liemenėlis —
Tai tenai guli
Jūsų brolelis. (2)

62. Voi, užaugs užaugs.— LTR 3508(31), KTR 48(153). Mg. įr. Nr. 3103. Tekstą užrašė N. Vėlius ir K. Nastopka, melodiją iššifravo G. Četkauskaitė.

Daina savita, neturinti atitikmenų Sisteminiame lietuvių liaudies dainų tekstų kataloge, nors kai kurių jos motyvų, pvz., dovanų siuntimas seserims, yra karinėse-istorinėse dainose (žr. 61 dainą).

63. Šviesi sauliutė tekėjo.— LTR 3258(229), KTR 48(152). Mg. įr. Nr. 3047. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyta apie 350 variantų įvairiose Lietuvos vietose. A. Čepukienės padainuotas variantas priklauso pilniausiai versijai, daugiausia paplitusiai pietų Dzūkijoje, ypač Varėnos r. Variantas beveik niekuo nesiskiria nuo kitų geriausių šios versijos variantų.

64. Iš karčemėlės.— LTR 3258(72), KTR 48(154). Mg. įr. Nr. 2907. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Daina paplitusi visoje Lietuvoje, užrašyta apie 660 jos variantų. A. Čepukienei artimiausi variantai, prasidedantys žodžiais „Iš karčemėlės be kepurėlės", daugiausia paplitę pietų Dzūkijoje, ypač Varėnos r. A. Čepukienės padainuotas variantas palyginti gerai išbaigtas. Daugelyje kitų tos pačios versijos variantų nėra posmo apie bernelio skaistų veidą mindžiojančius ponus ir bajorus. Tačiau yra užfiksuota keletas dar pilnesnių variantų (vienas iš jų net Jokėnų apylinkėje), kur mindžiojamo bernelio vaizdas dar labiau supoetintas:

Iš jo veidelio
Kraujai tekėjo,
Kalp lelija žydėjo.
LTR 1031(106).

Dainuodama pirmą kartą, A. Čepukienė vietoj *mindė* sakė *mindžioj* (3), vietoj *širdelės — šalalės* (7), o paskutinį posmą padainavo šitaip:

O jau po pietų
Šoko uliojo,
Sau raunelės ieškojo,
Apie kitus dūmojo.

TALALINĖS

65. Tupi vuodas ant kelmelio.— LTR 3258(245), KTR 48(135). Mg. įr. Nr. 3057. Tekstą užrašė N. Vėlius, melodiją iššifravo D. Kuzinienė.

Užrašyti tik keli variantai Varėnos ir Trakų r. A. Čepukienės variantas pilniausias ir geriausiai išbaigtas.

Pirmą kartą dainuodama, A. Čepukienė sukeitė 5 ir 6 posmus ir vietoj *balalį, balalė* sakė *balytį, balytė* (5).

PASAKOS

66. Lapė ir vilkas.— LTR 3464(57). Užrašė N. Vėlius.

Užrašyta apie 90 variantų daugiausia rytų bei pietų Dzūkijoje ir Aukštaitijoje. A. Čepukienės pasektas variantas palyginti gerai išbaigtas, meniškas, tik sutrumpėjęs epizodas apie bandelės vijimąsi.

67. Auksaragis sidabranagis veršelis. — LTR 3503(1). Užrašė N. Vėlius.

Užrašyta apie 70 variantų, daugiausia Aukštaitijoje ir rytų bei pietų Dzūkijoje. A. Čepukienės pasektas variantas nepilnas — trūksta epizodo apie veršelio melavimą. Variantas savitas. Kituose variantuose svarbiausias veikėjas yra ožkelė, o šiame — veršelis; kituose — ožkelė pasislepia lapės trobelėje, o šiame — vištukės. Ypač savita ir įdomi šio varianto pabaiga apie žvėrių puotą, kurios nėra kituose variantuose.

68. Katinėlis ir gaidelis. — LTR 3464(53). Užrašė N. Vėlius.

Užrašyta apie 90 variantų, daugiausia Aukštaitijoje ir Dzūkijoje. A. Čepukienės variantas palyginti gerai pasektas, tik neišlaikytas veiksmo sutrejinimas: kituose geriausiuose variantuose lapė tris kartus mėgina pagrobti gaidelį, o čia — tik du.

69. Broliukas Nykštukas ir seselė Uogelė.— LTR 3464(52). Užrašė N. Vėlius.

Užrašyta apie 30 variantų, daugiausia pietų ir rytų Dzūkijoje. A. Čepukienės pasektas variantas— vienas iš pilniausių ir meniškiausių.

70. Dievo svečiai.— LTR 3464(54). Užrašė N. Vėlius.

Užrašyta apie 70 variantų, daugiausia Dzūkijoje bei Aukštaitijoje. A. Čepukienės variantas gerai pasektas, vienas iš pilniausių ir meniškiausių.

PATARLĖS IR PRIEŽODŽIAI

71—246. LTR 3503. Užrašė N. Vėlius.

MĮSLĖS

247—306. LTR 3464. Užrašė A. Čepukienė.

INDIVIDUALI KŪRYBA

Eilėraščiai

Audėja.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1965 m.

Pagiryj.— Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(17). Parašyta 1962 m.

Tinginė mergelė.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1965 m.

In karužį. — Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(127b). Parašyta 1962 m.

Sesė brolio laukia.— Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(123). Parašyta 1962 m.

Rugys.— Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(55). Parašyta 1962 m.

Gegutės vestuvės.— Spausdinama iš rankraščio, LTR 3547(127c). Parašyta 1962 m.

Žirnis.— Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(112). Parašyta 1962 m.

Norėtau žinoti. — Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1965 m.

Saulė, paukštis šilko plunksnom ir kudlotas vilkas.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1964 m. (?).

Kirzinas.— Spausdinama iš rankraščio, esančio LTR 3547(34). Parašyta 1962 m.

Dukrele, nežiūrėk in akis.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1964 m.

Eglyne trys nameliai.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1964 m. (?).

Ežeras.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1968 m.

Nelaukta viešnia.— Spausdinama iš rankraščio, esančio N. Vėliaus rankraštyne. Parašyta 1964 m.

AUTOBIOGRAFIJA (ištrauka)

Spausdinama iš LTR 3546 (1—4 sąsiuvinio). Parašyta 1960—1961 m.

NUOTRAUKŲ SĄRAŠAS

1, 2. Gimtieji dzūkų laukai (1971 m.). *D. Šemetulskio nuotr.*
3. A. Čepukienė su J. Čepuku (1955 m.). *Iš A. Čepukienės fotoalbumo.*
4. A. Čepukienės austos lovatiesės (1960 m.)
5. A. Čepukienė 1960 m. *J. Vaicekausko nuotr.*
6. A. Čepukienės sesuo Marijona (1972 m.). *R. Kunsko nuotr.*
7. J. Čenkaus sodyba (1972 m.). *R. Kunsko nuotr.*
8. Akmenio parapijos bažnyčia (1972 m.). *R. Kunsko nuotr.*
9. A. Čepukienė su anūke Sigute (1971 m.). *A. Kunčiaus nuotr.*
10. A. Čepukienė su J. Čiurlionyte ir G. Četkauskaite LTSR Konservatorijoje, Liaudies muzikos kabinete (1960 m.). *A. Matulaitytės nuotr.*
11. A. Čepukienė su N. Vėlium Vilniuje (1966 m.). *D. Šemetulskio nuotr.*
12. A. Čepukienė (1966 m.). *N. Vėliaus nuotr.*

TURINYS

PRATARMĖ 5
DAINOS 11
DARBO DAINOS 13
Arė bernas dirvelį 13
Kad aš turėciau 14
Voi, daugel daugel 15
Per didį dvarų 16
Voi tu skregždela 17
Prašinėjo kanapėlė 18
Bėkit, bareliai 19
Voi, ko siūbavo 20
Voi, an kalno, an aukštojo 21
Vaikštinėjo tėvulis 22
Linko jievaras vartuosna 24
Debesėli, eik pro šalį 25
Kai aš mažas buvau 26
Baronėlis baltas 26
Aš mislinau 27
Oi, ūžkit ūžkit 29
Kas zo dzyvai 30
KALENDORINĖS DAINOS 32
Voi tu kuosela, leliumoj 32
Sėdzi pasėdzi 34
Grįskime, mergos 35
Voi tu bituke 37
VESTUVIŲ DAINOS 38
Augo bernelis 38
Sėjau rūtą, sėjau mėtą 39
Vediau žirgelį 40
Už girelės, už žalios 42
Voi, anksti anksti 43
Pakirsta rūtela 44
Ir atjojo bernužėlis 46
Tu ųžuole, tu žaliasai 48
Augo sodely 49
Ankstų rytų kėliau 51

Pasiplūko antelė 52
Šali šalcinėlio 54
Voi, paleļėje pavieškelėje 55
Aš kelaliu važiavau važiavau 56
Pavasario dienelį 59
Pasėjau rūtą 60
Parveža martelį 61
Bepigu gerc ulioce 62
Voi tu sakal sakale 63
Verkė motulė 64
Voi, po tiltu 65
Paukštute lakštute 66
Anytėla mano 68
Ne bet kokia 69
Važiav svocia 70
Mes šituos broliukus 71
MEILĖS DAINOS 73
Voi, žinau žinau 73
Berneli šioki 74
ŠEIMOS GYVENIMO DAINOS 76
Tai laido, tai davė 76
Voi, pakelėje 78
Voi, pūtė pūtė 80
Voi motula mano 81
O kai aš buvau 83
Putinėli raudonasai 84
Kad aš būtau žinojus 85
Teka upė per žvirgždynų 86
Iš mažumėlės 88
Kad aš būtau nei negimus 89
Bėke, sirata 90
KARINĖS-ISTORINĖS DAINOS 92
Trijų seselių 92
Voi, užaugs užaugs 94
Šviesi sauliutė tekėjo 96
Iš karčemėlės 97
TALALINĖS 99
Tupi vuodas ant kelmelio 99
PASAKOS 101
Lapė ir vilkas 103

Auksaragis, sidabranagis veršelis 108
Katinėlis ir gaidelis 110
Broliukas Nykštukas ir seselė Uogelė 114
Dievo svečiai 117
PATARLĖS IR PRIEŽODŽIAI 121
MĮSLĖS 139
INDIVIDUALI KŪRYBA 145
EILĖRAŠČIAI 147
Audėja 147
Pagiryj 147
Tinginė mergelė 149
In karužį 151
Sesė brolio laukia 153
Rugys 154
Gegutės vestuvės 155
Žirnis 157
Norėtau žinoti 158
APSAKYMAI, VAIZDELIAI 159
Saulė, paukštis šilko plunksnom ir kudlotas vilkas 159
Kirzinas (Ištrauka iš apysakos „Našlė ir našlaičiai") 167
Dukrele, nežiūrėk in akis 170
Ėglyne trys nameliai 178
Ežeras 194
Nelaukta viešnia 199
AUTOBIOGRAFIJA (ištrauka) 209
DAINININKĖ ANELĖ ČEPUKIENĖ (N. VĖLIUS) 268
A. ČEPUKIENĖS DAINŲ MELODIJOS (L. BURKŠAITIENĖ) 303
A. ČEPUKIENĖS PADAINUOTŲ DAINŲ SĄRAŠAS 313
KOMENTARAI (N. VĖLIUS) 328
NUOTRAUKŲ SĄRAŠAS 355

ОЙ ТЫ ЛАСТОЧКА

Сборник фольклора

На литовском языке

Художники В. Липските-Тарабилдене и Р. Тарабилда
Издательство «Вага», Вильнюс

A. Čepukienė
OI TU KREGŽDELE

Redaktorė *S. Svolkenytė*
Techn. redaktorius *V. Serapinas*
Korektorė *D. Meciūnaitė*

Duota rinkti 1972.XII.1. Pasirašyta spaudai 1973.III.26. LV 07496. Leidinio Nr. 7190. Giliaspaudinis popierius, formatas 84×108$^{1}/_{32}$ — 5,625 pop. l.=18,9 sp. l.+8 psl. iliustr.; 17,3 leid. l. 6000 egz. Užsak. Nr. 1764. Kaina 1 rb. 10 kp

„Vagos" leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50

Spaudė K. Požėlos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10

C $\frac{0733—84}{M\ 852(10)-73}$ 71-73

LF
Če-198